

dr. Mészárosné dr. Simon Nikolett

**AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK DOGMATIKAI
ÉS JOGALKALMAZÁST ÉRINTŐ ELHATÁROLÁSI KÉRDÉSEINEK
PROBLEMATIKÁJA**

- A hamis vád és a hamis tanúzás -

Doktori értekezés

Témavezető: Prof. Dr. Belovics Ervin tanszékvezető egyetemi tanár

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar
Doktori Iskola

Budapest, 2021.

„Igazságos csak az az ítélet lehet, amelynek alapjául szolgáló tényállást a valóságnak megfelelően állapították meg.”¹

¹ FÖLDVÁRI József: Az igazságszolgáltatás elleni bűntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965. 64. old.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	6
I. HAMIS VÁD.....	16
I.1. TÖRTÉNETI FEJLŐDÉS.....	16
I.1.1. Az anyagi igazság elvének érvényesülése hamis vád esetén.....	16
I.1.2. A hamis vád fejlődése a hazai büntetőjogban.....	17
I.1.3. A hamis vád tényállásának változása az 1843. évi törvényjavaslattól a Csemegi-kódexig.....	20
I.1.4. Az 1961. évi V. törvényt követő büntetőjogi rendelkezések magyarázata.....	24
I.2. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS.....	26
I.2.1. A hamis vád nemzetközi fejlődéstörténete.....	26
I.2.2. Nemzetközi kitekintés. Alapvetések.....	27
I.2.2.1. A tényállások jellemzőiről.....	27
I.2.2.2. A német és osztrák büntető anyagi jogi rendelkezések alapja hamis vád tekintetében.....	28
I.2.3. A hamis vád büntetendősége Németországban és Ausztriában. Szabályozási modellek részletes elemzése.....	32
I.2.3.1. Bevezetés.....	32
I.2.3.2. A hamis vádról általában az egyes európai országokban.....	33
I.2.3.3. Szabályozási modellek, európai megoldások.....	34
I.2.3.4. A német Btk. tényállási rendszere.....	36
I.2.3.5. Az osztrák Btk. sajátosságai.....	40
I.2.3.6. A tényállási rendszerek alapját képező ismérvekről.....	45
I.2.3.7. Összegzés.....	48
I.2.4. A francia Code Pénal hamis vádat érintő rendelkezései.....	49
I.2.4.1. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények rendszertani elhelyezése.....	49
I.2.4.2. A dénonciation calomnieuse bűncselekmény dogmatikai elemzése.....	50
I.2.4.3. A hamis vád és a rágalmazás elhatárolása a Code Pénal alapján.....	52
I.2.4.4. További eltérések a magyar és francia anyagi jogi rendelkezések között.....	53
I.3. A HAMIS VÁD DOGMATIKAI ELEMZÉSE.....	54
I.3.1. A bűncselekmény rendszertani elhelyezése.....	54
I.3.2. A hamis vád komplex védett jogi tárgya.....	55
I.3.3. A hamis vád passzív alanya.....	59
I.3.4. A hamis vád elkövetője, a terhelt védekezési hazugságának korlátai.....	62
I.3.5. A hamis vád és a hamis tanúzás elhatárolásának problémája- megoldási javaslattal.....	68
I.3.6. A hamis vád elkövetési magatartásai- a tulajdonképpeni hamis vád.....	73
I.3.6.1. A vádolás, mint elkövetési magatartás sajátosságai.....	73
I.3.6.2. A hamis vád és a rágalmazás elhatárolásának ismérvei.....	78
I.3.6.3. A hamis vád és a büntethetőséget kizáró okok viszonya.....	80
I.3.6.4. Egyéb objektív tárgyi ismérvek vizsgálata.....	84
I.3.7. A hamis vád elkövetési magatartásai - a hamis gyanúfeltétel.....	86
I.3.7.1. A hamis bizonyítékok koholása körében felmerülő dogmatikai problémák.....	86

I.3.7.2. Tárgyi és személyi bizonyítékok koholása.....	89
I.3.8. A hamis vád privilegizált esetei.....	92
I.3.9. A szándékos és gondatlan hamis vád ismérvei.....	95
I.3.10. A hamis vád és a pótmagánvád.....	99
I.3.11. Gondolatok a hamis vád stádiumait érintően.....	108
I.3.12. Dogmatikai kérdések az egység - többség - halmazat témaköréből.....	111
I.3.13. A hamis tanúzás tárgykörében lefolytatott kutatás eredményeinek összefoglalása és de lege ferenda javaslat a hamis vád szabályozásához.....	115
II. HAMIS TANÚZÁS.....	120
II.1. TÖRTÉNETI FEJLŐDÉS.....	120
II.1.1. Korai jogfejlődés állomásai.....	120
II.1.2. Az 1843. évi büntetőjogi javaslattól a Csemegi-kódexig.....	121
II.1.3. Az 1961. évi V. törvény jelentősége.....	123
II.1.4. Az 1978. évi IV. törvénytől a 2012. évi C. törvényig.....	125
II.2. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS.....	127
II.2.1. A nemzetközi jogfejlődés előzményei.....	127
II.2.2. Összehasonlító büntetőjogi szempontok a hamis eskü európai szabályozásához.....	129
II.2.2.1. A szakrális és vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást követő országok jogforrásainak margójára.....	131
II.2.2.2. A nemzetközi összehasonítás alapja a magyar jogrendben.....	131
II.2.2.3. A német hamis eskü.....	132
II.2.2.4. A hamis eskü jelentősége az osztrák és svájci Btk.-ban.....	135
II.2.3. A jelenleg hatályos német büntető törvénykönyv hamis tanúzást érintő rendelkezéseiről.....	137
II.2.4. Az osztrák StGB. releváns rendelkezéseinek magyarázata.....	141
II.2.5. A hamis tanúzás a francia Code Pénalban.....	145
II.2.5.1. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása a francia Btk. tükrében.....	148
II.3. A HAMIS TANÚZÁS DOGMATIKAI ELEMZÉSE.....	151
II.3.1. A bűncselekmény védett jogi tárgya.....	151
II.3.2. A bűncselekmény passzív alanya.....	154
II.3.2.1. A pótmagánvád lehetőségének vizsgálata hamis tanúzás miatt indult büntetőügyekben.....	156
II.3.3. A vallomástétel akadályai és a büntethetőséget kizáró okok viszonya.....	160
II.3.3.1. Az önvádolás tilalma.....	161
II.3.3.2. A vallomástétel megtagadása és a törvényi figyelmeztetések viszonya.....	165
II.3.3.3. A vallomástétel abszolút tilalma.....	169
II.3.4. A hamis tanúzás további lehetséges elkövetőiről.....	170
II.3.5. Az elkövetés helye és hamis tanúzás tárgya.....	174
II.3.6. A hamis tanúzás elkövetési magatartásai.....	178

II.3.6.1. A vallomás hamissága és büntetéstani jellemzői, a lényeges körülmény fogalma.....	178
II.3.6.2. A való elhallgatása. Elhatárolási problémák és megoldások.....	183
II.3.6.3. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása a nyomozó hatóság és az ügyész eljárásában. Megoldási javaslat.....	188
II.3.6.4. A hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás.....	192
II.3.6.5. Vesztegetés elfogadása vagy hamis tanúzás?.....	196
II.3.6.5.1. Alapprobléma – egy régi dogmatikai és minősítési vita újraértelmezése.....	198
II.3.6.5.2. Eljárásjogi garanciák és a bizonyíték felhasználhatóságának kérdése.....	199
II.3.6.5.3. A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma és a Btk. viszonya.....	201
II.3.6.5.4. A hamis okirat szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás büntette – elméleti megalapozás.....	203
II.3.6.5.5. A kapcsolódó bírói gyakorlatról.....	204
II.3.6.5.6. Összegzés.....	205
II.3.6.6. A szándékos és gondatlan hamis tanúzás elhatárolásának ismérvei.....	206
II.3.6.7. A befejezettség, hamis tanúzásra felbujtás és felhívás elhatárolása.....	210
II.3.7. Egység- többség, halmazati problémák.....	213
II.4. A hamis tanúzás tárgykörében lefolytatott kutatás eredményeinek összefoglalása.....	217
ZÁRÓ GONDOLATOK.....	220
IRODALOMJEGYZÉK.....	223

BEVEZETÉS

Az igazság, valamint a megtörtént események valóságghű felderítéséhez fűződő érdek kiemelt jelentőséggel bír a hamis vád és hamis tanúzás miatt indult büntetőügyekben. Mindkét bűncselekmény központi eleme az igazság, mely a hamisság alapján vizsgálendő. Az igazságszolgáltatás érdeke ellen irányuló bűncselekmények némelyike azért is kiemelendő, mivel e deliktumok többsége a büntetőjog, mint jogterület megszületésével egyidős, többségüket már a római jog is szankcionálta. A hamis vádat és a hamis tanúzást a jelenleg hatályos és az azt megelőző évszázad hazai Büntető Törvénykönyvei is első helyeken rendelték büntetni az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében. A hamis vád és a hamis tanúzás esetén is az objektív hamisság megléte alapfeltételként jelentkezik, mindkét bűncselekmény tárgya az igazság meghamisítása. Továbbá a bűncselekmények sosem önmagunkban, hanem minden esetben egy másik alapcselekményhez való viszonylatukban vizsgálhatóak. Ez a védett jogi tárgy esetében többszörös jogtárgysértést eredményez, amely folytán a doktori dolgozat tárgyát képező bűncselekmények tárgyi súlya kiemelkedő.

A hamis vád esetében két jogi tárgy egyidejű sérelméről beszélhetünk. E bűncselekmény vizsgálatakor a járulékosan kapcsolódó alapbűncselekmény törvényi fenyegetettsége, valamint a hamis vád folytán beállott jogkövetkezmények determináló jelentőségűek. A hamis vád és a hamis tanúzás elsődleges védett jogi tárgya - az igazságszolgáltatás működésének diszfunkcióktól mentes működésén keresztül - az igazságos valóságghű tényálláson és bizonyítékokon alapuló döntés meghozatala. A hamis vádnál valamennyi esetben az igazságszolgáltatás védelme mellett az egyén is szerephez jut. A hamis vád hatással van a megvádolt személyek életére, becsületére, jó hírnevére, ezáltal a védett jogi tárgy fogalma a bűncselekménynél kiszélesedik. A védett jogi tárgy közvetlen sérelme az egyének vonatkozásában azonban csak a hamis vádat jellemezheti, a hamis tanúzásnál a becsületsértési elem védelme áttételesen jelentkezik, a védett jogi tárgy ezen aspektusának vizsgálata mégsem alapvetés.

A doktori dolgozat témaválasztását az akcesszórius bűncselekményi kört jellemző általánost meghaladó számú dogmatikai és elhatárolási kérdés indokolta. A hamis vád és a hamis tanúzás ugyanis nem kizárólag egymással, továbbá más jogi tárgyat sértő, különösen egyes közbizalom elleni, valamint korrupciós bűncselekménnyel, hanem szinte valamennyi igazságszolgáltatás elleni bűncselekménnyel kapcsolatban is minősítési kérdéseket vetnek fel.

A doktori értekezés szerkezete a történeti áttekintés, nemzetközi fejlemények bemutatása és dogmatikai elemzés felosztását követi, mely során a hamis vádról szóló fejezetének végén, valamint a hamis tanúzásról szóló részben több helyen is a jogalkotásnak szóló, de lege ferenda javaslat kerül bemutatásra. A történeti elemzés megfelelő alapul szolgált a dogmatikai részben szereplő megállapítások megfogalmazásánál. A doktori dolgozatban vizsgálat alá vont hamis vád és hamis tanúzás bűncselekményei körében a történeti fejleményekhez több külföldi jogforrás részletes vizsgálata társult. A dolgozat nem összehasonlító jogi mű, annak azonban szerves részét képezi a nemzetközi kitekintés, mely a más országok által alkalmazott megoldásokat is számba veszi. Az osztrák, német és francia tényállások fordítása mellett a doktori dolgozat megírását megelőző kutatás során különös hangsúlyt fektettem a külföldi büntető törvénykönyvek és a magyar büntető anyagi jogi jogforrások releváns rendelkezései közötti hasonlóságok, valamint különbségek bemutatására. A hamis vádról szóló fejezet részét képező egyéni alkotó jellegű javaslatok sarokkövét az osztrák szabályozás képezi.

Mind a hamis vádról, mind pedig a hamis tanúzásról szóló fejezetekben, különösen az utóbbi bűncselekménynél valamennyi vizsgált kérdéskörnél saját álláspontot alakítottam ki. A dogmatikai kérdések elemzésénél a rendelkezésre álló jogirodalom és bírói gyakorlat fejleményeinek az összevetését és értékelését is elvégzem. A hamis tanúzásról szóló fejezetben megjelenített alkotó jellegű javaslatok az egyes részletkérdéseknél kerülnek ismertetésre. Ezek megalapozásánál a releváns bírói gyakorlatot mellett, a hazai és külföldi jogforrásokat, továbbá a jogirodalmat tekintettem kiindulópontnak, különösen a közel 60 éve íródott, Földvári József „Az igazságszolgáltatás elleni büntettek” című monográfiáját. Azonban az alapmű megírása óta bekövetkezett, elsősorban a büntető anyagi, és az egyes kapcsolódó büntető eljárásjogi rendelkezéseket érintő jogszabályi változások miatt, a kutatás tárgyát képező bűncselekmények tárgyában rendelkezésre álló tanulmányokban lefektetett jogirodalmi állásfoglalások újragondolása szükséges. A témakör jogirodalmának feldolgozása alapján látható, hogy a hamis vád és hamis tanúzás témakörében rendelkezésre álló jogirodalmi művek száma csekélynek mondható, és döntő többségük megjelenése a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban Btk.) hatálybalépése előtti.

Mindkét fejezet tárgyát képező bűncselekmény esetében a dogmatikai elemzés egyes szempontjánál újabb és újabb elhatárolási és minősítési problémával találkoztam, a doktori dolgozat egészét elhatárolási kérdések alkotják. A fentiekre tekintettel kiemelt célnak tekintem azt, hogy a jogtárgy azonosságára tekintettel az egyes igazságszolgáltatás elleni

bűncselekmények között se forduljanak elő elhatárolási nehézségek, vagy ha mégis efféle akadály merülne fel, az elsődlegesen a törvény szövege és a kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlat alapján, figyelemmel a jogirodalmi álláspontokra, feloldható legyen.

Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között fennálló dogmatikai problémák feloldását másodsorban a tényállásokat érintő módosítási javaslatok kidolgozásával kívánom elősegíteni. Ezen összhang biztosítását a büntető anyagi és eljárásjogi szabályok között is kiemelt jelentőségűnek tekintem. A *de lege ferenda* javaslatok a hamis vád esetében egyértelműen az alpbűncselekmény tárgyi súlyát kívánják megjeleníteni a tényállás szövegében. A hamis tanúzást érintően nem egy koncepcionálisan, hanem több alkotó jellegű megjegyzéssel élek a doktori dolgozatban, melyek a passzív alanyisággal, a hamis tanúzás elkövetési magatartásai közül kifejezetten a való elhallgatásával, valamint olyan nem vizsgált témakörökkel foglalkoznak, mint a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása, illetve vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban bűncselekmények és a hamis tanúzás viszonya.

A doktori dolgozat célja összefoglalva e védett jogi tárgy szempontjából a legsúlyosabbnak vélt bűncselekmények vizsgálata, továbbá a Földvári József által is kijelölt úton haladva a törvényhozó akaratát kell közvetíteni, és - a lehetőségekhez képest - a gyakorlati munka elősegítésén is munkálkodni.² A következőkben tehát olyan általános alapvetéseken túlmutató gondolatokat kívánok felvetni a releváns bűncselekményi kör kapcsán, amelyek a közelmúltban hatályba lépett Btk. hamis váddal és hamis tanúzással kapcsolatos szabályozási filozófiájának és a kapcsolódó legújabb jogalkalmazói gyakorlat eredményeinek dogmatikai szempontú magyarázatát jelentik.

² FÖLDVÁRI i.m. 3. old.

A doktori dolgozat fő vizsgálandó kérdései a hamis vád témakörében

A doktori értekezés szerkezete a történeti áttekintés, nemzetközi fejlemények bemutatása és dogmatikai elemzés felosztását követi, mely során a hamis vádról szóló fejezet végén, valamint a hamis tanúzásról szóló fejezetben több helyen a jogalkotásnak szóló de lege ferenda javaslat kerül bemutatásra.

A doktori értekezés a valóságtartalmat nélkülöző hatóság előtti nyilatkozatok büntető és más eljárásban történő megvalósulásának dogmatikai szempontú vizsgálatát tekinti fő céljának, különösen a törvényi tényállási elemek, valamint az elkövetési magatartások jellegadó ismérveinek teljeskörű elemzését. Ennek alapját mind a hamis vád, mind pedig a hamis tanúzás bűncselekményei vonatkozásában a magyar jogfejlődés egyes állomásai képezik. A hamis vád legfőbb jellegadó sajátossága a járulékoság, már a jogfejlődés kezdeteitől tetten érhető, és az egyes törvényi megoldások még ma is aktuális kérdések felvetésére készítettnek, immáron a jelenlegi hatályos tényállások és a kapcsolódó jogi okfejtések, valamint a kiforrott - ugyanakkor - még egyes, a doktori dolgozat dogmatikai részében bizonyítottan is fennálló problémákkal foglalkozó ítélkezési gyakorlat tükrében.

A hamis vádról szóló fejezet történeti részében a talio elv érvényesülésével egészen az 1471. évi XXVIII. törvénycikkig visszamenően mutatom be és értékelem a hamis vád tényállásának változásait, e körben különös figyelmet fordítva arra, hogy a hamis vád megfelelő bűncselekményi csoportban nyerjen szabályozást. E körben a komplex jogi tárgy fennállását már a korai törvényhelyek rendelkezései között is vizsgálni kívánom. A deliktum alap, minősített,- és privilegizált esetei, valamint a tényállás egészében érvényesülő tulajdonképpeni hamis vád és hamis gyanúfeltétel alakzatai előzményeinek elemzése elengedhetetlen, melyek a tényállás alapvető rendszertani sajátossága körében és az ebből adódó dogmatikai, elhatárolási, és halmazati kérdéseknél is determináló jelentőségűek.

A doktori dolgozat első fejezetének alapvető célja a bűncselekmény helyes, dogmatikai szemléletű, arányosság elvét érvényesítő rendszeren alapuló tényállásának megalkotása, a jelenlegi bűncselekmény törvényi tényállásának módosításával. Ehhez a doktori dolgozat alapját képező kutatás során az egyes európai országok szabályozásának áttekintését és összevetését végeztem el, melynek indokát az elemzett európai országok jogi, hazai jogi környezetbe megfelelően adaptálható megoldásai jelentik. E körben nem a jogösszehasonlítás

módszerével, ugyanakkor részletes és átfogó koncepció kialakítása által olyan összehasonlító szempontokat érvényesítő csoportosítást végzek el az európai országok között, mely a büntető anyagi és eljárási jelleget magukon viselő rendező elvek kimutatására alkalmas, és amely a bűncselekmény osztrák, német, és francia jogban szereplő tényállások alapszerkezetét is meghatározza. A vizsgált európai államok büntetőjogi rendelkezéseit a magyar büntető anyagi jogi kérdések mentén kívánom elemezni, azon sajátosságokra figyelemmel, melyek az egyes büntető tárgyú törvények releváns rendelkezéseit jellemzik, és ezáltal színesíthetik és a tényállás továbbfejlesztése által hatással lehetnek a bűncselekményhez kapcsolódó jogirodalmi álláspontok alakulására is. Az európai országok kiválasztásánál különös figyelmet fordítottam arra, hogy a vizsgált bűncselekmények alapvető sajátosságai között ne forduljanak elő kirívó különbségek. Ezért magától adódik a kérdés, hogy melyik általam vizsgált ország megoldását tartom helyesnek. A doktori értekezés e fejezetének nemzetközi kitekintésről szóló részében ennek megválaszolására törekszem.

A történeti fejlődés és nemzetközi fejlemények értékelése alapján juthatunk el a hamis vád dogmatikai elemzéséhez, mely élesen nem választható el az első két résztől, azokra figyelemmel íródott. A korai és sok kérdésben jelenleg is irányadónak tekintett jogirodalmi nézetek, valamint az egyes választott országok megoldásai alakítják a jelenleg hatályos Btk. hamis vádról szóló rendelkezéseit és az ahhoz kapcsolódó jogirodalmat és joggyakorlatot is. A dogmatikai rész elsődlegesen a hatályos bűncselekmény törvényi tényállásának teljeskörű elemzését tűzi ki céljául, immáron a teljes hazai és vizsgált európai országok büntető törvénykönyvei által használt kategóriák ismeretében.

A vizsgálandó kérdések köre rendkívül tág, elsőként a hamis vád komplex védett jogi tárgya és a passzív alanyiság tárgyában kívánok alkotó jellegű megállapításokat tenni. A járulékos bűncselekmények döntő sajátossága éppen az, hogy nem önmagukban léteznek, hanem mindig szervesen kapcsolódnak egy másik alaptetthez, ezáltal megítélésem szerint ezen akcesszórius kapcsolatra figyelemmel, a jogi tárgy szükségszerűen megkettőződik. Ez pedig kérdések egész sorát nyitja meg, így különösen a passzív alanyiság és a sértett fogalmával, továbbá a pótmagánvád lehetőségével hamis vád esetén, melyek e bűncselekménynél újonnan visszatérően dogmatikai problémák megoldását igénylik, különös figyelemmel arra, hogy ezidáig ellentétes jogirodalmi álláspontokat és bírói döntéseket eredményeztek. Az elméleti megalapozás ezen szegmenseinél a járulékosaságból eredeztethető fenti problematikusnak

tekintett témakörökben a legújabb joggyakorlat eredményeire tekintettel kívánok saját megoldásokat bemutatni.

A hamis vádnál az elkövetői kör elkövetési magatartások és a halmazati kérdések alapján rá kívánok mutatni arra, hogy a bűncselekmény elhatárolását nem kizárólag az e fejezet tárgyát képező bűncselekményektől, a hamis tanúzástól, hatóság félrevezetésétől kell elvégezni, hanem az egyes közbizalom elleni bűncselekményekhez való viszonyát és a rágalalmazást illetően is részletes magyarázatra szorul. Lehetséges ugyanis, hogy az elkövető hamis vádolási cselekménye hamis tanúzásként minősül, mely a doktori dolgozat témaválasztását is adja, figyelemmel arra, hogy az elköveti kör, és az elkövetési magatartások kapcsán is e két bűncselekmény vizsgálata merülhet fel, az elhatárolás pedig korántsem egyértelmű, ahogyan azt a rendelkezésre álló kapcsolódó bírói döntések nagy száma is jelzi. Ezért a Földvári József által kimunkált alapokon továbbhaladva az elhatárolás meggyőző erejű elveinek kimunkálását tűzöm ki célkitűzésként. Itt kívánok utalni arra, hamis tanúzás bűncselekményénél a hamis vád elemzéséhez juthatunk, ezáltal megítélésem szerint a két bűncselekmény együtt vizsgálendő, a tényállásokat jellemző egyedi sajátosságokat képező különbségek figyelembevételével, melyek a dogmatikai kérdések megoldását jelentik. A fejezet ezen része valamennyi a jogirodalomban és joggyakorlatban előforduló tárgyban tartalmazza a szerző saját álláspontját, a kevés számú kiforrottnak tekintendő témakörben is fontosnak tartottam a teljeskörű, bírói gyakorlattal kiegészített teljes átfogó kép kialakítását. E tárgyköröket különösen a hamis vád és a büntethetőséget kizáró okok viszonya és az egyéb tárgyi objektív ismérvek vizsgálata, bűnösség kérdése jelentik. A hamis gyanúkelést, mint elkövetési magatartást a kapcsolódó büntetőeljárás szabályokkal összhangban indokolt elemezni, e körben olyan, új, korábban több szerző által is érintett szempontokat és jogi megoldásokat kívánok elemezni, melyek a tárgyi és személyi bizonyítékok koholásával függenek össze.

A hamis vád tényállását illetően a minősített- és privilegizált eseteknél az egyes európai országok által alkalmazott szabályozás alapulvételével történik az elemzés, mely az ezt követő *de lege ferenda* javaslat tartalmát egészíti ki. A dogmatikai kérdések az egység-többség-halmazat témaköréből című alfejezet témakörében rendelkezésre álló jogirodalmi művek és bírói döntések száma koránt sem csekély. Az egymásnak jelentősen ellentmondó dogmatikai megoldásokat alapul véve, e tárgykörben a büntethetőséget kizáró okok megvalósulására és az önvádolás tilalmára helyezném a hangsúlyt.

Az osztrák, német és francia tényállások fordítása mellett a doktori dolgozat megírását megelőző kutatás során hangsúlyt fektettem a külföldi büntető törvénykönyvek és a magyar Btk. releváns rendelkezései közötti hasonlóságok, valamint különbségek bemutatására. A hamis vádról szóló fejezet részét képező egyéni javaslat alapját a nemzetközi kitekintés kapcsán lefolytatott kutatás eredményei képezik. A történeti rész, a nemzetközi kitekintés és a dogmatikai elemzésből levont következtetések eredményeképpen a törvényi tényállást érintő javaslatot kívánok megfogalmazni a jogalkotás számára, azért, mert a vizsgált országok és a magyar közjogi hagyományokban sem ismeretlen módon a hamis vád tényállásában az eljárásjogi szempontok egyidejű érvényesülése mellett az anyagi jogi elemek megjelenítése szükséges, immáron a tényállás szövegében több helyen is. Továbbá állást kívánok foglalni abban a kérdésben is, hogy melyik, a büntető anyagi jogi, eljárásjogi vagy vegyes szempontú tényállási rendszer képes leginkább megjeleníteni a hamis vád járulékos jellegét a Btk.-ban.

A doktori dolgozat fő vizsgálandó kérdései a hamis tanúzás témakörében

A doktori értekezés hamis tanúzásról szóló fejezete, az első fejezet tagolását fenntartva elsőként a bűncselekmény tényállásváltozásait kívánja bemutatni és értékelni a korai magyar jogfejlődés kezdeteitől egészen a hatályos Büntető Törvénykönyvig. E körben az egyes korábbi törvényhelyek sajátosságait a hatályos jogszabálysövegre figyelemmel indokolt áttekinteni. A történeti előzmények kutatása során az 1961. évi V. törvény megoldása - mely arányosság elvét építi be a tényállásba -, a hamis vád kutatása során jelentett kiindulópontot a szerző számára, melyhez a további háttéranyagot a nemzetközi kitekintés következtetései jelentették. A hamis tanúzás tárgykörében az egyes európai országok törvényi tényállásai fordítását követően lefolytatott, átfogó, elemző és értékelő - egyes kérdések vonatkozásában részben összehasonlító szempontú - kutatás eredményeit kívánom ismertetni. E bűncselekménynél, a hamis eskü és hamis tanúzás történeti hagyományaira figyelemmel, valamint arra, hogy a szakrális hagyományokkal bíró hamis eskü az osztrák és német büntetőjogi tényállások integráns részét képezi jelenleg is, a vizsgált európai országok közötti hasonlóságok és különbségek kimutatására, e fejezetben is külön csoportosítás kidolgozását tartom szükségesnek. Az egyes államok jogforrásaiban példát találhatunk az eskü előtti hamis vallomásra, az esküvel történő megerősítésre és ennek a hamis tanúzás minősített eseteként történő szabályozására is.

A hamis tanúzás deliktuma kapcsán kiválasztott kontinentális jogrendszerhez tartozó államok szabályozásának egyes elemei a hamis tanúzás dogmatikai elemzése során is alkotó jellegű

javaslatok megfogalmazását segítették elő, így különösen az elkövetés helyére, a tanúzási szükséghelyzet és büntethetőséget kizáró okok, valamint a vallomástétel akadályai témakörében. A nemzetközi kitekintés fejleményei a hamis tanúzás és a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum elhatárolását, és az utóbbi tényállás tekintetében hiányzó büntető anyagi és eljárásjogi törvények összhangját biztosító megoldások kidolgozásához járultak hozzá. A német és a magyar Btk. is kiemeli az elkövetési helyek közül a bíróság előtti elkövetést, továbbá a francia Code Pénal tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktumára vonatkozó rendelkezései abból a szempontból vizsgálандóak, hogy vajon a francia büntetőjog e tényállás keretében milyen módon tudja biztosítani azt, hogy az arányosság elve mind az elkövetési hely, mind pedig a mulasztással szemben kiszabott szankció és a bűncselekménnyé minősítés között kimutatható.

A hamis tanúzás dogmatikai elemzése tekintetében valamennyi részletkérdés vonatkozásban a fennálló joggyakorlat és kapcsolódó jogirodalmi munkák is értékelésre kerülnek annak érdekében, hogy az egyes kiemelt szempontoknál valamennyi problematikusnak ítélt kérdésben megalapozott válaszokat adhassak. A helyenként egymásnak ellentmondó nézetek feloldására a bűncselekmény védett jogi tárgya és ezzel összefüggésben a passzív alanyiség kérdésköréhez részletes magyarázat kapcsolódik. A hamis vádnál a kettős védett jogi tárgy vizsgálata hamis tanúzás esetében is megtörténik, a levont következtetések azonban - ellentétben a hamis váddal - nem vonják maguk után szinte automatikus módon a passzív alanyiságot, a kérdéskör részletesebb magyarázatot és a legújabb jogalkalmazói gyakorlat eredményeinek átfogó értékelését kívánja meg.

A doktori dolgozatban továbbá a vallomástétel akadályai és a büntethetőséget kizáró okok viszonyát illetően egy a büntető eljárásjogi, szabálysértési eljárás és polgári eljárásjog, valamint az általános közigazgatási rendtartás hamis tanúzáshoz kapcsolódó részletszabályait a hamis tanúzás tényállásában foglalt büntethetőséget kizáró okokra figyelemmel sorolom be és hasonlítom össze. A tanúra vonatkozó törvényi figyelmeztetések témakörével, kiterjesztve a fenti törvényhelyekre is - az egyes vallomástételi akadályokra fegyvelemmel - a kapcsolódó joggyakorlat alapján foglalkozom. Az elkövetői kör a hamis váddal összefüggésben elhatárolási kérdések, az elkövetés helye pedig a tanúval szemben alkalmazható kényszerintézkedések Be.-ben található rendelkezéseinek és a Btk. összhangjának biztosítását célzó javaslatok kidolgozásának alapját képezi.

A hamis tanúzás megvalósulásának előfeltétele a lényeges körülményre vonatkozás kritériuma, melynek definícióját a vallomás hamissága és büntetéstani jellemzői témakörében a rendelkezésre álló bírói döntések alapján kívánom megadni. Mindenekelőtt annak feltárása szükséges, hogy a lényegesség túlmutat-e a az érdemi döntés kimenetelére döntő befolyással bíró körülmények fogalmán?

A hamis tanúzás másik elkövetési magatartása, a való elhallgatása esetén a vizsgálandó elhatárolási kérdések száma szintén többszörös. A Földvári József által az aktív tevékenységgel elkövethető hamis tanúzás egy sajátos mozzanatának tekintett elkövetési magatartás mulasztásos jellege miatt, a bűncselekmény a mentő körülmény elhallgatásától, a bűnpártolástól és a tanúvallomás jogosulatlan megtagadásától is elhatárolandó. A bűncselekmények egymáshoz való viszonya új aspektusát adja a témakör jogirodalmának, melyhez kapcsolódik a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása vétségéhez kötődő joggyakorlat feldolgozása, és figyelemmel a büntető eljárásjogi vetületére, a francia büntető anyagi jog által alkalmazottak alapulvételével megfogalmazott javaslatok kidolgozása a jogalkotó számára. A hamis tárgyi bizonyítási eszköz felhasználásával elkövetett hamis tanúzáshoz kapcsolódó lehetséges dogmatikai megoldások számbavételét és részletes, a közokiratok egyes fajtái alapján történő elemzését, a fennálló joggyakorlatra tekintettel kívánom elvégezni. A hamis tanúzás és hamis tanúzásra felhívás bűncselekményeinek egymástól való elhatárolása mellett a deliktumok más, jogi tárgyat sértő, részben a vesztegetés és vesztegetés elfogadása bírósági és hatósági eljárásban bűncselekményekkel is konkurál. A felhívott közélet tisztasága elleni deliktum alkalmazása és elhatárolása a hamis tanúzástól részben nóvumot jelent a jogirodalom és a joggyakorlat számára is, ezért is különösen fontosnak tartom a bűncselekmények elemzését a kapcsolódó bírói döntések tartalmával kiegészíteni, melyre a képviselt jogirodalmi álláspontnál figyelmet fordítok.

A hamis tanúzás szándékos és gondatlan alakzata körében előforduló nem vagy nem megfelelő részletességgel tisztázott kérdéseket a bírói gyakorlat ezidáig külön nem érintette, ezért e témakörrel elsődlegesen dogmatikai szempontból szükséges foglalkozni. Az esetek nagy részében kizárólag a folyamatban lévő büntetőeljárás során ítélt meg a szándékos vagy gondatlan elkövetés, különösen ez utóbbi fennállása, tudniillik a dogmatikai elvek egy része mindig a konkrét ügy sajátosságaira figyelemmel alkalmazható, a problémák sokszor a törvényi figyelmeztetések elmaradására, meg nem értésére vagy a tanú figyelmetlenségére vezethetők

vissza, ezen járulékos kérdések azonban a bűncselekmény törvényi minősítését befolyásolhatják.

Az egység-többség-halmazat körében, mivel a hamis tanúzás nem csak egy meghatározott eljárás során többször, hanem különböző eljárásokban egymást követően, valamint az igazságszolgáltatás különböző fórumai előtt is elkövethető, a halmazati kérdések eleve adottak. A témával szinte valamennyi, a bűncselekménnyel foglalkozó, a jogirodalom kiváló képviselője foglalkozott, a megjelenített álláspontok azonban több esetben is egymásnak ellentmondanak. Megítélésem szerint a dogmatikai szempontból helyes álláspont kialakításakor a bűncselekmény védett jogi tárgyából kell kiindulni, mely az igazságszolgáltatás rendes működése.

I. HAMIS VÁD

I.1. TÖRTÉNETI FEJLŐDÉS

I.1.1. Az anyagi igazság elvének érvényesülése hamis vád esetén

A hamisság közvetlen jelenlétének ténye a hazai büntetőjogban is vitathatatlan, amely szoros összefüggésben áll az igazság fogalmi sajátosságaival, s magával az igazsággal. A büntetőjog fő feladatának és egyben célkitűzésének tekinti az igazság kiderítését, melyet számos büntetőpolitikai törekvés is igazol. A múltbeli jogellenes magatartások és megtörtént események pontos rekonstruálása és a történeti tényállás megállapítása a közvetlen bizonyítékok hiányában, csak a logikai visszakövetkeztetés módszerével lehetséges, éppen ezért a történeti tényállás teljes és valóban helyes megismerése nehéz feladat, továbbá, ha ezen felül még hazugságok is felmerülnek a tényállás tisztázásakor, csak még messzebb kerülünk az eszménytől.³ Az utóbbiak alapján, hogy várhatnánk el, hogy a bíróságok a büntető ítéletekkel igazságot szolgáltatassanak? A hamisság anyagi jogi szempontból vett vizsgálatára a hamis vád bűncselekményénél különös hangsúly helyeződik.

Anyagi igazság alatt, szemben a polgári perjogra jellemző alaki változatával, a büntetőjog magasabbra teszi a mércét és a valódi, teljes, tökéletes és etikai igazságot keresi,⁴ melyben a társadalmi rosszallás, az egyén büntetőjogi felelőssége, továbbá a szubjektív bűnösség is szerephez jut.⁵ Az a ráeszmélés tehát, hogy ezek a bűncselekmények magára az igazságszolgáltatás rendjére, működésére kívánnak hatni, olyan befolyásolást jelent, amely ha ténylegesen is érvényesülni képes, a lényegét, vagyis az igazságot ferdíti el, és helytelen döntéseket eredményez.⁶ Ezen befolyásolás alapul vételével elemzem a hamisság előfordulása szempontjából legkézenfekvőbb bűncselekményt, a hamis vádat. Az tehát hogy a hatályos Büntető Törvénykönyv is a hamis vádat említi első helyen a XXVI. Fejezetében, determináló

³ FINKEY Ferenc: Anyagi igazság és téves jelszavak a büntetőjogban. Magyar Jogi Szemle. Budapest, 1927. 5. old.

⁴ FINKEY (1927) i.m. 18. old.

⁵ Uo.

⁶ BELOVICS Ervin: A hamis vád elkövetési magatartásainak sajátosságai. Iustum Aequum Salutare, Budapest, 2011/4 szám. 38. old., <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20114sz/03.pdf>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

jelentőséggel bír. ⁷A büntetőeljárás célját évezredek óta, amióta és ahol a bűnügyek intézése rendezett eljárás alakjában folyik, kifejezetten és hangsúlyozottan az igazság keresésében és ennek érvényesítésében határozzák meg.⁸ Ezen gondolatok még ma is aktuálisak, hiszen definíciói az igazságra egyértelműen a büntető igazságszolgáltatás szerepét hivatottak szolgálni a büntetőügyekben, mind a tények megállapítása, mind pedig a büntetés kiszabása során.

A társadalomra fokozottan veszélyes cselekmények túlnyomó többsége viszonylag gyorsan a hatóságok tudomására jut, sok esetben viszont a bűncselekmények felderítése vall kudarcot, mindezekon felül még az igazságtalan vagy téves ítélet meghozatalának lehetősége is fennáll, amelynél utalnék a hamis vád komplex jogi tárgyára,⁹ ahol a téves ítélet mellett az ember becsületének sérelme is bekövetkezhet. Az igazságszolgáltatásnak büntető anyagi jog szempontjából kiemelkedően fontos érdeke az, hogy a hatóság döntései igazságosak legyenek, valós adatokon alapuló döntéseken keresztül az állampolgárok tájékoztatása hiteles és pontos legyen. Az igazságszolgáltatás, különös tekintettel az állami büntetőhatalom hatékony működésének a veszélyét magukban rejtő hamis megnyilvánulások büntetendővé nyilvánítása ezért elsődleges. A valótlan adatokon alapuló bírói döntések közvetett hatása pedig az, hogy az ártatlan személykét ért sérelem alapjogi szempontból is aggályokat vet fel. Igazságos csak az az ítélet lehet, amelynek alapjául szolgáló tényállást a valóságnak megfelelően állapították meg.¹⁰

I.1.2. A hamis vád fejlődése a hazai büntetőjogban¹¹

A hamis vád történeti fejlődésének bemutatását az 1471. évi XXVIII. törvénycikkkel kezdhethetjük, amely már fejeváltással büntette a be nem bizonyított gyilkosság vádját akkor, ha a hamisan vádaskodó személy saját ártatlanságát és egyben a megvádolt személy bűnösségét nem tudta bizonyítani.¹²

⁷ SIMON Nikolett: Hamisság és büntetőjog -a hamis vád tényállás változásainak tükrében. In: POGÁCSÁS Anett-SZILÁGYI Pál- LÁNCOS Petra Lea- ÁDÁNY Tamás: Értékek mentén rendet teremteni. Válogatott tanulmányok joghallgatók tollából. TehetségPONT, Pázmány Press, Budapest, 2014. 179-180. old.

⁸ FINKEY (1927) i.m. 1. old.

⁹ POLT Péter: Az új Btk. kommentárja. 5. könyv, XXVI. Fejezet, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013. 109. old. (Az idézett rész szerzője: KŐHALMI László-CSÁK Zsolt).

¹⁰ FÖLDVÁRI i.m. 63. old.

¹¹ SIMON (2014) In: TEHETSÉGPONT i.m. 180-188. old.

¹² 1471. évi XXVIII. törvénycikk. 7. § Ha pedig az alperest a törvény mondott rendje szerint igaztalanul és ok nélkül fogják perbe és ártatlanságát közös tanúvallatás útján vagy páros bajvívással tisztázná, akkor a felperes

Az eljáró bírakat védte az 1486. évi LIV. törvénycikk 1.§-a, amely azt a személyt, aki a bírakat rágalmazta, kisebbítette és igaztalanul gyalázta, úgy mintha nem szolgáltattak volna nekik igazságot, rendkívül szigorúan büntette. A törvény utóbbi rendelkezésben a talio elv egyik megnyilvánulását vélhetjük felfedezni, melynek célja, hogy a hamis vád bizonyítatlansága egyúttal jelentse az hamisan vádaskodó elkövető felelősségre vonását is. Az idézett törvény nem használta a hamis vád kifejezést, ugyanakkor a rendelkezésekből kifejezetten kitűnik a modern büntető törvénykönyvek szinte mindegyikében szereplő hamis vád, annak is egy speciális formája.

Az 1492. évi LXX. törvénycikk ugyancsak él a talio elv alkalmazásával és védi az ítélkező hatalom birtokosait, a rendes bírakat továbbá az ítélőmestereket és az ülnököket. Az elkövetők büntetéséül ugyanazt a szankciót jelöli meg, tehát legyen egyenlő a vádaskodó személy vádjában szereplő bűncselekménynek megfelelő büntetéssel. Ahogyan a törvény releváns rendelkezése fogalmaz: *„hogy ha némelyek a mondottakat megtenni nem átalnák és nyelvüket meg nem fékeznék, és azt a becstelenséget, mellyel a rendes bírakat, ítélőmestereket és ülnököket vagy ezek valamelyikét illették, be nem bizonyíthatnak, akkor a jelen törvény erejénél fogva éppen abban a büntetésben marasztalják el őket, amelyben az ország rendes bírait, az ítélőmestereket és ülnököket avagy ezek valamelyikét (kellett volna) elmarasztalni, ha ez ellenük fokozottakat be lehetne bizonyítani.”*

A talio elv további alkalmazását bizonyítja az 1567. évi IX. törvény első articulusa is, azáltal, ha *„Őfelségének valamelyik hívét, csupán gyűlöletből és rosszindulatból, némely költött okokkal, Őfelsége előtt méltatlanul följelentik,.. [az] adókövetőknek az egyszerű és hamis panaszára is, az illetőnek a megidézését azonnal megparancsolja, ..[és] ugyanazt a büntetést szenvedjék, amellyel azokat kellett volna sújtani, a kiket méltatlanul vádoltak.”*¹³ Az előbbi rendelkezések egyértelműen rámutatnak arra a nyugtalanító tényre, hogy a valótlanságokat állító személyek (falsi delatores) rendkívül sokféleképpen, és akár olyan módokon is elkövethetik a cselekményeket, mely elkövetési magatartások a korábbiakban még nem voltak definiálva. Azon élethelyzetek köre, melyekben a hamis vád elkövethető, egyre inkább kibővülni látszott, és a bűncselekmény tényállásának fejlődése során láthatjuk majd azt is, hogy az élethelyzetekre való lefedettség fokozatosan szinte teljes körűvé vált. A joggyakorlatból

méltatlan zaklatása miatt az ilyen alperes ellenében feje váltságán maradjon és e fejeváltságára nézve a bíró az alperesnek ama felperes birtokjogaiból adjon elégtételt, a mely alkalomból semmi bírói rész se járjon ki.

¹³ 1567. évi IX. törvénycikk az összeírást háborgatók büntetéséről.

számos olyan példát lehet felhozni, amely megfelelő bizonyítékul szolgál a tényállásnak a törvényben kitűzött célnak való megfelelésére.

A szándékos emberölésről szóló 1588. évi XLIII. törvény nagy hasonlóságot mutat az utóbbi törvénnyel a tekintetben, hogy úgy szól: a szándékosan bosszantó személyt, aki más szándékos emberölés elkövetésével vádol, büntessék meg, ez esetben a méltatlansági kereset büntetésében.¹⁴ Az eddigiekben felsorakoztatott törvényhelyek a hamis feladásnál a vádban szereplő büntetéssel rendeleték sújtani az elkövetőt, ezért a talio elvnek e helyen a büntetésekre vonatkozó megjelenése kapcsán a Pauler Tivadar által is használt, a vád tárgyát képző cselekményre alkalmazott „hasonbüntetés kifejezést” tartom a legmegfelelőbbnek.¹⁵ Az egységes Büntetőjogi kódexek megjelenése előtt, ahogyan az idézett törvények is mutatják, a hamisan vádoló személyekkel szembeni szabályozás erősen fragmentált volt, nem volt egységes szerkezetbe foglalva. Ugyanakkor a célkitűzés mindig is egyértelmű és határozott volt, és jelenleg is az, hogy azzal a személlyel szemben, aki más személyt hamisan vádol, olyan cselekmény elkövetésével, amelyet törvény büntet vagy jogkövetkezményt fűz, a büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazásával kell eljárni.

Az 1715. évi VII. törvénycikk a köznyugalom biztosabb fenntartása érdekében szigorúan büntette a rágalmasz minősített eseteként tilalmazott hamis vádat.¹⁶ A törvény egy büntetlenségi okot állít fel, ugyancsak a hamis vád vonatkozásában, melyet mégsem vont a rágalmaszos hamis vád 8. §-ban található esetkörébe, mert nem vádolásnak, hanem csak észrevételezésnek minősítette azt.¹⁷ A szabályozás érdekessége továbbá az is, hogy a hamis vád enyhébb megítélésű eseteiben a büntetésről való döntés a bíró bölcs belátásán múlt, amikor is olyan tényezőket kellett mérlegelnie, mint a vád álnoksága, az abból eredő veszély és a beállott jogkövetkezmény súlyossága, szemben a korábbiakban elemzett törvényekkel.¹⁸

Az 1795-ös büntetőjogi tervezet nem igazságszolgáltatás elleni, hanem közbiztonságot sértő deliktumként tekintett a hamis vádra, amely megítélésem szerint arra vezethető vissza, hogy a

¹⁴ 1588. évi XLIII. törvénycikk 1.§

¹⁵ PAULER Tivadar: Büntetőjogtan. Anyagi büntetőjog különös része. Alaki jog. Második javított és bővített kiadás, Pfeifer Ferdinánd kiadó, Pest, 1870. 210. old.

¹⁶ 1715. évi VII. törvénycikk 8.§

¹⁷ 1715. évi VII. törvénycikk 9.§

¹⁸ PAULER (1870) i.m. 210-211 old.

jogalkotó a cselekmény egyén érdekeit sértő jellegét helyezte előtérbe.¹⁹ Az egyéni jogsérelem ténye vitathatatlan, azonban e mellett igazságszolgálat is olyan támadás éri, mely véleményem szerint egy külön bűncselekménycsoporton belüli önálló kategória megalkotását tette volna szükségessé, már ekkor is.

I.1.3. A hamis vád tényállásának változása az 1843. évi törvényjavaslattól a Csemegi-kódexig

Az 1843. évi büntetőjogi javaslat fontos részét képezi a hazai büntetőjogi jogirodalomnak, holott törvény erejére sohasem emelkedett, mégis rendelkezései a hamis vádról és a hamis tanúzásról említésre méltóak. A tényállások beható vizsgálata alapján megkülönböztethetjük a hatályos büntetőjogi dogmatikában használatos tulajdonképpeni hamis vádat és a hamis gyanúfeltétet. A két elkövetési forma a tényállások terén is számos hasonlóságot mutatott a hatályos Btk.-val.²⁰ A büntetőjogi javaslat a hamis feladást a beállott jogkövetkezményekhez képest három, egy, két, és négyévi „rabsággal” fenyegette megkülönböztetve az álnok gyanúsítástól, melyet három, és tízévi rabsággal büntetett.²¹ Az 1843. évi javaslat 225.§-a a hamis feladás fogalmát úgy értelmezte, hogy „hamis a feladás, midőn a feladó még annyit sem volt képes bebizonyítani, amiből valószínűleg kitetszenék, hogy azt, amit előadott, igaznak tartotta”.²²

A kérdést végül a szubjektivitás oldaláról kell megközelíteni, ugyanis e körben az bír relevanciával, hogy a vádaskodó tudta-e, hogy az általa felhozott vádak súlyosabb minősítést vonnak maguk után vagy sem. Így a vád azon része vonatkozásában, amellyel megtoldotta a valóban megtörtént bűncselekményt, a hamis vád kétségkívül megállapítható volt.²³ Míg a hamis bűnjelkölés esetén - szemben a hamis vád tulajdonképpeni esetével, ahol a subjectiv hamisság mindig külön bizonyítandó a tévedés lehetséges fennállásának okán - a tény

¹⁹ HAJDU Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 313. old. In: KÖHALMI László: A hamis vád tényállása a szabályozási változások sodrásában. 2. old., <http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi54.pdf>, letöltve: 2013.10.15.

²⁰ A hamis feladás törvényi definícióját úgy adja meg, hogy az követi el, aki mást valami büntetért a felsőbbségnek tudva hamisan felad”. Ezzel szemben az álnok gyanúsítás azt jelenti az 1843-as büntetőjogi javaslat szerint, hogy „aki más ellen szándékosan hamis bűnjelet kohol, vagy valamely bűnjeleket meghamisít oly célzattal, hogy az által valakit büntető közkeresetbe keverjen vagy a folyamatban lévő bűnkeresethez valaki ellen hamis bizonyítványokat szolgáltatasson.” In: ANGYAL Pál: Pénzhamisítás. A hamis eskü és hamis tanúzás. Hamis vád. Grill Károly Könyvkereskedés, Budapest, 1940. 256. old.

²¹ PAULER (1870) i.m. 215. old.

²² ANGYAL Pál: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Második kötet. Athenaeum, Budapest, 1912., 198. old.

²³ EDVI Illés Károly: A magyar Büntető Törvénykönyv Magyarázata. Révai Testvérek Irodalmi Intézet R.-T., Budapest, 1909. 256. old.

rendszerint magában foglalja a szándék bizonyítását is,²⁴ melyet a bizonyítás körébe utal.²⁵ A szubjektív hamisság ez esetben is alapelvárás, ám ezen elkövetési magatartásnál, annyira kétségtelen, hogy külön bizonyítása nem is szükséges.²⁶

1861. évi CXXXVI. és 1864. évi L. törvények egységesen a hamis feladás büntetéről szóltak,²⁷ a királyi tábla három, a hétszemélyes tábla hathónapnyi börtönnel, valamint az enyhébb megítélésű esetekben pénzbírsággal sújtotta a hamis vád elkövetőjét.

A tekintetben, hogy a hamis vád védett tárgyát tekintve mely bűncselekmény csoportba tartozik, a végleges álláspont kialakulását a Csemegi-kódexhez²⁸ köthetjük. Amint arra a kódex előtti törvények egyes felhívott tényállásai is rámutattak, a hamis vád kettős jogi tárgya okán is többek között, a megfelelő bűncselekmény csoportba történő elhelyezés e törvény megalkotásáig számos nehézségbe ütközött. Erre hívta fel a figyelmet Angyal Pál is, aki szerint „nem kétséges, hogy a hamis vád a legtöbb esetben a bevádolt becsületét sérti, de mégis nem mindig.” E tétel többeket is gondolkodásra késztetett,²⁹ és a magam részéről úgy gondolom, hogy éppen annak okán, hogy az egyéni jogsérelem, így a becsületsértési elem a hamis vádnál csak másodlagos, az igazságszolgáltatásba vetett bizalom csorbítása és annak működésének az akadályozása mellett, az állítás helytállósága nem vitatható. Az utóbbi védett tárgyat a hamis vád tekintetében elsődlegesnek tekintem, melyet mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy a deliktum e törvény és a hatályos Btk. alapján is az igazságszolgáltatás rendje elleni deliktumok között került tárgyalásra.

Ezt a megoldást tehát a Csemegi-kódexet követő Büntető törvénykönyvek is fenntartják, és külön kiemelendő az is, hogy a Csemegi Károly-féle kódexet a jelenleg hatályos Btk. megalkotásánál is irányadónak tartották, mégpedig a XXVI. fejezet rendelkezései között. A Btk. e fejezetének megalkotásánál különös hangsúlyt kaptak a magyar büntetőjogi hagyományok. Az 1878. évi V. törvény a hamis vádat a hamis tanúzás mellett szabályozta, a hatályos törvény rendszerében, ha nem is teljes azonossággal, mint a Btk. A hamis vád e törvény

²⁴ Res in se dolum habet elve.

²⁵ EDVI i.m. 258. old.

²⁶ ANGYAL (1940) i.m. 256. old.

²⁷ A korabeli törvények gyakran éltek a hamis feladás elnevezéssel, a hamis váddal megegyező jelentéstartalommal.

²⁸ 1878. évi V. törvény a büntettekről és vétségekről.

²⁹ ANGYAL Pál (1940) i.m. 236. old., KÖHALMI i.m. 3. old.

vonatkozásában is megkövetelte a hatóság előtti elkövetést, illetőleg különválasztotta egymástól a hamis vád korábban említett két formáját. A hamis vád, mint büntett öt évig, míg, ha az kihágásra vonatkozóan követték el, amely jelezném, hogy azóta kiveszett a büntetőjogból, vétség miatt egy évig terjedő fogházzal volt büntetendő. Az idézett rendelkezés lényegi elemeinek kiemelése azt a célt szolgálja, hogy bemutassam azt, hogy a jelenleg hatályos törvény kategóriái és a Csemegi-kódex idézett büntettel, illetőleg vétséggel történő hamis vádolás mely pontokon tér el, vagy mutat egymással hasonlóságot. Annak alapján, hogy a megvádolt személy tekintetében, hogyan alakulnak a büntetőjogi következmények, differenciál és tesz különböztetéseket a törvény. Közvadás bűncselekményről volt szó, a törvény mégis lehetőséget adott arra, ha a hivatalbóli eljárás nem indult volna meg, akkor a megvádolt személynek módja volt arra, hogy (magán)indítvány lehetőségével éljen, ez esetben a bűncselekményi tétel alacsonyabb volt.

A kódex 230.§-a mentő körülmény elhallgatást pónalizálta hamis vádként, tehát a cselekmény még nem nyert külön szabályozást. Az elhatárolási nehézség e két bűncselekmény különválasztásával szűnt meg végleg, azonban a joggyakorlat feladata még ma is az, hogy a hamis tanúzás és e deliktum tényállási elemeinek pontos összehasonlítása révén a megfelelő minősítést megállapítsa. Nem vitatható ugyanakkor, hogy a mentő körülmény elhallgatása hamis vádra jellemző tényállási elemeket tartalmaz, mégis ennek külön tényállásban való tárgyalása álláspontom szerint, és a hatályos törvény alapján is indokolt. Olyan esetekben, amikor a tanú nem kíván együttműködni és e makacssága odáig terjed, hogy nem ad érthető válaszokat a hatóság által neki feltett kérdésekre, magatartását, mellyel az alaphűncselekmény elkövetőjének kedvez, mentő körülmény elhallgatásának kell minősíteni. Az elhatárolás ez esetben három bűncselekményt érintett, ezért a kérdéskört a hamis tanúzásra is kiterjesztettem.

A tanú ezen cselekményének minősítése a hatályos Btk. alapján nem ütközhet akadályokba.³⁰ A törvény 231.§-a szakasza becsületsértési elemek tartalmazó jellege miatt kiemelésre érdemes, melyet azonban a hatályos törvény megalkotásánál és azt megelőző törvénynél sem alkalmaztak. Akkor tehát, ha a következő rendelkezéseknek a hamis vád tényállásában való indokoltságát vizsgáljuk - *hogyha a hamis vádban valaki bűnös, az ítélet, a sértett fél kívánatára, az elítélt költségén, sajtó útján is közzéteendő*” - a becsületsértésbe való burkoltság

³⁰ Btk. 281.§ (1) bekezdése.

egyértelmű.³¹ A becsületsértés alakzatokkal való rokonság a helyes bűncselekményi minősítés ellenére is jelen volt, méghozzá a törvény a 231.§-ában, ahol elrendelte, hogy ha a hamis vádban valaki bűnösnek ítéltetik, az ítéletet a sértett kívánságára az elítélt költségére sajtó útján is közzétegyék, melynek módját már a bíróság állapította meg. Ha a hamis vád következtében a vádlottat elítélték, a Kódex 213.§ és 220.§-ában a hamis tanúzásra megállapított büntetési tételek a hamis vádnál is alkalmazandók voltak.³² A Csemegi-kódexben a hamis vád büntette, abban az esetben, ha a büntetőeljárás megindult, az öt évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. Ha a vádaskodó által megjelölt személyt el is ítélték, ez esetben a korábban követett logikát követve, halálbüntetés estére 10-15 év, öt évig terjedő szabadságvesztés esetére 5-10 év, a közhivatalnok vagy ügyvéd elmozdításkor súlyosabb megítélésű cselekménynél 3 év, enyhébb megítélésűnél egy évi szabadságvesztést tartalmazott a törvény.³³

Elmondható, hogy az 1878. évi V. törvény hatálybalépése óta már külön tárgyalják a „hamis vád vagy feladás” bűncselekményét, és elismerik a hamis vádolás hatóságot félrevezető hatását, mellyel egyben választ is kapunk a rágalmozás és becsületsértéssel való sokszor egy helyen való kezelésére. A 2012. évi C. és az 1978. évi IV. törvények a rágalmozási elemet végleg elhagyták, és azon elv, melyet álláspontom szerint is a hamis vád rendszertani elhelyezésénél követni kell, így az igazságszolgáltatási dominancia itt is teljes mértékben érvényre jutott.

Az egyént sértő jelleg nem elhanyagolható tényező, ugyanis megvádolt személyekről van szó, azonban ez a jogkövetkezmények és az azok alapjául szolgáló büntető eljárást érintő állapotok (büntetőeljárás indult, a vádlottat elítélték, az egyes büntetések mértéke, így különösen, ha olyan bűncselekményre vonatkozott, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegette, életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat elítélték) jelentőséggel bírtak. A hamis vád a törvényhez fűzött indokolásból kitűnően a hamis vád a hamis tanúzáshoz és a bizonyítékok meghamisításával elkövetett hamis tanúzáshoz képest súlyosabb, azon oknál

³¹ 1878. évi V. törvény 231. § Ha a hamis vádban valaki bűnösnek ítéltetik: az ítélet, a sértett fél kívánságára, az elítélt költségén, sajtó útján is közzéteendő.

³² IRK Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Második kiadás, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és nyomda, Pécs, 1933. 427. old.

³³ 1878. évi V. törvény 227.§

fogva, hogy a tettes itt maga akar bünvádi eljárásba keverni egy ártatlan személyt, enyhébb viszont annyiban, hogy itt esküvel való megerősítés nincs.³⁴

I.1.4. Az 1961. évi V. törvényt követő büntetőjogi rendelkezések magyarázata

Az 1961. évi V. törvény a XI. Fejezetében, már szintén megfelelő helyen és címben, az államigazgatás és az igazságszolgáltatás elleni bűntettek között szabályozza a hamis vádat.³⁵ A törvény a hamis vádról szóló rendelkezéseiben tisztán szétválasztja és pontokba szedve is megjeleníti a hamis vád két formáját, a tulajdonképpeni hamis vádolást és a bizonyítékok koholását. A tekintetben, hogy a megvádolt személy felelősségre vonása megtörtént-e vagy sem, illetőleg milyen büntetést helyezett kilátásba a törvény, a büntetési tételkeretek két évtől nyolc évig, illetőleg öt évtől tíz évig terjedően alakultak. A gondatlan hamis vád e törvény újdonsága volt és egyben a magyar büntetőjogi szabályozás újítása is, azáltal, hogy azt a személyt, aki hamis vád bűntettét gondatlanul követte el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntette.³⁶ A gondatlan elkövetés beiktatása e törvénnyel megalapozta az ezt követő Büntető Törvénykönyvekben található hamis vád szándékos és gondatlan alakzatának egymáshoz való viszonyát, olyannyira, hogy a gondatlanság az 1978. évi IV. törvényben is hasonlóképpen szerepelt. A Btk. is fenntartotta a gondatlan elkövetést, ezen felül pedig szigorított a gondatlan hamis vád büntetési tételén, ezáltal a több mint hatvan évig változatlan törvényi tényállás a büntetési tétel tekintetében módosult két évre.³⁷

A törvény 175.§-a alapján, ha a hamis vád folytán eljárás indult, legyen az akár büntető, fegyelmi vagy szabálysértési ügy, ennek a befejezéséig a hamis vád folytán nem lehet eljárást

³⁴ FINKEY Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó vállalata. Negyedik átdogozott kiadás, Budapest, 1914. 867. old.

³⁵ 1961. évi V. törvény 172. § (1) Aki más hatóság előtt

a) bűntett elkövetésével hamisan vádol, vagy

b) ellene bűntettre vonatkozó bizonyítékot kohol, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés, ha a hamis vád olyan bűntettre vonatkozott, amelynek elkövetőjét a törvény

a) öt évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegeti, két évtől nyolc évig,

b) halálbüntetéssel is fenyegeti, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés.

173. § Aki más hatóság előtt fegyelmi vétség vagy szabálysértés elkövetésével hamisan vádol, vagy ellene ily cselekményre vonatkozó bizonyítékot kohol, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁶ 1961. évi V. törvény 172. § (3) Aki az e §-ban meghatározott hamis vád bűntettét gondatlanul követi el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁷ 2012. évi C. törvény 268.§ (5) Aki más hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével azért vádol hamisan, mert gondatlanságból nem tud arról, hogy tényállítása valótlan, vagy a bizonyíték hamis, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

indítani. Ez a tilalom nem abszolút jellegű, mivel a hamis vád folytán indult büntetőeljárás befejezése előtt is indítható a hamis vád miatt eljárás, de csak és kizárólag annak a hatóságnak a feljelentése alapján, akinél az alapügy folyamatban van. A feljelentés hamisságáról azonban csak a büntetőeljárás keretében lehet teljes alaposággal meggyőződni, tehát az alapügyben végzett nyomozás döntő fontossággal bír, ez alapján lehet dönteni kétséget kizáróan a hamis vád miatti büntetőeljárás megindulásáról.

Ha a hamis vád fennforog, ami egyidejűleg azt is jelenti, hogy az alapügyben a nyomozást megszüntették vagy egyéb „negatív döntés” született, az elkövetőt, aki mást hamisan vádolt meg bűncselekmény elkövetésével, felelősségre kell vonni. Az idézett szakasz további érdekessége, nem csak a rendelkezés újonnan történő beiktatása, hanem az alapügy külön történő kihangsúlyozása. Ezt a megoldást alkalmazza a jelenleg hatályos Btk. is, kiemelt figyelmet fordítva a hamis vád miatt indult alapügyre.³⁸

A feljelentés esetét kivéve a bűncselekmény elévülése az alapügy befejezésének napján kezdődik, mely rendelkezés tartamát tekintve szintén egyezést mutat a 2012. évi C. törvény releváns szakaszával. A 2012-es év az új Büntető Törvénykönyv megalkotása szempontjából a fordulat éve, ugyanis az 1978. évi IV. törvényt 2013. július 01. napjával a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről váltotta fel.

A bűncselekmény kategóriákból jelenleg az igazságszolgáltatás elleni bűntettek kerülnek kiemelésre, ezen belül is kutatás tárgyát tekintetbe véve, a hamis vád érdemel e helyen bővebb elemzést, melyet egy általam elvégzett összehasonlító kutatás eredményének ismertetésével mutatok be a továbbiakban. Az új törvény a XXVI. Fejezete kapcsán elmondható, hogy a törvény egy-két módosítást tartalmaz a büntetési tételek kapcsán, emellett számos terminológiai változást is egyaránt, melyek a tényállások nyelvtani értelmén, lényegén mégsem változtattak.

³⁸ Vesd össze az 1961. évi V. törvény 174.§-át és a 2012. évi C. törvény 270. §-ának (1) bekezdését: Ha a hamis vád folytán eljárás indult, ennek az alapügynek a befejezéséig hamis vád miatt büntetőeljárás csak az alapügyben eljáró hatóság feljelentése alapján indítható. Az ilyen feljelentés esetét kivéve a hamis vád büntethetőségének elévülése az alapügy befejezésének napján kezdődik.

I.2. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

I.2.1. A hamis vád nemzetközi fejlődéstörténete

A vonatkozó külföldi jogfejlődést egészen Hammurapi Törvénykönyvétől kezdve szükséges áttekinteni, ettől kezdve vizsgáltam a bűncselekmény önállósodási folyamatát. A hamis vádról szóló rendelkezéseiben az arányosság elve érvényesült, így a gyilkosság vádjáért szintén halál járt, mely szigor,³⁹ s egyben szabályozási elv már a törvénykönyv első szakaszaiban is megmutatkozott: a Perrendtartás című részének első fejezetében található 1.§ szakasz alapján ugyanis, „ha ember embert bevádol, gyilkosság vádját szórja ellene, de rá nem bizonyítja: vádlója ölessék meg.” Folytatva a korabeli törvény elemzését megállapítható, hogy a hamis vád több aspektusa is megjelent már, többek között a 2.§-ában is, ahol „azt a személyt, aki a bűbájosság vádját szórja más ellen, de rá nem bizonyítja, az, akivel szemben bűbájosság vádja forog fenn, a folyóhoz menjen, a folyóba merüljön; ha a folyó elragadja: vádlója fogja házat elfoglalni; ha azonban az illetőt a folyó ártatlannak nyilvánítja, úgy, hogy épen marad, az, aki ellene bűbájosság vádját szórta; ölessék meg.”⁴⁰

Manu törvénye a hamis vádat rágalmazásként értékelte, így a vonatkozó törvény 268. pontja „ötven bírságra ítélte azt a bráhmant, aki egy ksatrijáról rosszat mondott; ha vájsáról [mond rosszat], ötvennek a felére (huszonötre), ha sudráról, tizenkettőre.”⁴¹ Angyal Pál írásai nyomán tudhatjuk, hogy a görög és egyiptomi majd a római jog is közös volt abban, hogy fenntartotta a rágalmazásba való burkoltságot.⁴² A római jog először becstelenséggel, majd forsbátbüntetéssel fenyegette a hamis vád elkövetőjét, mely utóbbi büntetés a kánonjogban is általánossá vált és a későbbiekben is meghatározó maradt, megjegyezném azonban, hogy a gyakorlatban mégis csak a legsúlyosabb esetekben alkalmazták.⁴³ A szándékos hamis vádat a calumniae fogalma alá vonták, így az a személy, aki a vád hamisságáról tudott, calumniát követett el, és a felbujtás,

³⁹ANGYAL (1940) i.m. 220. old.

⁴⁰ Hammurapi törvényei. Erdélyi Múzeum Egyesület Jog-és Társadalom- Tudományi Szakosztálya. Kolozsvár, Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, 1911. 29. old. In: KÖHALMI i.m. 1. old. <http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi54.pdf>, letöltve: 2021.03.23.

⁴¹ MANU törvényei MĀNAVA DHARMAŚĀSTRA. VIII. fejezet 18. Becsületsértés, rágalmazás. Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-és Társadalom-Tudományi Szakosztálya. Benkő Gyula Cs. és Kir.Udv. Könyvkereskedése, VIII. fejezet 18., Budapest, 1915. In: KÖHALMI i.m. 1. old.

⁴² ANGYAL (1940) i.m. 220-221. old.

⁴³ PAULER (1870) i.m. 211. old.

valamint a közvetett tettesség is kapcsolódhatott hozzá.⁴⁴ Később több elnevezés is elterjedt a hamis vádra vonatkozóan, mint például a *scelta*,⁴⁵ *calumnia* vagy éppen a *crimen calumniae*. A magam részéről mégis ez utóbbit kívánom használni a továbbiakban. A rágalmazás és hamis vád elhatárolásának kérdésében kevés előrelépés érzékelhető, melyet később az egyházi büntetőjog strict, visszalépő felfogása követett. A talio büntetésekből kétségtelenül kirajzolódott, hogy a rágalmazásban a hamis vád is bele van foglalva, ezzel szemben a hamis tanúzás tekintetében az önálló sui generis deliktumként való kezelés kezdett érvényesülni, mely a jelenleg hatályos hamis váddal kapcsolatos legtöbb európai büntetőjogi tárgyú törvényt jellemzi.

A Carolina megjelenésétől fogva, mely még rágalmazásszerű cselekményről írt, a XVIII. században sorra jelentek meg a hamis vádat a rágalmazás minősített eseteként értékelő törvényhelyek,⁴⁶ valamint a külön deliktumként tárgyaló felfogások.⁴⁷ Megállapítható, hogy az igazságszolgáltatás érdekét sértő cselekmények büntetendőségének fontosságára fokozatosan egyre nagyobb hangsúly terelődött. A modern kor törvénykönyveiben már egy úgynevezett önállósodási törekvés volt jelen a *crimen calumniae* irányába, de a rendszer még nem forrotta ki magát teljes, a mai törvénykönyveket jellemző, tisztán dogmatikai értelemben. A XX. században a kezdeti fogalmi tisztázatlanságok kezdtek eltűnni és az önálló sui generis deliktumként való felfogás lett az általános Európában, immáron a hamis vád vonatkozásában is.

I.2.2. Nemzetközi kitekintés. Alapvetések.⁴⁸

I.2.2.1. A tényállások jellemzőiről

A jelenleg hatályos büntető anyagi jogi tárgyú törvények több országban részben hasonló képet mutatnak a hamis vád tekintetében. A magyar szabályozás speciális, és kutatás is túlnyomó részt a hazai szabályokat tekinti tárgyának, éppen ezért különös hangsúlyt kell fordítani a büntetési tételekre. Már csak annál fogva is, hogy a különböző országok által alkalmazott

⁴⁴ ZLINSZKY i.m. 74. o. In: KÓHALMI i.m. 2. old.

⁴⁵ KÓHALMI i.m. 2. old.

⁴⁶ Codex iuris Bavarici criminalis II. 2.§ (1751), Constitutio criminalis Theresiana 100§ (1769), Allgemeines Gezezbuch über Verbrechen. I. Kap. 5§ (1787) In: ANGYAL (1940) i.m. 221. old.

⁴⁷ Allg. Landrecht II. tit. 20. § In: Uo.

⁴⁸ SIMON (2014) In: TEHETSÉGPont i.m. 179-188. old.

büntetési tételek megfelelően alátámasztják azt a jogalkotói célkitűzést, amely az igazságszolgáltatás elleni, azon belül is a hamis vád és egyébként a hamis tanúzás (bűncselekményei) büntetési tételeit illetően érvényesül a jelenleg hatályos magyar Büntető Törvénykönyvben.

A nemzetközi szabályozás teljesen szétszórja a bűncselekményeket, a francia és belga büntető törvénykönyvek a hamis vádat a becsületsértés mellett, az osztrák Btk. a hamis esküt csalásba, a hamis tanúzást a rágalmaszba olvasztva rendelik bünteti.⁴⁹ A következőkben megvizsgált francia büntető anyagi jogi szabályok a hamis vádat személy elleni bűncselekményként szabályozzák.

I.2.2.2. A német és osztrák büntető anyagi jogi rendelkezések alapja hamis vád tekintetében⁵⁰

A német Strafgesetzbuch (a továbbiakban német StGB.) 164.§-a tartalmaz a hamis vádra nézve rendelkezéseket ezáltal, „aki mást hatóság, vagy feljelentés átvételére jogosult hivatal vagy katonai előjáró előtt jogellenes cselekmény elkövetésével vagy szolgálati cselekmény megsértésével azért vádol hamisan, hogy hatósági eljárást vagy intézkedést kezdeményezzen vagy tartson fenn, bűncselekményt követ el”.⁵¹ A német törvénykönyv idézett szakasza az elkövetés helye tekintetében önmagában nem a hatóság kitételével él, hanem ide vonja a katonai előjáró előtt tanúsított cselekményeket is. A német StGB. releváns rendelkezéseit a magam részéről egy helyes szabályozási megoldásnak tartom. A tényállásban nem a másra irányultságot emeli ki hangsúlyosan, valamint az elkövető célja tekintetében a hatósági eljárás vagy intézkedés kezdeményezését vagy fenntartását helyezi a deliktum legfőbb jogi tárgyának pozíciójába. E célzat a magyar törvényben a hamis vádnál nem szerepel.

A valamennyi elképzelhető a hatóság munkájának akadályozásra irányuló tevékenység felsorolása nem lehetséges, ugyanakkor egy általános a védett jog tárgy védelmére vonatkoztatott tényállási elem beépítését a hazai büntető anyagi jogban is támogatnám. Az önálló bűncselekménycsoport már önmagában is e cél szolgálatában áll és utal az elkövetőknek a védett jogi tárgy megsértésére irányuló tevékenységeire, azonban ezt törvényi tényállási szinten is szerepeltetném, német mintára.

⁴⁹ SIMON (2014) In: TEHETSÉGPont i.m. 188. old.

⁵⁰ SIMON (2014) In: TEHETSÉGPont i.m. 188-190. old.

⁵¹ Német StGB. 164.§ (1) bekezdése.

A német StGB. továbbá olyan cselekményeket is büntetőjogi szankcióval fenyeget, amelyeket az követ el „aki (leg)jobb tudomása ellenére⁵² bizonyos tényeket úgy állít be, hogy az alkalmas legyen valaki ellen hatósági eljárás megindítására vagy hatósági intézkedés meghozatalára, fenntartására”.⁵³ A jogirodalom és a vonatkozó törvények⁵⁴ áttekintése után a hamis vádnak a „wider besseres Wissen, formulával való szabályozása, a Carrara féle „calumnia manifestissima”⁵⁵ kitűnő példája. A szándékosan hamisan vádaskodó személyeket legfeljebb öt évig, vagy pénzbüntetéssel rendeli bünteti, amíg a kevésbé súlyos esetekben a szabadságvesztés három hónaptól öt évig terjedhet. Ha az elkövető tud az általa állított tények valóságtartalmáról (ez a legjobb tudomás) és annak ellenére bizonyos tényeket úgy állít be, hogy az alkalmas legyen a kívánt eredmény elérésére, ez véleményem alapján rosszhiszeműségre utal.

A Btk. 268.§-a (5) bekezdésében található gondatlan hamis vád nem feleltethető meg ennek, azért sem, mert a jobb tudomása ellenére tényállási elemnél, a gondatlan elkövetés merülhetne fel, ugyanakkor a „nem tud arról” formula aligha egyezne meg ez utóbbival.⁵⁶ Az StGB. tényállásban a rosszhiszeműség dominál, ezért a hamis vád kevésbé súlyos szándékos alakzataként tekintek rá, melyet bizonyít továbbá az is - és ezzel ki is zárnam a gondatlan alakzatként való értelmezést, - hogy a „wer in gleicher Absicht bei einer der in absatz” rész jelentése a következő: ugyanazzal a szándékkal, mint az első bekezdésnél. A szándékosság és gondatlanság bűnösség oldaláról megközelíthető, e rendelkezés kapcsán felmerült vitájára, a fentiekben felvázoltak egy lehetséges értelmezési alternatívát nyújtanak.

⁵² A német StGB. 164.§ Falsche Verdächtigung címmel a hamis vád két fajtáját különbözteti meg, egyrészt az (1) bekezdésben található hamis vádat, emellett pedig a (2) bekezdés szerintit. A (2) bekezdés a két nyelv között fennálló nyelvhasználati és jogi szakkifejezések tekintetében fennálló eltérésekből adódóan a fordítás szempontjából nem egyértelmű. A „wider besseres Wissen” rész amely szó szerint jobb tudomása ellenére tartalommal bír, úgy is lehet fordítani, hogy jobb tudása ellenére. A magyar nyelv sajátosságaiból adódóan a jobb tudomása ellenére résznél a legjobb szó használata mégis indokoltabb, ami a rendelkezés jobb megérthetőségét is elősegíti. „A vonatkozó jogirodalom áttekintése alapján elmondható, hogy szándékos hamis vádról csak és akkor beszélhetünk ez esetben, ha a szubjektív hamisság is jelen van. A német Btk. egy korabeli értelmezése alapján egyik esetben, ha az elkövetőnek nem volt ok a cselekményére és a bevádolt ártatlanságáról sem tud, rágalmozás volt. Másik esetben az elkövető rosszhiszeműen tette feljelentését, és a szubjektív hamisság e körben indifferens volt. A német Btk. célja az volt és jelenleg is az, hogy az elkövetők teljesen véletlenszerűen, minden realitást nélkülöző vádaskodásai ne maradhassanak büntetlenül” In: EDVI i.m. 256-257. old.

⁵³ Német StGB. 164. § (2) bekezdése.

⁵⁴ A kontinentális jogrendszerhez tartozó államok törvényei.

⁵⁵ EDVI i.m. 256. old.

⁵⁶ Btk. 8.§ Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.

Ausztriában 1870-ben a hamis vádat rágalmozás elnevezés alatt egy évtől öt évig, ha pedig az elkövető különös ravaszsággal élt, és a vádlottat nagyobb veszélynek tette ki, akár tíz évig terjedő börtönnel is sújtották.⁵⁷ A jelenleg hatályos osztrák Strafgesetzbuch (a továbbiakban osztrák StGB.) 297.§-ának (1) bekezdése hamis vád cím alatt azt, „aki mást hivatalból üldözendő cselekménnyel vagy hivatalból, illetve közjogi állásából folyó kötelezettségének megszegésével hamisan vádol, feltéve, hogy tudomása van a vádolás hamisságáról bünteti”. A tényállás a hivatalból, azaz közvádra üldözendő cselekményekkel történő hamis vádolást említi, mely rögtön felveti a hamis vád miatti pótmagánvád intézménye alkalmazhatóságának kérdéskörét. Nem a szoros értelemben vett témakör része ugyan, de mégis le kell szögezni, hogy a hamis vád alapeseti tényállása a hatályos szabályok körében nem feltétlenül veti fel a pótmagánvád legitimációjának kérdéskörét, azonban a minősített esetek kapcsán e jogintézményt egyértelműen alkalmazhatónak tartanám. Az osztrák StGB. 297.§-ának (1) bekezdése szerinti tényállása sajátosan ötvözi jelenleg hatályos Btk. hamis vádról és a XXVIII. Fejezetben található hivatali bűncselekmények közül a hivatali visszaélés deliktumait.

A bizonyítékok meghamisítása az osztrák StGB.-ben Falschung eines Beweismittels elnevezéssel szerepel. Az osztrák StGB. 293-297.§-ai között rendelkezik a hamis vádról. A bűncselekmény szabályozását illetően elmondható, hogy először a hamis bizonyítékok koholását, majd ezt követően a klasszikus tulajdonképpeni hamis vádat rendeli büntetni.

Az osztrák StGB. jelenleg hatályos 293.§ szakasza alapján, „aki hamis bizonyítékot állít elő vagy egy létező valódi bizonyítékot meghamisít abból a célból, hogy azt bírósági vagy közigazgatási eljárás során felhasználják, egy évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy legfeljebb 720 napitétel pénzbüntetéssel büntetendő”. A (2) bekezdés szerint az is az első bekezdés szerint büntetendő, aki a büntetőeljárás során a másra vonatkozó hamis bizonyítékot felhasználja.⁵⁸

A bizonyítékok meghamisításával, mint elkövetési magatartással részletesebben is foglalkozni kívánok. A Btk. a hamis vád alapeseténél a hamis tárgyi bizonyíték hatóság tudomására

⁵⁷ PAULER (1870) i.m. 211. old.

⁵⁸ Osztrák StGB. 293. (1) Wer ein falsches Beweismittel herstellt oder ein echtes Beweismittel verfälscht, ist, wenn er mit dem Vorsatz handelt, daß das Beweismittel in einem gerichtlichen oder verwaltungsbehördlichen Verfahren oder in einem Ermittlungsverfahren nach der Strafprozessordnung gebraucht werde, mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr zu bestrafen, wenn die Tat nicht nach den §§ 223, 224, 225 oder 230 mit Strafe bedroht ist. (2) Ebenso ist zu bestrafen, wer ein falsches oder verfälschtes Beweismittel in einem gerichtlichen oder verwaltungsbehördlichen Verfahren oder in einem Ermittlungsverfahren nach der Strafprozessordnung gebraucht.

hozatalát rendeli büntetni. A bűncselekmény tényállásának fő elemei a másra vonatkozó koholt bizonyíték, valamint ennek a bizonyítéknak a hatóság tudomására hozatala.⁵⁹ Ebből következően a bűncselekmény ezen elkövetési magatartásának lényegi sajátossága abban rejlik, hogy olyan valótan tény bizonyítására kell alkalmasnak lennie, hogy bűncselekmény történt és azt meghatározott személy követte el.⁶⁰ Az osztrák StGB. által alkalmazott megoldás alapján már azon magatartásokat is hamis vádnak, annak is a bizonyítékok koholásával meghamisított módozatának tekinti, ha az elkövető abból a célból készít hamis bizonyítékot más ellen, hogy a fenti eljárások során ő vagy más felhasználja. Azt már most megjegyezném, hogy a magyar Btk. alapján önmagában a bizonyítékok koholása nem bűncselekmény, akkor, ha a bizonyíték nem kerül felhasználásra valamely hatóság előtt. Ebből következően a Btk. esetében nem bír relevanciával az, hogy a hamis bizonyítékot az elkövető vagy más hozta-e létre, a lényegi pont az, hogy a koholt bizonyíték a hatóság eljárásában felhasználásra kerüljön és az más ellen bűncselekményre vonatkozzon.

Ezzel szemben az osztrák StGB. ezen fordulata, a Btk. 268.§ (1) bekezdés b) pontjában foglalt elkövetési magatartás második mozzanatát már nem kívánja meg a tényállásszerűséghez, ezáltal nem követelmény a hatóság előtti felhasználás. Álláspontom szerint az osztrák Btk. célkitűzés e tekintetben vélhetően az, hogy már a kvázi előkészületi jellegű cselekményt is büntetni rendelje azáltal, hogy a bűncselekményt olyan magatartásokra is kiterjeszti, melyeknél nem követelmény az, hogy a hatóság előtti bemutatásra, felhasználásra sor kerüljön. Egyetértve az irányadó hazai jogirodalmi állásponttal, mely szerint figyelemmel arra, hogy az elkövetési magatartás a bűncselekmény tanúsításával befejezett, a bizonyítékok koholása önmagában előkészület,⁶¹ az osztrák StGB. egy előkészületi szakban rekedt cselekményt nyilvánít büntetendő magatartásnak. E körben megjegyezném, hogy a Btk. nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy a hamis vád előkészülete büntetendő lenne, ebből következően az osztrák StGB. sokkal tágabb körben határozza meg azon magatartások körét, melyek a hamis vád bűncselekmény tényállásába illeszkednek. Sui generis bűncselekményt rendel büntetni a hamis vád előkészületi magatartása is, ezáltal az elemzett európai országok büntető anyagi jogi

⁵⁹ Btk. 268. § (1) Aki a) mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁶⁰ BELOVICS Ervin- MOLNÁR Gábor- SINKU Pál: Büntetőjog Különös rész. Kilencedik átdolgozott kiadás. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011. 325. old.

⁶¹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 326. old.

szabályozásának áttekintése alapján megállapítható, hogy a hamis vád hamis gyanúkéltés elnevezésű eseténél példátlan szigorú érvényesít.

I.2.3. A hamis vád büntetendősége Németországban és Ausztriában.⁶² Szabályozási modellek részletes elemzése

I.2.3.1. Bevezetés

A hamis vád tényállása az 1878. évi V. törvénycikk, a Csemegi-kódex óta - ide nem értve a hamis vád törvényi tényállását érintően az utóbbi években végbement változásokat, a bűncselekmény privilegizált esetei tekintetében - napjainkig szinte változatlan maradt.⁶³ E tényállás rendszerét illetően a Btk. sem hozott változást, ugyanis a bűncselekmény alapkoncepciója lényegében nem változott meg,⁶⁴ ezért e körben különös jelentősége van a hamis vád büntette körében végzett olyan kutatásnak mely a rendszertani sajátosságokat helyezi előtérbe. A következőkben a hamis vád jogi tárgyát vizsgálva a német és osztrák szabályozási megoldásokat mutatom be, melyek elemzése a hamis vád bűncselekménye kapcsán mind a hazai joggyakorlat, mind az elmélet terén is előremutató lehet. A hamis vád tényállásához kötődő hazai ismeretanyagon túl ahhoz, hogy a tényállás érdemi kritikáját megadjuk, elengedhetetlenül hozzátartozik azon külföldi, a kutatás tárgyát figyelembe véve elsősorban német nyelvű büntetőjogi környezet ismerete, mely a hazaitól eltérő szempontokat érvényesít.⁶⁵ A tanulmányban elsősorban a német és az osztrák megoldásokkal foglalkozom, a hatályos joganyaghoz kötődően, külföldi szakirodalom felhasználásával. A tanulmányban azon német nyelvű büntető törvénykönyvek rendelkezései körében végzett kutatásom eredményeit mutatom be, melyek a hazai büntetőjogi tényállás teljes körű, külföldi kitekintést is tartalmazó dogmatikai elemzéséhez álláspontom szerint elengedhetetlenek, különös figyelemmel a hamis vád tényállására, és az abban foglalt alap,- minősített,- és privilegizált esetek lényegadó ismérveire. Ez utóbbinak annak ellenére is kiemelt jelentőséget tulajdonítok, hogy a jelenleg hatályos Btk.-t elsősorban a magyar büntetőjogi hagyományokhoz való visszatérés jellemezi. Ezért e körben fontosnak tartom egy, a fentiekben előrevetített szempontú kutatás bemutatását,

⁶² SIMON Nikolett: A hamis vád büntetendősége Németországban és Ausztriában. *Iustum Aequum Salutare.* 2018/1. szám, 289-303. old.

⁶³ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 25. old.

⁶⁴ Btk. 268-270.§

⁶⁵ ANGYAL (1940) i.m. 269. old.

ugyanis a vizsgált országok megoldásai a későbbiekben hozzájárulhatnak egy feltétlenül helyes, differenciált, hazai büntető anyagi jogi szabályozás kialakításához is.

I.2.3.2. A hamis vádról általában az egyes európai országokban

A hamis vád bűncselekményének témakörében lefolytatott hazai és egyes európai országokat érintő szabályozási megoldások vizsgálatának eredményeképpen, különösen a német nyelvű országok releváns büntető tárgyú törvényszövegeiből kiindulva, érvényesítve a Csemegi-kódex óta fennálló büntetőjogi elveket és a tényállást jellemző alapvető rendszeri sajátosságokat, a hamis vád büntetett több szempont szerint tipizálhatjuk Európában. E tanulmány keretei között nem egy teljes, valamennyi európai országot érintő elemzés a cél, hanem egyes, a szerző által kiválasztott országok fennálló szabályozási megoldásainak a bemutatása, és a szerző ezzel kapcsolatos álláspontjának bemutatása, figyelemmel a Btk. hatályos rendelkezéseire. Véleményem szerint e témakörben a kiindulópont csak és kizárólag a védett jogi tárgy lehet, különös figyelemmel arra, hogy mind az osztrák, mind a német nyelvű büntető törvénykönyvek hamis vádra vonatkozó rendelkezései között érvényesül a törekvés. Álláspontom szerint az osztrák Btk. a hamis vádra vonatkozó rendelkezéseit illetően, ezen törekvés mintamodellje. A bűncselekmény által védett közvetett és közvetlen jogi tárgyak egymáshoz való viszonya, tényállások szövegében való érvényesülése az első olyan szempont, mely e tipizálás fő ismérve lehet. Mely érdeket sért valójában a hamis vád büntette? Sérti egyfelől a megvádolt személyt, valamint annak becsületét, de ami ennél még hangsúlyosabb, sérti az igazságszolgáltatás rendes működését, a bűnüldöző szervek munkáját.⁶⁶ Abban az esetben pedig, ha újabb, a magyar büntetőjogban nem ismert védendő jogi tárgyakra kívánjuk kiterjeszteni ezen tárgyak körét, a francia büntetőjog által is büntetni rendelt, kifejezetten a bíróságot sértő deliktumként is tekinthetünk e cselekményre.⁶⁷ Ezen, a francia Code Pénalban található,⁶⁸ továbbá a litván büntetőjogi jogforrásokban is fellelhető deliktum, mint a bíró vagy a bíróság megsértése,⁶⁹ álláspontom szerint e tényállásnál is értelmezési alapot nyújthat, értve ez alatt azt, hogy a francia Btk. a hamis vádat a bírói tekintélyt sértő bűncselekménynek tekinti. Azonban ezen

⁶⁶ BÓCZ Endre: De lege ferenda megjegyzések a hamis vád és tanúzás szabályozásához. Jogtudományi Közlöny, 1961/3. szám, 139. old.

⁶⁷ Code Pénal 434.§

⁶⁸ <https://goo.gl/4noMeZ>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

⁶⁹ TÓTH J. Zoltán: A rágalmazás és becsületsértés szabályozása Európában. In medias Res. 2015/1. szám, 186. old.,

<http://real.mtak.hu/108428/1/media-tudomany-a-ragalmas-es-becsuletsertes-szabalyozasa-europaban-cikk-88.pdf>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

álláspontomat, kizárólag a védett jogi tárgy tekintetében tartom fenn. A bűncselekményi csoport részét képező deliktum védett jogi tárgyának jelentőségét mi sem támasztja alá jobban, mint ahogyan arra Angyal Pál is rámutatott,⁷⁰ hogy a bűncselekmény elkövetése által az igazságszolgáltatásba vetett bizalom sérül, az igazságszolgáltatás, ezáltal a bíróságok és az ügyészségek, nyomozó hatóságok rendes működése is veszélyeztetve van.⁷¹

I.2.3.3. Szabályozási modellek, európai megoldások

A következőkben az európai országok közül a német Büntető Törvénykönyvben található hamis vád bűncselekményére vonatkozó törvényi rendelkezéseket vonom a vizsgálódás középpontjába.

A Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998. (BGB1.I.S. 3322.)⁷² a hamis tanúvallomásról és hamis esküről szóló kilencedik fejezetében található deliktumok után, a tizedik fejezetében tartalmaz rendelkezéseket a hamis vádról. Ezt követően a német Btk. érdekessége egyebekben az is, hogy az igazságszolgáltatás rendjét sértő deliktumok után a vallási vagy a világnézeti szabadság sérelmével járó bűncselekmények büntetendőségéről szól. A bűncselekmény elhelyezkedésén túl megállapítható tehát, hogy önálló bűncselekményi csoportról a német Btk. vonatkozásában nem beszélhetünk. Ugyanakkor abban is eltérés mutatkozik, és ezzel kapcsolatban felhívnom a figyelmet a német büntető törvényt jellemző sorrendiségre, hogy a törvény első helyen a hamis tanúzást pönalizálja.

A fenti tényállás egyebekben a 'falsche verdächtigung' elnevezés alatt szerepel a törvényben,⁷³ mely deliktum az elnevezést érintő hasonlóságon túl számos azonosságot mutat a hazai büntetőjogi rendelkezésekkel.⁷⁴ A német Btk. 164.§-a a hamis vád bűncselekményét a

⁷⁰ ANGYAL (1940) i.m. 237. old.

⁷¹ BÓCZ (1961) In: JK i.m. 139. old.

⁷² <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

⁷³ Strafgesetzbuch 164.§

⁷⁴ Vesd össze a német Strafgesetzbuch 164. §-át a Btk. 268-270.§-aival. E körben kiemelt jelentőséget kell annak tulajdonítani, hogy a Btk.268. §-a alapján, aki más hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy különösen más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntett miatt büntetendő, továbbá a büntetés büntett miatt még súlyosabb, ha a hamis vád alapján az érintett ellen büntetőeljárás indul. A büntetés kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád alapján a vádlottat elítélik, vagy ha a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegeti, ezáltal a hazai törvényt sokkal tágabb és differenciáltabb szabályok jellemzik, mint a német Btk. hivatkozott szakaszait.

következőképpen tartalmazza; a hamis vád büntettét az a személy követi el, „aki mást hatóság, vagy feljelentés átvételére jogosultsággal rendelkező hatóság vagy katonai előjáró előtt jogellenes cselekmény elkövetésével vagy szolgálati cselekmény megsértésével azért vádol hamisan, hogy hatósági eljárást indítsanak vagy intézkedést kezdeményezzenek, vagy ezt fenntartsák”.⁷⁵

Tovább menve immáron a hamis vádról szóló fenti rendelkezésekre megállapítható, hogy a német Btk. nem szól a hamis vád magyar büntetőjogi dogmatikában ismert és megjelenő két formájáról, a tulajdonképpeni hamis vádról és a bizonyítékok koholásáról. Ez az első olyan fontos különbség a hazai és a német szabályozási modell között, mely kutatás tárgyát figyelembe véve kardinális jelentőséggel bír, és az elkövetési magatartás által a tényállás jellegét már önmagában meghatározza azáltal, hogy a bizonyítékok koholását külön nem nevesíti. Ehhez képest a hazai Btk. szigorúbb szabályozást juttat érvényre azáltal, hogy az elkövetési magatartások között tartja számon a hamis bizonyítékoknak a hatóság tudomására hozatalát is.⁷⁶

Hasonlóan a hazai bűncselekményhez, ahol mind anyagi, mind eljárásjogi szempontok is érvényesülnek a tényállás keretei között, a német büntető anyagi jogi szabályok nem tulajdonítanak jelentőséget ugyanakkor annak, hogy a hamis vádolás tárgya mely bűncselekmény törvényi tényállása, ezáltal pedig kizárólag az elkövetési magatartás kerül a középpontba. Az alapbűncselekmény, melyre a vádolás vonatkozik, tárgyi súlya nem kap kellő figyelmet. A hazai szabályokkal ellentétben, mely az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekménnyel történő vádolást súlyosabban bünteti, a német Btk. a tényállás keretei között nem foglalkozik azzal, hogy vajon a hamis vádolás egy enyhébb megítélésű vagy éppen egy kiemelt tárgyi súlyú és törvényi fenyegetettségű bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos-e. A német Btk. tehát ilyen szabályozási filozófia mentén rendelkezik a hamis vád bűncselekményéről, mely a magyar Btk.-ban az eljárásjogi alapú törvényi tényállásaiban szintén így szerepel.

⁷⁵ StGB. 164. § Wer einen anderen bei einer Behörde oder einem zur Entgegennahme von Anzeigen zuständigen Amtsträger oder militärischen Vorgesetzten oder öffentlich wider besseres Wissen einer rechtswidrigen Tat oder der Verletzung einer Dienstpflicht in der Absicht verdächtigt, ein behördliches Verfahren oder andere behördliche Maßnahmen gegen ihn herbeizuführen oder fort dauern zu lassen, wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.

⁷⁶ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 26. old.

I.2.3.4. A német Btk. tényállási rendszere

A fentiek alapján leszögezhető, hogy a tényállás főbb ismérveinek összehasonlítása alapján számos azonosság fedezhető fel a magyar és a német modell között, azonban e tanulmány keretei között a továbbiakban csak és kizárólag az eltérésekre hívnám fel a figyelmet. Ezen felül olyan külföldi elemek esetleges alkalmazhatóságát kívánom felvetni, melyek a hazai jogban e tényállásban nem nyernek szabályozást, illetve más deliktum vonatkozásában jöhetnek számításba. Mielőtt rátérnék az egyes konkrét rendelkezések magyarázatára, megállapítom, hogy a német Btk. az eltérő jogalkotói megoldások összevetése szempontjából megfelelő alapként szolgál.

A német StGB.-t olyan tényállási rendszer jellemezi a hamis vád bűncselekménye vonatkozásban, amely a hazai Btk.-t is egyaránt. Ez alatt a más német, és részben német nyelvterületű országoktól idegen, általam hívottként vegyes rendszert kell érteni, mely büntető anyagi jogi és büntető eljárásjogi elveket foglal magában. A német Btk. hamis vádra vonatkozó tényállásának ugyanis az a fő jellegadó ismérve, hogy azon körülmény figyelmen kívül hagyásával rendeli büntetni e cselekményeket, hogy a hamis vád milyen deliktumra vonatkozik. Összeségében azt már most előrevetíteném, hogy a német mintát a magam részéről, a hamis vádra vonatkozó releváns tényállási részeit illetően helyes, és dogmatikai értelemben kellően tisztázott, ugyanakkor nem feltétlenül a bűncselekmény objektív tárgyi súlyát megfelelően kompenzáló rendszernek tekintem. A rendszertani sajátosságokon túl, a német Btk. egyes tényállási elemeivel önállóan is foglalkozni kívánok.

Az elkövetés helye, mint törvényi tényállási elem kiemelt jelentősége a német Btk.-ban

A német StGB. 297.§-a az elkövetési hely tekintetében részben egyező kategóriákat tartalmaz, mint a Btk., azonban a hatóság mellett, kifejezetten nevesíti a feljelentés átvételére hatáskörrel rendelkező hivatalokat is, ezáltal az elkövetés helyét figyelembe véve, annak bővülése figyelhető meg. Ezen túl nem csak a hatósági közeg és egyéb szervek előtti hamis vádolást pönalizálja a német Btk.,⁷⁷ hanem ide vonja a katonai előjáró előtt tanúsított magatartásokat is, mellyel a tényállás lehetséges elkövetési helyeit tovább bővíti. Véleményem szerint pedig a

⁷⁷ BÓCZ (1961) In: JK i.m. 138. old.

cselekmény ezen 'elkövetési hely' előtt történő büntetendővé nyilvánításával a német Btk. a további szigorítás irányába tart.

Elhatárolási problémák a hazai és a német Btk. összehasonlítása alapján

A német StGB. vagylagos tényállási ismérvként a cselekmény nyilvánosság előtti elkövetését is tényállásszerűnek tekinti, mely a hazai szabályoktól eltérően nem a hatósági közeg előtti vádolásra vonatkozik, hanem emellett a nem a hatóság, vagy egyéb elkövetési helyként szereplő hatóságok előtt tett hamis vádolási cselekményeket is büntetni rendeli. A törvény a tényállás második fordulata szerinti magatartások esetében a hatósági közeg meglétét nem is kívánja meg a hamis vád megállapításához. A rendelkezésre álló német szakirodalom alapján valamennyi hatósági jogkört gyakorló szerv előtt is elkövethető a bűncselekmény, például egy hivatalnok, közgyűlés vagy éppen a nyomozó hatóság előtt.⁷⁸ Ezen kitétel a vádolás formájaként kap hangsúlyt, arra a kérdésre ad választ, hogy miként lehet elkövetni a bűncselekményt.⁷⁹ A nyilvánosság, mint törvényi tényállási elem a hamis vád büntettétől idegen. A magyar közjogi hagyományokban ezen ismerv nem is kapott hangsúlyt.⁸⁰ Ugyanakkor olyan cselekmények büntetendőségét is lehetővé teszi - ezáltal rendkívüli szigorúság jellemzi és jellemezte⁸¹ - melyek nem hatóság előtt hangoznak el. Ezáltal azonban azt gondolom, hogy az egyes emberi becsületet sértő és igazságszolgáltatás rendje ellen irányuló bűncselekmények közötti elhatárolási problémák felértékelődhetnek, különösen a rágalalmazásnál. E helyen utalnék arra, hogy a német Btk.-ban verleumdung alatt rágalalmazást kell érteni, annak is a szándékos formáját, mely szintén tartalmazza a wider besser formulát, melyre a későbbiekben bővebben is kitérek. A két bűncselekmény elhatárolása érdekében, a bűncselekménnyel történő vádolást kell a hamis vád jellegadó ismérvének tekinteni. Egyebekben a német Btk. büntetni rendeli annak a személynek magatartását is, aki jobb tudomása ellenére bizonyos tényeket úgy állít be, hogy az alkalmas legyen valaki ellen hatósági eljárás megindítására vagy hatósági intézkedés meghozatalára, fenntartására.⁸²

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ Herbert TRÖNDLE-Thomas FICHER: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, Verlag C. H., München, 2006. 1007. old.

⁸⁰ EDVI i.m. 247. old.

⁸¹ ANGYAL Pál- DEGRÉ Miklós- ZEHÉRY Lajos: Anyagi és alaki büntetőjog I. Danubia kiadó, Pécs, 1927. 320. old.

⁸² StGB. 164. § (2) Ebenso wird bestraft, wer in gleicher Absicht bei einer der in Absatz 1 bezeichneten Stellen oder öffentlich über einen anderen wider besseres Wissen eine sonstige Behauptung tatsächlicher Art aufstellt, die

A német StGB. hamis vádra vonatkozó tényállása sajátosan ötvözi a magyar Btk. 268.§-ába ütköző hamis vád és a Btk. 225.§ (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő rágalmas vétségének elkövetési ismérveit.⁸³ Ebből következően azt lehet megállapítani, hogy e speciális tényállás első fordulata a hamis vád jegyeit, így különösen a vád objektíve objektív hamisságát,⁸⁴ míg második fordulat a nyilvánosság bevezetésével általánosabb, jellegét tekintve rágalmas törvényi tényállásába illő magatartásokat egyesíti.⁸⁵ E körben az elhatárolási problémával kapcsolatosan utalnék a holland Btk. egyedülálló megoldására, mely ugyan említést tesz arról az esetről, ha a becsületet sértő valótlán tényállítás hatósági közeg előtt történik, ez azonban már nem minősülhet rágalmaszként, ebből következően pedig az elkövető cselekményét a holland Btk. hamis vádra vonatkozó szakaszai alapján kell megítélni.⁸⁶ Továbbá, ha az elkövető ezen állítása hamisnak bizonyul, büntetése legfeljebb két évig terjedő szabadságvesztést jelenthet. Érdekessége még a német büntető törvénynek, hogy a sértés módját részletekbe menően nem határozza meg, így álláspontom szerint ebben a körben még a bizonyítékok koholása is felmerülhetne.

További dogmatikai kérdések a német büntető anyagi jogi szabályok tekintetében. Bűnösség és szándék, valamint a wider besser fordulat

Tovább elemezve a német büntető törvénykönyv hamis vádra vonatkozó rendelkezéseit ismételten hangsúlyoznám azt, hogy a tényállás a jobb tudomása ellenére kifejezést használja, tehát e kategória aligha feleltethető meg a szándékosság fogalmának. A szándékosság törvényi fogalmát megvizsgálva, a 'wider besser' kifejezés magyar fordításban „jobb tudomása ellenére” fordulatnak feleltethető meg. Ez alapján az elkövető tehát úgy tudja, hogy történt alaphüncselekmény, de nem tesz további erőfeszítéseket az iránt, hogy ezt bizonyítsa, vagy éppen megcáfolja.⁸⁷ Nem lehet azt mondani, hogy e tényállás a szándékos elkövetés tipikus példája lenne, ebbe a kategóriába ugyanis a tudatos gondatlanság éppúgy beletartozhat, mint a szándékosság második, tehát az elkövetésbe való belenyugvást tartalmazó fordulata. A német

geeignet ist, ein behördliches Verfahren oder andere behördliche Maßnahmen gegen ihn herbeizuführen oder fortdauern zu lassen.

⁸³ Btk. 226. § (1) Aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tény állít, híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Btk. 226. § (2) b) A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a rágalmaszt nagy nyilvánosság előtt, vagy követik el.

⁸⁴ TRÖNDLE- FICHER aaO. 1008. old.

⁸⁵ TRÖNDLE-FICHER aaO. 1010. old.

⁸⁶ TÓTH J. i.m. 187. old.

⁸⁷ Btk. 7.§

rendelkezések hivatalos angol fordítása sem indifferens e tárgykörben, tudniillik a bűnösség körében a szándéknál a 'wider besser' az 'intentionally' és 'knowingly' szavaknak feleltethető meg. Összehasonlítva a németet az angol szóhasználattal, az angol változat erősebb tartalmú és jelentése már kifejezetten - a vonatkozó német jogi szakirodalom alapján⁸⁸ - a szándékosságban foglalható össze. A knowingly tudatosan szánt szándékkal elkövetett cselekményként fordítható, ezáltal a német és az angol szóhasználat közötti jelentős különbség, a szándék formája és mértéke folytán dogmatikai vitákra is okot adhat. A magam részéről a tágabb értelmezést fogadnám el, ugyanis a gondatlanság tudatos fajtája megfelelően illeszkedik a német jogszabálysövegbe,⁸⁹ továbbá dogmatikai szempontból is alátámasztható.

Ezáltal, ha az elkövető a jobb tudomása ellenére mást jogellenes cselekmény elkövetésével vádol hamisan, akkor cselekménye akkor is büntetendő lesz, ha előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bíz az elmaradásában. A német Btk. mind a szándékos, mind pedig a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli. Ebben a kérdésben a hamis vád gondatlan alakzatára vonatkozó hazai jogszabály helyet kell felhívni, ugyanis aki mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével azért vádol hamisan, mert gondatlanságból nem tud arról, hogy tényállítása valótlan, már ezáltal megvalósítja a hamis vád tárgyalt alakzatát. A magyar Btk. rendszere e vonatkozásban nagy hasonlóságot mutat a német Btk. szabályozásával, ugyanakkor a német Btk. külön, nem egy tényállás keretében tartalmazza a gondatlan hamis vádra vonatkozó részletszabályokat.⁹⁰

A német Btk. 164.§-ának (2) bekezdése arról szól - és ezáltal az első bekezdés szerint büntetendő -, hogy aki az ott írt hatóságok előtt a fenti céllal jobb tudomása ellenére bizonyos tényeket úgy állít be, hogy az hatósági eljárás megindítására, intézkedés meghozatalára vagy annak fenntartására legyen alkalmas, bűncselekményt követ el. A bizonyos tények valótlanként való előadása alatt, a német kommentár jogellenes cselekményt ért,⁹¹ tehát önmagában a valótlan tények hatóság tudomására hozatalával, még hozzá jogellenes cselekményre vonatkozó hamis vád hiányában, a magatartás nem lehet tényállásszerű. A bűncselekmény nem azonos a

⁸⁸ TRÖNDLE-FICHER aaO. 1009. old.

⁸⁹ Btk. 7.§ Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik.

⁹⁰ TRÖNDLE-FICHER aaO. 1010. old.

⁹¹ Kristian KÜHL: Strafrechtsgesetzbuch Kommentar, 27., Neu Bearbeitete Auflage des von, Verlag C.H. Beck, München, 2011. 776. old.

jogellenes cselekménnyel,⁹² melyből az következik, hogy a német törvény hasonlóan a hazai szabályokhoz, nem az alapján differenciál, és rendeli szigorúbban büntetni a cselekményt, hogy az mire vonatkozik, hanem a lényeges elem a jogellenesség. Álláspontom szerint az utóbbiakat kifejezetten bizonyítékok koholásának nem lehet minősíteni,⁹³ bizonyos feltételek megléte esetében a hatóság félrevezetése vétségével mutatnak hasonlóságot, különös tekintettel az elkövetési magatartásra.⁹⁴A hamis tények beállítása önmagában a koholt bizonyítéknak a hatóság tudomására hozatalával nem adekvát, ezért a bizonyítékoknak a koholását, tulajdonképpen annak hiányát a felhívott német minta fő hiányosságának tartom, melyhez hasonló elkövetési magatartásról még a jogszabályhoz fűzött kommentár sem tér ki az erről szóló fejezetében.⁹⁵ Ettől függetlenül, lehetséges, hogy a bírói gyakorlat ismeri a kategóriát, ennek vizsgálata azonban egy külön tanulmány tárgya lehetne.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni - ahogyan az a fenti rendelkezések áttekintése alapján is látható -, hogy a büntetési nemek, tételkeretek növelése, súlyosabb büntetés törvénybe iktatása, vagy további cselekvősegek büntetendővé nyilvánítása mellett, a fenti tényállási elemeket érintő változásokkal, újításokkal is ugyanezen hatást erősíthetjük.

Kitűnő példának tartom a német modellt arra, hogy szemléltessem azt, hogy egy másik európai ország milyen megoldásokat tartalmaz a hamis vád büntetendősége kapcsán, melyek közül e törvénynek az elkövetési helyre vonatkozó rendelkezései példaértékűek. Egyes elemzett rendelkezései eltérést mutatnak a hazai szabályoktól, a tényállások felépítése kapcsán azonban azt a következtetést lehet levonni, hogy a német és a magyar szabályozási megoldás alapstruktúráját tekintve nem különbözik egymástól.

I.2.3.5. Az osztrák Btk. sajátosságai

A német nyelvű országok közül következőként az osztrák Büntető Törvénykönyvvel foglalkozom, e körben pedig az anyagi jogi szabályozással kapcsolatban a következő észrevételek tehetők. Az osztrák StGB.⁹⁶ az igazságszolgáltatás rendjét sértő és korrupciós

⁹² KÜHL aaO. 777. old.

⁹³ Német Btk. 164. § (2) Ebenso wird bestraft, wer in gleicher Absicht bei einer der in Absatz 1 bezeichneten Stellen oder öffentlich über einen anderen wider besseres Wissen eine sonstige Behauptung tatsächlicher Art aufstellt, die geeignet ist, ein behördliches Verfahren oder andere behördliche Maßnahmen gegen ihn herbeizuführen oder fort dauern zu lassen.

⁹⁴ TRÖNDLE aaO. 1010. old.

⁹⁵ TRÖNDLE aaO. 1006. old.

⁹⁶ <http://goo.gl/dzGSR4>.

bűncselekményeket a hazai Btk.-hoz hasonlóan egymást követően tartalmazza, ugyanakkor előbbi megelőzően az állam elleni bűncselekményekre vonatkozó részletes szabályokkal foglalkozik.⁹⁷ A bűncselekmény az osztrák törvényben található elnevezése alapján hamis vádként fordítható.⁹⁸ Megállapítható továbbá, hogy ellentétben a német Btk. rendelkezéseivel a hazai büntető anyagi jogi szabályokkal egyezően tartalmazza a bűncselekményt hamis vád cím alatt. Továbbá arra is felhívnom a figyelmet, hogy a német törvénytövegeben található 'verdächtigen' kifejezés gyanúsítást jelent. A fentiek a hazai szabályoktól az osztrák törvényben lényegi eltérést nem mutatnak.

Az StGB. 297.§-a tartalmazza a hamis vád tényállását, melyet „az követ el, aki mást azzal teszi ki a hatósági eljárás megindítása veszélyének, hogy őt közvádra üldözendő büntetéssel fenyegetett cselekménnyel, vagy hivatalból illetőleg közjogi állásából folyó kötelezettségének megszegésével hamisan gyanúsítja, feltéve, ha tudomása van arról, hogy a gyanúsítás hamis, akkor egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.

Abban az esetben azonban, ha a törvény a hamis vád tárgyát képező deliktumot egy évet meghaladó szabadságvesztés büntetéssel fenyegeti, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.⁹⁹ A hamis vád tényállása az elkövetési magatartásoknál mindkét dogmatikai kategóriát ismeri, azonban a német Btk.-val ellentétben továbbá külön szól a tulajdonképpeni, és a bizonyítékok koholásával megvalósuló hamis vádról. E tanulmány keretei között részletesen nem, de mégis kitérnék arra, hogy az osztrák Btk. e tényállásba építi be a hivatali visszaélés büntetékének megfeleltethető hamis vádolást, mely dogmatikai megoldás egy önálló tanulmány keretei között részletes, átfogó magyarázatot is igényelhet.

Elsőként rátérve az előbbi tényállás részletszabályaira elmondható, hogy az elkövetési magatartás a hamis gyanúsítás, vádolás. Az osztrák tényállásszerű magatartásokkal szemben is

⁹⁷ Vess össze a Btk. 268.§ és az osztrák Btk. 297. §-át.

⁹⁸ Helmut FUSCH- Susanne REINDL- KRAUSKOPF- Martin STRICKER: Kodex des Österreichischen Rechts, Strafgesetzbuch, Lexis Nexis, Wien, 237-238. old.

⁹⁹ StGB. 297. § (2) Nach Abs. 1 ist nicht zu bestrafen, wer freiwillig die Gefahr einer behördlichen Verfolgung beseitigt, bevor eine Behörde etwas zur Verfolgung des Verdächtigten unternommen hat. StGB. 293. § (1) Wer ein falsches Beweismittel herstellt oder ein echtes Beweismittel verfälscht, ist, wenn er mit dem Vorsatz handelt, daß das Beweismittel in einem gerichtlichen oder verwaltungsbehördlichen Verfahren, in einem Ermittlungsverfahren nach der Strafprozessordnung oder im Verfahren vor einem Untersuchungsausschuss des Nationalrates gebraucht werde, mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe bis zu 720 Tagessätzen zu bestrafen, wenn die Tat nicht nach den § 223, 224, 225 oder 230 mit Strafe bedroht ist.

követelmény a vádolás objektíve alkalmassága, mégpedig arra, hogy más ellen büntető vagy fegyelmi eljárás induljon.¹⁰⁰ Ezen tényállási elem, a vádolás alkalmasságának hiányában csak és kizárólag rágalmozásról beszélhetünk.¹⁰¹ Ehhez kapcsolódik hozzá a szándékosság, tehát annak tudata, hogy a vádolás tartalma szerint hamis. A szándékosság a törvényszövegben is kifejezetten helyet kap, mégpedig azon formulával, hogy „a vád hamis, és arról az elkövető tudja is, hogy hamis”. A kutatás során azokat a tényállási elemeket részleteiben is vizsgálat alá vontam, melyekhez kapcsolódóan összehasonlító büntetőjogi szempontú megállapítások tehetők.

A differenciálás sajátos ismérve, a hamis vád tárgya

A hamis vád alapesete az StGB.-ben csaknem megegyezik a magyar Btk. alapeseti tényállásával, azzal a különbséggel, hogy előbbi esetében alacsonyabb törvényi fenyegetettségéről beszélhetünk. Leszögezném, hogy az osztrák StGB. fenti rendelkezései ellentétben a német Btk.-val nem az alapján differenciálnak, hogy a vádolást mikor és hol követik el és az elkövetett cselekmény mely jogkövetkezményt vonja maga után. Ebből adódóan kifejezetten büntető anyagi jogi szempontok jellemzik a bűncselekményt. A büntető anyagi jogi, tehát a hamis vád tárgya szerint építkező bűncselekmény azt a deliktumot tekinti elsődlegesnek, amire maga a hamis vádolás vonatkozik. A hamis vád tárgya, az a bűncselekmény, mely miatt az alapügy miatt büntetőeljárás indul, szinte elsődlegesnek tekintendő, még abban az esetben is, ha éppen a büntetőügy vádlottja a hamis vád alanya.¹⁰²

A hamis vád rendszere Ausztriában úgy épül fel, hogy ha az alapügy tárgyát képező bűncselekmény egy évet meg nem haladó törvényi fenyegetettségű, és az elkövető ezen bűncselekménnyel vádolja hamisan a passzív alanyt, akkor a büntetés is alacsonyabb lesz. Ebben az esetben a büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, míg, ha a hamis vád tárgyát jelentő deliktum egy évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő, ebben az esetben a hamis vádra vonatkozó büntetés is súlyosabb megítélést von maga után. Utóbbinál a büntetés hat hónaptól akár öt évig terjedő szabadságelvonással járó büntetést is jelenthet a hamis vádaskodó elkövető számára, mely differenciált és arányos. A hamis vád tárgyához igazodó struktúra

¹⁰⁰ FUSCH aaO. 237. old.

¹⁰¹ Uo.

¹⁰² BENCZE Mátyás: A jogi alapelvek szerepe a magyar bírói gyakorlatban - a bizonyítást vezérlő elvek példája. Jog, állam, politika, 2011/különszám. 217. old.

megfelelően súlyozza azt, hogy a hamis vád mely bűncselekmény elkövetésére vonatkozik. Az osztrák Büntető Törvényhez fűzött kommentár külön pontban foglalkozik a hamis vád jogkövetkezményeit illetően az alapbűncselekménnyel,¹⁰³ mely álláspontom szerint a hamis vád egész tényállási struktúrájának esszenciáját képezi.

Az alapbűncselekmény abban az esetben kerül előtérbe, akkor büntetendő súlyosabban a hamis vád, ha a hamis vád tárgyát képező alapdeliktum egy évi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetéssel büntetendő. E körben a külföldi kommentár példaként hozza fel a hivatali kötelezettség vétkes megszegésével való vádolást. Az osztrák büntetőjogi dogmatika a hamis vádat osztályozza.¹⁰⁴ Ez alatt azt kell érteni, hogy hamis vád alapesetben a fent említett büntetési tételkeretben mozog, ezen felül pedig, ha az alapbűncselekmény az egy éves korlátnál súlyosabban büntetendő, akkor a vonatkozó szakirodalom alapján a hamis vád büntetése is növekszik. A súlyosabban büntetett hamis vád megállapíthatóságának objektív feltétele a súlyosabb büntetéssel fenyegetett alapbűncselekmény. Ezzel kapcsolatban ismert az Osztrák Legfelsőbb Bíróság azon döntése,¹⁰⁵ melyben úgy vélik, hogy annál, hogy a hamis vád milyen fenyegetettségű bűncselekményre vonatkozik, nagyobb jelentőséggel bír az, hogy mire irányul az elkövető szándéka. Ezzel szemben a hazai büntetőjog csak és kizárólag az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéssel büntetendő cselekményre vonatkozó hamis vád büntette esetén érvényesít efféle megközelítést, egyéb rendelkezései között ugyanis az bír jelentőséggel, hogy a hamis vád folytán ténylegesen milyen következmények származtak a megvádolt személy esetében. Az osztrák döntésben foglalt tétel, álláspontom alapján a büntetés kiszabása körében nyerhet értékelést, ugyanis a tényállásból ilyen következtetés nem vonható le, ez a bírói gyakorlat folytán érvényesülhet. Ez alapján ahhoz, hogy a fenti alakzat megvalósuljon elegendő az, hogy az elkövető tisztában legyen azzal, hogy amely cselekménnyel vádol az súlyosabb bűncselekmény. Egy példával bemutatva az osztrák álláspontot, ha az elkövető gyilkossággal vádol hamisan, az olyan bűncselekményre vonatkozik, melynek kiemelt tárgyi súlyával az elkövető tisztában kell, hogy legyen, ennek lényegi sajátosságára az osztrák eseti döntés is helytállóan rámutat.¹⁰⁶

¹⁰³ Frank HÖPFEL- Eckart RATZ: Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch, 2. Auflage, Manzsche Verlags und-Universitätsbuchhandlung, Wien, 2010. 297.§ VI.33.

¹⁰⁴ Edmont FOREGGER- Ernst Eugen FABRIZY: Strafgesetzbuch sam austgewählten Nebengesetzen Kurzkomentar. Manz, Wien, 2013. 789. old.

¹⁰⁵ EvBI 1976/206., FOREGGER-FABRIZY aaO. 789. old.

¹⁰⁶ LSK 1978/6318., FOREGGER-FABRIZY aaO. 789. old.

Az elkövető azon cselekménye is büntetendő, ha a hatóság előtt bűncselekmény látszatát kelti.¹⁰⁷ Az osztrák büntetőjogi szabályok az ilyen és hasonló magatartásokat a hamis vád büntette szerint minősítik, ugyanakkor a magyar hatályos büntetőjogi releváns rendelkezések alapján ezen a magatartásokat álláspontom alapján hatóság félrevezetése vétségének kellene minősíteni. Természetesen ezen utóbbi helyesnek vélt minősítés a hazai büntetőjogi tárgyú jogszabályok tükrében érvényes, mégis látni kell, hogy ennél a cselekménynél az elkövető úgy állít be valótlan tényeket, bizonyítékokat, mintha meghatározott személy bűncselekményt követett volna el.

Bizonyítékok koholása és a hozzá kapcsolódó további elkövetési magatartások magyarázata

Az osztrák StGB. a bizonyítékok koholását ily módon nem tartalmazza, mégis a törvény 293. §-a ebből a szempontból is jelentőséggel bír, mert az előbbieik ellenére a bizonyítékok meghamisítása, készítése, továbbá felhasználása is büntető törvénykönyvbe ütköző cselekmény.¹⁰⁸ Ezen tényállásszerű magatartások specialitása, hogy nem a hamis vád tényállásának keretében, hanem külön szakaszban kerültek feltüntetésre. E deliktum nem kizárólag a hamis bizonyíték előállítását, hanem a valódi meghamisítását is büntetni rendeli, ha az elkövető ezt azzal a céllal teszi, hogy azt a hatósági eljárásban később felhasználja. Akkor továbbá, ha az elkövető a hamis, vagy meghamisított bizonyítékot fel is használja, nem közbizalom elleni bűncselekmény valósul meg, hanem a cselekmény is az StGB. 293. § alapján ítélandó meg.

A felhasználás és készítés büntetését annak ellenére egyezően állapítja meg a törvényhely, hogy a felhasználásban az osztrák tényállás alapján a készítés is benne foglaltatik. Mindkét elkövetési magatartás büntetése egyaránt egy évig terjedő szabadságvesztés. Az idézett szakasz a felhasználás esetében e helyen, a tényálláshoz kötődően külön tevékeny megbánási okokat is felsorol. Ide tartozik a hamis bizonyítékok önként való mellőzése, valamint az is, ha az elkövető megakadályozza azt, hogy a bizonyítékot a hatóság észlelje, a hatóság tudomására jusson,

¹⁰⁷ Osztrák StGB. 297. § (2) Nach Abs. 1 ist nicht zu bestrafen, wer freiwillig die Gefahr einer behördlichen Verfolgung beseitigt, bevor eine Behörde etwas zur Verfolgung des Verdächtigen unternommen hat.

¹⁰⁸ Osztrák StGB. 293. § (1) Wer ein falsches Beweismittel herstellt oder ein echtes Beweismittel verfälscht, ist, wenn er mit dem Vorsatz handelt, daß das Beweismittel in einem gerichtlichen oder verwaltungsbehördlichen Verfahren, in einem Ermittlungsverfahren nach der Strafprozessordnung oder im Verfahren vor einem Untersuchungsausschuss des Nationalrates gebraucht werde, mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe bis zu 720 Tagessätzen zu bestrafen, wenn die Tat nicht nach den § 223, 224, 225 oder 230 mit Strafe bedroht ist.

továbbá az is, ha az elkövető megszünteti a meghamisított bizonyíték megtévesztésre való alkalmasságát.¹⁰⁹

Továbbiakban az StGB. idézett törvényi rendelkezése az elkövető azon fáradozását is méltányolja, amely a felhasználás megakadályozását célozza. Az osztrák StGB. a fentiekén túl a bizonyítékok eltitkolását, megsemmisítését, megkárosítását és eltitkolását is e törvényi rendelkezés alapján ítéli meg, ezáltal azonban a cselekmények véleményem szerint bűnpártolás büntettként való minősítése is felmerülhetne.¹¹⁰

I.2.3.6. A tényállási rendszerek alapját képező ismérvekről

Az előbbieken elemzett külföldi jogi környezet bemutatása alapján megjegyezném, hogy a fenti rendelkezések összehasonlításából az a rendszertani elv következik, hogy a vegyes szabályozást érvényesítő országokban a büntetendőség fő ismérve az, hogy a vádolás hamis legyen, és a törvényben meghatározott büntetőeljárás következményeket vonja maga után.

Ezzel szemben az anyagi szabályozás fő jellegadó ismérve az, hogy a hamis vádolás milyen törvényi fenyegetettségű alapcselekményre vonatkozik, a szabályozás középpontjában, tehát az alapbűncselekmény áll, mely egyebekben a hamis vád kettős védett jogi tárgyából is következne.

A cselekmények összefoglalóan tehát célzottan az egyes igazságszolgáltatási szervek munkájának eredményessége ellen irányulnak, mégis a jogi tárgy sérelme mellett több olyan tényezőről is említést kell tenni, melyek ezzel összefüggésben, nagymértékben befolyásolják a fenti érdekek sérelmével járó cselekményekre adott válaszok megfelelő formáját. Ekkor jogosan vetődik fel a kérdés, hogy a hamis vád bűncselekményének mi a tárgya, mire vonatkozik, és ez mennyiben kerül értékelésre az egyes elemzett tényállásokban. Ezen problematika esetében célszerű elválasztani egymástól a hamisan megvádolt személlyel szembeni és a hamis vád alanyának cselekményével adekvát jogkövetkezményeket, valamint az ismérvek alapján felállítható tényállási modelleket.

¹⁰⁹ Vesd össze a Btk. 29.§-ával.

¹¹⁰ Btk. 282.§

A büntető anyagi jogi és büntető eljárásjogi rendszerek legfőbb jellemzői

Az eddigiek alapján az egyes elemzett európai országok büntetőjogi szabályait illetően az alapján lehet differenciálni, hogy a hamis vád bűncselekményénél, az alapbűncselekmény mely tényállási elemét helyezik előtérbe. Értve ez alatt azt, hogy az alapügy mely bűncselekményre vonatkozik, mi annak a tárgya, adott esetben a hamis vád mely bűncselekményen alapszik. Abban az esetben ugyanis, ha a hamis vád tárgyát tekintve enyhébben büntetendő cselekményre vonatkozik az osztrák büntetőjogban, a hamis vád elkövetőjének cselekménye ez alapján ítélendő meg a szintén enyhébb szabályozás ismerve alapján. Ha azonban súlyosabb büntetést az alapügy (hamis vád) tárgya, a hamis vád alanyának cselekvősége is ennek megfelelően állapítandó meg. Egyes európai országok - így egyebek mellett Németország, Svájc¹¹¹ vagy Olaszország¹¹² - közöttük Magyarország is nem, vagy nem kizárólag a büntető anyagi jogi szempontokat tekinti dominánsnak a deliktum vonatkozásában, hanem elsősorban eljárásjogi jogkövetkezmények alapján építik fel a törvényi tényállást.

Az egyes ismérvek érvényesülése Magyarországon

A bemutatott modellek egyes ismérveinek elemzése után a tényállási rendszerek egyes jellemzőit a jelenleg hatályos büntetőjogi rendelkezések között is tetten érhetjük. A vegyes szabályozási modellre kitűnő példa tehát a magyar Btk. 268.§-a. A felhívott szakasz (4) bekezdése anyagi jogi elveken nyugvó rendszerre utal, mégis tekintettel az alap és minősített esetekre, a hazai hamis vád büntetettére vonatkozó szabályok nagy része, e fenti kivételtől eltekintve zömében eljárásjogi elemeket tartalmazó, összességében, tekintettel a fent említett szakasz (3) bekezdésének b) pontjára pedig vegyes típusúnak tekinthető.

A Btk. 268.§ (1) és (2) bekezdései azáltal, hogy a hamis vád elkövetőjét abban az esetben rendelik büntetni, ha a megvádolt személy ellen büntetőeljárás indul, a büntető eljárásjogi kategória ismérveit juttatják érvényre. Ugyanis a hamisan megvádolt személlyel szemben ez egyértelműen hátrányos következmény, mely súlyosabb megítélést von maga után, és ezzel kapcsolatban figyelemmel kell lenni arra is, hogy az elkövető mikor tekinthető gyanúsítottnak.

¹¹¹A Schweizerisches Strafgesetzbuch Bundeskanzlei 303. cikke alapján, aki jobb tudomása ellenére valakit bűncselekménnyel, büntetssel vagy vétséggel vádol hatóság előtt, vagy más módon rosszhiszeműen gyanúba kever, fegyház fokozatban végrehajtandó szabadságvesztéssel büntetendő. Ezen megoldás számos ponton egyezést mutat a német Btk.-ban megtalálható szabályokkal, különös figyelemmel a wider besser formulára.

¹¹²Codice Pénal 368. § szakasza.

Annak ellenére, hogy a hamis vádnak nincs sértettje,¹¹³ e minősített esetek vonatkozásában álláspontom szerint is vitathatatlan az, hogy az igazságszolgáltatás rendes működésének megsértésén túl, a megvádolt személy becsülete is csorbul azáltal, hogy egy olyan bűncselekmény miatt indult ellene büntetőeljárás, melyet valójában el sem követett. Arra csak utalnék, hogy az a kérdés, miszerint a hamis vád büntettének van-e sértettje illetőleg, hogy a passzív alany sértett-e, jelenleg is dogmatikai vita tárgya.¹¹⁴ A bűncselekmény áttételesen, közvetetten tehát a megvádolt jó hírnevét, becsületét is sérti, a koholt vádaknak olyan egzisztenciális, magánéleti, továbbá egészségügyi következményei lehetnek, melyek, ha a kár fogalma alá nem is vonhatók, a megvádolt személyt határozottan hátrányosan érintik.

Ugyanezen rendszer mentén építkezik a hamis vád büntettének tényállása is a Btk. 268.§ (2) a) pontjában, és a (4) bekezdéseiben. Az utóbbi bekezdése ellenben az eljárási jogi elvek mellett sajátosan ötvözi az elsősorban osztrák mintának megfelelő anyagi jogi szabályozási jegyeket. Tudniillik, ha a megvádolt személy ellen életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett cselekmény miatt büntetőeljárás indul, és el is ítélik, ebben az esetben megítélésem szerint mind anyagi - a meghatározott törvényű fenyegetettségű cselekményre vonatkozás miatt -, a büntetőeljárás megindulása, valamint az elítélés folytán pedig eljárásjogi szempontok is megjelennek. A Btk. 268.§ (4) bekezdésre a magam részéről a vegyes szabályozás mintájaként tekintek, mivel addig, amíg életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő cselekménnyel vádolnak egy személyt hamisan, addig a (4) bekezdés a) pontjának keretében tisztán anyagi jogi szabályozással állunk szemben, és e tekintetben a (3) bekezdés esetében már meg is határoztam azt, hogy e bekezdés által a hamis vád tényállása nem kizárólag az előbbi kategóriába sorolható. Megállapítható tehát, hogy az egyes említett törvényi bekezdéseket különböző tényállási ismérvek jellemzik. A büntetőeljárás indul, elítélés fordulatok a büntető eljárásjogi, míg az, hogy az alapügy tárgyát képező cselekmény milyen törvényi fenyegetettségű, büntető anyagi jogi megközelítésre enged következtetni. Kérdésként merülhet fel, hogy az egyes elsősorban német nyelvterületű európai országok, mely szabályozási megoldást juttatják érvényre a büntetőjogi jogforrásaik között, ennek érdekében a büntető anyagi jogi szabályozás ismérveit is meg kell vizsgálni.¹¹⁵

¹¹³ BELOVICS Ervin- MOLNÁR Gábor Miklós- SINKU Pál: Büntetőjog II. Különös rész. Második hatályosított kiadás, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013. i.m. 389. old.

¹¹⁴ BEJCZINÉ GULYÁS Cecília: AZ EBH. 2011.2031. számú legfelsőbb bírósági döntés margójára - Sértett-e a hamis vád passzív alanya? Magyar Jog, 2012/5. szám, 302-303. old.

¹¹⁵ BÓCZ Endre: Védekezési hazugság és vádolás. Jogtudományi Közlöny, 1971/3-4. szám, 160. old.

I.2.3.7. Összegzés

Az anyagi jogi szempontokat a következő ismérvekkel lehet jellemezni. Megállapítható, hogy például a Btk. 268. § (3) bekezdésének a) pontja is elsődlegesen a hamis vád tárgya alapján differenciál. Ezáltal a vádolás konkrét tartalma kerül a középpontba, ebből adódóan abban a kérdésben, hogy mire vonatkozik a hamis vádolás, ez lesz a meghatározó a cselekmény büntetendősége kapcsán.

A két általam felállított európai modell összehasonlítása alapján elmondható, ha megvizsgáljuk, a német, az osztrák, és magyar Büntető Törvénykönyvek rendelkezéseit, a német modellt, kivéve az elkövetés helyére vonatkozó törvényi szakaszait, bizonyos szempontokat figyelembe véve enyhébb megítélést von maga után, mint egyebek mellett a például a jelenleg hatályos magyar vagy osztrák Btk releváns rendelkezései. E ponton már utalnék azonban arra is, hogy a megvizsgált szabályozási modellekről nem csak dogmatikai szempontból, hanem ezen felül a büntetési célok célszerűségének kérdésében is állást lehet foglalni. A tekintetben, hogy melyik európai országban érvényesül megfelelően szabályozott vélt rendszer, csak az egyes rendelkezések beható elemzésének eredményeképpen lehet megnyugtatóan állást foglalni. Ennek ellenére számot kell vetni az egyes országokat jellemző tendenciákkal, és azokra a jogi megoldásokra kell koncentrálni, melyek jól szabályozottak, alkalmazhatóak, megfelelően védik az igazságszolgáltatás rendes működését, mint védett jogi tárgyat. Ahhoz, hogy a hamis vád tárgyat képező bűncselekmény tárgyi súlyát, törvényi fenyegetettségét megfelelően érvényesítsük a tényállásokban, kiemelt jelentőséget kap, hogy mely bűncselekményre vonatkozik is a vádolás, mi annak a tartalma. A fentiek alapján magát az alapügyet és azt, hogy ennek folytán milyen jogkövetkezmények sújtják a megvádolt személyt, szükséges elsődlegesen a vizsgálódás középpontjába vonni. E kérdéskörben ugyanakkor, ha a két szabályozási modell előnyeit és hátrányait gyűjtjük össze, ekkor is a hamis vád védett jogi tárgyából kell kiindulni, továbbá azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a hamis vád tulajdonképpen a rágalmazás egy speciális, minősített esete.¹¹⁶ A hamis vád a rágalmazást, a rágalmazás a becsületsértést foglalja magában, ezért Finkey Ferenc okfejtésének alapulvételével a halmazati értékelést elvetném, tekintettel arra, hogy a nagyobb jog megsértése természetesen magában foglalja az annak részeit tevő több kisebb jogsértést is.¹¹⁷

¹¹⁶ MENDELÉNYI László: A rágalmazás miatt emelt hamis vád föltételei. Jogtudományi Közöny, 1914/11. szám, 105. old.

¹¹⁷ FINKEY (1914) i.m. 866. old.

Összességében megállapítható, hogy a kutatás tárgyát képező német nyelvű európai országok közül a német büntető törvénykönyv elsősorban - hasonlóan a magyar Btk.-hoz - büntető eljárásjogi elveket érvényesítő szabályozást juttat érvényre, míg az osztrák Btk. differenciáltabb, álláspontom szerint a hamis vád tárgyát középpontba helyezve hatékony választ adó rendszerben rendelkezik a hamis vád bűncselekményéről. Mind a német, mind pedig az osztrák büntetőjogi szabályok, olyan új és a magyar büntetőjogban eddigiekben nem ismert jogi megoldásokat rejtenek magukban, melyek a hamis vád dogmatikai elemzése és a tényállások továbbfejlesztése esetében is megfelelő mintaként szolgálhatnak. A deliktum ezáltal még inkább képes lehet arra, hogy az egyes hamis vádolások között megfelelően különbséget téve határozza meg az elkövetőre vonatkozó arányos jogkövetkezményeket.

I.2.4. A francia Code Pénal hamis vádat érintő rendelkezései

I.2.4.1. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények rendszertani elhelyezése

A német nyelvű országok szabályozási megoldásai mellett a Franciaországban jelenleg hatályos Code Pénal rendelkezéseit is a kutatás tárgyává teszem, melyet a hazai jogirodalom a következő ezidáig nem vizsgált. Az e tárgyban lefolytatott kutatás eredményeit az egyes bűncselekményeknél külön ismertetem. A releváns rendelkezések magyar Btk.-val való összehasonlítása előtt azt kell tisztázni, hogy a Code Pénal az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeket a törvénykönyvön belül egységesen vagy fragmentáltan szabályozza-e. Ebből következően elsőként leszögezném azt, hogy a Code Pénal nem a magyar Btk.-ban alkalmazott jogalkotói megoldással él a tekintetben, hogy az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeket nem egy helyen tartalmazza, ezzel szemben mégis olyan francia jogirodalmi felfogás is ismert, mely a hamis vádat igazságszolgáltatás működése elleni deliktumnak tekinti.¹¹⁸ Szinte valamennyi a magyar Btk.-ban szereplő bűncselekmény megtalálható a Code Pénal-ban is, ugyanakkor külön fejezetekben. A Code Pénal IV. „Személyiség elleni támadások” című fejezetének (Des atteintes à la personnalité) harmadik szakaszában az egyes titoksértési tényállásokat követően helyezték el a hamis vád bűncselekményét (de la dénonciation calomnieuse). A Code Pénal a hamis vádat nem igazságszolgáltatás elleni deliktumnak tekinti, ez az első jelentős különbség a magyar és a

¹¹⁸ M. ESCHBACH: Cour d'introduction générale. Manuel d'encyclopédie juridique. Deuxième édition, Joubert, Paris, 1846. 134. old.

francia büntető anyagi jogi szabályok között. A személyiség ellen elkövetett bűncselekmények elnevezésű fejezet a következő bűncselekményeket tartalmazza: hamis vád mellett, a magánélet megsértését is. Már e helyen utalnék arra, hogy mivel a Code Pénal az egyéb igazságszolgáltatás működését sértő deliktumokat külön fejezetben tartalmazza, a bűncselekmény törvénybeli elhelyezkedéséből a védett jogi tárgy tekintetében azt a következtetést lehet levonni, hogy elsődleges jogi tárgynak - megvádolt személy elleni eljárás megindítása okán -, az egyént ért sérelmet tekint. Így a hamis vádnál a Code Pénal a személyiségi jogsérelmet, mint becsületsértési elemet helyezi előtérbe.

I.2.4.2. A dénonciation calomnieuse bűncselekmény dogmatikai elemzése

Rátérve a bűncselekmény dogmatikai elemzésére, a Code Pénal 226-10. cikke dénonciation calomnieuse elnevezéssel tartalmazza a hamis vádat.¹¹⁹ A dénonciation kifejezés feljelentésként fordítható, a calomnieuse, pedig a calumnia kifejezésből eredeztethetően rágalalmazást jelent. A Code Pénal ezen szakaszában található bűncselekmény egyebekben a magyar Btk. által szabályozott hamis vád bűncselekményének felel meg, ugyanakkor 'rágalmazás alapú feljelentésként' fordítható. A CP. 226-10. cikke alapján rágalmazáson alapuló feljelentés egy meghatározott személynek bármely alkalmas módon történő részben vagy egészben valótlan adatokon alapuló feljelentését jelenti, amely alkalmas arra, hogy ez alapján más ellen bírósági, közigazgatási vagy fegyelmi eljárás induljon vagy ha a feljelentést igazságszolgáltatási, közigazgatási szervhez, vagy nyomozó hatósághoz juttatják el - ide értve a feljelentett személy hivatali felettesét is-, mely az eljárás megindításának kezdeményezésére jogosult, a büntetés 5 év szabadságvesztés és 45000 euró pénzbüntetés. A feljelentés szerepeltetésével egyedileg meghatározott személyre terelődik a gyanú. A Code Pénal hivatkozott szakasza egyértelműen rögzíti a „másra” vonatkozó kitételt, azzal, hogy a feljelentésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy valaki ellen törvényszövegben található meghatározott eljárás induljon. Az elkövető szándékának feltárását, azaz, hogy könnyelműen vagy kifejezetten azzal a szándékkal cselekedett, hogy meghatározott személy ellen büntetőeljárás induljon el kell végezni.¹²⁰ A szándék vizsgálata különösen fontos a tekintetben,

¹¹⁹https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006149831/#LEGISCTA000006149831. letöltés dátuma: 2021.03.29.

¹²⁰ LOCHAK Danièle: La dénonciation, stade suprême ou perversion de la démocratie? in L'Etat de droit, Mélanges en l'honneur de Guy Braibant, Dalloz 1996. 8. old., <https://hal.parisnanterre.fr/hal-01691118/document>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

hogy a jóhiszeműen eljáró feljelentő cselekménye bűncselekményt valósít-e meg.¹²¹ Az elkövetési magatartást a tényállás akként rögzíti, hogy más ellen bármely alkalmas módon valótlán adatokon alapuló feljelentést tesz. A vádolás kapcsán a jogirodalom rámutat arra, hogy ezen elkövetési magatartás jellegéből fakadóan az elkövető jóhiszemű viszonyulása aligha feltételezhető.¹²² Az elkövetési magatartás a bármely módon megtehető feljelentés megtétele, mellyel kapcsolatban nem került kifejezetten feltüntetése a vádolás, azonban a tényállás szövegéből ez megítélésem alapján egyenesen következik. Az alapvetően az emberi becsületet sértő bűncselekményként tekintett deliktum tényállásszerűségének megállapításánál alapelvárásként jelenik meg, a feljelentés más ellen büntető, közigazgatási vagy fegyelmi eljárás megindulására való alkalmassága. A feljelentés a fenti eljárásokban való büntető, fegyelmi, vagy közigazgatási felelősség megállapítására való kezdeményezésként jelentkezik.

A terhelő jelleg egyértelműen ki kell, hogy tűnjön a feljelentésből, valamint az is, hogy a feljelentés tartalma legalább részben objektíve valótlán legyen. Az objektív valótlanság a Code Pénal alapján is cselekmény büntetendőségének feltételeként szerepel.¹²³ Az utóbbi megállapítás egyenesen következik abból, hogy ahhoz, hogy valamely személy ellen büntetőeljárás induljon, a büntető, közigazgatási vagy fegyelmi eljárás megindítására alkalmas közölt adatoknak kell valótlannak lennie. Ellenben a feljelentésen alapuló rágalmozás törvényi rendelkezése pontos tartalmának ismerete nem követelmény, elég, ha a cselekmény tilalmazott voltáról az elkövető tudomással bír, hasonlóan a hazai megoldáshoz.¹²⁴ A vádolás ezáltal nem kizárólag bűncselekmény elkövetésére vonatkozhat, a hazai Btk. privilegizált eseteiben foglalt egyéb eljárások a Code Pénalban is megjelennek. Tejes valótlanság azonban nem elvárás a bűncselekmény megvalósuláshoz, az azonban igen, hogy a terhelő jellegű feljelentés tehát e részében valótlán adatokat is tartalmazzon.

A rágalmozáson alapuló feljelentés deliktumot összehasonlítva a Btk. 268.§ (1) bekezdése szerinti alapesettel a tekintetben, hogy mely elkövetési magatartásokat tartalmaz, megállapítható, hogy a francia Code Pénal utalást sem tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a

¹²¹ CONSEIL D'ÉTAT: Le droit d'alerte: signaler, traiter, protéger Étude adoptée le 25 février 2016 par l'assemblée générale plénière du Conseil d'Etat La Documentation française. 2016. 8. old.

¹²² Stéphane CECCALDI: Sur la nature conjecturale de l'élément moral: L'exemple de la dénonciation calomnieuse. Revue de science criminelle et droit pénal comparé. 2010/3. 590. old., [Revue de science criminelle et de droit pénal comparé 2010/3 | Cairn.info](#), letöltés dátuma: 2021.04.10.

¹²³ LOCHAK aaO. 8-9. old., BF.271/1995. In: BLASKÓ Béla- MIKLÓS Irén- PALLAGI Anikó- POLT Péter-SCHUBAUER László: Büntetőjog. Különös rész. Rejtjel Kiadó, 2013. 328. old. (A hivatkozott rész szerzője: SCHUBAUER László).

¹²⁴ CECCALDI aaO. 590-591. old.

klasszikus tulajdonképpeni hamis vád mellett, a bizonyítékok koholása mennyiben illeszkedik a tényállásba. Álláspontom szerint a törvényszövegből levezethetően nem lehet eleve kizártnak tekinteni, azt, hogy a Code Pénal alapján a hamis vád bizonyítékok koholásával is megvalósulhat. Ezzel kapcsolatban utalni arra, hogy a Code Pénal ezen szakaszában található deliktum központi eleme a feljelentés, mely önmagában egy eljárás megindításra alkalmas kezdeményezés.

A bűncselekmény akkor is megvalósul, ha azt nem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnak címzik, vagy előtt teszik meg. A bűncselekmény az intézkedésre jogosult büntető, közigazgatási vagy fegyelmi hatóságon kívül bármely, az igazságszolgáltatásban közreműködő szerv előtt vagy a megvádolt személy hivatali felettese előtt is elkövethető. A Btk. 268.§ szakaszában foglalt hamis vád a Btk. alapján szintén bármely hatóság előtt elkövethető. A Code Pénal egyezően a magyar megoldással kifejezetten még a tényállásában is utal erre, és példálózva felsorolja az egyes szóba jöhető hatóságokat. E kiterjesztő értelmezéssel azonban ellentétesen a Btk.-val, a megvádolt személy hivatali felettesét is ide vonja.

I.2.4.3. A hamis vád és a rágalmazás elhatárolása a Code Pénal alapján

A bűncselekmény védett jogi tárgya az személyek, megvádolt egyének becsülete, jó hírneve, ezt a bűncselekmény elnevezése is alátámasztja (rágalmazáson alapuló feljelentés). A feljelentés tényállásban történő szerepeltetésével azonban egyértelművé válik, hogy a rágalmazás tényállási elemein túl, többlet tényállási elemeket is tartalmaz a deliktum.¹²⁵ A francia büntető anyagi jogi szabályozással a rágalmazás vonatkozásában Tóth J. Zoltán foglalkozik, akinek kutatási eredményei a hamis vád elemzésénél is iránymutatásul szolgálnak. A francia Code Pénal külön nem szabályozza a rágalmazás tényállását, az a sajtószabadságról szóló 1881. törvény 4. fejezetének 3. szakasz 29. cikkében található, mely alapján „rágalmazás miatt büntetendő, aki másról (személyről vagy csoportról) olyan tényt állít, amely az ő becsületét vagy jó hírnevét sérti”.¹²⁶ A rágalmazást (diffamation) és a hamis vádat (dénunciation calomnieuse) az alapján lehet elhatárolni egymástól, hogy a hamis vád nem csak tényállítással követhető el. Ezen felül az adatok hamissága, a más által elkövetett bűncselekményre vonatkozás és a hatóság előtti elkövetés is a tényállásszerűség ismérve.

¹²⁵ CONSEIL D'ÉTAT aaO. 37. old.

¹²⁶ TÓTH J. i.m. 184. old.

I.2.4.4. További eltérések a magyar és francia anyagi jogi rendelkezések között

A CP. 226-10. 2. bekezdése alapján a feljelentett bűncselekmény valótlansága szükségszerűen abból fakad, hogy a feljelentett cselekmény folytán rendelkezésre áll egy jogerőre emelkedett felmentő ítélet, mentesítésről vagy szabadon bocsátás elrendeléséről szóló, illetve megszüntető határozat. Minden más esetben a feljelentő ellen indított ügyben eljáró bíróság értékeli a feljelentés valótlanságát.¹²⁷ A Code Pénal ugyanezen szakaszának második bekezdése egyértelművé teszi, hogy a rágalmozáson alapuló feljelentés tárgya egy valótlán bűncselekmény.

Ahhoz, hogy Code Pénal alapján a más ellen tett feljelentésen alapuló rágalmozást (hamis vádat) valótlannak lehessen minősíteni, az elkövető felelősségét megállapítani hamis vád miatt, kimondja, hogy az alapügyben rendelkezésre kell állnia egy döntésnek, mely alapján a megvádolt személy ártatlan. Ezt a rendelkezést összevetve Btk. 270.§ (1) bekezdésében foglalt eljárási akadállyal azt a következtetést lehet levonni, hogy amíg a Btk. fenti szakasza alapján az alapügy befejezéséig az alapügyben eljáró hatóság feljelentése folytán eljárás indulhat, addig a Code Pénal esetében a vád hamisságának kérdésében való állásfoglaláshoz írja elő azt, hogy szükség van egy jogerős alapügyi határozatra. A két jogi szabályozás e ponton hasonlóságot mutat, ugyanis az alapügy mindig elsődleges a hamis vádhoz vagy a feljelentésen alapuló rágalmozáshoz képest. A Code Pénal rendelkezése szerint nincs szükség befejezett alapügyre ahhoz, hogy a feljelentésen alapuló rágalmozás hamisságáról állást lehessen foglalni. Az ügyben rendelkezése álló adatok alapján, amennyiben nincs ilyen alapügyi jogerős befejezésről szóló határozat, a feljelentésen alapuló rágalmozás miatt indult büntetőügyben eljáró bíróság dönthet arról, hogy a hamisan vádaskodó személy elkövette-e a szóban forgó bűncselekményt.¹²⁸

¹²⁷ Code Pénal Article 226-10 (Modifié par Décision n°2016-741 DC du 8 décembre 2016 - art. 4, v. init.) La dénonciation, effectuée par tout moyen et dirigée contre une personne déterminée, d'un fait qui est de nature à entraîner des sanctions judiciaires, administratives ou disciplinaires et que l'on sait totalement ou partiellement inexact, lorsqu'elle est adressée soit à un officier de justice ou de police administrative ou judiciaire, soit à une autorité ayant le pouvoir d'y donner suite ou de saisir l'autorité compétente, soit aux supérieurs hiérarchiques ou à l'employeur de la personne dénoncée est punie de cinq ans d'emprisonnement et de 45 000 euros d'amende., https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006149831/#LEGISCTA000006149831. letöltés dátuma: 2021.02.08.

¹²⁸ A Code Pénal alapján a hamis vád miatt kiszabható szabadságvesztés öt évig terjedhet, és emellett a kiszabható pénzbüntetés 45000 euró összegben van maximalizálva. A jogkövetkezmény tekintetében a francia büntető törvénykönyv enyhébb szabályokat tartalmaz, mint a Btk., ugyanis a hamis vád minősített eseteit a Btk. 268.§

I.3. A HAMIS VÁD DOGMATIKAI ELEMZÉSE

I.3.1. A bűncselekmény rendszertani elhelyezése

A hamis vád és a hamis tanúzás elsősorban az igazságszolgáltatás rendes működése ellen hatnak, a hamis vád pedig önmagában alkalmas arra, hogy az egyes embereknek is sérelmet okozzon. A reális és elsődlegesnek tekintendő sérelem e mellett mégiscsak az igazságszolgáltatás tisztaságának és az igazság helyes és pártatlan kiszolgáltatása akadályozásának,¹²⁹ mint elsőrangú állami és társadalmi érdekeknek veszélyeztetése. A védett jogi tárgy és a bűncselekmény rendszertani elhelyezése sokáig nem volt egyértelmű, ugyanis a hamis vádat eleinte a közerkölcs elleni bűncselekmények körében szabályozták, a későbbiekben azonban már Birkmeyer, Fayer László, Edvi Illés Károly és Merkel is helyesen az igazságszolgáltatás rendje ellen irányuló főcsoportba helyezte őket.¹³⁰

A bűncselekmény rendszertani helyét illetően Angyal Pál azon véleményének adott hangot, hogy a Csemegi-kódex megoldása feltétlenül helyes, mely a hamis vádat igazságszolgáltatás elleni bűncselekménynek minősíti, és a becsületsértési tényállásokat annyiban építi be a bűncselekménybe, hogy az a büntetési tételeket ezzel megnöveli és a rágalmazást konzumálja a hamis vádba.¹³¹ Angyal Pál ezen ismertetett álláspontjával feltétlenül egyet értek. Emellett a bűncselekmény elsődleges védett jogi tárgyát szem előtt tartó Földvári József által képviselt felfogás, - amely szerint a hamis vád védett jogi tárgya alatt nem a felesleges munka elkerülését, hanem az igazságszolgáltatás tisztaságát értjük, mely az igazságtalan ítélet meghozatalát hivatott megakadályozni¹³² - feltétlenül helyes. A bűncselekményre nem lehet akként tekinteni, mint az igazságszolgáltatási szervek munkarendje elleni deliktumra,¹³³ ebből kifolyólag a bűncselekmény társadalomra veszélyességét a magam részéről a hamis vád járulékos jellegéből adódóan az alpbűncselekmény súlyosságára tekintettel a védett jogi tárgyból tartom levezethetőnek.

szakaszának (3)-(4) bekezdései súlyosabban rendelik büntetni. Ezzel szemben a Code Pénal a Btk. fenti szakaszában hivatkozott minősített esetekben megnyilvánuló fokozatosságot nem érvényesíti a rendelkezései között.

¹²⁹ FINKEY (1914) i.m. 857. old.

¹³⁰ FINKEY (1914) i.m. 858. old.

¹³¹ ANGYAL (1940) i.m. 238. old.

¹³² FÖLDVÁRI i.m. 147. old.

¹³³ FÖLDVÁRI i.m. 148. old.

I.3.2. A hamis vád komplex védett jogi tárgya

A doktori dolgozatban vizsgált európai törvénykönyvek szinte mindegyike - a francia Code Pénal kivételével -, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között rendeli büntetni a hamis vádat. A hamis vád védett jogi tárgya azonban korántsem mindig volt egyértelmű, mely jelenleg is aktuális kérdéseket vet fel a jogalkalmazói gyakorlatban is. A védett jogi tárgy szorosan összefügg a bűncselekmény Btk.-beli elhelyezésével, ugyanakkor attól függetlenül is vizsgálendő. A hamis vád törvényben elfoglalt helyét illetően, a bűncselekmény megfelelő helyen történő szabályozását tekintve jelenleg azonban már egyetértés van a jogirodalomban. Belovics Ervin szerint a vitát végérvényesen az 1878. évi V. törvénycikk, a Csemegi-kódex zárta le azzal, hogy a hamis vádat kiemelte a személy elleni deliktumok köréből, és azt elkülönítetten a XII. Fejezetben szabályozta.¹³⁴ A bűncselekmény védett jogi tárgya a büntető igazságszolgáltatás zavartalan működéshez fűződő érdek, azonban hozzáteszi, hogy az ártatlan személy elítélésével, az igazságszolgáltatás szervei követnek el olyan törvényteleniséget, amely legfőbb sajátossága az igazságtalanság, és amely által sérelmet szenvednek a hamisan megvádolt személy alapvető jogai.¹³⁵

Kóhalmi László szerint a bűncselekmény védett jogi tárgya az igazságszolgáltatás zavartalan működése mellett, a megvádolt személy szabadságának, becsületének, jó hírnevének megőrzéséhez fűződő társadalmi érdek.¹³⁶ Ott István e körben kifejtett véleménye alapján - aki ugyancsak a kettős védett jogi tárgyú bűncselekményként tekint a hamis vádra -, a hamis vád kapcsán kivétel nélkül minden esetben többes jogtárgysértésről beszélhetünk, tekintet nélkül arra, hogy a megvádolt személlyel szemben büntetőeljárás megindítására sor kerül-e vagy sem.¹³⁷ Egyetértve a fentiekkel hozzátenném, hogy az egyén becsületének védelme már a bűncselekmény alapeseténél is jelentkezik, a minősített eseteknél pedig tovább fokozódik. A jelen fejezet végén ismertetett a hamis vád tényállásának módosítására irányuló de lege ferenda javaslat a hamis vád második, emberi becsület védelmére hivatott jogi tárgyát kívánja előtérbe helyezni és e jogi tárgy jelentőségét a büntetési tételek terén is megjeleníteni. A hamis vád

¹³⁴ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 25. old.

¹³⁵ BELOVICS Ervin- MOLNÁR Gábor- SINKU Pál: Büntetőjog II. Különös rész. Ötödik, hatályosított kiadás. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016. 410. old.

¹³⁶ KÓHALMI-CSÁK i.m. 109. old.

¹³⁷ OTT István: Örökzöld kérések a hamis vád kapcsán. In: A bonis bona discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából. Xenia, Budapest, 2017. 114. old., https://jak.ppke.hu/uploads/collection/207/file/BelovicsErvin_60_unnepi_kotet.pdf, letöltés dátuma: 2021.04.10.

bűncselekménye szoros összefüggésben áll a járulékosan hozzá kapcsolódó alapüggyel, melynek terheltje, a valótlanul bűncselekménnyel vagy egyéb cselekménnyel megvádolt személy. Angyal Pál fentiekkel kapcsolatosan kifejtett álláspontja szerint „a közösséget, közelebbről az állami igazságszolgáltatást érő sértések és veszélyeztetések annyira jellegzetesek, hogy azok mellett a magánszemélyt eshetőleg érő sérelmek elmosódnak”.¹³⁸ E tétellel azonban csak korlátozottan tudok egyetérteni. Az egyént ért jogsérelmek értékelése tudniillik valóban nem lehet elsődleges, hiszen ezzel ellenkező esetben a hamis vád nem az igazságszolgáltatás rendje, hanem az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények körében nyerne szabályozást, ahogyan arra a francia Btk.-ban láthatunk példát.

A fentiekre tekintettel a hamis vád védett jogi tárgyának kérdése Angyal Pál és Csemegi-kódex óta kialakult rendszertani helye folytán csak részben tisztázott, ugyanis a hamis vád megfelelő helyen történő szabályozása önmagában véve nem zárja ki egy másodlagos védett jogi tárgy fennállását. E részbeni hiányosság a hamis vád tényállásának szövegéből következően, továbbá a bűncselekmény dogmatikai elemzése és kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlat által az egyes bűncselekmények elhatárolására kialakult elvek folytán azonban kiküszöbölhető.

A közvetlen és közösen veszélyeztetett jogtárgy veszélyeztetése a külön bűncselekményi csoportba való foglalást kívánja meg,¹³⁹ melyet közös elnevezés alatt a jelenleg hatályos Btk. XXVI. Fejezete, az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények elnevezés alatt foglal össze. Ezen bűncselekményi kör elsőként hamis vádat pönalizálja, mely során a törvényeknek megfelelően meghozott bírói döntések meghozatala és az igazságszolgáltatás rendes működése mellett szerepet kap egy másodlagos jogtárgysérellem, az egyén becsületének védelme. Ebből következően elsődleges védett jogi tárgynak a magam részéről az igazságos döntések meghozatalát tekintem, melynek védelme által a másodlagos védett jogi tárgy is oltalmat nyer. Az elsőként említett védett jogi tárgy nem csak a büntető, hanem a hamis vád privilegizált eseteiben található eljárások esetében is megjelenik. Ezért úgy gondolom, hogy hamis vádnál nem kettős, hanem komplex védett jogi tárgyról van szó. Egyetértve a kettős jogi tárgy koncepciójával elismerném azt, hogy a fenti védett jogi tárgyak megsértésének foka ugyanolyan mértékű, holott ez megítélésem szerint nem foghat helyt. A fentiek nem vonatkoztathatóak a

¹³⁸ ANGYAL (1940) i.m. 238. old., In: OTT i.m. 112. old.

¹³⁹ IRK i.m. 418. old.

hamis vád valamennyi esetére, az igazságtalan ítélet meghozatalát a hamis vád miatt indult ügyekben egyértelműen hangsúlyosabbnak tekintem, és csak ebből következhet a másodlagos védett jogi tárgy, mint a jó hírnév, vagy becsület sérelme. Az egyes védett jogi tárgyak sérelme a hamis vád egyes eseteiben eltérő fokban sérül, az eredmény, mint tényállási elem fennállása esetében mindkét védett jogi tárgy sérelme fennáll, azonban ez esetben sem lehet szó a védendő érdekek közötti egyenlőségről.

Földvári József továbbmegy és a bűncselekmény rendszertani elhelyezése mellett a hamis vád többes védett jog tárgyának fontosságára hívja fel a figyelmet. Már monográfiájának védett jogi tárgyat érintő részében is hangsúlyozza a hamis vád becsületet támadó sajátosságait, továbbá a jogi tárgyak kapcsán kifejti, hogy ha nem ismernénk el azt, hogy a hamis vád sérti a megvádolt személy becsületét, (esetleg) letét, személyes szabadságát is, akkor halmazatot kellene megállapítanunk a hamis vád és az említett bűntettek között, halmazat mellőzésének elvi alapja éppen az, hogy a cselekmény szükségszerűen együtt jár többfajta érdeksérelemmel is. Ezen gondolatokat még ma is aktuálisnak tartom, jelentőségükre Ott István is felhívta a figyelmet tanulmányában.¹⁴⁰

A Btk. álláspontom szerint azzal, hogy az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között rendeli büntetni a hamis vádat, a védett jogi tárgyak közül az igazságszolgáltatás zavartalan működéshez fűződő érdeket, mint védett jogi tárgyat már ezáltal meghatározza. A másodlagos jogtárgysértés tényét pedig a törvény szövege is alátámasztja, különösen a hamis vád materiális alakzatai tekintetében. Ez mégsem jelentheti azt, hogy az immateriális deliktum ne lenne alkalmas arra, hogy más becsülete sérüljön. Egyebekben a becsületsértési elem a törvényi tényállás szövegében a „más ellen” vagy „másra vonatkozó” fordulatok által jelenik meg. A hamis vád minősített eseteiben, melyek eredményként tartalmazzák a büntetőeljárás megindulását, az elítélést, valamint az életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett deliktumra való vonatkozást és az ilyen kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmény miatti elítélést, a védett jogi tárgy komplexitása vitán felül fennáll.

Az összetett jogi tárgy kapcsán továbbá egyetértve az ismertett szerzők álláspontjával, egy más szempontból is meg kívánom közelíteni a védett jogi tárgy kérdéskörét. Ahhoz kétség nem férhet, hogy a hamis vád bűncselekménnyé nyilvánításával az olyan valótlan állításokon vagy

¹⁴⁰ FÖLDVÁRI i.m. 67. old. In: OTT i.m. 114. old.

bizonyítékokon alapuló hatósági döntések megakadályozása a cél, mely alapján a hamis vád folytán indult alapügyekben egy ártatlan személyből lehet megalapozottan gyanúsítható személy, gyanúsított, vádlott, majd elítélt, összefoglalóan terhelt. Ezen igazságtalan döntések ugyanakkor az igazságszolgáltatás működésére is károsan hatnak, mely védett jogi tárgy a hamis vád esetében szorosan összefügg az előbbivel. A hamis vád feltétlenül hatással van a megvádolt személyre, mely a bűncselekmény járulékoságából vezethető le. A hamis vád esetében mindig alapügyről is beszélhetünk, melynek fennállása eleve meghatározza a hamis vád megvalósulását. A hamis vád igazságszolgáltatást sértő jellege mellett, az egyén vonatkozásában fennálló jog,- vagy érdeksérelem az alapügy folytán érvényesülhet, annak eredményétől függően állapíthatjuk meg fennállását, mely a hamis vád miatt indult büntetőügy kimenetelére is döntő befolyással bír. Amennyiben ugyanis az alapügyben a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban Be.) 396.§-ának (1) bekezdés c) pontjában foglalt okból - a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése -, a hamis vád miatt indult ügyben sem lehet megalapozottan állást foglalni a hamis vád elkövetőjének büntetőjogi felelősségét illetően.

Az egyéni érdeksérelemből egyenesen következik az alapügy eredményétől függően, a valótlan adatokon alapuló hatósági döntéseken keresztül, a törvénytelen igazságszolgáltatás, mely az egyénre nézve is hátrányos, ennek távolabbi ám igen súlyos további következményei továbbá az igazságszolgáltatási apparátus tagjainak és az apparátuson kívül álló személyek vonatkozásban is megjelenhetnek.¹⁴¹ Alapvető jogállami elvárásként jelentkezik, hogy az ártatlan személyek ne váljanak büntető, fegyelmi, szabálysértési vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegésre vonatkozó hamis vád passzív alanyaivá.¹⁴² A bűncselekménnyel okozott káros jogkövetkezmények vizsgálata körében a hamis vád egyes minősített eseteinél értékelt körülményekre (lásd. büntetőeljárás indult, elítélték a vádlottat, életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó hamis vád) nagy hangsúly helyeződik, amikor a bűncselekménnyel okozott káros jogkövetkezményeket kívánjuk értékelni. Az alapügyekben igazságtalanul elrendelt személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseket,¹⁴³ valamint jogerős ítélet folytán kiszabott büntetések végrehajtását önmagukban véve alkalmasnak tartom arra, hogy megalapozzák a védett jogi tárgy sérelmét.

¹⁴¹ FÖLDVÁRI i.m. 71. old.

¹⁴² KŐHALMI-CSÁK i.m. 108. old.

¹⁴³ BERKES GYÖRGY: Magyar Büntetőjog I-III. - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2020. 1069. old. (A hivatkozott rész szerzője: MÉSZÁR Róza).

A komplex védett jogi tárgy folytán e bűncselekménynél a jogtárgysértés kétszeresen jelentkezik. További érdek és e körben a magam részéről is elsődleges célkitűzésnek tekintem azt, hogy az igazságszolgáltatási feladatellátásban közreműködő szervek, nyomozó hatóságok, ügyészségek, bíróságok munkaterhe a hamis vád folytán indult bűncselekmények által ne növekedjék,¹⁴⁴ ez azonban az igazságtalan ítéletek meghozatala mellett csak másodlagos lehet. A kettő azonban élesen mégsem választható el egymástól. A doktori dolgozatban képviselt és jelenleg a jogirodalomban is széles körben elfogadott álláspont alapján a hamis vádnak sértettje nincs ugyan, de a passzív alanyiság aligha vitatható.

I.3.3. A hamis vád passzív alanya

A hatályos Btk.-hoz fűzött magyarázatokkal egyet kell, hogy értsek abban, hogy a bűncselekmény passzív alanya csak és kizárólag az elkövetőtől különböző személy lehet, aki egyedileg beazonosítható és akivel szemben a büntetőeljárás megindításának nincs akadálya.¹⁴⁵ A passzív alannyá válás feltételei közé tartozik az is, hogy a megvádolt személy egyedileg azonosítható, valóságos, létező személy legyen, mivel a nem létező, vagy már elhunyt passzív alany sérelmére a bűncselekmény nem valósítható meg.¹⁴⁶ Ezzel kapcsolatban megjegyezném, hogy a passzív alannyá válás feltételeinek a bűncselekmény elkövetésének időpontjában kell fennállniuk.¹⁴⁷

A hamis vád magára az elkövetőre nem, csak és kizárólag tőle különböző személyre vonatkozhat. A más személyre való vonatkozás a tényállásban is megjelenik, és ebből következően kizárólag másnak a hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével alaptalan vádolása esetén lehet tényállásszerű a cselekmény. A másra vonatkozó kitételből következően a hamis önvád nem valósít meg hamis vádat,¹⁴⁸ egyéb törvényi feltételek megvalósulása esetén más bűncselekmény megállapítására lehet mód. A hamis vád és a hatóság félrevezetése egyidejű megvalósulása akkor is kizárt, ha a cselekmény a hatóság félrevezetése valamennyi tényállási elemét is megvalósítja. A hamis vád és a hatóság félrevezetése között fennálló szubszidiárius kapcsolatból fakadóan, mivel a Btk. a hatóság félrevezetésénél akként fogalmaz, hogy

¹⁴⁴ Uo.

¹⁴⁵ KŐHALMI-CSÁK i.m. 109. old., BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 410. old.

¹⁴⁶ SCHUBAUER i.m.1069. old.

¹⁴⁷ Bf.8752/2003/13. i.m. Uo.

¹⁴⁸ TÓTH Mihály- NAGY Zoltán: Magyar Büntetőjog. Különös Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2014. 269. old. (A hivatkozott rész szerzője NAGY Zoltán).

amennyiben a 268.§ vagy 269.§ esete nem áll fenn, a terhelt azon cselekménye, melyben önmagát vádolja bűncselekmény elkövetésével valótlanul, hatóság félrevezetése megállapítására lehet alkalmas. Ez alól egyetlen kivétel tartok fontosnak megemlíteni, amennyiben az alapbűncselekmény elkövetésében többen vesznek részt tettesként, és az egyik elkövető az egész bűncselekmény elkövetését magára vállalja,¹⁴⁹ mivel az alaptett elkövetésében maga is részt vett, cselekménye nem értékelhető bűnpártolásként.¹⁵⁰ Ezzel szemben minden további olyan esetben, ahol a hamis vád elkövetője a hamis tárgyi bizonyítási eszköz létrehozásával vagy létező bizonyítási eszköz megváltoztatásával a bűncselekmény tényleges elkövetőjének érdekét szolgálja, nem hamis vád, hanem bűnpártolás jön létre.¹⁵¹ Belovics Ervin bizonyítékok koholása vonatkozásában kifejtett ezen álláspontjával messzemenően egyetértek. A hamis önvád esetét a hamis vád Btk. 268.§ (1) bekezdés a) pontjában írt esetében is célszerűnek tartom megvizsgálni. A hamis vád elkövetőjének azon cselekménye esetében pedig, mely során valótlanul önmagának tulajdonítja bűncselekményt, annak érdekében, hogy a bűncselekmény tényleges elkövetője a felelősségre vonás alól meneküljön, a hatóság félrevezetése és bűnpártolás bűncselekményeket kell összevetni. Az elhatárolás ismérve ebben az esetben az lesz, hogy az elkövető érdekében cselekszik, és cselekménye ezen célzat fennállása okán, csak és kizárólag bűnpártolásként minősülhet. A Kúria (korábbi nevén Legfelsőbb Bíróság) ítélkezési gyakorlatának áttekintése alapján elmondható, hogy több döntésében is rámutatott arra, hogy „a vádlott nem mentesítheti magát azáltal, hogy feljelentést annak külzetén és kérelmi részében ismeretlen tettes elleni tettnek jelöli meg, ha a feljelentésből látszik az, hogy az általa előadott vádban a megjelölt bűncselekmény elkövetője csak és kizárólag a feljelentésben megnevezett személy lehet”.¹⁵²

A jogalkalmazói gyakorlat sokáig nem volt egységes abban a kérdésben, hogy az ismeretlen tettes ellen tett feljelentés megalapozza-e a hamis vádat. A korábbi és a jelenleg hatályos Btk.-hoz fűzött indokolások és kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlat elemzése alapján a következő feltételek megvalósulása esetén ezen cselekmények esetében is megállapítanám a bűncselekményt. Ez alól kivételnek minősül az az eset, amikor a bűncselekmény elkövetőjének védekezése szerint, a vele szemben ittas járművezetés vétsége miatt foganatosított rendőri intézkedés során úgy nyilatkozik, hogy a gépjárművet nem ő, hanem egy józan személy

¹⁴⁹ TÓTH-NAGY i.m. 280. old.

¹⁵⁰ BELOVICS Ervin: A bűnpártolás járulékoságának dogmatikai problémái. Magyar Jog. 2021/2. szám. 73-74. old.

¹⁵¹ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 36. old., BJD.4967.

¹⁵² Bjt. 89. k.122. In: BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 32. old.

vezette.¹⁵³ Cselekménye hamis vád nem lehet, mert nem bűncselekményre vonatkozik a nyilatkozat. Megítélésem alapján ebben az esetben hatóság félrevezetése vétség sem valósul meg, mert a terhelt kijelentése egyik, a bűncselekmény törvényi tényállást képező eljárás megindulására sem alkalmas. Az elkövető azon tartalmát tekintve feljelentése, melyben nem egy egyedileg beazonosítható, azonban tőle különböző, ismeretlen elkövetőnek tulajdonítja a bűncselekmény elkövetését, nem jelenti az, hogy önmagában attól, hogy név szerint nem nevezi meg az elkövetőt, a feljelentése folytán ne lehetne egyetlen konkrét személyre szűkíteni a potenciális elkövetők körét. Ezen álláspont ismertetésre kerül a korábbi Btk.-hoz fűzött törvény indokolásában is,¹⁵⁴ továbbá Földvári József sem tartja szükségesnek a névvel történő felismerhetővé tételt, így a csúf, bece- vagy mások által használt egyéb név megjelölése is ide vonható.¹⁵⁵ A hamis vád tényállásánál nem elvárás az, hogy hamis vád passzív alanya direkt módon megjelölésre kerüljön, a mást, másra vonatkozó fordulatok már ezáltal meghatározzák a passzív alanyt. Ugyanakkor azon ismertelen tettes által elkövetett cselekményekre vonatkozó feljelentést, amely alapján nem konkrétan egy, hanem több személy kerülhet gyanúba, nem lehet hamis vádként minősíteni. Amennyiben a feljelentés ismertelen tettes ellen irányul, álláspontom szerint a feljelentés elutasításának nem lehet helye, melyet a BJD. 2811, 2814. számú döntésekben elvi érveléssel kimondott azon tétel is alátámaszt, hogy az ismertelen tettes ellen tett feljelentéssel is megvalósul a hamis vád büntette, ha annak tartalma alapján csak egy személy azonosítható. Ebből következően a meghatározott személyre való konkretizáltságnak már magából feljelentésből ki kell tűnnie.

A fentiekből következően a hamis vádnak több passzív alanya is van, amennyiben vonatkozásukban valamennyi törvényi tényállási ismérve, így különösen, az egyedileg történő beazonosíthatóság, létező személy kitétel, elkövetőtől való különbözőség megvalósul. Azonban amennyiben a hamis vád folytán több személy is gyanúba kerülhet, és az alaphamissélekmény elkövetője nem azonosítható be, a hamis vád ekkor nem jön létre,¹⁵⁶ a magam részéről ekkor a hatóság félrevezetését ugyanakkor megállapítanám. A fentiek azonban álláspontom szerint sem zárják ki azt az eshetőséget, hogy a vádolás folytán több konkrétan meghatározott személy kerüljön gyanúba, mely bűnhalmazatként értékelendő. Mindezekből pedig az is következik, hogy a passzív alanyi körből a hamis vád elkövetőjét ki kell zárni. Az elkövető megjelölésénél

¹⁵³ BH 2006.104., MÉSZÁR i.m. 1064. old.

¹⁵⁴ Complex Jogtár: 1978. évi IV. törvény 233.§-hoz fűzött indokolás.

¹⁵⁵ FÖLDVÁRI i.m. 74. old.

¹⁵⁶ KŐHALMI-CSÁK i.m. 110. old.

azonban számottevő az, hogy cselekménye folytán konkrétan beazonosítható személy kerüljön gyanúba. Ezért, ha a Vásárcsarnokban dolgozó halasok között egyetlen egy női eladó van, és úgy írja le őt a vádaskodó, hogy csak ez a személy kerülhet gyanúba, a hamis vád a megvalósultnak kell tekinteni, mely jogeset természetesen csak fikció, ugyanakkor ez alapján az ismeretlen tettes ellen tett feljelentés a hamis vád megvalósulásának egy lehetősége, ha a gyanút ezzel egy egyedileg beazonosítható személyre tereli.¹⁵⁷

I.3.4. A hamis vád elkövetője, a terhelt védekezési hazugságának korlátai

Hamis vád tettese bárki lehet, akár még egy folyamatban lévő büntetőügy terheltje is, azonban a terhelt védekezése nem lehet korlátlan. A Kúria (korábbi nevén Legfelsőbb Bíróság) már egy korai döntésében is kifejtette azt, hogy a bíróság elé kerülő vádlottól nem várható el minden esetben az őszinteség és megbánás.¹⁵⁸ Utalva a passzív alanyi körre, a hamis önvád más igazságszolgáltatási deliktum megállapítását vonhatja maga után, ugyanakkor hamis vád elkövetője szinte bárki lehet. A bűncselekmény alanyisága kapcsán a büntetőügy terheltje sem zárható ki véglegesen a potenciális elkövetők közül, ennek egyedüli korlátja azonban az, hogy a terhelt ennek gyakorlása során sem valósíthat meg bűncselekményt, mást hamisan bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat. A hamisan vádaskodó elkövetők köre olyan tág, hogy abba az igazságszolgáltatási apparátus tagjai is beletartozhatnak, így egy intézkedő rendőr is hamis vádat követett el, amikor a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás vétségét tagadva, az írásbeli jelentésében valótlanul az ellene irányuló jogtalan támadás érdekében való védekezésre apellált.¹⁵⁹

A jelenleg irányadó jogegységi határozat folytán kialakult bírósági joggyakorlat szerint, ha az elkövető az ellene indított büntetőeljárás során más, létező személynek adja ki magát, a hamis vád büntette már ezáltal megvalósul.¹⁶⁰ Ezáltal az alapbűncselekmény valódi elkövetője is a hamis vád tettesévé válhat. A 2/2004. számú Büntető Jogegységi Határozat alapján a hamis vád büntette mellett a hamis közokirat (pl. jegyzőkönyv vagy rendőri jelentés) készítésében való közreműködés által a Btk. 342.§ (1) bekezdés c) pontjába ütköző intellektuális közokirat-

¹⁵⁷ BJD. 2811., BJD. 2814. In: BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 324. old.

¹⁵⁸ Legfelsőbb bíróság BF.III.822/1957. In: FÖLDVÁRI i.m. 97. old.

¹⁵⁹ BH 1983.388.

¹⁶⁰ Kúria Bfv.76/201810., BH 2016.231., BH 2005.91., BH 204.494., BH 2004.220., BH 2001.97.I., BH 1997.377., BH 1994.236., BH 1989.214., BH 1988.219., BH 1984.92.

hamisítás büntettén kívül a más nevére szóló valódi közokirat felhasználásával, a Btk. 342.§ (1) bekezdés b) pontjának III. fordulat szerinti közokirat-hamisítás büntettének egyidejű megvalósulása is felmerülhet. A fenti eset alapján mind a tetten ért elkövető, mind pedig a büntetőügy terheltje is elkövetheti a hamis vádat. A jogegységi határozat utal a joggyakorlat e tekintetben fennálló megosztottságára. Többek között a BH 1997.377. számú ügyben a hamis vád büntette mellett folytatólagosan elkövetett közokirat-hamisítás büntettének (az 1978. évi IV. törvény 274.§ (1) bekezdés c) pont) minősítették az elkövető azon cselekményét, aki a lopási kísérlet elkövetése után a rendőri igazoltatás, majd az azt követő kihallgatása során magát testvérenek adta ki, majd a kényszerintézkedés tárgyában hozott ülésen szintén testvérei adatait diktálta be.¹⁶¹

A továbbiakban hivatkozik a 5.Bf.XXI.8147/2001/4. számú ítéletre, melyben kétrendbeli közokirat-hamisítás büntettének minősítették a vádlott azon cselekményét, mely során egyrészt a rendőri igazoltatás során a más nevére kiállított anyakönyvi kivonattal igazolta személyazonosságát - ezzel elkövetve az 1978. évi IV. törvény 274.§ (1) bekezdésének b) pontjába ütköző közokirat-hamisítás büntettét-, emellett a vérvételről készült jegyzőkönyvnek ugyanezen személy nevében történő aláírásával az 1978. évi IV. törvény 274.§-a (1) bekezdésének c) pontjába ütköző (intellektuális) közokirat-hamisítás büntettét követte el. A hamis vád esetében a jogalkalmazói gyakorlat egységes, így, ha elkövető az ellene indított büntetőeljárás során más, létező személynek adja ki magát, ez kétséget kizáróan kimeríti a Btk. 268.§ szakaszát.

A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárás során hozott Bfv.I.2.085/2003/5. számú ítéletében a 342.§ (1) bekezdés c) pontjába ütköző közokirat-hamisítás vonatkozásában a Fővárosi Bíróság, mint másodfokú bíróság a 23.Bf.XII.8955/2000/7. számú ügyében foglaltakat is figyelembe véve, a közokirat jellegét vizsgálta meg. Ezzel kapcsolatban hozott rendelkezése szerint a rendőri jelentés nem bizonyítja, - s nem is bizonyíthatja -, hogy az intézkedés alá vont egyén személyi adatai a valóságnak megfelelnek-e, hanem csupán azt, hogy az érintett milyen személyi adatokat mondott be, vagy milyen személyi okmányt adott át, ezáltal rendelkező közokiratnak minősül, és - utalva a BH 1991.7. számú ügyre -, a Btk. 342.§ (1) bekezdésében foglalt intellektuális közokirat-hamisítás büntettének megállapítása ez esetben kizárt.

¹⁶¹ Fejér Megyei Bíróság Bf.740/1996.

A jogegységi döntés szerint a kérdés eldöntésénél a Pp.-ben foglalt okirat fogalmából kell kiindulni, ha az elkövető a büntetőeljárás során más, valós személynek adja ki magát, a hamis vád mellett megvalósítja az intellektuális közokirat-hamisítás büntettét is, ha ez az adat a hatóság által készített közokiratba kerül.¹⁶² A 2/2004. BJT-ban foglaltak szerint továbbá, amennyiben - ahogyan a 5.Bf.XXI.8147/2001/4. számú ügyben történt - az elkövető a büntetőeljárás során magát nemcsak más létező személynek mondja, hanem e más személy nevére kiállított valódi közokirattal igazolja személyazonosságát, ez a cselekménye a felhasználásra tekintettel a hamis vád és az intellektuális közokirat-hamisítás Btk. 342.§ (1) bekezdés c) pontja szerinti intellektuális formája mellett önálló bűncselekményként, a Btk. 342.§ (1) bekezdés b) pont III. fordulatába ütköző közokirat-hamisítás büntettét is megvalósítja, ezért az alaki halmazat valóságos. A jogegységi döntés valamennyi elemét alkalmazandónak tartom a joggyakorlatban, ezért tartottam szükségesnek BJT által hivatkozott döntések tartalmát is elemezni.

A BJT-ban foglaltak alapján a hamis vád esetében amennyiben ahhoz a fenti elkövetési magatartások társulnak, a közokirat-hamisítás büntettének megvalósulását kell vizsgálni, annak különböző elkövetési magatartásai megállapításánál a közokiratok különbözősége miatt az alaki halmazat szabályai érvényesülnek. A hamis vád megvalósulása ugyanakkor a felhívott eseti döntések többségében nem okozott problémát, a hamis vád megvalósulása e körben tisztázottnak tekinthető, a más bűncselekményhez történő viszonya vonatkozásában a döntést pedig valamennyi megállapítása tekintetében irányadónak tekintem.

A terhelt cselekménye a fentiek során ugyanis alkalmas arra, hogy olyan személy ellen induljon büntetőeljárás, aki a terhére rótt bűncselekménynek nem volt az elkövetője. Ide tartozik ugyancsak az az eset is, ha az elkövető belenyugszik abba, hogy az intézkedő rendőrök a nála megtalált, az elkövető fényképével, azonban a más személy nevére kiállított hamis igazolvány alapulvételével állapítják meg a személyazonosságát.¹⁶³ Továbbá abban az esetben is a büntetőügy terhelté lesz a hamis vád elkövetője, ha a terhelt a már megindult eljárásban más, létező személynek adja ki magát, de ténylegesen nem a hamis vádolás folytán megjelölt személlyel, hanem a terhelttel szemben kerül sor olyan eljárási cselekményre vagy intézkedésre, ami jellegénél fogva csak a terhelttel, vagy a terheltre tekintettel (pl. házkutatás,

¹⁶² 2/2004. Büntető Jogegységi Határozat.

¹⁶³ Kúria Bfv.76/2018/10.

lefoglalás stb.) folytatható.¹⁶⁴ Ezen eseti döntés szerint a ténylegesen a valódi elkövetővel szemben, ugyanakkor a valótlán személyi adatok bediktálása folytán mégis a más személy ellen foganatosított Be. XLIX. Fejezetében foglalt kényszerintézkedések foganatosítása miatt a hamis vád már ezáltal létrejön. Megállapítható, hogy a feldolgozott eseti döntések alapját a Be. terhelti figyelmeztetésekről szóló 185.§ (1) bekezdésének d) pontja képezi, mely a terheltet megillető hazugság jogának egyetlen - ugyanakkor megszegése esetén bűncselekményt eredményező - korlátja. A terhelt vallomásának megtétele során a „bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat mást” kitétel megszegése olyan hamis vádat megalapozó cselekmény, mely által a terhelt a hamis vád elkövetőjévé is válhat.

A terhelt vallomásának értékelését a következő szempontok alapján is kell elvégezni. Először a bűncselekmény tagadásával kell foglalkozni. Több elkövető esetén az egyik elkövető tagadása szükségszerűen a másik személyt illetően hamis vádként jelentkezik, mely indirekt jellege miatt a hamis vád nem tényállásszerű.¹⁶⁵ Ezzel szemben más megítélést kap azon eset megítélése, amikor a tettestársak által elkövetett cselekménynél az egyik tettestárs valótlánul az egész cselekmény elkövetését magára vállalja, mely alapján a kizárólag magára vállaló és tettestársai személyét fel nem fedő elkövető cselekménye, mely egyben önmentés bűnpártolást nem valósít meg,¹⁶⁶ mást (valótlánul) nem vádol bűncselekmény elkövetésével, ezáltal a hamis vád elkövetési magatartása nem valósul meg.¹⁶⁷ Ezzel szemben egyetlen egy érv hozható fel - melyre a bírói döntés továbbgondolásával következtethetünk - hogy azzal, hogy az egyik tettes magára vállalja a több tettestárs cselekményét, adott esetben a súlyosabb minősülés elleni mentesülés lehetőségét igyekszik a maga számára biztosítani. Ez azonban arra nem vonatkozik, amennyiben egy adott bűncselekménynél nem társtettesi vagy tettes és részesi elkövetésről van szó, hanem a másik közösen elkövetett cselekmény elkövetője egy másik, az egyik tettes vagy részes által egyedül és elkülönülten megvalósított cselekmény elkövetését vállalja magára.¹⁶⁸

¹⁶⁴ BH 2016.231.

¹⁶⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 414. old.

¹⁶⁶ BH 1981.52.

¹⁶⁷ GELLÉR Balázs József: Védői titok, védői kötelesség: Mentő körülmény elhallgatása és bűnpártolás, mint Szkülla és Kharübdisz. In: DOMOKOS Andrea: Az álnok gyanúsítástól a hamis vádig. Az igazságszolgáltatás büntetőjogi oltalmazása. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum 14. KRE-ÁJK, 2016. i.m. 48. old.

¹⁶⁸ Legf. Bír. B. Törv. I. 497/1968.

Adott esetben a társtettesi elkövetés súlyosító körülményként értékelendő. Ezt támasztja alá a vonatkozó ítélkezési gyakorlat is, mely szerint az alpbűncselekmény elkövetésében tettesként vagy akár részesként részt vevő személy a tettestárs tekintetében nem követheti el a bűnpártolást, melyet az alpbűncselekmény részeseire is vonatkoztathatunk, elkerülve a kétféle jogcímen történő büntetőjogi felelősségre vonást.¹⁶⁹

Az önvádolás kérdése több esetben is felveti a bűnpártolás kérdését, a magam részéről azon felfogásokkal tudok egyet érteni, melyek ebben az esetben a bűnpártolást sem állapítják meg,¹⁷⁰ azonban vitatva azt, hogy a bűnpártolást ne lehetne ez esetben elkövetni anélkül, hogy önmagát pártolná az elkövető, míg ebben az esetben pont ez történik azaz magára vállalja az egész bűncselekmény elkövetését, azaz nem önpártolás valósul meg, hanem a saját hátrányára cselekszik. Ezzel azonban a hazugság jogának egyetlen korlátja, a későbbiekben is vizsgált. mást bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat kitétel nem sérül. Belovics Ervin e körben azon álláspontját, - miszerint jelen esetben a jogszabály engedélyének léte miatt dogmatikailag az azonos elkövetői körön belüli tényállásszerű magatartások büntelen utócselkménynek fognak minősülni - tekintem helytállónak.¹⁷¹

Továbbá akkor, ha az elkövető egy fiktív személynek tulajdonítja a bűncselekmény elkövetését valótlannal, a hamis vád nem jön létre, ugyanakkor álláspontom alapján a fentiekre utalva ez esetben a hatóság félrevezetése vétsége igen. További esetkört képez, ha a szembesítés során a terhelt vitatja a tanú által elmondottakat, ezzel közvetett módon gyakorlatilag bűncselekménnyel, hamis tanúzással vádolja a tanút. A tanú által elmondottak nem tükrözik a valóságot, az mégsem minősül hamis vádnak. A szembesítés arra irányul, hogy a tanú és a terhelt által elmondottak közötti ellentmondások feloldásra kerüljenek. Véleményem alapján, a terhelt nem köteles elfogadni a tanú által elmondottakat, hiszen ekkor önmagát terhelné bűncselekmény elkövetésével.¹⁷² E tényállás esetében a hamis vád által megkövetelt egyedi azonosíthatóság nem alapfeltétel.

A terhelt védekezésének korlátai témakörében ki kell térni továbbá az olyan valótlán általános tényállításokra is, melyek tárgya a hatóság tagjai által elkövetett bűncselekmények (például

¹⁶⁹ BJD. 4956., BH 1981.52.

¹⁷⁰ Carrara: Opuscoli di diritto criminale VV. kötet 51. old. i.m. BELOVICS In: Magyar Jog 74. old.

¹⁷¹ BELOVICS In: Magyar Jog i.m. Uo.

¹⁷² BH 1978.316.

tanúkihallgatás során elkövetett kényszervallatás, erőszak, fenyegetés), ezekben az esetekben is fontosnak tartom ugyanis azon következőkben bemutatott követelményeket, melyek a hamis vád megállapításhoz vezethetnek. Ezek hiányában bűncselekmény nem valósul meg, a védekezési szabadság határa ezáltal kiszélesedik. A terhelt védekezési szabadságának terjedelme megítélésem szerint nem lehet korlátlan. Ugyanakkor az elkövető tagadhat oly módon is, hogy ezzel indirekt módon más felelősségére utal. Az ilyen tényközléseket még akkor sem tartom alkalmasnak a hamis vádra, ha ezek terhelő jellegűek és ebben azonos álláspontot képviselnek azok a szerzők is, akik a „védekezési hazugság” fogalmával azonosítják ezt a szituációt.¹⁷³

Míg az önpártolás megítélése vitatható a büntetőjogban, addig a hamis vádat önmaga ellen senki sem követheti el, mivel az önfeljelentés kívül reked a hamis vád tényállásán. Az is elképzelhető ugyanakkor, hogy valaki a megvádolt személy beleegyezésével vagy az ő felbujtására vádaskodik. Ekkor vád a hamis vád alapesetének ismérveivel rendelkezik, egyebekben pedig a jogtárgy veszélyeztetése is fennáll, ami miatt a felbujtó felelőssége is szóba jöhetne. Abból tehát, hogy a hamis önvádolás nem esik szankcionálás alá, még nem következik az automatikus büntetlenség. Ahogyan arra a korábbiakban rámutattam, más bűncselekmény megállapítását nem tartom eleve kizártnak.

Az a kérdés, hogy a vád tárgyává tett főcselekmény megfeleltethető-e a Btk. különös részében szereplő valamely bűncselekménynek, az eljáró bíróság feladata, így a felmentő ítélet sem jelenti feltétlenül az ennek alapjául szolgáló vád valódiságát. A pontos megjelölés ellenben alapelvárásként jelenik meg az elkövetővel szemben, hiszen csak akkor követhető el a hamis vád büntette, ha a feljelentés nyomán, vagy egy szóban tett vádolás alapján, a megvádolt személy pontosan beazonosítható, az elkövetőtől különböző és egyedileg megkülönböztethető. Továbbá akivel szemben a büntetőeljárás megindításának feltételei - a vizsgált korlátozásokkal - fennállnak.

Az elkövetők témakörét illetően az egyes elkövetői alakzatokkal e helyen foglalkozom. A tettesség kapcsán a társtettesi, valamint közvetett tettesi alakzatokat kell megvizsgálni.¹⁷⁴

¹⁷³ KŐHALMI-CSÁK i.m. 112. old.

¹⁷⁴ Btk. 13.§ (2) Közvetett tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását e cselekményért gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer vagy fenyegetés miatt nem büntethető, illetve tévedésben levő személy

Társtettség abban az esetben lehetséges, ha többen egyszerre vádolnak mást valótlanul bűncselekmény elkövetésével, vagy együtt bocsátanak a hatóság rendelkezésre egy másra vonatkozó koholt bizonyítékot. Az is felmerülhet, hogy úgy követik el társtettesként a cselekményt, hogy egy írásbeli feljelentésben közösen vádolnak valakit hamisan bűncselekmény elkövetésével.¹⁷⁵ A terhelttársaknak a közösen elkövetett bűncselekmény elkövetésére nézve az egymást alaptalanul terhelő vallomása ugyanakkor nem valósít meg hamis vádat,¹⁷⁶ az egymásra vonatkozó állítások e körben sem alapozhatnak meg társtettséget.¹⁷⁷ A közvetett tettességnek ugyancsak nem látom akadályát, például abban az esetben, ha az elkövető megtévesztéssel büntetőjogi felelősségre nem vonható személy felhasználásával követi el a tulajdonképpeni hamis vádat. A részesség körében a felbujtás és a bűnsegély sem jelentkezik problémaként. A bűnsegély mind fizikai, mind pszichikai formájában megvalósulhat, írásbeli feljelentés esetén ide kell érteni a feljelentés elkészítését, megfogalmazását, összeállítását végző személyek cselekményét. A feljelentés megírása önmagában azonban nem minősülhet bűnsegélynek, ugyanis az csak abban az esetben eredményezne hamis vádat, ha azt az elkövető másik személy nevében írná meg, ahogyan az is tényállászerű, ha a bizonyítékok koholásánál a másik számára a bűncselekmény elkövetését könnyíti meg.¹⁷⁸

I.3.5. A hamis vád és a hamis tanúzás elhatárolásának problémája- megoldási javaslattal

A hamis vád elkövetői köre nem szűkíthető le kizárólag a terheltre. A tanú is a hamis vád elkövetőjévé válhat. A hamis vádolás a hatósági kikérdezés során tett nyilatkozatban vagy tanúvallomásban is elkövethető.¹⁷⁹ E tekintetben álláspontom szerint azon ismérveknek van kiemelt jelentősége, melyek alapján ezen elkövető kör kapcsán a hamis vád megvalósulása miatt a hamis tanúzás a legtöbb következőkben elemzett esetben kizárható. A hamis tanúzás és a hamis vád számos esetben konkurál egymással, ezért elhatárolásuk e helyen - különös figyelemmel arra, hogy a hamis vád elkövetője a tanú is lehet -, elengedhetetlen. Kiindulópontnak a Földvári József által jegyzett azon elvi tételt tekintem, hogy az elhatárolás

felhasználásával valósítja meg. (3) Társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg.

¹⁷⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 416. old.

¹⁷⁶ BH 1982.499., Legf.Bír.Kat.f.II.219/1982.

¹⁷⁷ SCHUBAUER László i.m. 330. old.

¹⁷⁸ FÖLDVÁRI i.m. 134-135. old.

¹⁷⁹ BJD. 7327.

ismérve az, hogy megindult-e az eljárás,¹⁸⁰ magánvádas eljárásban a személyes meghallgatásra időpontjáról való értesítés időpontja irányadó.¹⁸¹ Ezt azonban azzal tartom szükségesnek kiegészíteni, hogy meghatározott személlyel szemben legyen folyamatban a büntetőügy. Amíg nincs gyanúsított az ügyben, addig a hamis vád elkövetése sem kizárt, mivel a hamis vád tényállása szövegszerűen tartalmazza a „mást”, „másra vonatkozó” kitételt. A doktori dolgozatban következetesen azon nézőpontot érvényesítem, hogy a hamis vád megvalósulásához konkrét személy bűncselekménnyel vagy egyéb cselekménnyel történő vádolása szükséges. Ez a hamis tanúzás vizsgálatokor fokozott figyelmet igényel, mert amíg nincs gyanúsítottja az ügynek, addig bizonyos alábbi esetekben a hamis tanúzás helyett a hamis vád valósul meg.

A Be. ugyan bevezette a megalapozottan gyanúsítható személy fogalmát, amíg azonban az ügyben gyanúsítás közlésére nem kerül sor, a hamis vádnak tanúvallomás keretében azon oknál fogva helye van, hogy a büntetőeljárás nem meghatározott személlyel szemben folyik. Ennek indokát abban látom, hogy a büntetőügyben kihallgatott tanú, a vádolást tartalmazó feljelentés tartalmáról nem, ugyanakkor arról, hogy az ügyben a tanúként történő kihallgatásakor van-e gyanúsított az ügyben, tudomással bír. Az ügy meghatározott személlyel szemben történő megindulásának jelentősége akként érvényesül a hamis vád esetén, hogy a hamis vád vagy hamis tartalmú tanúvallomás folytán egy az ügyben ezidáig nem szereplő személyre terelődik a gyanú. Az első vádolási cselekményt, valamint azt, hogy meghatározott személlyel szemben bűncselekmény gyanúja felmerült-e, kell a vizsgálódás középpontjába vonni. Ezt azzal egészíteném ki, hogy az is jelentőséggel bír, hogy kinek a cselekménye folytán, valamint ki ellen indult meg az eljárás. Az alaptétel jelenlegi hatályos jogszabályok rendelkezéseire való alkalmazásával a következő megállapítások tehetők.

A büntetőeljárás megindulásnak determináló jelentősége van. A Be. 348.§ (1) bekezdése alapján a büntetőeljárás - ha a törvény eltérően nem rendelkezik - a nyomozással kezdődik. A tanú nem kizárólag a hamis tanúzásnak lehet alanya, a speciális eljárásjogi szerepre tekintettel, hanem a vonatkozó jogalkalmazói gyakorlat vizsgálata alapján, további feltételek fennállása esetén a hamis vád elkövetőjévé válik. Kategorikusan nem lehet tehát kizárni azt, hogy a tanú

¹⁸⁰ FÖLDVÁRI i.m. 100. old.

¹⁸¹ KARSAI Krisztina: Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó Jogi és üzleti Tartalomsszolgáltató Kft., Budapest, 2013. i.m. 556. old.

a hamis vád elkövetője legyen.¹⁸² Amikor a hamisan vádaskodó személyt az eljárás során később tanúként hallgatják ki, és hamis tanúvallomást tesz, melyben a tanú valótlanul a hamis vádban konkrét valóságos személynek tulajdonítja a bűncselekmény elkövetését, mely lényeges körülmények is minősül, ebben az esetben - figyelemmel arra, hogy ha a vádaskodó a későbbiekben tanúként tett vallomásában feledné a vád hamisságát, és ezzel önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekménnyel vádolná -, a hamis tanúzás nem valósul meg. A tanúként kihallgatott korábbi feljelentőt a hamis tanúzásnál szereplő egyéb büntethetőséget kizáró ok fennállása miatt ezért a cselekményért nem lehet felelősségre vonni. A hamis tanúzás büntetlen utócsselekmény lesz.¹⁸³ Ebből adódóan, ha a hamisan vádaskodó személy a bűncselekményt megvalósító állítását a később tanúvallomás keretében is megismétli, a hamis tanúzás büntetését nem valósítja meg, és folytatóság sem jön létre, ez csupán a hamis vád megerősítése.¹⁸⁴ Az ítélkezési gyakorlat szerint tehát nem hamis vád, hanem hamis tanúzás valósul meg abban az esetben, ha a más által történt vádolás miatt már valaki ellen megindult és folyamatban lévő ügyben kihallgatott tanú - hamis vallomásával - a hamisan vádaskodó valótlan állítását igazolja, ezzel a hamis vádban szereplő személlyel szembeni gyanút erősíti. Olyan nézőpont is ismert, amely alapján a két bűncselekmény találkozása esetén, az összetett védett jogi tárgyra figyelemmel a hamis vádat kell megállapítani, amennyiben az igazságszolgáltatás működése mellett az ember jó hírneve, becsülete, személy társadalmi megbecsülése sérül.¹⁸⁵

A döntésben foglalt elhatárolási kérdés megoldásának indokát egyrésztől abban látom, hogy a tanú a hamis tanúzás tárgyát képező, tartalmilag vádolásnak tekinthető vallomásával már egy hamis vádolás miatt meghatározott személy ellen megindult és folyamatban lévő büntetőügyben tesz hamis vallomást. Azonban cselekménye nem minősülhet hamis vádnak, ugyanis ezen büntetőeljárás már egy korábbi hamis vádolási cselekmény folytán már meghatározott személy ellen megindult.¹⁸⁶ Ekkor más személy koholt vádja képezi büntetőeljárás megindításának az alapját. A két bűncselekmény megítélésénél alapján - ellentétben más szerző álláspontjával¹⁸⁷-, egymással sosem állhat valóságos alaki halmazban. A hamis vád tényállása által eredményeként tartalmazott jogkövetkezmények

¹⁸² EBH. 2005.1195.

¹⁸³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 419. old

¹⁸⁴ BH 2017.145.

¹⁸⁵ BEJCI Alexa: Gondolatok a tulajdonképeni hamis vádról. *Ügyészek Lapja*, 2014/ 6. szám., 9. old.

¹⁸⁶ EBH. 2005.1195., BH 2005.341.

¹⁸⁷ BÓCZ ENDRE: A Büntető törvénykönyv magyarázata. Különös rész. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 712. old.

ellenére a hamis tanúzást tekintem speciális bűncselekménynek. Megjegyezném azonban, hogy az elítéléshez a tanúvallomáson túl egyéb bizonyítékok beszerzése is szükséges. Amikor a büntetőeljárás egy másik személy hamis vádat tartalmazó feljelentése alapján indult meg, majd az ügyben kihallgatott tanú szintén hamisan ezen bűncselekmény elkövetésével vádolja a vádban szereplő konkrét személyt, ez esetben a hamis vád és a hamis tanúzás is megvalósulnak látszik. A joggyakorlat, valamint a kapcsolódó jogirodalmi művek között is egyetértés van e kérdésben,¹⁸⁸ és a tanú cselekménye a specialitás elvének alkalmazásával kizárólag hamis tanúzásnak minősül,¹⁸⁹ az alaki bűnhalmazat a két bűncselekmény között csupán látszólagos.

Bócz Endre a büntetési tételkeretek vizsgálata alapján jut ugyanerre a következtetésre, még akkor is a hamis tanúzást tartja megállapíthatónak, amennyiben a büntetőeljárást eredményező hamis vád és a hamis tanúzás büntetési tételeit kell összevetni egymással.¹⁹⁰ A büntetési tételek összehasonlítása eredményeképpen az életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményre vonatkozó hamis vádat vagy bármely bűncselekmény miatt elítélést eredményező hamis vádat, melynek büntetési tétele minimálisan is kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, kizárólag a büntetési tételek összevetése alapján nem lehetne hamis tanúzásként minősíteni. A hamis vád tényállásánál értékelt eredmények megvalósulása esetén továbbá a heterogén alaki halmazatként való értékelésnek nincs helye,¹⁹¹ még akkor sem, ha a hamis tanúzás tényállás nem értékeli ezeket az eredményeket. Arra már most utalnék, hogy az uralkodó jogirodalmi álláspont alapján, mivel a hamis tanúzásnak nincsen passzív alanya, - ezért a tényállás jellegéből fakadóan - a hamis vád tényállása által tartalmazott eredmények beépítését a tényállásba nem tartom indokoltnak. Ez a hamis tanúzás és a hozzá kapcsolódó alapügy kapcsolatából, valamint abból vezethető le, hogy hamis tanúvallomás nem feltétlenül vádolással valósul meg. Összefoglalva a fentieket, a speciálisabb bűncselekmény, jelen esetben a hamis tanúzás valósul meg, attól függetlenül attól, hogy ezen deliktumhoz egyes eseteiben enyhébb jogkövetkezményt fűz a jogalkotó, mint a hamis vád minősített eseteiben. A specialitás elve szerint a különös, nevezetesen a több ismérvet tartalmazó rendelkezés megállapításának van helye, függetlenül attól, hogy hogy melyik törvényi tényálláshoz fűződik súlyosabb büntetési tétel. A specialitás a hamis tanúzás esetében abban nyilvánul meg, hogy a hamis vádat bárki, míg a hamis tanúzást kizárólag a tanú követheti el. Továbbá amennyiben a tanú egy

¹⁸⁸ BELOVICS (2013) i.m. 48. old.

¹⁸⁹ BELOVICS Ervin: Dogmatikai problémák az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmények körében - I. rész. *Ügyészek Lapja*, 2012/1. szám, 14. old.

¹⁹⁰ BÓCZ (1986) i.m. 712. old.

¹⁹¹ Vessd össze. BÓCZ (1986) i.m. 712. old.

meghatározott személy ellen folyamatban lévő ügyben további bűncselekményt, vagy ezen bűncselekmény miatt más személyt vádol hamisan bűncselekmény elkövetésével, ez esetben a hamis vádat tartom helyes minősítésnek. A tanú vádolást tartalmazó vallomása folytán egyedileg meghatározott konkrét személy ellen büntetőeljárás indulhat. Erre figyelemmel nem értek egyet a halmazati értékelést felvető állásponttal, például a tanú szavahihetőségével, vagy valamely bizonyíték hitelt érdemlőségét érintő tanúvallomással kapcsolatosan, még abban az esetben sem, ha a tanú lényeges körülmény vonatkozásában tesz hamis vallomást.¹⁹² A bűncselekménnyel, vagy az egyéb eljárások tárgyát képező cselekménnyel történő vádolást ugyanakkor minden esetben lényeges körülménynek tekintem.

További esetkörte képez azokban a büntetőügyben elkövetett hamis tanúzás, amelyekben még nem került sor a megalapozott gyanú közlésére. Ekkor - egyezően azzal az esettel, amikor tanú nem a meghatározott személy ellen megindult ügy terheltjét, hanem harmadik személyt vádol hamisan bűncselekmény elkövetésével -, hamis vád valósul meg. A tanúvallomás a hamis vád valamennyi tényállási elemét lefedi, azáltal, hogy meghatározott személy bűncselekményt követett el. A tanú ekkor bűncselekménnyel összefüggésbe nem hozható személyt vádol valótlannal bűncselekmény elkövetésével. A hamis vád és a hamis tanúzás elhatárolásakor összegezve a fentieket, továbbra is annak tulajdonítok jelentőséget, hogy az eljárás meghatározott személlyel szemben megindult-e, vagy sem. A minősítésnél meghatározó szerepe van annak, hogy amikor a tanú hamis vallomást tesz, az ügyben már van-e gyanúsított.

A doktori dolgozat ezen fejezetében tekintettel a következő fejezet tárgyát képező bűncselekményre, fontosnak tartottam a hamis vád és hamis tanúzás körében felmerülő további, eddigiekben nem vizsgált elhatárolási kérdésekkel is foglalkozni.

¹⁹² BÓCZ (1986) i.m. 712. old.

I.3.6. A hamis vád elkövetési magatartásai- a tulajdonképpeni hamis vád

I.3.6.1. A vádolás, mint elkövetési magatartás sajátosságai

A bűncselekmény törvényi tényállása két elkövetési magatartást tartalmaz, első helyen a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tulajdonképpeni hamis vádolás, második helyen a hamis gyanúfeltétel, mint a bűncselekményre vonatkozó hamis bizonyítékoknak a hatóság tudomására hozatala szerepel.

A vádolás tényállásszerűsége kapcsán a többször hangoztatott álláspontra e helyen is fontos felhívni a figyelmet, mégpedig, hogy a perjogi értelemben tett vádolás nem vonható a fogalomkörbe.¹⁹³ A vádolás történhet feljelentéssel vagy a legújabb jogalkalmazói gyakorlat alapján a bűncselekmény vádolással elkövethető a tanúvallomás, vagy terhelti vallomástétel, valamint az elkövetővel szemben fogatosított kényszerintézkedés során is. A dogmatikai alap nem nélkülözhető egyik bűncselekménynél sem, ezért a vádolás fogalmának tisztázása e körben elengedhetetlen, s ezzel már itt utalnék arra, hogy a következőkben felhívott XX. század kiváló büntetőjogászainak írásaiban felvetett dogmatikai kérdések többsége még ma is vitatott. A vádolás alatt olyan a tényállításban megnyilvánuló tevékenységet értünk, amely a büntetőeljárás megindítására szolgál alapul.¹⁹⁴ A vádolás szó erkölcsi töltetét mutatja a magyar nyelv 1962-ben kiadott Értelmező Szótára, a vádolás alatt azt értve, hogy egy személy valakiről azt állítja, hogy tiltott, jogtalan, aljas tettet követett el vagy ilyenben részes.¹⁹⁵ A Magyar Értelmező Kéziszótár annyiban módosít az imént ismertetett definíción, hogy „azt állítja valakiről, hogy tiltott vagy jogtalan, aljas tettet követett el, illetve valamely megnevezésre méltó tulajdonság jellemzi”.¹⁹⁶ Az 1965-ben hatályos Btk. Miniszteri Indoklása a bármiféle alakszerűségektől mentes és azoktól nem is korlátozott minden olyan tevékenységet vádolásnak tekintett, amely alkalmas arra, hogy valaki ellen büntető, fegyelmi vagy szabálysértési eljárást indítsanak és folytassanak le. Azt már most meg kell jegyezni, hogy vádolás leggyakoribb elkövetési módjainak körét azonban nem lehet korlátlanul kiterjesztve értelmezni, ugyanis mulasztással a hamis vád büntette nem valósítható meg.¹⁹⁷

¹⁹³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 390. old.

¹⁹⁴ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 28. old.

¹⁹⁵ A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémia Kiadó, VII. kötet, Budapest, 1962. 149. old.

¹⁹⁶ PUSZTAI Ferenc (szerk.): Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémia Kiadó, Budapest, 2003. 1415. old.

¹⁹⁷ FÖLDEVÁRI i.m. 77. old.

A vádolás egyértelműen egy olyan terhelő állítás, s annak a közlése, hogy bűncselekmény történt, és azt a megvádolt követte el, aki ellen a büntetőeljárás megindításának feltételei fennállnak.¹⁹⁸ A forma is közömbös,¹⁹⁹ az írásban vagy szóban tett feljelentés fordul elő a leggyakrabban.²⁰⁰ Ide kapcsolódik az az újabb eseti döntés is, hogy az sem jelentheti akadályát a bűncselekmény (hamis vád) megállapításának, ha a hamis vádolás nem feljelentés formájában történik, így például az egy tanúvallomás keretében is megvalósulhat.²⁰¹ A feljelentés a hamis vád megvalósulásának úgymond alapkövetelménye, e formában követik el leggyakrabban, ezzel hozva a hatóságok tudomására a valótlannal más személynek tulajdonított bűncselekményt, Földvári József azonban különböző más formákat is megfelelőnek tartott a vádolásra, így például a puszta rámutatást, vagy amikor előre felsorakoztatott személyek közül kell kiválasztani a tettezt, tudva azt, hogy ártatlan személyt jelöl meg a tanú.²⁰² A kérdés kapcsán megvizsgált büntetőügyben az elítélt, az ügyész előtti meghallgatása során - a hamis vád törvényes következményére történt figyelmeztetést követően - előadta, hogy őt a nevelőnő és a biztonsági tiszt bántalmazta.²⁰³ Ebben az esetben is feljelentésnek fog minősülni a terhelt vallomása azon oknál fogva, hogy alkalmas arra, hogy egyedileg beazonosítható személy ellen bűncselekmény elkövetése miatt büntetőeljárás induljon, ezáltal a hamis vád megvalósult.

További dogmatikai kérdésként merül fel az, hogy magánindítvány, valamint jogorvoslati nyilatkozat keretében elkövethető-e a hamis vád. Angyal Pál a feljelentésen, a formászerű vádemelésen kívül a magánindítvány előterjesztését is alkalmasnak tartotta a hamis vádra, továbbá ide vonta egyebekben az egyes jogorvoslati nyilatkozatokat is például, mint a megszüntető határozat vagy felmentő ítélet ellen bejelentett perorvoslatot.²⁰⁴ Földvári József is lehetségesnek tartotta a hamis vád magánindítvány keretében való elkövetését, figyelemmel arra, hogy ez lényegében megegyezik a feljelentéssel, de perjogi hatását tekintve mégis különbözik attól, továbbá valamennyi speciálisan vádolásnak tekinthető perjogi aktust ide vont.²⁰⁵

¹⁹⁸ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 324. old.

¹⁹⁹ SCHUBAUER i.m. 328. old.

²⁰⁰ LegfB. Bfv. I.770/2006.

²⁰¹ BH 2018.4.

²⁰² FÖLDVÁRI i.m. 80. old.

²⁰³ BH 2018.4.

²⁰⁴ ANGYAL (1940) i.m. 242. old.

²⁰⁵ FÖLDVÁRI i.m. 78. old.

Egy magánindítvány keretében megvalósított hamis vád esetében először azt szükséges tisztázni, hogy melyek a magánindítvány benyújtásnak feltételei, különös figyelemmel a szóban forgó bűncselekményre. A Btk. 31.§ (1) bekezdése alapján az e törvényben meghatározott esetekben a bűncselekmény elkövetője csak magánindítványra büntethető, melynek előterjesztésére a (2) bekezdés alapján főszabály szerint a sértett jogosult. A magánindítvány továbbá nem vonható vissza, ahogyan a feljelentés sem. A magánindítványos bűncselekményeket szintén a Btk. tartalmazza, ugyanakkor e körben, hogy a magánindítvány keretében a sértett elkövetheti-e hamis vádat, a magánindítvány eljárásjogi jellemzőjéből fakad. Ugyanis a magánindítvány előterjesztésével a sértett azon akaratát fejezi ki, hogy az elkövető megbüntetését kívánja, melyet annak ismeretében teszi meg, hogy ennek folytán az általa megjelölt személy ellen büntetőeljárás indulhat. Értelemszerűen a magánindítvány előterjesztésének büntetőeljárást eredményező hatása van, így esetében a következő feltételek fennállása esetében a Btk. 268.§ (1) bekezdés a pontjába ütköző hamis vádat megállapíthatónak tartom.

Továbbá abban esetben, ha a büntetőeljárás megindul, melyre egy hatályosan előterjesztett magánindítvány esetében sor kerül, akkor a bűncselekmény minősített esete is szóba kerülhet. A magánindítványnak tartalmaznia kell azt, hogy azt a sértett ki ellen kívánja érvényesíteni. Továbbá a bűncselekmény megnevezését, a formaszzerű vádolás ez esetben megítélésem szerint nem feltétel, mert a magánindítvány előterjesztése önmagában véve egy büntetőjogi felelősségre vonást kezdeményező nyilatkozat. A magánindítvány kizárólag abban az esetben lesz alkalmas a hamis vád megállapításához, ha az tartalmát tekintve valótlannul más személy büntetőjogi felelősségre vonására vonatkozó akaratot tartalmaz, mely egyenes szándék meglétét feltételezi.²⁰⁶ Az is kérdésként merülhet fel e körben továbbá, hogy a hamis vád 268.§ (1) bekezdés b) pontjában foglalt hamis gyanúfeltétel megvalósul-e akkor, ha a sértett a magánindítvány előterjesztésével egyidejűleg hamis bizonyítékot is bemutat, vagy csatol a hatóság részére. Ekkor nem beszélhetünk hamis gyanúfeltételről, ugyanis az a Btk. 268.§ (1) bekezdés a) pont szerinti tulajdonképpeni hamis vád kizárja a második elkövetési magatartás egyidejű megállapítását. Hamis magánindítvány előterjesztésekor a hamis magánindítvánnyal érintett bűncselekmény „sértettje” lesz a hamis vád tettese. A két alakzat egyidejű megvalósulására az elkövetési magatartások halmozódásánál térek ki részletesen.

²⁰⁶ KŐHALMI-CSÁK i.m. 111. old.

Leszögezném, hogy véleményem alapján a hamis vádat valamennyi érdemi döntéssel szembeni fellebbezés, panasz, felülbírálati indítvány keretében el lehet követni, ha a hamis vád valamennyi tényállási eleme teljesül és egy pontosan meghatározott személyt a Btk. különös részében, vagy a hamis vád privilegizált eseteiben foglalt kategóriák valamennyikével vádolja valótlanul az elkövető. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a bűncselekmény csak abban az esetben állapítható meg, ha a hamis vádban elkövetőként megjelölt személy ellen még nincs folyamatban büntető, szabálysértési, fegyelmi vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés miatt eljárás.

A Btk. 268.§ szakaszához fűzött indokolás alapján a hamis vádolás arra vonatkozó állítás, hogy konkrétan meghatározott, illetve konkrétan beazonosítható személy bűncselekményt követett el, az erre vonatkozó hamis tartalmú állításnak kifejezettnak - tényállításnak - kell lennie, a vélemény közlése nem a hamis vád büntetettét valósítja meg.²⁰⁷ A vélemény e tekintetben való alkalmatlansága a bűncselekmény tényállásában kifejezetten is nevesített vádolás szóhasználatából ered, így a vélemények, kritikai észrevételek egyértelműen kívül esnek a büntetendő cselekmények körén.

Továbbá a hitelt érdemlőség vizsgálatának különös jelentősége van a feljelentés elutasítása körében. Ezzel kapcsolatosan a Be. feljelentés elutasítására vonatkozó részlet szabályaira hivatkoznék. Ennek abból a szempontból, hogy a feljelentés alapján sor kerül-e a nyomozás elrendelésére, kiemelt szerepe van, ugyanis az alkalmatlan, bűncselekménynek nem minősülő tényközlések miatt a feljelentés elutasítására fog sor kerülni. A Be. a nyomozás elrendelésénél továbbra is az egyszerű gyanúokat követelményként tartalmazza, így, ha a feljelentésből hiányzik a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó gyanú, azt a Be. 381.§ (1) bekezdés b) pontja alapján el kell utasítani. Az erről szóló határozatban foglalt döntés megalapozottságához az is hozzátartozik, hogy a tényközlések természeti törvényekkel való összeegyeztethetőségét vizsgálni kell, továbbá a fentiek okán is hamis vádra való vonatkozás, abban áll, hogy egy olyan pontosan körülírt cselekményről számoljon be a vádaskodó, amely a Btk. valamely Különös részi törvényi tényállásába beleillik.

Abban az esetben, ha a tényközlésében leírtak egyetlen törvényi tényállásba sem illenek bele, de azokat az elkövető bűncselekménynek véli, az ítélezői gyakorlat nem értékeli

²⁰⁷ Complex Jogtár: Btk. 268.§-hoz fűzött indokolás.

bűncselekményre vonatkozó hamis vádként, az alkalmatlan közlések körébe utalja.²⁰⁸ Ugyanakkor a nem bűncselekményre vonatkozó hamis vád, ha egyéb feltételek adóttak, megállapítható. Ezért itt annak van kiemelt jelentősége, hogy a vádolás időpontjában legyen büntetendő a megjelölt cselekmény.²⁰⁹ A vádolás nem tényállásszerű, ha a tényközlés egyetlen bűncselekmény törvényi tényállásba sem illik bele, ugyanakkor az elkövető szándéka az, hogy mást bűncselekménnyel vádoljon.²¹⁰ A Be. 163.§ (3) bekezdés a) pontja alapján ezen felül nem kell bizonyítani azokat a tényeket, melyek köztudomásúak, továbbá ugyanezen bekezdés b) pontja alapján azokat, amelyekről az eljáró hatóságoknak hivatalos tudomása van. A fenti követelményekkel ellentétes valótlan tényállítások, melyekből már eleve kitűnik azok alkalmatlansága, a nyomozás elrendelését álláspontom szerint nem alapozhatják meg. A vádolás további ismérve az, hogy közvetlennek és kifejezettnek kell lennie, tehát az indirekt megfogalmazások rágalmozás megállapítására lesznek csupán csak alkalmasak. Ez utóbbi elvárás az aktivitást is megkívánja.

A korábban leszögezett tétel kapcsán, miszerint a hamis vád mulasztásos alakja nem létezik, a Gellér Balázs által kifejtettekre utalnék. Általában a vegyes mulasztásos cselekmények három konkrét formáját különböztethetjük meg, egyrészt azon bűncselekményeket melyek tevésével, illetve mulasztással is megvalósíthatók, emellett azokat melyek közé a keretdiszpozíciók tartoznak, továbbá a nyitott törvényi tényállásokat.²¹¹ Ezek részletes elemzésétől eltekintve, az tisztán látszik, hogy e bűncselekmény egyik kategóriába sem sorolható be, azért sem, mivel a hamis vád törvényi tényállása alapeseti szinten eredményt nem tartalmaz, ezért materiális bűncselekmény híján az efféle értelmezést egyetértve a hivatkozott szerzőkkel,²¹² álláspontom szerint is ki kell zárni. A vádolás csak és kizárólag terhelő jellegű lehet, mely a törvény logikájából is következik, a „mást” és „más ellen” fordulatok jelzik, hogy a tényállítások és az azzal egy tekintet alá eső vádolási cselekmények kizárólag a megjelölt személy ellen irányulhat. Itt kell szólnom arról, hogy valamennyi elkövetői alakzatra,²¹³ így a tettesi és a részesi elkövetésre is vonatkozhat a hamis vád.

²⁰⁸ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 412-413. old.

²⁰⁹ KARSAI i.m. 554. old.

²¹⁰ Uo.

²¹¹ Lásd bővebben: GELLÉR Balázs József: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. Általános tanok. Magyar Közlöny Lapkiadó, Budapest, 2008. 125. old.

²¹² BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 28-29. old.

²¹³ FÖLDVÁRI i.m. 81-82. old.

Földvári József az alpbűncselekmény kísérletére vonatkozó hamis vádolást helyesen akkor minősítette hamis vádnak, amennyiben az alpbűncselekménynek van kísérlete.²¹⁴ Ezt annyiban egészíteném ki, hogy a jelenleg hatályos Btk. alapján a helyes megoldásnak az tűnik, ha azon bűncselekménynek esetében tesszük lehetővé a büntetőjogi felelősségre vonást, melyek kísérlete eleve nem kizárt. Előkészületre ez utóbbiakat szintén irányadónak tekintem azzal, hogy azon bűncselekmények esetén lehet szó valamely bűncselekmény előkészületére vonatkozó hamis vádról, ha azt a Btk. külön büntetni rendeli.

I.3.6.2. A hamis vád és a rágalmazás elhatárolásának ismérvei

A büntetőjogi értelemben vett tény állítása attól kifejezett, hogy egy állításnál, véleménynél azáltal több, hogy egy meghatározott személy által elkövetett bűncselekményre vonatkozik. Az általános és az általam használt különös tényállítás fogalmait a rágalmazás és a hamis vád bűncselekményeinek elhatárolása által kívánom érzékeltetni.

A rágalmazás tényállását a Btk. 266.§ (1) bekezdése tartalmazza, ez alapján a rágalmazást az követi el, aki valakiről más előtt a becsület csorbítására alkalmas tényt állít, híresztel vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ. E tárgyban abból kell kiindulni, hogy a rágalmazás a személy és az emberi méltóság elleni bűncselekmények között kerül szabályozásra a Btk.-ban, védett jogi tárgya a személy becsülete. A rágalmazás elkövetési magatartása részben egyezést mutat a hamis vád tényállásával azáltal, hogy a tény állítása mindkét bűncselekmény esetén tényállásszerű, azonban ezen felül ide vonható még a hamis tény híresztelése, valamint a hamis vád dogmatikai elemzése szempontjából különös fontossággal bíró tényre közvetlenül utaló kifejezés használata is. Kiindulópontnak véleményem szerint minden esetben a tény büntető anyagi jogi értelemben fogalmát kell tekinteni. A hamis vád mindkét megvalósulási formájára jellemző az, hogy az elkövető szűkebb értelemben magát a passzív alanyt, tágabb értelemben pedig az állam büntetőhatalmi érdekét sérti azáltal, hogy a valótlan feljelentésével az hatóságot akarja helytelen döntésre bírni, befolyásolni. A hamis vád komplex jogi tárgyából ered a két bűncselekmény egymástól való elhatárolása is, a hamis vád a rágalmazás speciális esetként kezelendő.²¹⁵

²¹⁴ Uo.

²¹⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 189. old.

Mindezekből adódóan a tényállításnak hamis vád esetén a tényállásszerűség szempontjából két konjunktív feltételnek kell megfelelnie, egyrészt, hogy bűncselekmény elkövetésére vonatkozó tényállítást tartalmazzon, másrészt, hogy terhelő jellegű legyen.²¹⁶ Hazugság alatt azt értjük, ha valaki valónak állítja azt, ami nem való, akár tudja, hogy az állítás ellenkezője a való, akár pedig ha azt mondja valónak, amiről nem bír tudomással.²¹⁷

Egyéb szükséges feltétel a hitelt érdemlőség, amely az egyszerű gyanú keltésének a követelményét rejti magában, ugyanis e nélkül büntetőeljárás nem indulhat. A tényállítás a természeti törvényekkel, nyilvánvalóan köztudomású tényekkel, a hatóság hivatalos tudomásával is, valamint esetlegesen egymással is gyökeres ellentétben állhat.²¹⁸ A feltételezéseket vagy mástól szerzett értesüléseket alapuló valótlan állítások akkor sem valósítanak meg hamis vádat, ha az elkövető állításait a hatóság előtt teszi meg.²¹⁹ Megjegyzem, ahogyan arra a fentiekben már utaltam, ezek valóságtartalmát és hitelt érdemlőségét illetően, csak a nyomozás során, annak elrendelését követően lehet állást foglalni. A tényállítás definícióját segítségül hívva a rágalmozás dogmatikai elemzéséhez juthatunk, értve ez alatt a múltban lejátszódott vagy a jelen folyamatban lévő emberi cselekedet, magatartás, vagy bármilyen nemű esemény és történet.²²⁰ A tényállítással kapcsolatban továbbra is irányadó az a döntés, mely alapján, ha a hivatalos személyre vonatkozó tényállítás olyan tényekre vonatkozik, amely a hivatali visszaélés büntettének a megállapítására alkalmas, az elkövető ezen cselekménye nem rágalmozást, hanem véleményem szerint hamis vádat valósít meg.²²¹

Másnak a hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével alaptalan vádolása nem a rágalmozás vétségét, hanem a rágalmozás speciális esetét, a hamis vádat valósítja meg. A BH 1993.716. számú döntés tárgyát képező állítás, miszerint "a lefizetett ügyvéd úr nem jelent meg", bűncselekményt nem alapozott meg, ugyanis nem azt mondta az elkövető, hogy az általa megnevezett személy az ügyvédet konkrétan lefizette. Továbbá az elkövető azon konkrétumokat nélkülöző alítása sem alkalmas a hamis vád megállapításra, hogy az általa megnevezett elkövető két személy halálát eredményező közúti balesetet is okozott.²²² A hamis

²¹⁶ BELOVICS (2011) i.m. In: IAS 27. old.

²¹⁷ EDVI i.m. 257. old.

²¹⁸ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 324. old.

²¹⁹ BJD. 8030.

²²⁰ BH 2009.135.

²²¹ BH 1998.211.

²²² BH 1993.716.

vád ezekben az esetben nem valósult meg, ugyanis a feljelentés kizárólag az elkövető által megjelölt személyre vonatkozó előéleti adatokat tartalmazott, mely önmagában a hamis vádat kizárttá teszi.

A rágalmazásnál használatos tényre utaló kifejezés használatát illetően azt gondolom, hogy az nem eredményezhet hamis vádat. Ennek okaként a jogalkalmazói gyakorlat által alkalmazott azon megállapítással értek egyet, hogy a tényre utaló kifejezés nélkülözi azt a követelményt, hogy a hamis vád esetében a múltban megtörtént eseményeket konkrétan kell megjelölni.²²³ Azzal kapcsolatosan ugyanakkor, hogy a tényre közvetlenül utaló kifejezés használata alkalmas lesz-e hamis vád megállapításához, már igenlő választ kell adni. A valóság egy jellemző mozzanatának kiemelésével, amelyből logikailag következtetni lehet az egész cselekményre, történésre, ahogyan a rágalmazásnál, úgy a hamis vádnál megalapozzák a tényállásszerűséget.²²⁴

A hamis vádnál annak lesz relevanciája, hogy a tényre közvetlenül utaló kifejezés használata a más által elkövetett bűncselekményre vonatkozik-e. Ez alapján határozható el egymástól a személy elleni és az igazságszolgáltatás rendjét is sértő deliktum. A tényállításnak mégis ugyanazon ismérvekkel kell rendelkeznie, mint a rágalmazásnál, mely a hamis vád bűncselekményének a rágalmazásból való eredeztethetőségét bizonyítja. Megjegyzem, hogy a francia Btk.-ban a hamis vád jelenleg is a rágalmazás speciális eseteként szerepel. A tényállítás alkalmas arra, hogy a logikai következtetés módszerével abból további tényekre és lehetséges, hogy az egész cselekményre következtessünk.²²⁵ Ehhez azonban az kell, hogy ez a tényre utaló közvetlen kifejezés a cselekmény olyan részére vonatkozzon, amely az egész deliktum szempontjából lényeges.

I.3.6.3. A hamis vád és a büntethetőséget kizáró okok viszonya

A hamis vádnál Belovics Ervin szerint akkor is probléma merül fel, ha a leírtak összefüggésbe hozhatók a büntetőjogi felelősségre vonás valamelyik akadályával, mely témakörrel a jelenleg hatályos Btk.-val összefüggésben részletesen foglalkozik.²²⁶ A kérdéssel kapcsolatban

²²³ BJD. 7330.

²²⁴ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 411. old.

²²⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 391. old.

²²⁶ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 30. old.

lefolytatott kutatás célja a rendelkezésre álló jogirodalmi álláspontok rendszerezése, valamint azok hatályos joganyaghoz való adaptálása. A korábbi jogtudósok közül Angyal Pál és Edvi Illés Károly e tárgykörben kialakított álláspontját iránymutatónak tartottam megvizsgálni.

Angyal Pál szerint, ha a ténykörülmények előadásából vagy csoportosításából kitűnőleg a cselekmény nem büntethető: a hamis vád nem állapítható meg; pl. a feljelentés így szól: A. örültségi rohamában megölte B.-t (Btk. 76.§.); G. négy évvel ezelőtt elkövette a párviadal vétségét (Btk. 106.§. ut. bek.; az elévülési idő 3 év); a szolgálatadó feljelenti alkalmazottját, hogy 6 hónappal ezelőtt észrevette, hogy őt meglopta (Btk. 112.§.; az indítványi határidő 3 hónap) stb. Ilyen és hasonló esetekben, ha a vád tárgyaként megjelölt tényálladék be is tölti valamely bűncselekmény törvényes fogalmát: hamis vád nem állapítható meg, mert a cselekmény magának a vádlónak előadása szerint sem büntethető, annak tárgyában büntető eljárás nem indítható.²²⁷ Ha azonban a vádoló ezeket a büntethetőségeket vagy bűnvádi eljárást kizáró okokat elhallgatja, úgy a hamis vád fennforog, és e körben több külföldi szerzőre is utal, akik ezen álláspontot képviselték, így Olshausen, Binding, Gerland, Liszt, Alljeld, Frank és Borst.²²⁸

A fenti kérdés jelenleg is aktuális, azaz, hogy „tárgya lehet-e a hamis vádnak az elévült vagy kegyelem útján elengedett büntetendő cselekmény?”²²⁹ Angyal Pál a kérdés kapcsán azon véleményének adott hangot, hogy a hamis vád megállapíthatósága azon áll vagy bukik, hogy tudott-e a vádoló a körülményekről vagy sem, és ha tudott, szándékosan hallgatta-e el azokat,²³⁰ ezzel az elévülés kapcsán is a tudattartalom vizsgálatát tartotta elsődlegesnek. Az előbbi gondolatmenetet, melyet Belovics Ervin is bemutat tanulmányában,²³¹ csak helyeselni tudom.

Földvári József e tárgykörben akként ítéli meg a fenti esetet, hogy ha az elkövető úgy vádol beszámítási képességgel nem rendelkező személyt bűncselekmény elkövetésével, hogy abból azonnal szembetűnik a sértett ezen hiányossága, pl. 14 éven aluli gyermek az elkövető, hamis vád nem valósul meg, feltétlenül helyesen Angyal Pál azon álláspontjára helyezkedik, hogy más bűncselekmény (rágalmazás, vagy becsületsértés) még megvalósulhat, továbbá a kizáró

²²⁷ ANGYAL (1940) i.m. 252. old.

²²⁸ Uo.

²²⁹ EDVI i.m. 252. old., ANGYAL (1940) i.m. 252-253. old.

²³⁰ ANGYAL (1912) i.m. 198. old.

²³¹ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 30. old.

okokról fentebb ismertetett álláspontot a büntethetőséget megszüntető okokra is vonatkoztatja (büntethetőség feltétel hiánya). A problémakör kapcsán kiemelt jelentőségűnek tartom a szerző ugyancsak ezzel kapcsolatban ugyanott kifejtett magyarázatát, miszerint azon ténynél fogva, hogy beszámítási képességgel nem rendelkező személlyel szemben a hamis vád ugyan nem eredményezne elítélést, ezért igazságos ítélet meghozatal nem, ugyanakkor a hamis vád másik védett jogi tárgya veszélyeztetett.²³²

Bócz Endre a fentiek alapján az Angyali okfejtésből azt a következtetést vonta le, hogy a fentiekben ismertetett példákkal szemléltetett álláspont helyes, azonban „a kóros elmeállapot folytán nem büntethető személyeket illetően bizonyos mértékű felülvizsgálatra szorul.”²³³ Belovics Ervin ehhez hozzáfűzi azt, hogy Bócz Endre e véleményének a megfogalmazását követően azonban kizárólag a kényszergyógykezelésnek a szabályaira utal, kiegészítve Angyal Pál „A. örültségi rohamában megölte B-t” példáját azzal, hogy ha a leírt történet valós és a vádat tartalmazó közlésből kitűnik a büntethetőségi akadály, hamis vád azért nem jön létre, mert a feljelentettel szemben kényszergyógykezelés elrendelése érdekében indítható csak eljárás és az igazságszolgáltatás rendjét veszély nem fenyegeti. Azonban hozzáteszi, hogy a korábban hatályos 1978. évi IV. törvény 24.§-a (1) bekezdésében szabályozott kóros elmeállapot fennállásakor - amennyiben a vádaskodásban leírtak valótlanok, és a feljelentés olyan cselekményt tartalmaz, amely megalapozhatja a kényszergyógykezelés elrendelését -, a hamis vád alapján a büntethetőségi akadály léte ellenére a büntetőeljárás megindítására sor kerül. E helyen megjegyzi továbbá, hogy egyetértve Bócz Endrével olyannyira veszélyeztetheti a hamis vádaskodásban megnyilvánuló cselekmény az igazságszolgáltatás rendjét, hogy elvileg az is előfordulhat, hogy a bíróság - jogellenes cselekmény hiányában - rendeli el a megvádolt kényszergyógykezelését.²³⁴ Ugyanakkor ha az elkövető által közölt tények valótlanok és megjelöli a büntethetőséget megszüntető okot is, például ha az elévülés bekövetkezett, a hamis vád nem, ugyanakkor a rágalmozás létrejön. Akkor pedig, ha a leírt események megtörténtek, de az elkövető elhallgatja az általa ismert büntetőjogi felelősségre vonást megakadályozó körülményeket, a hamis vád megvalósul, kivéve, ha a valós események megalapoznák a kényszergyógykezelés elrendelését, és a hallgatás kizárólag a kóros elmeállapottal kapcsolatos. Továbbá kifejti, hogy amennyiben a vádolás valótlanul egy személy elleni erőszakos vagy egy közveszélyt okozó bűncselekmény megtörténtét támasztják alá, és a vádaskodó közli, hogy a

²³² FÖLDVÁRI i.m. 73. old.

²³³ BÓCZ (1986) i.m. 686. old. In: BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 30. old.

²³⁴ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 30-31. old.

megvádolt a Btk. 24.§-ának (1) bekezdése szerinti kóros elmeállapotú, a hamis vád már ezáltal létrejön.²³⁵

A fentiekben ismertetett dogmatikai összefüggéshez annyi kiegészítést fűznék hozzá, hogy a szerző kifejtett álláspontja óta felhívott törvényi rendelkezések a doktori dolgozat megírásakor megváltoztak. A fenti irányadó jogirodalmi álláspont alkalmazásánál a jelenleg hatályos Btk. 78.§ (1) bekezdésére figyelemmel kell eljárni, és a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. A korábban hatályos 1998. évi XIX. törvény 174.§ (3) bekezdése alapján az a rendelkezés volt irányadó, hogy a feljelentést nem lehet elutasítani, ha kényszergyógykezelés elrendelése látszik szükségesnek, melyre a fenti álláspont kialakításánál figyelemmel volt.

Kőhalmi László az elkövető büntethetőségét jelen esetben azzal magyarázza, hogy a megvádolt kóros elmeállapotú személynek is van becsülete, illetve, hogy a hamisan megvádolt személlyel szemben kényszergyógykezelés alkalmazható.²³⁶ Ezzel a Földvári József által képviselt álláspontra helyezkedve, ezen szerző is a védett jogi tárgy komplexitására utal. Egyebekben, ha bármely gyanúra okot adó tény vagy ok hiányzik a feljelentésből, azt el kell utasítani, melyet a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 174.§ (1) bekezdés a) vagy b) pontjában meghatározott feljelentés elutasítása körében szabályozott. Ennek bizonyítása azonban csak a nyomozás elrendelése által és ennek során lehetséges. Azon tények tekintetében pedig melyek köztudomásúak, valamint a melyekről a nyomozó hatóság vagy az ügyész tudomással bír, a bizonyítást nem kell lefolytatni. Figyelemmel arra, hogy az 1998. évi XIX. törvényt 2018. július 01. napjával a Be. váltotta fel és a doktori dolgozat elkészítésekor ez a jelenleg hatályos büntetőeljárás szabályokat tartalmazó törvény, a régi és új rendelkezések összehasonlítását minden vizsgált és felhívott törvényhely esetében el kell végezni. Az Be. 379.§ (1) bekezdése alapján az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a feljelentés megérkezésétől számított három munkanapon belül megvizsgálja, hogy az ügyben a nyomozást el kell-e rendelni, vagy a feljelentés kiegészítésének, a feljelentés elutasításának, illetve az ügy áttételének van-e helye. Továbbá

²³⁵ Uo.

²³⁶ KŐHALMI-CSÁK i.m. 110. old.

amennyiben a Be. 381.§ (1) bekezdés a) pontja alapján a rendelkezésére álló adatokból kitűnik, hogy a feljelentett cselekmény nem bűncselekmény, vagy a b) pont alapján a bűncselekmény gyanúja hiányzik, a feljelentést szintén határozattal elutasítja. Megállapítható, hogy a feljelentés elutasítása körében ezen rendelkezések változatlanok maradtak.

I.3.6.4. Egyéb objektív tárgyi ismérvek vizsgálata

A hamis vád két elkövetési magatartást rejt magában, így a következőkben a kettéválasztás szükségzerű azokban az esetekben, amikor az egyes elkövetési magatartásokra vonatkozó ismérvek nem vonatkoztathatóak a másokra. Ezen felül az elkövetési magatartásokat nem csak ezen két alakzat mentén, hanem az alapján is külön kezelném, hogy a vádolás bűncselekményre vonatkozik, azaz súlyosabb megítélésű, vagy szabálysértéssel, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegéssel vagy fegyelmi vétséggel történő hamis vádolással, illetve bizonyítékok koholásával történik-e.

A vádolás tényállásszerűsége mellett a hamisság jelentéstartalmáról²³⁷ is szólni kell. A szándékosság mellett a vádolás hamisságának tudata úgyszintén vizsgálandó a releváns bűncselekmény esetében. Az szubjektív és objektív értelemben vett vádolásnál az elkövető tisztában van azzal, hogy a bűncselekmény nem történt meg, tehát a tényállás teljes egészében valótlan, vagy a bűncselekmény valójában megtörtént, de azt nem a megjelölt személy követte el. Továbbá az is lehetséges, hogy az általa megjelölt személy követte el a cselekményt, de valamely büntetőeljárás akadályát jelentő körülmény felől hallgat.²³⁸ Az objektivitás ebben az értelemben tényállási elem, a tények valótlanágát egyértelműen bizonyítani kell, tehát ennek hiányában a bűncselekmény megállapítása is kizárt.²³⁹ Az előzőek alapján, ha az elkövető által állított tények a valóságot tükrözik, természetesen hamis vádról szó sem lehet, ahogyan akkor sem, ha a vádolás csak a deliktum valamely minősítő körülményére vonatkozik. Álláspontom szerint a hamis vád tárgyi oldalon szereplő, a tényállás szerves részét nem képező tárgyi oldal objektív tényállási elemeire vonatkozó hamis bizonyítékok (elkövetés módja, eszköze, helye) felhasználása abban az esetben, ha összefüggésbe hozható azzal, hogy egy ártatlan személynek tulajdonítja az elkövető valótlanul a bűncselekmény elkövetését, hamis vád megállapítására lesz alkalmas.

²³⁷ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 411. old.

²³⁸ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 415. old.

²³⁹ BH 8.1998. In: BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 325. old.

Azonos álláspont szerint a bizonyíték vonatkozhat arra, hogy a bűncselekményt milyen eszközzel vagy módon követték el.²⁴⁰ Az elkövetés helye, valamint a bizonyítékok koholásával elkövetett alakzatoknál az elkövetési tárgy továbbra is megjelenik a tényállásban.²⁴¹ A tényállás differencia specifikáját az adja, hogy olyan szoros összefüggés legyen a bűncselekmény elkövetése és a bizonyíték között, mely alkalmas más ellen büntetőeljárás megindítására. Míg az első elkövetési magatartásban ezt az összefüggést a vádolás, ez esetben a hamis, hamisított tárgyi bizonyítéknak a hatóság tudomására hozatala jelenti. Az általam helyesnek vélt jogi megoldás szerint a cselekmény csak és kizárólag a kötelező törvény tényállási ismérvek (elkövetési tárgy, hely, elkövetési magatartás) megléte esetén további ismérvként tartalmazhatja az egyéb objektív tárgyi ismérveket. A fenti elkövetési magatartás mégsem maradhat büntetlenül a körülmények beható vizsgálata után sem és a hamis tanúzáshoz szükséges egyéb tényállási elemek megvalósulása esetén végül mégis ez utóbbiként minősíteném. A vádnak objektív alapkövetelményként van jelen a bűncselekménynél, így az objektív valótlanság érvényesül, ha az elkövető állítása a valóságot nem fedi, és szubjektíve is hamis a vád, ha az elkövető ezzel tisztában van.

Jogosan vetődik fel tehát a kérdés, hogy mi történik abban az esetben, egyáltalán hamis vád forog-e fenn, ha a „gondatlanságból elkövetett emberölés tettesét gyilkossággal”, a „lopás tettesét rablással”²⁴², vagy egyéb más büntettel vádolják, mely kérdést a körülményekre vonatkozóan kell megválaszolni, ugyanis a felsorolt jogirodalmi példák egyikében sem ártatlan a vádlott abszolút értelemben, relatíve mégis ártatlan a körülményekre nézve.²⁴³ A valótlán tények történő igaznak történő beállítása hamis vád lesz, mely álláspontot korábban Edvi Illés Károly is képviselte az Anyaggyűjteményében.²⁴⁴ A vádolás alapját képező tényállásnak a valóságtól eltérő, de a jogi minősítést érintő megjelölésekor azt kell eldönteni, hogy egyszerűen egy túlzó beállításról vagy a jogi minősítést is befolyásoló tényközlésről van-e szó, melyet Angyal Pál a „vis in hominem” (hamisnak beállított lényegtelen körülmény) és a „vis in homine” (személyre közvetlenül ható erő) szétválasztásával érzékeltetett, és helyesen a

²⁴⁰ BAKONYI Mária: Régi és új dilemmák a hamis vád és hatóság félrevezetése kapcsán. *Ügyészségi Szemle*, 2018/4. szám, 35. old.

²⁴¹ FÖLDVÁRI i.m. 94. old.

²⁴² DOMOKOS Andrea: Az álnok gyanúsítástól a hamis vádig. In: DOMOKOS i.m. 11. old.

²⁴³ EDVI i.m. 255-256. old.

²⁴⁴ Uo.

részleges valótlanság esetkörébe utalt.²⁴⁵ Ettől eltérő esetkört képez az is, hogy ha valaki egy ténylegesen elkövetett deliktum elkövetésével vádol meg mást, azonban ezeket olyan további valótlan körülményekkel egészíti ki, amely a minősítésre hatással lehetnek. Amennyiben az egyéb feltételek is adottak, a hamis tanúzást lehetne megállapítani.

A hamis körülményekkel kapcsolatban az elkövető büntethetőségét a tanúkenti kihallgatás alkalmával tett vallomása alapján kell megítélni, ezért a cselekménye hamis vád nem lehet. Ez esetben a vádolás ugyanis egy valóban elkövetett bűncselekményre vonatkozik, így a vádolás ezen része nem objektíve valótlan. A fenti minősítő körülménnyel kapcsolatos valótlan részleges állítások a minősítésre lehetnek kihatással. Ezzel szemben ellentétes álláspontot képvisel Kőhalmi László és ügyészek, akik szerint, ha a hamis tényállítás az egyébként megtörtént bűncselekmény minősítő körülményére vonatkozik, a hamis vád nem zárható ki, és utalnak arra a jogirodalmi csoportosításra, hogy különbséget lehet tenni teljes és részleges valótlanosság között.²⁴⁶

A vád szubjektív hamisságához az kell, hogy az elkövető az objektív valótlanágnál ismertetett követelmények tudatában vádoljon, melyet a szándék vizsgálatának témakörébe utalnék. A bírói gyakorlat alapján általános érvennyel is kimondható, hogy nem valósul meg hamis vád, ha az elkövető a „jogszerűen” megvádoltnak valótlanul tulajdonít olyan további részecselekményt, amely akár minősített esetet képez, vagy önálló büntetőjogi értékelés folytán akár valódi alaki halmazatként is büntetendő lenne, ugyanakkor amely az adott esetben a megvádolt által valóban elkövetett bűncselekménnyel egységesen került elkövetésre.²⁴⁷ A fenti az esetben az összefüggő cselekménysorú, a tettazonosság keretében elbírálnak testi sértésre vonatkozó hamis vád képezte az ügy tárgyát.

I.3.7. A hamis vád elkövetési magatartásai - a hamis gyanúfeltétel

I.3.7.1. A hamis bizonyítékok koholása körében felmerülő dogmatikai problémák

Hivatkozással arra, hogy a hamis vád másik formája a hamis bűnjelek vagy bizonyítékok koholásában megnyilvánuló hamis gyanúfeltétel, ahol, egyezően a hamis vád tulajdonképpeni

²⁴⁵ ANGYAL (1940) i.m. 254. old.

²⁴⁶ KŐHALMI-CSÁK i.m. 113. old.

²⁴⁷ Kúria Bfv.II.530/2016/6.

formájánál szintén nem jelentkezik elvárásaként a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtti elkövetés, ezért elég, ha az elkövető a hamis tárgyi bizonyítási eszközöket a hatóság tudomására hozza. Bizonyos dolgok nem szerepelnek a bűncselekmény elkövetésénél, s ezeket úgy tünteti fel a vádaskodó, hogy egy meghatározott személy ellen terhelő bizonyítékul szolgáljanak.²⁴⁸ Az is előfordulhat, hogy az elkövető a hamis gyanúkeltelemmel olyan helyzetet idéz elő, hogy egy eddig fel nem derített bűncselekmény elkövetését tulajdonítja egy ártatlan személynek, vagy egy már folyamatban lévő nyomozás tárgyát képező bűncselekmény elkövetésével gyanúsít mást valótlanul.²⁴⁹

A koholás szó önmagában véve a bizonyítékok meghamisítását jelenti. A hamis gyanúkeltelem alatt a hamis tárgyi bizonyítási eszköz tartalmának meghamisítását értjük, amelynél lehetséges, hogy egy ezidáig nem, vagy nem a büntetőügy tárgyát képező bűncselekménnyel kapcsolatban létezett.²⁵⁰ Másik megközelítésből tekintve a hamis gyanúkeltelem fogalmát, az megnyilvánulhat - korábban már meglévő és ebből fakadóan - bizonyítási eszközök létrehozásban vagy létező bizonyítási eszköz releváns sajátosságainak megváltoztatásában is.²⁵¹ Kiemelendő, hogy a tárgyi bizonyítási eszköz koholása mindig többmozzanatú cselekmény, ugyanakkor a Btk. kizárólag a felhasználást rendeli büntetni, így a hamis bizonyítási eszköz készítése önmagában csak büntetlen előkészület.

Az előállítás, mint büntetlen előkészület a koholás első mozzanatként van jelen a bűncselekményben, amely önmagában még nem minősül elkövetési magatartásnak, ehhez hozzátartozik a koholt bizonyítékoknak a hatóság tudomására hozatala. A Btk. 268.§ szakaszához fűzött hivatalos indokolás szerint indifferens azonban az, hogy a koholt bizonyíték tudomásra hozását az érdemi eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtt teszik-e meg, vagy sem, mert a bűncselekmény megvalósulása szempontjából az, hogy a bizonyíték milyen úton jut el a hatósághoz nem lényeges.²⁵² Ide vonnám azokat az eseteket is, amikor az elkövető nem magától fordul a hatóságokhoz, hanem a hatóság szólítja meg az elkövetőt, ide kell érteni a tanú kihallgatását, vagy a különböző megkereséseket is. A hatóságnak számos módon tudtára lehet adni az előbbieket, nem csak átadás formájában, hanem

²⁴⁸ IRK i.m. 426. old.

²⁴⁹ BAKONYI (2018) In: Ügyészségi Szemle i.m. 35. old.

²⁵⁰ KŐHALMI-CSÁK i.m. 113. old.

²⁵¹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 413. old.

²⁵² Complex Jogtár: Btk. 268.§-ához fűzött indokolás.

akár egy olyan rendelkezésre bocsátással is, hogy a hatóság szükségképpen megtalálja azt. Az is előfordulhat, hogy az elkövető az elkövetési helyet közli a hatóságokkal, ahol a koholt bizonyíték fellelhető.

Az 1998. évi XIX. törvény 115.§-ának (1) és (2) bekezdései pedig amellet szóltak, hogy a hamis vádnak ezt az esetét csak tárgyi bizonyítékkal kapcsolatban lehet elkövetni. A Be. 204.§ (1) bekezdése változatlan tartalommal azonban más szerkezetben külön pontokba szedve tartalmazza azt, hogy különösen mi minősül tárgyi bizonyítási eszköznek. A fenti szakasz (2) bekezdése külön meghatározza az irat fogalmát, azáltal, hogy iratnak tekint minden olyan tárgyi bizonyítási eszközt, amely műszaki, vegyi vagy más eljárással adatokat rögzít, így különösen a papíralapú vagy elektronikus adatként létező szöveget, rajzot, ábrát. A (2) bekezdés alapján minden olyan korábban rajz, valamint olyan tárgy, amely műszaki vegyi vagy más eljárással készült, jelenleg iratnak fog minősülni. Az okiratról is a tárgyi bizonyítási eszközök cím alatt szól a Be. 204.§ (3) bekezdésében. A hamis vádnál vizsgálendő objektív valótlanági feltétel a fentieknek alapján a Be. rendelkezéseinek megfelelően továbbra is irányadó.

Azon további esetben, amikor a hamis vád alanya a bűncselekmény elkövetőjének érdekében cselekszik, bűnpártolásként értékelhető. Ehhez a kérdéshez Belovics Ervin hozzáteszi, hogy e körben az indifferens, hogy a bizonyítási eszközt megváltoztató vagy a létrehozó személyre nézve alakul ki valótlanul a terhelő helyzet.²⁵³ A hamis gyanúfeltétel esetében a törvény annyit kíván meg, hogy a hamis gyanúfeltétel másra vonatkozzon. A tárgyi bizonyítási eszköz vonatkozhat továbbá a bűncselekmény tárgyát képező bizonyítási eszközt létrehozó, megváltoztató személyre, de a felhasználó személyre is, annyi különbséggel, hogy ez utóbbi esetben bűnpártolás valósul meg. A bűncselekmény esetén a tekintetben is különbség tehető, hogy a bűncselekménnyel összefüggésben álló vagy attól független tárgyi bizonyítási eszközre vonatkozik a cselekmény.²⁵⁴

Traytler Endre szintén ezen elv alapján különbséget tett a bizonyítékok koholásának két esete között, amikor egyrészt az elkövető a bűncselekménynél nem szerepelt tárgyat állít úgy be, hogy az meghatározott személy ellen keltsen gyanút, valamint ha az elkövető egy a bűncselekmény elkövetésével valóban összefüggő tárgyat meghatározott személlyel hoz olyan

²⁵³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 415. old.

²⁵⁴ Uo.

kapcsolatba, hogy az ellene bizonyítékul szolgálhat.²⁵⁵ Az elkövető fenti cselekménye által egyedileg azonosítható konkrét személyre fog terelődni a bűncselekmény gyanúja. Földvári Józseffel egyetértve, minden esetben azt tartom lényegesnek, hogy az elkövető cselekménye folytán meghatározott személlyel szemben merüljön fel a bűncselekmény gyanúja.²⁵⁶ Megítélésem alapján minden ügyben egyedileg kell vizsgálni feltétel megvalósulását, függetlenül a bizonyíték keletkezésének körülményeitől. A hamis vád megállapításához kizárólag olyan hamis, terhelő jellegű bizonyítékokat tartok alkalmasak, melyek kapcsolatba hozhatók a bűncselekménnyel és a megjelölt személy által elkövetett cselekmény elkövetés gyanúját keltik. Ha a cselekmény tényleges elkövetőjének érdeke érvényesül, az már bűnpártolás lesz, valamint e tekintetben az sem lényeges, hogy a gyanú kire terelődött, legyen az akár egy harmadik, vagy a bizonyítási eszközt megváltoztató vagy létrehozó személy. Egyebekben Földvári József is arra a következtésre jutott e kérdésben, hogy a hamis vád szempontjából nincs jelentősége annak, hogy kire nézve alakul ki a téves nézet, a hamis önvád azonban fautorátusként értelmezhető.²⁵⁷

I.3.7.2. Tárgyi és személyi bizonyítékok koholása

Kérdésként merülhet fel az is, hogy a koholás csak a tárgyi vagy a személyi jellegű bizonyítékokra is vonatkozhat-e? A probléma feloldására született meg többek között Kúriának (korábbi nevén Curia) a 13. k. 71. számú döntése, mely szerint „hamis bizonyíték előállítása alatt csupán a tárgyi bizonyítékok készítését vagy készíttetését, csináltatását, előterjesztését, de nem egyúttal a személyi bizonyítékok koholását kell érteni”.²⁵⁸ Ez úgy is történhet, hogy az elkövető már egy létező tárgyat használ fel, amely nincs kapcsolatban bűncselekménnyel. A koholt bizonyíték álláspontom alapján egyebekben, valóban megtörtént esemény alátámasztására nem szolgálhat. A hamis vád tartalmából következően a bizonyítékoknak minden esetben egy olyan valótlan állítást kell igazolniuk, hogy a megvádolt személy bűncselekményt követett el. A jelenleg irányadó jogirodalmi álláspont a hamis gyanúkeléssel kapcsolatban az, hogy a bűncselekmény ezen elkövetési magatartása kizárólag tárgyi bizonyítási eszközök vonatkozásában követhető el, a személyi bizonyítékokat érintően

²⁵⁵ TRAYTLER Endre: Néhány igazságszolgáltatás elleni büntettről. Magyar Jog, 1962., 402. old. In: FÖLDVÁRI i.m. 90. old.

²⁵⁶ FÖLDVÁRI i.m. 92. old.

²⁵⁷ Uo.

²⁵⁸ BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 33. old.

elkövetett cselekmény hamis tanúzásra felhívásként vagy hamis tanúzásra felbujtásként értékelhető.²⁵⁹ A személyi bizonyítékok koholása esetében tehát bűncselekmény megvalósulását ismételten vizsgálni kell.

Bócz Endre példája szerint, az elkövető miután ellopta más pénzét, és a lopást felfedezték és kutatni kezdtek a tolvaj után, az elkövető úgy tesz, mintha a közös szobatárs holmija között találta volna meg a pénzt, majd ennek folytán az ügyben a kihallgatott szemtanú egy szubjektíve igaz, de objektíve valótlan vallomást tett, és ezzel mást kevert gyanúba.²⁶⁰ A tanú ugyan valótlan vallomást tett, ugyanakkor tévedése nyomán a büntetőjogi felelősségre vonását kizárhatjuk. A jogeset értelmezésére szolgáljon az, hogy a tévedés okozója a magát a tolvaj leleplezőjeként beállító tényleges elkövető. Bócz Endrével azzal kapcsolatban egyetértek, hogy konkrét rábírási cselekmény nem történt ugyan, az elkövető a hivatkozott példában tudatosan úgy alakította az eseményeket, hogy a tanú ennek következtében mást hamisan bűncselekmény elkövetésével vádolt.²⁶¹ A tanú tévedett az általa állított tényekben, mivel valónak hitte azokat, ez pedig kizárja a büntethetőségét. Az elkövető tévedésben lévő személy felhasználásával követett el bűncselekményt, rábírás helyett megtévesztés folytán kerül sor a hamis tanúvallomásra. Az elkövető cselekménye esetében a hamis ténytudomásnak az ilyen módon való megteremtése kapcsán a személyi bizonyítékok koholásának megvalósulása felmerül, azonban az összes körülmény figyelembevételével a közvetett tettesi alakzatra vonatkozó állásponttal értek egyet.²⁶² Ezzel szemben Angyal Pál szerint a hamis vád bűncselekménye a személyi bizonyítékok koholása esetén is tényállásszerű, példaként hozza fel erre a tanúk vagy szakértők szándékos megtévesztését.²⁶³

Amennyiben a rábírási cselekmény megállapítható, abban az esetben a hamis tanúzásra felbujtás, vagy ha a tanú nem tett hamis vallomást a hamis tanúzásra felhívást helyes dogmatikai elgondolásnak tartom.²⁶⁴ Ahogyan a fenti példa mutatja, a személyi bizonyítékokat nem lehet véglegesen kizárni hamis gyanúkeltséssel elkövetett hamis vád tárgyköréből, mert ha az elkövető cselekvőségéből fakadó vallomás hamis, akkor a büntethetőségét éppen ez alapozza meg, hogy

²⁵⁹ KÓHALMI-CSÁK i.m. 114. old., NAGY Ferenc: A Magyar Büntetőjog Különös Rész. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 358–359. old., TÓTH Mihály: Magyar Büntetőjog. Különös Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 259. old.

²⁶⁰ BÓCZ (1986) i.m. 686. old., In: BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 34. old.

²⁶¹ BÓCZ (1986) i.m. 686. old.

²⁶² BELOVICS (2011) In: IAS i.m. 34. old.

²⁶³ ANGYAL (1940) i.m. 249. old.

²⁶⁴ BAKONYI (2018) In: Ügyészségi Szemle i.m. 33. old.

tanúvallomást, azaz személyi bizonyítékot koholt. A felelősségre vonása hamis vád miatt ebben az esetben azonban nem lehetséges.

A tanúvallomás bűncselekményre vonatkozó személyi bizonyítéknak minősül. A fenti nézetet azonban csak arra az esetre vonatkozólag tartanám fenn, amennyiben az ügyben még nincs gyanúsított vagy nem meghatározott személlyel szemben folyó ügy terheltjére vonatkozik a személyi bizonyíték koholása. Amennyiben ugyanis a tanú a megtévesztés folytán az ügyben eddig terheltként nem szereplő személy ellen tesz bűncselekményre vonatkozó terhelő vallomást, a tanú a hamis vád tulajdonképpeni formáját valósítja meg. A rábíró személyt nem hamis tanúzásra felbujtásért, vagy hamis tanúzásra felhívásért, hanem a Btk. 268.§ (1) bekezdés a) pontjába ütköző hamis vád tulajdonképpeni formájának közvetett tetteseként vonnám felelősségre. Ennek indokát abban látom, hogy a tanú cselekménye hamis vádat fog eredményezni. A fenti okfejtésből szükségszerűen következik az, hogy amennyiben még nincs gyanúsított az ügyben és a tanú a megtévesztés hatására hamis bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, - mivel cselekménye a hamis gyanúkelést valósítana meg -, a megtévesztő személy ezen bűncselekmény miatt közvetett tettesként történő felelősségre vonása is felmerülhetne.

Továbbá helyes elgondolásnak tartom a terhelt vallomásának személyi bizonyítékok közé emelését, amikor a terhelt a rá irányadó védekezési korlát átlépésével más bűncselekmény elkövetésével vádol.²⁶⁵ A hamis gyanúkelés kapcsán a jogirodalomban általánosan elfogadott nézet alapján a Kúria (korábbi nevén Curia), a 268. 1983. számú döntésében nem állapította meg a hamis vád második alakzatát az ügyben, amelyben a nyomozó jelentésében állította, hogy a tanú látta a bűncselekményt és ilyen tartalmú nyilatkozatot tett az ügyében, valójában a nyomozó csak bízott abban, hogy a nyilvánvalóan hamis bizonyítékok valójában valós tényeket igazolnak. Ezen okfejtés téves voltát Belovics Ervin azzal indokolja, hogy ha bűncselekményre vonatkozó hamis bizonyítékot hoznak a hatóság tudomására, a hamis vád már azáltal létrejön, hogy a bizonyíték hamis, ez legfeljebb valósnak vélt körülmények „igazolására”, egy feltételezés alátámasztására szolgálhat.²⁶⁶

²⁶⁵ BELOVICS (2012) In: *Ügyészek Lapja* i.m. 6-7. old.

²⁶⁶ BH 1983.268. In: BELOVICS (2011) In: *IAS* i.m. 36. old.

Összefoglalva a fentieket, továbbra is a tárgyi bizonyítékok koholását tekintem elsődlegesnek. Vannak olyan esetek azonban, ahogy arra fentiekben rámutattam, amikor azt kell tisztázni, hogy a személyi bizonyítékok koholásának megvalósulása esetén, a terhelt cselekménye a hamis vádként minősülhet-e, melynek differencia specifikáját az ismertetett példákban a büntethetőséget kizáró okok fennállása képezte. Az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények, így különösen a hamis vád, több e fejezetbe tartozó más elkövetési magatartásokat pönalizáló deliktummal is konkurál. Az elhatárolási kérdések köre folyamatosan bővül, ezért a doktori dolgozatban jogalkalmazás által nem érintett kérdésekkel is foglalkozom.

I.3.8. A hamis vád privilegizált esetei

A Btk. 269.§ szakasza az elkövetés helye kapcsán tartalmaz változást, kibővítve az ezt megelőzően hatályos 1978. évi IV. törvény 235.§ szakaszának két alpontos esetét. Az utóbbi szakasz a) pontjából kikerült a nyomozóhatóság, ügyész, bíróság kitétel, a fegyelmi jogkör gyakorlója előtt tett fegyelmi vétségre vonatkozó tulajdonképpeni hamis vád pedig b) pontba került. A Btk. 460.§ (1) bekezdés a) pontja szerint a XXVI. Fejezet alkalmazásában fegyelmi ügynek azt az eljárást kell tekinteni, amelyre törvény állapítja meg a fegyelmi vétségnek minősülő magatartást, az eljárás részletes szabályait és a kiszabható fegyelmi büntetéseket. A 269.§ szakasz c) pontja az előző két pont által tartalmazott hatóságok és egyes hatósági eljárások tárgya kapcsán elkövetett hamis gyanúfeltétst rendeli büntetni. Az elkövetési helyre vonatkozóan a törvény a bíróságot, ügyészséget, nyomozó hatóságot, szabálysértési hatóságot, fegyelmi jogkör gyakorlóját kívánja meg. A különböző elkövetési magatartásokat az eljárás tárgya alapulvételével is differenciálhatjuk, és ez alapján a hamis vád elkövethető a bűncselekménnyel, szabálysértéssel, közigazgatási bírsággal történő szabályszegéssel, vagy illetve fegyelmi vétséggel történő vádolásokkal, továbbá a bűncselekményre, illetve a szabályértésre, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegéssel vagy fegyelmi vétségre vonatkozó bizonyítékok koholásával.

A hatóság közhatalmi jellegének jelentőségét hangsúlyoznám, ebből következően a külföldi hatóság előtt történő elkövetés esetén is megvalósul a bűncselekmény.²⁶⁷ Az elkövető szándékának vizsgálata a már az elkövetési hely vizsgálata során is kiemelt szerephez jut,

²⁶⁷ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 416. old.

tekintettel arra, hogy az elkövető szándékának arra kell irányulnia, hogy meghatározott személy ellen bűncselekmény miatt büntetőeljárás vagy a privilegizált esetek tárgyát képező cselekmény miatt az azokban meghatározott eljárás induljon. A bűncselekmény kizárólag a minősített esetek vonatkozásban tartalmaz eredményt, ezért, ha az elkövető cselekménye alkalmas a Btk. 268.§ (1) bekezdésében vagy 269.§ szakaszában foglalt eljárások megindítására, a cselekmény már tényállásszerű lesz. A bűncselekményre vonatkozó hamis vád és az egyéb hatóságok előtti elkövetések elválasztása rendkívül fontos és egyben szükségszerű is. Az elválasztásnak a Btk. is nyomatékot adott azáltal, hogy újabb elkövetési magatartást iktatott be az eddigiek közé, bővítve ezzel a hatóság előtt elkövethető hamis vád elkövetési magatartásainak körét.

Figyelemmel kell lenni mindezekkel együtt arra is, hogy a hamis vád privilegizált eseteit a Btk. 269.§-a tartalmazza, ahol a hatóság köre és a vádolás és a hamis gyanúfeltétel tárgyát képező bizonyíték tartalma, mint tényállási elem mutat eltérést az alapesettől. A hamis vád privilegizált eseteinek elválasztását az elkövetés helyének, valamint a hamis vád tárgyának különbözősége indokolja. A bűncselekmény alap és minősített, továbbá privilegizált esetei is az elkövetés helyeként összefoglalóan a hatóságot jelölik meg (értve hatóságon az előbbieken felsoroltakat). Megjegyezném, hogy a hamis vádnak véleményem szerint elsősorban a büntetőügyekben nyomozás és a bírósági eljárás során, polgári ügyekben pedig az első, és másodfokú eljárás során lehet relevanciája.

A bűncselekmény hatóságok előtti megvalósulása szempontjából a hamis vád két formájának szétválasztása, a tulajdonképpeni hamis vád és a hamis gyanúfeltétel, a privilegizált esetekben is megjelenik. A hamis gyanúfeltétel történhet a hatóság előtt is, például egy hamis bizonyíték rendelkezésre bocsátásával, ugyanakkor annak van gyakorlati jelentősége, hogy a koholt bizonyíték később kerül a hatóság hatókörébe, és az elkövető annak megőrzésével később bocsátja a hatóság rendelkezésére.²⁶⁸ A védett jogi tárgy kapcsán a hamis vád általános dogmatikai elemzése által elmondottakat a privilegizált esetek tekintetében is fenntartom, azzal a kiegészítéssel, hogy a szabálysértési, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegések, valamint fegyelmi vétség elbírálására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságok diszfunkcióktól mentes működés mellett, a jó hírnév sérelme itt is tetten érhető. A privilegizált eseteket érintő ügyek közül elsőként a Btk. 269.§ szakasz a) pontjában foglalt hatóság előtti szabálysértéssel történő vádolással foglalkozom.

²⁶⁸ KŐHALMI-CSÁK i.m. 114. old.

Az egyes szabálysértéseket, valamint a szabálysértési hatóságokat a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban Szabs. tv.) tartalmazza. A Btk. és a Szabs. tv. összevetése alapján a hamis vád ezen privilegizált esete valamennyi szabálysértés vonatkozásban elkövethető. A közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés alatt az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban Ákr.) szerinti fogalmat kell érteni. Ennek az esetnek a beiktatását a Btk.-hoz fűzött indokolás azzal magyarázza, hogy 2011. július 1. napjától egyes, korábban közlekedési szabálysértésnek minősülő magatartások közigazgatási hatósági eljárás hatálya alá tartozó közlekedési szabályszegésekké váltak és a közigazgatási eljárásba vetett bizalom erősítése érdekében a jogalkotó a hamis vád ezen esetekre való kiterjesztését is szükségesnek ítélte meg.²⁶⁹ A fentiekkel egyetértve a privilegizált esetek előfordulása kapcsán kialakult joggyakorlat vizsgálata előremutató lehet a tárgyban.

A fegyelmi ügy fogalmát a Btk. 460.§ (2) bekezdés a) pontja az értelemező rendelkezései között akként tartalmazza, hogy fegyelmi ügynek azt az eljárást kell tekinteni, amelyre törvény állapítja meg a fegyelmi vétségnek minősülő magatartást, az eljárás részletes szabályait és a kiszabható fegyelmi büntetéseket. A fegyelmi vétséggel történő hamis vádolás vagy ezzel kapcsolatos bizonyítékok koholása esetén arra mutatnék rá, hogy az elkövetési magatartások mind a hatóság, mind pedig a fegyelmi jogkör gyakorlója előtt elkövethetőek. A fegyelmi jogkör gyakorlója alatt kizárólag a megvádolt személy felett fegyelmi jogkörrel rendelkező személyt kell érteni,²⁷⁰ mellyel kapcsolatban azon jogalkalmazás által kimunkált gyakorlatot e körben is alkalmazandónak tartom, hogy azon hatóságok előtti elkövetés esetén is megvalósultnak tekintjük a bűncselekményt, akik a feljelentés fegyelmi jogkör gyakorlója részére történő továbbítására kötelesek.

Ez utóbbit a törvény szövegéből tartom levezethetőnek, ugyanis a fegyelmi jogkör gyakorlóján túl a Btk. a hatóságokat is nevesíti, akik a megvádolt személy felett fegyelmi jogkört értelemszerűen nem gyakorolnak. A hamis vád megvalósulását ezen az alapon tehát a hamis vád privilegizált esete vonatkozásában sem lehet kizárni. A privilegizált esetek megállapítása meglátásom szerint nem okoz problémát, nehézséget a gyakorlatban a hamis vád alap-

²⁶⁹ Complex Jogtár: Btk. 269.§-ához fűzött indokolás.

²⁷⁰ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 418. old., KÖHALMI-CSÁK i.m. 116. old.

minősített és privilegizált eseteinek halmozódása okozhat, melyet a halmazati szabályokról szóló részben érintek.

I.3.9. A szándékos és gondatlan hamis vád ismérvei

A Csemegi-kódex alapján mivel „tudva hamis” mindenkor, midőn az rosszhiszemű, a rosszhiszeműség definícióját terjeszti ki azon esetekre is, amikor a vádló valamit határozott tényként állít, amiről nem tudja, mert nem is tudhatja, s eszerint oka sincs azt hinni, hogy ez a tény valós, s mivel azt a valótlanságot könnyen megtudhatta volna, ezért könnyelműsége miatt gondatlanágért felel, amiért valónak állította be a valótlant.²⁷¹ A kódex a szándék vizsgálatakor iránymutatásul szolgál a bűncselekmények a jelenleg hatályos Btk. szerinti magyarázatához. Ebben az esetben a hatályos törvény interpretációjában a rágalmazás is szóba kerülhetne. A gondatlan alakzat megvalósulását a magam részéről helyes elgondolásnak tartom, ugyanakkor a megfelelő minősítést illetően azonban csak az eset összes körülményére figyelemmel lehet állást foglalni.

A hatályos törvény szövegéből kitűnik az, hogy mind a gondatlan, mind pedig a szándékos hamis vád büntetendő, a bűnösség feltételeként mindkét elkövetési szándék esetében az objektív valótlanság tudatában történő vádolást kívánjuk meg. A szándékos bűnösség lényegét Földvári József a társadalomra veszélyesség felismerésében látta,²⁷² melyet megfeleltethetőnek látott azon követelménynek, hogy az elkövető valamely a Btk. különös részébe illő bűncselekmény vagy a privilegizált esetekben szereplő cselekmények elkövetésével vádol valakit hamisan. Az elkövető vagy kívánja vagy belenyugszik abba, hogy valaki ellen a hamis vád folytán büntető szabálysértési, közigazgatási bírósággal sújtandó szabályszegés miatt, vagy fegyelmi vétség miatt eljárás indulhat.

Szándékos elkövetés további követelménye, hogy az elkövető tisztában legyen azzal, hogy a tényállítás vagy a felhasznált bizonyíték hamis,²⁷³ mely a szubjektív értelemben vett hamisság követelményét jelenti. Amíg a szándékosságnál mind a vádolás tartalmának (objektív valótlanság), mind pedig a vád hamisságának tudata (szubjektív értelemben vett hamisság) relevanciával bír, addig a gondatlanság esetében az elkövető annak a tudatában vádol, hogy a

²⁷¹ EDVI i.m. 257. old.

²⁷² FÖLDVÁRI i.m. 112. old.

²⁷³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 417. old.

tulajdonképpen hamis vád esetében a vádolás, hamis gyanúkeltésnél pedig a bizonyíték valódi, holott hamis.

Az elkövetési magatartás tekintetében a vallomás hamisságának főbb ismérvei mellett a hamis vallomástétel lehetséges módjait is vizsgálni kell. Ha valaki például az igaz vallomását tartalmilag valótlanságnak gondolja, ezáltal delictum putativumot valósít meg, másodsorban pedig a szubjektív hamisságot, melynél a vallomás akkor hamis, ha a tanú a tudatában lejátszódó valósnak gondolt eseményekkel kapcsolatban eltérő tartamú vallomást tesz.²⁷⁴ Ugyanakkor a fentiekből következően is egyértelmű, hogy a tudomásszerzés nem jelenthet tanulást, hiszen a tanulás lényege éppen a tudomás okának a feltárása, a kötelessége mindössze az, hogy a vallomása, az érzéki benyomás okán a benne keletkezett képzetek hű, és tehát a bizonyosság megfelelő fokával bíró reprodukciója legyen.²⁷⁵ Mégis le kell szögezni azt, hogy a hamis vád első megnyilvánulási lehetőségénél vizsgált objektív valótlansági feltétel itt is elvárás, a koholt bűnjel önmagában valódi, s azzal a helyzettel válik hamissá, amelybe az elkövető belehelyezi. Tulajdonképpen itt egy a valóságnak nem megfelelő jelenségről van szó,²⁷⁶ mely jelentéstartalom a bizonyítékok koholására is megfelelően adaptálható. Az 1998. évi XIX. törvény 75.§-ának (1) bekezdése alapján a bizonyítás csak azokra a tényekre terjedhetett ki, melyek a Btk. és az büntető eljárási szabályok szerint jelentősek, mely a Be. jelenleg hatályos rendelkezései között egyezően szerepel.

Minden olyan esetben, ahol a szándékot kell vizsgálni, azt kell eldönteni, hogy a bűncselekmény és a bizonyítékok tekintetében fennáll-e a valótlanság. A hamisan vádaskodónak tisztában kell lennie a feljelentésének a valótlanságával, vagy ha az egészre nézve áll fenn a valótlanság, akkor a feljelentés hamisságának a tényével. Akkor viszont, ha utóbb meggyőződik vádjának valótlanságáról és azt nem vonja vissza a hatóságnál, a ténytévedés hamis vádba mehet át.²⁷⁷ A bűncselekmény megvalósulása szempontjából tehát az objektív ténybíró döntő jelentőséggel. Mégis megjegyezném, hogy csak ez utóbbi, szubjektív elem megvalósulásával válik tényállásszerűvé a bűncselekmény.

²⁷⁴ ANGYAL (1940) i.m. 133-134. old.

²⁷⁵ Uo.

²⁷⁶ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 325. old.

²⁷⁷ FINKEY (1914) i.m. 868., ANGYAL (1940) i.m. 255. old.

A szándék vonatkozásában a szándékos elkövetés mindkét formája megvalósulhat, így az egyenes szándék mellett – egyetértve több szerzővel, melyet a bírói gyakorlat is alátámaszt - az eshetőleges szándékkal történő elkövetésnek sem látom akadályát.²⁷⁸ A hamis vád büntette tehát nem célzatos bűncselekmény, így az eshetőleges szándékkal is megvalósítható.²⁷⁹ Közelebbről megvizsgálva a Btk. szándéokra vonatkozó definícióját a következő megállapítások tehetők. Egyenes szándék esetében a hamis vád elkövetője az ártatlan személy elleni büntető,- egyéb eljárás megindulását kívánja, míg eshetőleges szándék esetében abba, hogy a megjelölt személy ellen büntetőeljárás indulhat, belenyugszik, mely utóbbi bizonyítás a vádolás, mint elkövetési magatartás jellegéből fakadóan nehézségeket okozhat. A szándékosság kérdése a hamis vád tekintetében alapvetően tehát tisztázott.

A Btk. a hamis vád gondatlan alakzatának büntetendővé nyilvánításával az olyan magatartások is tényállásszerűek lesznek, melyek esetében a szubjektív értelemben vett hamisság nem áll fenn, hiszen éppen ez adja a gondatlan elkövetés fő sajátosságát. A gondatlan alakzat felső határa a szándékosság fennforgásának vagy hiányának megállapításától függően vonható meg.²⁸⁰ A tudatos gondatlanságot a magam részéről is azon fenti megfontolás mentén zárom ki, mely kapcsán egyetértés van a jogirodalomban,²⁸¹ hogy a vádolásnál az elkövető egyidejűleg nem bízhat abban, hogy más ellen büntető vagy egyéb eljárás indulhat és egyidejűleg, hogy az elmarad. A luxuriánál, mint tudatos gondatlanságnál az elkövető a vádolás hamisságával, a tényállítás vagy bizonyíték hamisságával (objektív értelemben vett valótlanság) nincs tisztában.

Földvári József ellenzi Traytler Endre megoldását, aki lehetségesnek tartja a bizonyíték gondatlan koholását, és példája szerint A. ellen B. feljelentésére eljárás folyik és C. talál egy tárgyat, amit gondatlanul bűnjelnek tart, és mint ilyet átad a hatóságnak.²⁸² A gondatlan elkövetés megállapítását Traytler példája nyomán több ponton cáfolnám. Egyrésztől álláspontom alapján hamis vádról eleve nem lehet szó, mivel egy meghatározott személy ellen már folyamatban lévő büntetőeljárásban történik a bizonyítékok koholása, a cselekmény legfeljebb hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás lehet. Abban az esetben, ha nem meghatározott személy ellen van folyamatban büntetőeljárás, az elkövetőnek a cselekménye lehetséges következményeit látnia kellett azáltal, hogy a hatóság

²⁷⁸ KARSAI i.m. 557. old.

²⁷⁹ BH 2001.97.

²⁸⁰ FÖLDVÁRI i.m. 109. old.

²⁸¹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 417. old.

²⁸² TRAYTLER i.m. 403. old., In: FÖLDVÁRI i.m. 114. old.

részére a bizonyítékot átadta. Továbbá mivel a koholt bizonyítéknak objektíve hamisnak kell lennie,²⁸³ a valódi bizonyítéknak a hatóság tudomására hozatala elméletben nem alapozna meg gondatlan és szándékos hamis vádat sem. A hamis vád megvalósulása szempontjából a bírói gyakorlat szerint, ha a hamis vád alapjául szolgáló tényállítás objektíve nem valótlan, akkor felmentő rendelkezés meghozatalának van helye.²⁸⁴

A vád objektív valótlanására vonatkozó tudat meglétéből vagy hiányából jól megállapítható, hogy a gondatlan cselekményt nem lehet luxuriával elkövetni, azonban a negligens elkövetésnek e vonatkozásban továbbra sem látom akadályát. A Btk.-hoz fűzött indokolás szerint a bűncselekmény vétségi alakzatát jellemzően hanyag gondatlansággal követik el.²⁸⁵ A negligencia akként valósulhat meg, hogy az elkövető a valótlan nyilatkozat megtételekor a tőle elvárható figyelem vagy körültekintés hiányában nem tudja, hogy ki kerülhet gyanúba, ugyanis, ha a valótlan nyilatkozat megtételekor nem egyedileg meghatározott személyre vonatkozik és az általánosság síkján mozog, egyéb törvényi feltételek mentén - egyetértve Földvári Józseffel -, a cselekmény hatóság félrevezetéseként minősülhet.²⁸⁶ Az objektíve és szubjektíve is hamis előadás mellett a hamis vád gondatlanságból elkövetett alakzatának megállapítása kizárt.²⁸⁷ Szükségesnek tartom felhívni a figyelmet azon bírói döntésre, valamint ahhoz kapcsolódó jogirodalmi véleményre is, mely alapján hamis vád privilegizált eseteit gondatlanul követik el, az rágalmazásként minősülhet.²⁸⁸ A rágalmazás valamennyi törvényi tényállási eleme megvalósulása esetében a fenti esetben a hamis vád és a rágalmazás közötti speciális viszony miatt a rágalmazásként történő minősítését nem tartom eleve kizártnak.

A hamis vádra vonatkozó ismeret hiánya az elkövetőtől elvárható körültekintés elmulasztásából is eredhet, amikor az elkövető hiányos, törekes adatokból megalapozatlan következtetéseket von le.²⁸⁹ Azzal esettel is foglalkozni indokolt, amikor az elkövető a klasszikus példa alapján arra hivatkozik, hogy nem tudta, hogy mást nem lehet bűncselekmény elkövetésével hamisan vádolni.²⁹⁰ A vád szubjektív hamisságnak hiánya okán a gondatlan alakzat - tekintettel arra, hogy a vád vagy bizonyíték hamissága és az ahhoz fűződő pszichikus viszony a vádolási

²⁸³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 416. old.

²⁸⁴ BH 1988.388.

²⁸⁵ Complex Jogtár: Btk. 268. § (5) bekezdéséhez fűzött indokolás.

²⁸⁶ FÖLDVÁRI i.m. 110. old., TÓTH-NAGY i.m. 270. old.

²⁸⁷ BH 2008.208.

²⁸⁸ Bírósági határozatok 3362. In: FÖLDVÁRI i.m. 155. old.

²⁸⁹ BJD. 2815.

²⁹⁰ FÖLDVÁRI i.m. 111. old.

cselekmény esetében nem tagadható -, megállapítása nem kizárt. E ponton megemlíteném azt, hogy többek között a gondatlan alakzat fenntartásához büntető anyagi jogi érdek okán is, kifejezetten szükségesnek tartom a gondatlan hamis vád és hamis tanúzás büntetendőségének fenntartását a továbbiakban is, melyet az is alátámaszt, hogy a Btk. által hatályba lépett változások folytán a hamis vád gondatlan alakzata akár két évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető. Azt azonban megjegyzem, hogy a vonatkozó joggyakorlat áttekintése alapján gondatlan hamis vád igen ritkán fordul elő.

A gondatlanság a törvény szövegléből kiindulva nem kizárólag a hamis vád tulajdonképpeni formájára vonatkozhat. Ennek indoka a következőkben foglalható össze. Földvári József a bizonyíték koholását, mint elkövetési magatartást, olyannyira speciális célra irányuló cselekvésnek tekintette, mely eleve kizárja a gondatlanságot.²⁹¹ Ezzel szemben arra juthatunk, hogy ugyan nehezen képzelhető el olyan helyzet, hogy valaki a hamis bizonyítékhoz - a szándékosság valamely ismérve hiányában - ne viszonyulna szubjektív módon, azonban végleg nem lehet kizárni ezt a lehetőséget sem. A bizonyítékhoz fűződő szubjektív érzelmi kapcsolat nélkül, a cselekmény előkészületként történő minősülése is felmerülhet, mely nem büntetendő. A Btk. a hanyag gondatlanságnál tudniillik úgy fogalmaz, hogy az elkövető a cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja, melynek megállapítása a hamis gyanúeltetés sajátosságaiból fakadóan e körben problémát okozhat. A más által készített hamis bizonyíték felhasználása esetében a gondatlan alakzat megállapítására lehetőséget látok, a tudati oldal körültekintő vizsgálata azonban e körben is elengedhetetlen.

I.3.10. A hamis vád és a pótmagánvád

A hamis vád tulajdonképpeni és hamis gyanúeltetéssel elkövethető alakzatánál is problémaként jelentkezik, hogy a hamis vád esetén helye van-e pótmagánvádnak. A problémakör mélyreható elemzése érdekében a legújabb jogalkalmazói gyakorlatot az utóbbi évek bírói gyakorlata és kapcsolódó jogirodalom eredményeire tekintettel vizsgáltam meg. Kiindulópontnak a 2301/2011. számú büntető elvi határozatot tekintem, mely a hamis vád miatt indult büntetőügyek tekintetében kimondta, hogy ezen bűncselekmény miatt nincs helye pótmagánvádnak, ezért az ilyen vád - a jogosultság hiánya miatt - nem törvényes (1978. évi IV.

²⁹¹ FÖLDVÁRI i.m. 114. old.

törvény 233.§ (1) bekezdés, 1998. évi XIX. törvény 2.§ (2) bekezdés). A tárgykörben továbbá irányadó, az Alkotmánybíróság 3384/2018. számú (XII. 14.) AB határozata azért is különös jelentőségű, mert a korábbi EBH óta új büntető anyagi-, valamint eljárásjogi törvény is hatályba lépett, ezen AB határozat pedig a legújabb jogalkalmazói álláspontot mutatja be. A Be. pótmagánvádra vonatkozó rendelkezéseinek vizsgálata - különös figyelemmel az előbbi döntés óta bekövetkezett jogszabályi változásokra -, nem mellőzhető. A Be. 787.§ szakasz (2) bekezdése szerint a sértett az e törvényben meghatározottak szerint pótmagánvádlóként léphet fel, a) ha az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, b) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az eljárást megszüntette, c) az ügyészség a vádat ejtette. A (3) bekezdés c) pontjának kizáró rendelkezése alapján, továbbá pótmagánvádlóként nem lehet fellépni, ha a bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette. A doktori dolgozatban kifejtett saját álláspont kialakítása érdekében a 2301/2011. számú elvi döntést abból a szempontból kívánom vizsgálni, hogy mi vezetett ahhoz, hogy a jogalkalmazói gyakorlatban érvényesülő álláspont következetesen az jelenleg is, hogy hamis vád esetén a pótmagánvádnak nem lehet helye.

Az ügyben irányadó tényállás alapján a terhelt feljelentése elutasítása ellen benyújtott panaszában azt állította valótlanul, hogy a csalás miatt indult alapügyben fogatosított szembesítés után a folytatólagos gyanúsított kihallgatása alatt a védője kiment beszélgetni ügyésszel, nem volt bent a kihallgatáson, az ügyész a jegyzőkönyvet a jogi képviselővel mégis aláíratta, mintha bent lett volna. A terhelt ezen valótlan állítása az 1978. évi IV. törvény 275.§ (1) bekezdés b) pontjába ütköző hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás büntetnének megvalósulását vetette fel. A kétféle hamis vád miatt a passzív alanyok pótmagánvádlóként léptek fel, a vádindítványt mind az első, mind a másodfokú bíróság jogszerűen előterjesztésként értékelte. Az ügyben a hamisan vádaskodó személy által előterjesztett felülvizsgálati indítvány az EBH alapján alapos volt, az 1978. évi IV. törvény 233.§ (1) bekezdés a) pontjába ütköző hamis vád miatt pótmagánvádnak nem lett volna helye.

Jelezném, hogy a Be. 787.§ (3) bekezdésének c) pontja alapján a pótmagánvádlóként történő fellépésre azon bűncselekmények esetében továbbra sincs lehetőség, melyeknél közvetlen érdeksérelem nem áll fenn. Az EBH külön vizsgálta azt, hogy az alapügy passzív alanya hamis vád miatt felléphet-e pótmagánvádlóként. A döntés szerint a hamis vád passzív alanya

eljárásjogi értelemben nem minősül sértettnek,²⁹² ezáltal pótmagánvádlóként nem léphet fel. A döntésben leszögezték, hogy a kizárólag károsulti vagyoni érdek, illetve igény érvényesítésének nem a büntetőeljárás a helye, ezáltal a pótmagánvád az nem a polgári jogi igény érvényesítésének újabb útja, a büntető igény korrekciós eszköze. A döntésben utalás történt a korábban hatályos Be. 54. (1) és (2) bekezdésére, mely a polgári jogi igény esetében azt írta elő, hogy a sértett, kizárólag azt a polgári jogi igényt érvényesítheti, amely a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett. Az ítélkezési gyakorlat alapján ebből következően kizárólag a bűncselekmény sértettjénél és a cselekmény közvetlen következtében keletkezett polgári jogi igény érvényesíthető.²⁹³ Ezen rendelkezésekből kiindulva a polgári jogi igény esetében a sérelem közvetlensége az érvényesíthetőség alapfeltétele, így a közvetett sérelmek e körbe nem vonhatók. A hamis vádnál a személyes érintettséget, figyelemmel a bűncselekmény komplex védett jogi tárgyára, minden esetben vizsgálni kell. E helyen Bócz Endre azon gondolatára hívnám fel a figyelmet, hogy hamis vád esetén fokozottan fennáll a materiális jogellenes intézkedések meghozatalának, és a feljelentett személy jogainak, valamint alkotmányos jogai megsértésének, illetőleg veszélyeztetésének lehetősége.²⁹⁴ Ezzel egyetértve a hamis vádat hitelt érdemlővé nyilvánító döntések, anélkül, hogy e jogorvoslati forma biztosítva lenne a téves, igazságtalan döntés meghozatalát is eredményezhetik, melyek a következő kérdések feltevéséhez vezetnek.

A 2011.2301. EBH meghozatalakor hatályos 1998. évi XIX. törvény 51.§ (1) bekezdése alapján alkalmazott sértetti definíció szerint sértett az, akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. Ugyanezen törvény 53.§ (1) bekezdése határozta meg azt, hogy mely esetekben volt helye a pótmagánvádlóként történő fellépésnek. A Be. 50.§ szakasza szerint a sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. A büntetőeljárás törvény immáron szövegszerűen is tartalmazza a közvetlenség követelményét. A további érintett rendelkezések a hamis vád és pótmagánvád viszonyát nem érintették, a pótmagánvádlóként történő fellépés esetei közül a vádemelés részbeni mellőzése kategória azonban kikerült. A Be. 54.§ szakasza azt a sértettet tekinti pótmagánvádlónak, „aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben közvádra üldözendő bűncselekmény

²⁹² OTT i.m. 116. old.

²⁹³ BH 1974.294., BH 1978.66., BH 1984.439., BH 1989.383., BH 1989.393., BH 1990.328., BH 1997.429. In.: EBH 2301.2011.

²⁹⁴ BÓCZ Endre: A pótmagánvádról- más nézőpontból. Ügyvédek Lapja, 2015/2. szám, 7. old.

miatt a vádat képviseli.” A Be. a magánvádas bűncselekmények esetében már nem teszi lehetővé a pótmagánvádlói fellépést.

Az elvi döntésben foglaltak alapján a sértetti jogosultság megállapítására kizárólag károsulti, vagyoni jogi érdekből, vagy a bűncselekménnyé nyilvánításban megtestesülő, büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog- vagy jogos érdekbeli sértettség, illetve veszélyeztetettség esetén kerülhet sor, amely adott sértettre konkretizált és közvetlen.²⁹⁵ Továbbá az EBH utal az EBH 1941, 1924. és 2125. számú, valamint BKv. 90. számú döntésekkel kimunkált elvekre, mely alapján véleményem szerint is a sértett általi büntetőigény érvényesítésének lehetőségét kell mérlegelni.

Hamis vád esetén először azt a kérdést kell tisztázni, hogy van-e sértett az ügyben. Ezzel összefüggésben az EBH rögzíti, hogy a pótmagánvádlóként a sértett jogosult fellépni, ugyanakkor azt is tartalmazza, hogy a passzív alanyiság is megalapozhat eljárásjogi sértetti jogosultságot, mely szintén igaz arra az esetre is, ha a tényállás tartalmaz eredményt, így ezen esetekben fennállhat a sértetti pozíció és ebből adódóan a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége is. Ezzel feltétlenül egyet tudok érteni, azonban a hamis vád esetében a döntés azon részét már vitatnám, hogy a pótmagánvád érvényesítésére az esetben nem nyílik mód, ha a törvényi tényállás eredményt sem tartalmaz. A hamis vád alapesetében ugyanis erről van szó, és a döntés értelmében a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetőségére nem lehet a polgári jogi igény érvényesítésének újabb eszközeként tekinteni. A döntés indokolásból kitűnően tudniillik a polgári jogi igény érvényesítésénél elvárt közvetlen sérelem a hamis vád deliktum sajátosságaiból kiindulva nem valósulhat meg.

További indokát képezi a döntésnek a jogintézmény kizártságát illetően hamis vád esetén az is, hogy a bűncselekménnyé nyilvánításban megtestesülő, büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog- vagy jogos érdekbeli sértettség, illetve veszélyeztetettség, amely az adott személyre konkretizált és közvetlen, ez esetben nem áll fenn. Különösen azokban az ügyekben tartja vitatottnak a jogintézmény alkalmazását, ahol az eljárás tárgyát olyan bűncselekmény képezi, ahol a tényállás passzív alanyt ugyan igen, de eredményt nem tartalmaz. A döntés abból a szempontból nem kifogásolható, hogy a korábbi Btk. 233.§ (1) bekezdésben foglalt és jelenleg hatályos Btk. szerinti bűncselekmény eredményt ugyan nem tartalmaz,

²⁹⁵ EBH 2301.2011.

ahogyan az a megállapítása sem, hogy a hamis vád nem közvetlenül okozza a konkrét személy tényleges jog- vagy jogos érdek sérelmét. Azzal a részével a magam részéről azonban nem tudok egyet érteni, hogy a passzív alany ellen nem konkrétan a hamis vád elkövetője indítja meg az eljárást, valamint, hogy nem áll fenn közvetlen érdeksérelem. Ennek indokát a magam részéről a hamis vád esetében abban vélem felfedezni, hogy a hamis vád esetén a passzív alanyt ért sérelem az alapbűncselekmény folytán jelentkezik.

A hamis vád járulékoságból tartom levezethetőnek azt is, hogy a hamis vád esetén a passzív alany vonatkozásban az állami, társadalmi rend sérelme mellett nem kizárólag áttételes jog és jogos érdekbeli sérelemről beszélhetünk. Az igazságszolgáltatás rendes működése, mint elsődleges védett jogi tárgy fennállása mellett véleményem szerint a másodlagos jogtárgysérelem miatt a pótmagánvád ezekben az ügyekben kategorikus jelleggel nem zárható ki, erre utal az általában kizárt formula is.²⁹⁶ A hamis vád kettős védett jogi tárgyára figyelemmel álláspontom szerint annak ellenére lehetőséget kellene biztosítani a hamis vád miatt indult ügyekben a pótmagánvád benyújtására, hogy a polgári jogi igénynél megkövetelt direkt érdeksérelemről nem beszélhetünk, ennek ellenére aki ellen hamis vád irányozva volt, megítélésem szerint sem zárható el a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetőségétől.²⁹⁷ A doktori dolgozatban e témakörben lefolytatott kutatás eredményei közül a döntés elemzése és kritikája mellett a vonatkozó jogszabályi rendelkezések megváltozását is vizsgálni kell.

Továbbá a Btk. hatálya lépését követően több szerző is a döntéssel ellentétes álláspontjának adott hangot. A Kőhalmi László és Csák Zsolt véleménye szerint hamis vád büntette miatt - ellentétben a jogalkalmazói gyakorlattal- pótmagánvádnak van helye.²⁹⁸ Az ismertetett általam helyesnek tartott jogirodalmi álláspont megítélésem szerint a hamis vád kapcsán a passzív alannyal kapcsolatos. A passzív alanyisággal általában véve az erről szóló részben foglalkoztam. A pótmagánvád kérdésköre kapcsán azonban további kiegészítéseket tennék.

A pótmagánvádlóként történő fellépés esetében a sértetti pozíció vizsgálatát továbbra is az eljáró bíróság feladatának tekintem, azonban a 90. Büntető Kollégiumi vélemény e körben determináló jelentőséggel bír. A BKv. szerint a Be. nem jelöli ki a pótmagánvádlói

²⁹⁶ FÁZSI László: Hamis vád és pótmagánvád. *Ügyvédek Lapja*, 2019/2. szám, 16. old.

²⁹⁷ FÁZSI László: A pótmagánvád kérdése a büntetőeljárást eredményező hamis vád esetén. *Ügyvédek Lapja*, 2014/4. szám, 20. old.

²⁹⁸ KŐHALMI-CSÁK i.m. 110. old.

igényérvényesítés anyagi jog kereteit, ez alapján a sértett - pótmagánvádlóként - büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy ha a tényállás eredményt tartalmaz, továbbá pedig általában véve kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be. A hamis vád tényállása kizárólag a minősített eseteknél tartalmaz eredményt, így a Btk. 268.§ (2)-(4) bekezdéseiben materiális, míg az alapesetnél immateriális bűncselekmény szerepel. A 90. számú BKv. leszögezi, hogy a bűncselekmény fogalma önmagában véve feltételez valamely jogsértést, azonban ezt nem lehet kiterjesztően alkalmazni és nem azt jelenti, hogy minden bűncselekménynek lenne pótmagánvád előterjesztésére jogosult sértettje.

A témakörben általam helyesnek vélt jogi megoldás alapját a fenti rendelkezéseken túl a 3384/2018. (XII.14.) számú Alkotmánybírósági határozatában foglaltak képezi. A határozat kiemelt figyelmet fordít a passzív alany és a sértett fogalmára, és elsőként leszögezi, hogy a Be. nem tartalmaz a hamis vád esetében a pótmagánvád kizárásáról szóló rendelkezéseket. A Be. pótmagánvádról szóló rendelkezései között szereplő „sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette” kitétele, mely kizárja az intézmény alkalmazhatóságát, a hamis vádra nem vonatkozik, legfeljebb a hamis tanúzásra. Véleményem szerint az Alkotmánybíróság döntése következtében a hamis vád esetében a pótmagánvád megengedhetőségének kérdésében változás várható a jogalkalmazói gyakorlatban.

Továbbá az Alkotmánybíróság az egyes büntető ügyekben eljáró bíróságok feladatává teszi annak vizsgálatát, hogy a pótmagánvádlói fellépés feltételei fennállnak-e a hamis vád bűncselekménynél. Az Alkotmánybírósági döntés alapját képező ügyben a 2011.2301. EBH - val egyezően került megállapításra az, hogy a hamis vád természetes személy esetében nem okoz közvetlen érdeksérelmet és ennek megfelelően kizárólag származékos sértetti pozíciót eredményez. Az Alkotmánybíróság rámutatott arra is, hogy ebben az esetben az alapügy elkövetője ellen büntető büntetőeljárás indult, ezáltal a bűncselekmény eredményt is tartalmazott. Ugyanis a hivatkozott ügyben a büntetőeljárás tárgyát a Btk. 268.§ (1) bekezdésnek a) pontjába ütköző és a (2) bekezdése szerint minősülő büntetőeljárást eredményező hamis vád képezte, mely esetében - figyelemmel arra, hogy a tényállás eredményt tartalmaz - feltétlenül módot látok arra, hogy a hamis vád miatt a passzív alany pótmagánvádlóként léphessen fel. A rendelkezésre álló eseti döntések alapján a jelenlegi

jogalkalmazói gyakorlatban problémát okoz a fenti eset megítélése, és megállapítható, hogy még a hamis vád minősített esetei kapcsán is nemlegesen válaszolják meg az eljáró bíróságok azt a kérdést, hogy helye van-e pótmagánvádnak ezekben az ügyekben. Az AB határozat is kiemeli ugyanakkor azt, hogy a hamis vádnál a minősített eseteknél a közvetlenség más megítélést kíván meg, mint a joggyakorlatban következetesen alkalmazott 2011.2301. EBH -ban foglaltak.

Messzemenően egyetértve az Alkotmánybíróság döntésének idézett megállapításával, a hamis vád Btk. 268.§ (2)-(4) bekezdésének eseteiben kivétel nélkül lehetségesnek tartom a pótmagánvádló előterjesztését, mégpedig a következők alapján. A hamis vád esetében az eredmény, mint minősítő körülmény folytán, ha egyetértünk azzal az állásponttal, hogy a hamis vád passzív alanyt tartalmaz, az a feltétel miszerint, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be, felülvizsgálatot igényel. Ezekben az ügyekben a Btk. 268.§ (2) bekezdése vonatkozásban a megalapozott gyanú közlését, személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés alkalmazását, a Btk. 268.§ (3) bekezdése esetén az alapügy terheltjének elítélését olyan jogsérelmeknek tartom, melyek esetében méltánytalan lenne a konkrét sérelmet elszenvedő passzív alanyt megfosztani a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségétől.

Felhívnom a figyelmet arra, hogy ez önmagában véve egy lehetőség, majd amennyiben a passzív alany élni kíván ezen ezzel, az eljáró bíróság feladata lesz az, hogy a hamis vád tekintetében a büntetőjogi felelősség kérdésében döntsön. Továbbá a fenti szakasz (3) bekezdésének a) pontja, valamint a (4) bekezdése esetében a jog és érdeksérelem bekövetkezését olyan fokúnak tekintem, melyeknél álláspontom szerint a pótmagánvádló előterjesztésének kizártsága fel sem merülhet. Ezen felül további érvként hoznám fel az Alkotmánybíróság hivatkozott döntését, melyben leszögezi, hogy ezekben az ügyekben a sértettek (passzív alanyok) Alaptörvényből fakadó azon jogukban vannak korlátozva, nem csak a törvény adta lehetőségből kerülnek kizárásra, hanem a jogalkotó által biztosított és a Be. rendelkezéseivel közvetített bírósághoz fordulás jogában is.²⁹⁹

²⁹⁹ 3384/2018. (XII.14.) számú Alkotmánybírósági határozat 73. pont.

További érvként hozható fel Ott István hamis vád témakörében kifejtett álláspontja is, mely szerint hamis vád esetén kivétel nélkül többes jogtárgysértésről beszélhetünk, a hamis vád nem pusztán veszélyezteti, hanem közvetlenül sérti a passzív alany jó hírnévhez való jogát. E sérelem közvetlenségét attól függetlenül megvalósultnak látja, hogy a büntetőeljárás megindulására sor kerül-e vagy sem.³⁰⁰ Szükségesnek tartom továbbá az ezen szerző által is idézett, ugyanakkor a kutatás során is vizsgált Bejcziné Gulyás Cecília azon véleményére is felhívni a figyelmet, hogy a hamis vádnak ugyanolyan jogi tárgya más becsülete, mint az igazságszolgáltatás zavartalan működése.³⁰¹ Ezen szerző előremutató módon a hamis vád passzív alanyát sértettnek tekinti, ezáltal szerinte a jó hírnév megsértése által már eleve megvalósul a közvetlen jogtárgysértés. A leírtakból arra következtetek, hogy a szerző az alap-, és minősített esetek megvalósulásakor sem látja akadályát a pótmagánvádlóként történő fellépésnek. Ezen az állásponton van továbbá Bakonyi Mária is, aki azon a két feltételen kívül, hogy a hamis vád bűncselekményre vonatkozzon, valamint, hogy meghatározott személyre nézve terhelő jellegű legyen, más feltételt nem tart szükségesnek a pótmagánvádló fellépéshez, így a valótlan tényállítással az alapesti tényállás elkövetése esetén is csorbul az egyén becsülete.³⁰² Ezzel kapcsolatosan annyit kívánok megjegyezni, hogy az alapeset estében nem vitatom az emberi becsület sérelmét, azonban annak megállapításához önmagában véve a tényállás szövegét nem tartom elégségesnek ahhoz, hogy a sérelem közvetlensége kérdésében állást lehessen foglalni. Ezzel szemben a minősített esetek vonatkozásában a közvetlen érdeksérelem fennállása nem kérdőjelezhető meg.

Ellentétes véleményt képvisel a tárgykörben Fázsi László, aki nem a bűncselekmény sértett becsületére, jó hírnevére gyakorolt hatása felől közelíti meg a problémát, álláspontja szerint nem a közvetlenség megléte vagy hiánya dönt a kérdésben, a pótmagánvádló kizártságát azzal magyarázza, hogy a cselekmény büntetendővé nyilvánításával alapvetően védeni kívánt jogában vagy jogos érdekében sértett vagy veszélyeztetett személyeket tekinti a bűncselekmény eljárásjogi sértettjének”.³⁰³ Ezen véleménnyel kapcsolatban azt a kiegészítést tenném, hogy ahogyan arra a vizsgált AB határozat rámutat, hogy a Be. nem határozza meg kifejezetten a sértett pótmagánvádlókénti igényérvényesítésének anyagi jogi kereteit, ezáltal a Btk.-ban

³⁰⁰ OTT i.m. 113-114. old.

³⁰¹ BEJZINÉ i.m. 303. old. In: OTT i.m. 116. old.

³⁰² BAKONYI (2018) In: Ügyészségi Szemle i.m. 46. old.

³⁰³ FÁZSI László: A pótmagánvádló a magyar büntető eljárásjogban és a gyakorlatban. Debrecen, 2011. 260. old. In: OTT i.m. 117. old.

található bűncselekmény esetén a passzív alanyiság, bűncselekmény eredményét, valamint az eljárásjogi értelemben vett sértetti fogalmakat a bíróságoknak ítélezésük során továbbra is vizsgálniuk kell.

Összegezve tehát a rendelkezésre álló jogirodalmi álláspontokat és a jogalkalmazói gyakorlat eredményeit, megállapítható, hogy a jelenlegi bírói gyakorlat továbbra sem teszi lehetővé azt, hogy a hamis vád passzív pótmagánvádlóként léphessen fel. A fentiekből azonban megítélésem szerint, különös figyelemmel a 3384/2018. AB határozatra, a hamis a vád esetén a pótmagánvádlóként történő fellépés megengedhetőségével kapcsolatban a jelenleg fennálló álláspont megváltozása várható. Az ismertetett jogirodalmi álláspontok közül a magam részéről Kóhalmi László, Csák Zsolt, Bejcziné Gulyás Cecília és Ott István véleményével egyetértve a hamis vád esetén a pótmagánvádat kategorikusan nem lehet kizártnak tekinteni. A pótmagánvádló kérdésköre kapcsán lefolytatott kutatás során arra az eredményre jutottam, hogy a hamis vád bűncselekménye annak valamennyi esetében rendelkezik passzív alannal. Figyelemmel arra, hogy alapügy nélkül nem beszélhetünk hamis vádról sem, a másodlagos jogtárgysértés meglétét, pedig már a védett jogi tárgynál kifejtetteknél tisztáztam. Az, hogy a hamis vád bűncselekménye rendelkezik passzív alannal, megítélésem szerint sem alapeseti szinten, sem pedig a minősített esetek vonatkozásában nem vitatható. A hamis vád esetén a pótmagánvádló előterjesztésére jogosult, fellépésre jogosult passzív alanyra van szükség, mely az eljárásjogi sértetti jogosultságot alapozza meg.

A 90. BK vélemény által kimunkált elvek közül a társadalmi vagy gazdasági rendet sértő vagy veszélyeztető bűncselekményeknél a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem a minősített eseteknél kétséget kizáróan megvalósultnak tartom, míg az alapeseténél csak bizonyos feltételek esetén tenném lehetővé a passzív alany pótmagánvádlóként való fellépését. A BK vélemény további iránymutatást tartalmaz azzal kapcsolatban, ha a törvényi tényállás passzív alanyt (aki szükségképpen természetes személy) tartalmaz, akkor az őt ért sérelem egyben az eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozza, továbbá ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz, ez esetben is (akár passzív alanyiság nélkül is) fennállhat a sértetti jogosultság, illetve a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége.³⁰⁴ Úgy fogalmaz továbbá, hogy az áttételes jogsérelem során általában véve kizárt a pótmagánvádló, tehát nem eleve zárja ki

³⁰⁴ BKV. 90.

annak lehetőségét. Az alapeset szerinti hamis vád miatt indult ügyekben tudniillik a jó hírnév, becsület sérelmének sérelmét nem lehet általános értelemben véve megállapítani.

Egyetértve az Alkotmánybíróságnak a Fővárosi Törvényszék 27.Bkf.8317/2012/2. számú alaptörvényellenesség megállapítása és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panasz visszautasítása tárgyában hozott végzésében foglaltakkal, a pótmagánvádat a magam részéről sem biztosítanám minden bűncselekmény esetében. E szerint az állami büntető igény érvényesítése során a bűncselekmény sértettjének az elkövető megbüntetésével kapcsolatos kívánsága csak korlátozott mértékben érvényesül. A hamis vád alapesete - a fentiekben ismertetett korlátozásokkal -, és minősített esetei véleményem szerint kivételt képeznek.

I.3.11. Gondolatok a hamis vád stádiumait érintően

Hivatkozással arra, hogy a Btk. elkövetési magatartásként a vádolás szóhasználattal él, a befejezettség időpontjára a hamis vádnál, már ebből következtethetünk. A befejezettség a hamis vádnál akként bír relevanciával, hogy a tényállás az eljárás megindítására alkalmas, s e szándék kifejezésével a cselekmény befejezett.³⁰⁵ Addig, amíg a feljelentés a hatósághoz nem érkezik be, csak kísérleti szakig jut a cselekmény. A szóban tett nyilatkozat, valamint az elektronikus úton benyújtott beadvány esetében a kísérletet nem tartom elképzelhetőnek, az írásban tett tanúvallomás során azonban a bűncselekmény kísérlete megvalósul. Kern a bűncselekményt már a beérkezéssel bevégezettnek gondolta, ezzel kizárta a kísérletet, kijelentve azt, hogy a „hamis vádnál kizárólag a hamis gyanúkeltséssel elkövetett alakzatnál lehet kísérletet megállapítani, továbbá hozzátette azt is, hogy a visszavont írásbeli feljelentés nem biztosítja a büntetlenséget az elkövető számára”.³⁰⁶ A gondatlan elkövetés estében valóban nem lehet szó kísérletről. Ezen kívül olyan nézet is ismert, hogy más szervnél, tehát nem hatóságnál bejelentett hamis vád vagy annak kísérlete csak akkor valósít meg bűncselekményt, ha az elkövető reálisan számíthatott arra, hogy feljelentését a megfelelő hátsósághoz eljuttathatják.³⁰⁷ Általában véve a hamis vád ugyanis nem kizárólag az érdemi intézkedésre jogosult hatóság előtt követhető el.³⁰⁸ a hatóság előtt fegyelmi vétséggel történő vádolásnál különösen alakul,

³⁰⁵ IRK i.m. 427. old.

³⁰⁶ ANGYAL (1912) i.m. 199. old., ANGYAL (1940) 257. old.

³⁰⁷ KÖHALMI-CSÁK i.m. 114. old.

³⁰⁸ BJD. 4954.

ugyanis a hatóságok tételes felsorolása ezidáig nem történt meg,³⁰⁹ melyet egyebekben nemis tartok szükségesnek. Egyetértve a fentiekkel, az elkövetőnek a hatóság előtti hamis vádolási cselekménye, vagy hamis gyanúkeltelemmel megvalósuló elkövetési magatartás megvalósulása esetén azon oknál fogva, hogy az elkövető nem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szerv előtt követi el, a hamis vád ennek ellenére ugyanis megvalósulhat.

A hatáskörnek és illetékességnek a bűncselekmény elkövetése szempontjából a jogirodalom nem tulajdonít jelentőséget, mert ha a hatóságnak akár nincs is hatásköre, vagy a büntetőeljárásban nem jogosult eljárni, a hamis vád még megvalósulhat.³¹⁰ Ezzel ellentétesen Angyal Pál az eljárásra nem illetékes, de a feljelentés továbbításra kötelezett hatóság tudomására hozását, kísérletként értékelte.³¹¹ Ezen nézetet Földvári József azon az alapon vitatta, hogy a bűncselekménynek a büntetőeljárás megindítására való alkalmassága okán a bűncselekmény már befejezett.³¹² Az utóbbi megoldást elfogadva, figyelemmel a hatályos törvény szövegére, a befejezettséghez nincs szükség arra, hogy a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtt valósuljon meg a bűncselekmény. Ezt a Btk. szövege a „hatóság előtt”, valamint a „hatóság tudomására hoz” fordulatokkal egyértelművé teszi. A befejezettséghez az irányadó ítélkezési gyakorlat szerint elegendő, ha az elkövető felismeri, hogy a passzív alany ellen büntetőeljárás indulhat.³¹³

A vádolás szóban, akár írásban megtehető, attól függetlenül, hogy a hamis vád alap vagy minősített, esetéről van-e szó, továbbá a büntett már a vádolási cselekmény tanúsításával befejezett.³¹⁴ A hamis vád bűncselekményhez az szükséges, hogy a hamis tartalom konkrétan megjelölt személy által elkövetett konkrétan körülírt bűncselekményre utaljon.³¹⁵ A legújabb jogirodalmi álláspont szerint a bűncselekmény a vádolást tartalmazó irat, bizonyítási eszköz hatósághoz való megérkezésével befejezett, az iktatáson túl a vádolás tartalmának megismerése nem feltétel.³¹⁶ A minősített esetek közül a büntetőeljárást eredményező hamis vád már akkor

³⁰⁹ TÓTH Mihály: Megjegyzések a fegyelmi vétségre vonatkozó hamis vád szabályozásához. Magyar Jog, 1977/12. szám, 1079. old.

³¹⁰ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 395. old.

³¹¹ ANGYAL (1940) i.m. 257. old.

³¹² FÖLDVÁRI i.m. 126. old.

³¹³ BH 2001.97.

³¹⁴ Ezt az álláspontot képviseli EDVI Illés Károly In: EDVI (1909) i.m. 260. old, továbbá a BH 2008.208. is megerősíti.

³¹⁵ BH 2008.208.

³¹⁶ KŐHALMI-CSÁK i.m. 115. old.

megállapítható, ha halaszthatatlan nyomozati cselekmény végzésére anélkül került sor, hogy a nyomozást elrendelték volna.³¹⁷ Tehát a jelenleg hatályos Be. rendelkezései alapján a terhelttel szemben a nyomozás elrendelése előtt, például az előkészítő eljárás során végrehajtott eljárási cselekmények is a minősített esetet alapozhatják meg.

A bírói gyakorlat szerint a Btk. 268.§ (2) bekezdésébe ütköző büntetőeljárást eredményező hamis vád megvalósulásnak feltételei a következők. A hatóság előtt meghatározott személyre vonatkozóan tett tényállítás, amely objektíve valótlan, és amely tény az elkövető tudata átfogja, tudja azt, hogy ennek folytán ártatlan személyt bűncselekmény elkövetésével vádol, melyet kiegészíték azzal, hogy valamely eljárási cselekményre a minősített esetek megvalósulásához szükség van.³¹⁸ Azonban az ismertetett bírói döntés további követendőnek tartott része az is, hogy amennyiben az alapügyben a megvádolt személy ellen bizonyítottság hiányában hoznak felmentő rendelkezést, vagyis teljes hitelt érdemlőséggel nem állapítható meg, hogy a vád tárgyává tett cselekményt a terhelt követte el, a hamis vád tekintetében is felmentő ítéletet kell hozni.³¹⁹ A döntésben foglaltak továbbra is aktuálisak, melyek azzal hozhatók összefüggésbe, hogy az alapügy eredménye kihatással van a hamis vád miatt indult büntetőügy sorsára. Ugyanis, ha nem tudjuk kellő bizonyossággal állítani azt, hogy a megvádolt személy nem követte el a bűncselekményt, ebből következően a hamis vád terheltjének sem tulajdoníthatjuk a jelen fejezet tárgyát képező igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény elkövetését.

A befejezettséghez kapcsolódik a hamis vádnál a büntetés vonatkozásában biztosított korlátlan enyhítés, vagy a büntetés mellőzésnek lehetősége. A hamis vád miatt kiszabott büntetés korlátlanul enyhíthető vagy különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető is, ha a vád hamisságát az alapügy befejezése előtt az eljáró hatóság előtt feltárja. Az elkövetővel szemben alkalmazható korlátlan enyhítés az alapügy viszonylatában vizsgálható. A Btk. ezen rendelkezése a hamis vád esetén azon vélhető megfontolásból, hogy az alapügyben az ártatlanul megvádolt személy ellen indult eljárás ne járjon káros jogkövetkezményekkel, előírja, hogy a vád hamisságának felfedésére egészen az alapügy befejezéséig lehetőség van. Hozzátenném, hogy az alapügy befejezésén - a francia szabályozással egyezően - a jogerős végleges döntést kell értenünk.

³¹⁷ BH 1981.181.

³¹⁸ BH 2000.190.

³¹⁹ Uo.

A hatóság mérlegelésén alapuló döntés attól függ, hogy az elkövető feltárja-e a vallomásának hamisságát, mely helyesen nem azonosítható a valóság feltárásával.³²⁰ Továbbra is alkalmazandónak tartom a bírói gyakorlat által kimunkált szempontot, miszerint a vád hamisságának a hatóság előtt történt feltárása esetén a büntetés kiszabása nem mellőzhető, amennyiben a vallomás hamisságának közlésére abból a megfontolásból került csak sor, hogy a hamis nyilatkozat hamissága a hatóság előtt is már nyilvánvalóvá vált.³²¹ A hamis vád és az alapügy viszonya e körben alapvetően megítélésem szerint tisztázott.

I.3.12. Dogmatikai kérdések az egység - többség - halmazat témaköréből

A bűncselekmény alapeseteinek, valamint az alap-, minősített és privilegizált esetek halmozódásával kapcsolatban a következő megállapításokat tenném. Elsőként a hamis vád bűncselekményre vonatkozó tulajdonképpeni hamis vád elkövetési magatartásának többszöri megvalósulásának kérdéskörével foglalkozom. Angyal Pál a hamis vád folytán megindult vagy megindítható eljárások számától tette függővé a bűncselekmény rendbeliségét, egy személy több bűncselekménnyel történő vádolása egység, ugyanakkor, ha ennek folytán több eljárás indul meg az egyén ellen, akkor többséget sem tartotta kizártnak.³²² Ezzel szemben Földvári József szerint - a jelenleg uralkodó jogirodalmi és jogalkalmazói álláspontot képviselve³²³ - a megvádolt személyek száma határozza meg a bűnhalmazatot. Emellett azon kérdéssel is érdemes foglalkozni, melynek gondolatát Bejczy Alexa vetette fel, miszerint létezik-e hamis vádnak alapesete, vagy minden más hamis vád valójában az elítélést eredményező hamis vád büntettének a kísérlete, arra figyelemmel, hogy a passzív alany elítélésére az elkövető eshetőleges szándékának legalább ki kell, hogy terjedjen, továbbá olyan álláspont is ismert miszerint a hamis vád alapesete tulajdonképpen az elítélést eredményező hamis vád büntettének kísérlete.³²⁴ Megítélésem szerint az alap és minősített esetek fenntartása - az alapbűncselekmény és a jogkövetkezmények differenciált figyelembe vétel érdekében továbbra is szükséges. Az elkövető szándékát a szándékos és gondatlan alakzatok mentén tatom megfelelőnek szabályozni, az alap és minősített esetek alapját képező alapbűncselekmény súlyosságát pedig immáron - a kiválasztott európai államok szabályozási megoldásainak mintájára - a jelenlegi struktúra megtartása mellett - a tényállás szövegében kívánom

³²⁰ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) 418. old.

³²¹ BH 1980.8.

³²² ANGYAL (1940) i.m. 260. old.

³²³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 419. old.

³²⁴ BEJCZI In: Ügyészek Lapja i.m. 10. old.

megjeleníteni. A továbbiakban a büntetőeljárás szemponthoz tényállás keretében történő érvényesítésének megoldását, német mintára - ellentétben más szerző álláspontjával³²⁵ - nem a büntetés kiszabása körében értékelném, hanem a büntető- és eljárásjogi elveket a hamis vád egyes eseteit tartalmazó tényállásba építeném be, mely megoldáshoz az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó hamis vád és a büntetőeljárás indult, elítélték fordulatok megfelelő támpontul szolgálnak. Az osztrák StGB. 297.§-át alapul véve a közváddal üldözendő bűncselekménynél történő hamis vádolás a szerint büntetendő súlyosabban, hogy mely alaptett, azaz egy évet meghaladó vagy alacsonyabb törvényi fenyegetettségű deliktumra vonatkozó hamis vádolás valósul meg.

Amikor az elkövető ugyanazon hamis nyilatkozatának megtétele során több személlyel szemben tesz azonos vagy különböző, egy- vagy több bűncselekmény elkövetésére vonatkozó valótlan tartalmú tényállítást, bűnhalmazat megállapításának van helye.³²⁶ A kapcsolódó eseti döntés alapján a megyei bíróság tekintettel arra, hogy a hamis vádolásokra egy ügyben került sor, helytelenül a megindult vagy megindítható eljárások számától tette függővé a hamis vád rendbeliségét. Ha az elkövető egy feljelentés, egy előterjesztés keretében több személyt vádol valótlanul bűncselekmény elkövetésével, annyi rendbeli bűncselekmény állapítható meg a terhére, ahány személyt vádol.³²⁷ Bűnhalmazatot állapítanak meg akkor is, ha az elkövető egy feljelentés keretében, vagy egyetlen nyilatkozta megtételével több személynek tulajdonítja valótlanul egy bűncselekmény,³²⁸ vagy több személynek több különböző alapbűncselekmény elkövetését.

A bizonyítékok koholása esetében az bír jelentőséggel, hogy az elkövető hány személy ellen hoz koholt bizonyítékot a hatóság tudomásra. E körben akár egy vagy több bizonyítéknak a hatóság tudomására való hozatalával is bűnhalmazat látszik megvalósulni, ha ezzel több személyre nézve alakul ki a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó gyanú. Ugyanakkor az ugyanazon személlyel szemben azonos eljárásban többször előterjesztett hamis vádat mind a jogirodalom, mind a joggyakorlat egységesen természetes egységnek minősíti.³²⁹ Ezzel ellentétes álláspontot képviselő eseti döntés is ismert, melyben az egy személy ellen egy eljárás keretében elbírálnak több hamis vád különböző alkalmakkor történő egymást követő

³²⁵ Uo.

³²⁶ BJD. 4957.

³²⁷ BH 1981.389., KARSAI i.m. 558. old.

³²⁸ KŐHALMI-CSÁK i.m. 118. old.

³²⁹ BH 2001.97.

előterjesztését a bíróság folytatólagos elkövetésnek minősítette.³³⁰ Az ügyben az elkövető egy személyt vádolt meg valótlanul bűncselekmény elkövetésével. A fentiekben ismertetett 1981.389. számú eseti döntésben foglaltak alapján ezen okfejtéssel nem tudok egyetérteni, ugyanis nem az előterjesztett nyilatkozatok számának, hanem a vádolások számának van meghatározó jelentősége. E körben az lényeges, hogy a hamis vádolást követő hamis tényállításokat miként értékeljük. Amennyiben az ügy terheltje terjeszti elő a nyilatkozatot, akkor az önvádolás tilalma folytán a további vádolások nem fognak bűncselekményt eredményezni, ha tanúként terjesztenek elő hamis nyilatkozatot, akkor pedig azért nem áll fenn folytatólagosság, mert a hamis vádolást követő tanúvallomások - büntethetőséget kizáró ok megvalósulása okán -, nem minősülnek bűncselekménynek. A vizsgálat alá vont eseti döntések és a jogirodalom áttekintése alapján a hamis vád miatt abban az esetben sem látok alapot a folytatólagos elkövetésre, hogy ha a különböző vádolási cselekmények egységesen elbírálhatók.

A BH 1997. 377. számú ügyben eljáró bíróság törvényi egységnek minősítette az elkövető azon cselekményét, amely során ugyanazon személy ellen, ugyanazon cselekmény miatt, ugyanazon eljárásban más létező személynek adta ki magát. A döntés az alapját képező ügyben felmerült elhatárolási kérdés mellett a halmazati minősítés tekintetében is iránymutatásul szolgál. Jelen ügyben a tényleges elkövető más létező személynek adta ki magát, testvére adatait mondta jegyzőkönyvbe a gyanúsított kihallgatása során, valamint az előzetes letartóztatás tárgyában tartott meghallgatáson is jegyzőkönyvbe, majd azokat más nevében alá is írta.

Az elkövető amennyiben valóságnak megfelelő vallomást tett volna azt követően, hogy hamis vádolási cselekménye folytán más ellen büntetőeljárás indult, magát bűncselekmény elkövetésével vádolta volna. Ahogyan azt a fentiekben kifejtettem, erre a terhelt nem kötelezhető, az első hamis vádolást követő további hamis nyilatkozatok nem lesznek büntetendőek. A bírói döntés indokolásából és minősítéséből kitűnően a bíróság a hamis vád miatt elvetette a folytatólagos egységként történő minősülést. Az elkövető célja az ügyben az volt, hogy testvérét vonják felelősségre helyette, az általa elkövetett bűncselekmény miatt.

³³⁰ PKKB 1.B.21030/1964.

Jelen ügygel kapcsolatban Ambrus István az elkövető célzatára tekintettel tartaná helyesebb megoldásnak a természetes egységként történő értékelést.³³¹ Mindezekre figyelemmel a hamis vád esetében az ugyanazon eredmény okozása okán tartom követendőnek a természetes egység megállapítását. A privilegizált esetek által tartalmazott szabálysértéssel vagy közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegéssel, valamint fegyelmi vétséggel történő hamis vád esetében is érvényesek a fent leírtak. A bűnhalmazat megállapításának nem látom akadályát a Btk. 269.§ szakasz c) pontja által meghatározott hamis gyanúkeltelemmel elkövetett cselekmények halmozódása esetén sem, ha az elkövető cselekménye több személyre nyilatkozik. Továbbá a hamis vád tulajdonképpen és hamis gyanúkeltelemmel megvalósuló alakzatának halmozódása is előfordulhat. A 6/2009. Büntető jogegységi határozat folytán töretlen azonban a bírói gyakorlat abban, hogy az azonos törvényi tényállás alá eső különböző elkövetési magatartások halmozódása természetes egységet teremt³³² és bűnhalmazat megállapítását nem eredményezheti. A hamis gyanúkeltelem azonban nem marad értékelés nélkül, az a büntetési kiszabása során, mint súlyosító körülmény figyelembe vehető.

A hamis vád alap és privilegizált eseteiben meghatározott elkövetési magatartásainak egyidejű tanúsítása esetében sincs lehetőség bűnhalmazat megállapításra.³³³ Ekkor a súlyosabban minősülő alapeset szerint kell minősíteni a cselekményt. Ismert jogirodalmi álláspont alapján ez esetben a szabálysértésre, fegyelmi vétségre, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegésre vonatkozó hamis vád és a bűncselekményre vonatkozó hamis vád előterjesztése egyidejűleg történik.³³⁴ Ezen tétel helytállóságát a Btk. 268.§ (1) bekezdés b) pontjába ütköző bizonyítékok koholásával elkövetett hamis vád, valamint a Btk. 269.§ c) pontja szerinti privilegizált esetben foglalt elkövetési magatartások egyidejű megvalósítása esetében is fenntartom. Az egység többség halmazat kérdéskörében a hamis vádnál az elhatárolás fő ismérvét az képezni, hogy hány személyt vádolnak hamisan bűncselekmény elkövetésével.

Összegezve a fentieket, jelen kérdéskör esetében az ellentétes dogmatikai álláspontok összevetése determináló jelentőségű, és a korábbi szerzők által felvetett problémák a hamis vád

³³¹ AMBRUS István: Egység és halmazat- régi dogmatikai kérdés új megközelítésben. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék. Generál Nyomda Kft., Szeged, 2014. 81. old.

³³² MÉSZÁR i.m. 1066. old.

³³³ KÖHALMI-CSÁK i.m. 118. old., MÉSZÁR i.m. 1067. old.

³³⁴ Uo.

alap,- minősített és privilegizált eseteinek találkozásánál, valamint az egy tényálláson belüli elkövetési magatartások halmozódásánál egyaránt vizsgálándóak.

I.3.13. A hamis tanúzás tárgykörében lefolytatott kutatás eredményeinek összefoglalása és de lege ferenda javaslat a hamis vád szabályozásához

A doktori értekezésben a történeti áttekintés, nemzetközi fejlemények bemutatása és dogmatikai elemzés során levont következtetések és felmerülő kérdésekre adott válaszok a hamis vád tényállásához kötődő jogalkotásnak szóló de lege ferenda javaslat megalkotását segítették elő.

A doktori dolgozat ezen fejezetében a hamis vádolás az elkövetési magatartások jellegadói ismérveinek teljeskörű elemzése által került a vizsgálódás középpontjába. A doktori dolgozat első fejezetének alapvető célja a bűncselekmény dogmatikai értelemben vett helyes, a jogalkalmazás fejleményeire is tekintettel lévő arányos tényállási rendszer megalkotása. Az akcesszórius jellegű hamis vád legfőbb sajátossága éppen az, hogy az alpbűncselekményhez kötődően értelmezhető, melyet a tényállás szövegében a büntető anyagi jogi tényállási elemek képesek közvetíteni. E törekvés érvényesítésre - a hazai közjogi előzmények és a kontinentális jogrendszerhez tartozó országok vívmányaival kapcsolatban lefolytatott kutatás eredményeit figyelembe véve, kiegészítve a jogalkalmazói gyakorlat és értékelő jogirodalom fejleményeivel - a Btk. 268.§-át érintő, a jelen fejezet valamennyi részeredményének figyelembevételével -, a hamis vád tényállásának módosítását tartom indokoltnak.

A hamis vád alapeseti tényállása az 1978. évi IV. törvényhez képest a Btk.-ban változatlanul fennmarad, de a minősített esetek körét alapvetően kibővítette, mégpedig akképpen, hogy a két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett hamis vád esetei közé beemelte azon alpbűncselekményeket, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegeti (268.§ (3) b.)). A (4) bekezdés beiktatásával, a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat el is ítélik. Az általam javasolt megoldás alapját az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő cselekményre vonatkozó hamis vádra vonatkozó rendelkezések képezik, ahol az alábbi anyagi jogi szempontokat érvényesítő megoldás alkalmazásra került. A jelenleg hatályos Btk. 268.§ (4) bekezdésében a büntető eljárásjogi modellt alkalmazta a jogalkotó.

A hamis vádról szól fejezetben bemutatott kutatás eredményei, különösen a fenti rendelkezések és a külföldi joganyag vizsgálata alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a hamis vád esetében valamennyi dogmatikai probléma az alapügyhöz köthető. A de lege ferenda megállapításaimat továbbá a hamis vád osztrák StGB.-ben érvényesülő megoldására alapozom. Az osztrák StGB. hamis vádolásra vonatkozó, azon belül is a tulajdonképpeni hamis vádra vonatkozó részének lényegadó ismérve az, hogy előtérbe helyezi az alpbűncselekményt. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények összefoglaló sajátossága egyértelműen az, valamely már megindult, folyamatban lévő vagy befejezett, ugyanakkor „más” büntetőeljáráshoz kapcsolódnak valamely módon. A járulékos bűncselekmények megvalósulásának akadályát képezheti az alpbűncselekmény hiánya is, mely nélkül az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény sem valósul meg. A Btk. további korlátokat állít fel a hamis vád és a hamis tanúzás kapcsán az alapügy és az adott igazságszolgáltatás elleni deliktum viszonyát illetően. A Btk. a hamis vád bűncselekmény egyes alap,- valamint minősített eseteit a következőképpen tartalmazza. A jelenleg hatályos Btk. 268.§ szakasza alapján

(1) Aki

*a) mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol,
b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására,
büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád alapján az érintett ellen büntetőeljárás indul.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

*a) a hamis vád alapján a vádlottat elítélik,
b) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegeti.*

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat elítélik.

(5) Aki mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével azért vádol hamisan, mert gondatlanságból nem tud arról, hogy tényállítása valótlan, vagy a bizonyíték hamis, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Különös figyelemmel az osztrák szabályozás kapcsán írtakra, egyéni javaslatot fogalmazok meg a hamis vád bűncselekmény esetlegesen differenciáltabb, az eljárás tárgyát, az alapügyet hangsúlyosabban a középpontba állító szabályozása érdekében. Az általam javasolt módosítások a tényállás alapszerkezetét nem bontják meg, azonban további alkategóriák bevezetése által, azaz alaphűncselekmény súlyossága is értékelésre kerülhet. A módosítás indoka tulajdonképpen az, hogy a jelenlegi tényállás alapját tekintve megfelelően szabályozott, azonban álláspontom szerint a további tényállási elemek beépítésével, a hamis vádhoz szervesen kapcsolódó alaptett értékelése nem teljeskörű. A hamis vád miatt indult büntetőügyben jelentőséget tulajdonítok tudniillik annak, hogy a hamis vád milyen törvényi fenyegetettségű bűncselekményre vonatkozik, valamint, hogy a vádolás alapját képező büntetőeljárás milyen tárgyi súlyú büntetendő bűncselekmény miatt folyik a valótlan, koholt állítások vagy bizonyítékok folytán egy ártatlan elkövető ellen. A fent leírtakra tekintettel a doktori dolgozat - büntető anyagi és eljárásjogi szempontokat is érvényesítő - de lege ferenda javaslata a következő:

Btk. 268.§ (1) Aki

a) mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol,

b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, hamis vádat követ el.

(2) A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti.

(3) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a hamis vád alapján az érintett ellen vétség miatt büntetőeljárás indul.

b) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti.

(4) A büntetés 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a hamis vád alapján az érintettet vétség miatt elítélik,

b) a hamis vád alapján az érintett ellen három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűntett miatt büntetőeljárás indul,

c) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény három évet meghaladó tartamú szabadságvesztéssel fenyegeti.

(5) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a hamis vád alapján az érintettet bűntett miatt elítélik,

b) a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegeti.

(6) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat elítélik.

A javaslat a Btk. 268.§ (2) bekezdése alapján a hamis vád tettesének büntetése két évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád alapján az érintett ellen indult alapügy vétség miatt indult. A privilegizált esetek után a legenyhébb megítélésű eset a vétségre vonatkozó hamis vád kategóriája. Ennek alapján az képezi, hogy az alapügyben szereplő bűncselekmény büntetési tétele azáltal kerül meghatározásra, hogy immáron törvényi szinten utalunk arra, hogy a hamis vád vétségre vonatkozik. Így nem a három évig terjedő büntetés kiszabására nyílik lehetőség a vétségre vonatkozó hamis vád elkövetőjével szemben. Ebből következően a három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények miatt a hamis vád folytán kiszabható szabadságvesztés is három évig terjedhet. Ezáltal már alapeseti szinten különbséget tehetünk az enyhébb törvényi fenyegetettségű vétségekre vonatkozó, és a súlyosabb, büntettekkel vonatkozó hamis vád elkövetőjére vonatkozó jogkövetkezmények között. Ennek akkor van jelentősége, ha különböző tárgyi súlyú alapbűncselekményre vonatkoznak a hamis vádolások és a hamis vád elkövetőjével szemben maximálisan kiszabható büntetés mértékét az alapügy súlyosságához kívánjuk igazítani. A fenti koncepció alapján az alapügy tárgyát képező bűncselekmény tárgyi súlya alapján a hamis vád elkövetőjének büntetése az ott tett megkülönböztetések szerint eltérő. Figyelemmel a Btk. 4.§ szakasz (1) bekezdése által tartalmazott bűncselekmény fogalmára, valamint az 5.§ szakaszára, mely alapján a bűncselekmény bűntett vagy vétség, megfelelőnek tartottam azt, ha nem feltétlenül a büntetés tartamára, vagy tételkeretre történő utalással határozom meg az alapbűncselekmény súlyosságát.

Ezen elv alapján kerülne be a tényállásba a három évig terjedő vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő cselekményre, mint büntettekre vonatkozó hamis vád, melyek szintén súlyosabban minősülnek, ha az alapügy miatt büntetőeljárás indul. A büntetetre vonatkozó alapügyben történő elítélés esetében továbbá egységes büntetésként a kettőtől nyolc évig terjedő tételkeretben lenne lehetőség a büntetés kiszabására. A megfontolásra ajánlott javaslat jelentősége összefoglalva az, hogy ezáltal a különböző tárgyi súlyú alaphüncselekmények és a hamis vád folytán kiszabható büntetések egymással arányossá válnának. A doktori dolgozatban bemutatott - anyagi és eljárásjogi szempontú - álláspont alapvető célkitűzése ezáltal az, hogy az alaphüncselekmény és a hamis vád ugyanolyan fenyegetettségű jogi szankciót vonjanak maguk után.

II. HAMIS TANÚZÁS

II.1. TÖRTÉNETI FEJLŐDÉS

II.1.1. Korai jogfejlődés állomásai³³⁵

A korai magyar jogfejlődést elsősorban az jellemezte, hogy a hamis tanúzásra és esküre egy deliktumként tekintett, melyeket Szent István törvényei a „perjurium” kifejezés alatt tárgyaltak,³³⁶ és Szent István II. törvényének alapján a hamis eskü büntetése a kéz levágása vagy az annak megfelelő váltság volt.³³⁷ 1222 után a szentszékek jártak el többek között a hamis esküt érintő ügyekben, így a római katolikus egyház szentszéki ülnökökből alakult bíróságai³³⁸ bíralták el a hamis eskü miatt eléjük került ügyeket.

Az 1458. évi IX. törvénycikk az egyházi személyek bíraskodásánál már tartalmazott rendelkezéseket a hamis esküre vonatkozóan, olyan tárgykörben, melyben az egyházi személyek (egyházi bírák, akár érsekek és püspökök, akár helyetteseik) bíraskodhattak. Ugyanebben a tárgykörben tartalmaz részletesebb rendelkezéseket a 1462. évi III. törvénycikk 8.§-a, amely a hamis eskü alatt a következőket érti: „az eskü meg nem tartásának és minden hamis eskünek a dolga, és minden ügy, melynek végcélja a bűnös megjavítása.”³³⁹

A Tripartitumban³⁴⁰ a szent korona elleni hamis eskü szerepel, melyet a felségsértések és hűtlenségekről szóló törvényekhez hasonlóan, a bűnös saját osztályrészére alkalmaztak.³⁴¹ A becstelenségi büntetés kiszabására sor kerülhetett egyrészt a királyi ügyigazgató által, másrészt a sértett fél feljelentése alapján, magánvétségként. A hatályos büntetőjog jogintézménye a magánindítvány a korban még ilyen elnevezés alatt nem szerepelt. A későbbiekben ez kikopott a gyakorlatból, törvényi alkalmazására sem került sor, végül

³³⁵ SIMON Nikolett: Összehasonlító büntetőjogi szempontok a hamis eskü európai szabályozásához. *De iurisprudentia et iure publico*, 2016/1. szám., 3. old.

³³⁶ ANGYAL (1940) i.m. 96. old.

³³⁷ PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan. Alaki jog különös része. Alaki jog.* Pfeifer Ferdinánd kiadó, Budapest, 1873. 94. old.

³³⁸ HÁGER Tamás: A magyar büntető igazságszolgáltatás az államalapítást követő első századokban a római és az európai jogfejlődés tükrében, *Debreceni Jogi Műhely*, 2014/1-2. szám, 7-8. old., http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_magyar_bunteto_igazsagszolgalattas_az_allamalapit_ast_koveto_elso_szazadokban_a_romai_es_az_europai_jogfejlodes_tukreben/, letöltés dátuma: 2021.04.10.

³³⁹ 1462. évi III. törvénycikk 8.§

³⁴⁰ *Tripartitum opus iuris consuetudinarii incltyti regni Hungariae.*

³⁴¹ Werbőczy István 30. II. 5.§ In: PAULER (1873) 89. old.

közzvádra üldözendő bűncselekmény lett.³⁴² A Tripartitum „*crimen perijuri*” néven büntette a hamis esküt, mint büntettet, amely alatt a törvényszéki eskü megszegését és mások jogainak veszélyeztetését értette. A büntett alanyaiként azokat jelölte meg, akik képesek az eskütételre és a tizenkettedik életévüket betöltötték.³⁴³ Speciális szabályok vonatkoznak a királyra és az ország primására nézve, ők ugyanis nem személyesen, hanem ügyigazgatóik által tettek törvényszéki esküt. A későbbiekben ezt a kiváltságot kiterjesztették esztergomi érsekekre, valamint a lövöldi perjelekre is, és más személyekre is az országban, mely kiváltságoknál fogva a részükre bíróilag megítélt eskü letétele alól fel voltak mentve s megengedték nekik, hogy helyettük az ő tisztviselőik esküdhessenek, Werbőczy István a hamis eskünek is két fajtáját különböztette meg „*transgressio liciti iuramenti*” és a „*mednacium iuramento firmatum*” elnevezések alatt.³⁴⁴

A hamis eskü tárgyai tekintetében élénk viták folytak Európa szerte, hogy létezik-e ügydöntő, pót-, fedezési-, becslő-, vagy tanúzási eskü.³⁴⁵ Magyarországon a harmadik, és utolsóként említett változatok is megtalálhatóak voltak. Abban mégis kétséget kizáróan egyetértés volt, hogy „aki szándékosan más kárára a valódinál nagyobb értéket esküvel erősíti, hamis esküben válják bűnössé, valamint hogy a vétkeességi hamis eskü nem létezik.”³⁴⁶ Ez utóbbi gondolatot kétségesnek tartom, tudniillik a hamis tanúzás gondatlan formája a jelenleg hatályos magyar büntetőjogban is ismert és létező alakzat.³⁴⁷ Az Tripartitumot követő években a „*perjurio*” kifejezés végig kísérte a XVIII. század egészét, majd az 1792. évi javaslat „*De falsis testibus seu perjurio*” cím alatt foglalta össze a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket.

II.1.2. Az 1843. évi büntetőjogi javaslattól a Csemegi-kódexig³⁴⁸

Az 1843. évi magyar büntetőjogi javaslat első részében volt megtalálható a hamis eskü, mint büntett, amit szűkebb értelemben az követhetett el, „aki a polgári keresetben a perdöntő esküt

³⁴² Uo.

³⁴³ Tripartitum opus iuris consuetudinarii incltyi regni Hungariae I. 30. II. 37.

³⁴⁴ Az esztergomi érseknek és a lövöldi perjelnek az a kiváltsága, hogy tisztelik által tegyenek esküt, tiszteletben tartandó címet viselő 1550. évi LXIV. törvénycikk.

³⁴⁵ PAULER (1873) i.m. 90. old.

³⁴⁶ Uo.

³⁴⁷ 2012. évi C. törvény 272.§ (6) Aki a hamis tanúzást gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³⁴⁸ SIMON (2016) In: DIEP i.m. 3-4. old.

szándékosan hamisan mondta, illetőleg a nyilváníó eskü következeében hamis felfedezeét tett”.³⁴⁹

Az 1868. évi LIV. törvéncikk 22.§-ának is szerves részét képezte a hamis eskü. Emellett ugyanebben a törvényben szó esett a hamis eskü előtt a hatóság részéről elhangzó figyelmeztetés tartalmáról,³⁵⁰ és arról, hogy rendkívuili fontossággal bír az, hogy a hamis eskü következményeit és az igazmondás fontosságát a tanú megértse. A bíróság ez utóbbit az esküminta elfogadásával biztosította.³⁵¹

A Csemegi-kódex megvalósította a már a XIX. század elején is megfogalmazódott törekvéseket. A kódexben a hamis tanúzásról és hamis esküről a XII. Fejezet szólt. A bñncselekmény alapesete az esküvel megerősített hamis vallomástétel volt, melynél, mint látható, az eskü szinte csak másodlagos lehetett, a fő tényállási elem a hamis tanúvallomás lett. Tehát a hamisság nem az eskütételt jellemzi, hanem kifejezetten és egyértelműen a tanúvallomás ismérve e tényállásban.³⁵²

A Csemegi-kódex idején még büntetőjogi kategória volt a kihágás,³⁵³ ezért az erre vonatkozó hamis tanúzás és eskü megvalósítása e körben is lehetséges volt. A tényállás szerves részét képezte továbbá a polgári ügyben való elkövethetőség, amely akár öt évig terjedő börtönt, valamint négyezer forintig terjedő pénzbüntetést is maga után vonhatott. A polgári ügyek még egy kritérium kapcsán érdemelnek említést, mégpedig az értékhatár alapján történő differenciálás okán, ennek megfelelően az ügy tárgyának értéke alapgondolatát tekintve egyezően a hatályos Btk.-val, kiemelt jelentőséggel bírt.³⁵⁴

Az alanyiség tekintetében a szakértő, a tolmács és a fordító is egy tekintet alá esett a tanúval. Az ezzel kapcsolatos szabályok megegyeznek a Btk.-nak a hamis tanúzás alanyairól szóló

³⁴⁹ 1843. évi magyar büntetőjogi javaslat I. rész 237-253.§

³⁵⁰ A büntetőjogi felelősség tudatában való kijelentés a Tripartitumban a de poena perjurorum et auccariorum; Ludas appellatorumként szerepelt. In: Tripartitum: 30. cím.

³⁵¹ 1868. évi LIV. törvéncikk 242.§ Mielőtt a fél eskütételre bocsáttatnék, a bírónak meggyőződést kell szereznie arról, hogy az esküminta értelmét tökéletesen felfogta. E végből az eskü szavait előtte olvassa fel, s ha szükséges, magyarázza meg; egyszersmind pedig az eskü szentségére és a hamis eskü következményeire figyelmeztesse.

³⁵² 1878. évi V. törvény 213.§ Aki bñnvádi ügyben, a bíróság előtt, az ügynek valamely lényeges körülményére nézve hamis vallomást tesz, és azt esküvel megerősíti: a hamis tanúzás büntetettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

³⁵³ 1879. évi XL. törvény a kihágásokról.

³⁵⁴ 1878. évi V. törvény 216.§

rendelkezéseivel. Az esküvel való megerősítésre külön szabályok vonatkoztak, az előbbieken említett alanyok és ügyek szerint differenciálva. A kódex szerint a bűncselekményhez a felbujtás az általános szabályok szerint kapcsolódhatott, valamint erre külön büntetési tételt rendelt a szerint, hogy azt büntető, avagy polgári ügyben követték el.

A büntettekhez társult a hivatalvesztést is, továbbá egy olyan negatív listát is tartalmazott, mely azokról a személyekről is rendelkezett, akik a cselekményt nem követhették el.³⁵⁵ A 225.§ szakasz büntetlenséget biztosított azok számára, akik egyezően a Btk.-val vallomásukat visszavonták, azonban a kódexben ez csak akkor érvényesülhetett, ha a feljelentést még nem tették meg vagy a bűnvádi eljárás nem indult meg, és mielőtt hamis tanúzásából, nyilatkozatából vagy esküjéből másra hátrány háramlott volna. A hatályos törvény az alapügy befejezését jelöli meg végső időpontként arra, hogy a tanú a vallomását visszavonja.

Megjegyzem, hogy a hatályos Btk. a büntetés korlátlan enyhítésére, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzése érdekében a tanú számára az alapügy (jogerős) befejezését jelöli meg végső időpontként arra, hogy az eljáró hatóságnak az általa szolgáltatott bizonyítási eszköz hamis voltát bejelentse. A Csemegi-kódex különbséget tett az alapján is, hogy hamis tanúzást büntető ügyekben vagy, más kihágásra vagy fegyelmi vétségre vonatkozóan követték el, utóbbi esetben a törvény 227.§ szakasza szerint egy évi fogházat és pénzbüntetést vont maga után.

II.1.3. Az 1961. évi V. törvény jelentősége

Az 1961. évi V. törvény nyomán elmondható, hogy a hamis tanúzás dogmatikai alapjai tekintetében jelentős előrelépés volt érzékelhető. A hamis tanúzásról szóló rendelkezései, egyezően a hamis váddal helyesen az igazságszolgáltatási büntettek között kaptak helyet, emellett a hamis tanúzás alapeseti tényállása is fontos tényállási elemekkel bővült. Ez utóbbiak alatt, az ügy lényeges körülményére való vonatkozathatóságot, valamint azt kell érteni, hogy a törvény nem csak a valótlanosság kinyilvánítását, hanem a való elhallgatását is büntetni rendelte. A törvény további érdeme, hogy végleg elhagyja az esküvel való megerősítésre való utalást. A hamis tanúzásról szóló rendelkezéseket a szakértőre is kiterjesztették.³⁵⁶

³⁵⁵ 1878. évi V. törvény 224.§ Nem büntetik az e fejezetben meghatározott cselekmények miatt az: 1. a ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná. 2. a ki büntető, vagy fegyelmi ügyben jogosítva volt a tanúzást, vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a bíróság által figyelmeztetve nem lett.

³⁵⁶ SIMON (2016) In: DIEP i.m. 5. old.

Az 1961. évi V. törvény 176.§ (2) bekezdése alapján a hamis tanúzás büntetése az alapügy súlyosságához igazodott.³⁵⁷ Az öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel való fenyegetettség mellett, az ezt meghaladó büntetéssel sújtható bűncselekményre vonatkozó hamis tanúzás eseteit is megkülönböztette. A halálbüntetés e törvény szerves részét képezve, a hamis tanúzásnál is szerepelt, öt évtől tizenkét évig tartó szabadságvesztés büntetést vont maga után. Az 1961. évi Btk. a büntető, majd polgári ügyekben elkövetett hamis tanúzást követően a fegyelmi, szabálysértési és egyéb ügyekben eljáró hatóságok előtt elkövetett hamis tanúzásról rendelkezett. Ez utóbbi kapcsán, de lege lata jegyezném meg, hogy a hatályos magyar Btk. az egyes hatóságok formula mentén bővítette a hamis tanúzás elkövetési helyeit. A gondatlan elkövetés úgyszintén szankcionálás alá esett, azonban alacsonyabb büntetési tétellel fenyegetve, mint a hatályos és az azt megelőző releváns törvényhelyek esetén. A gondatlan elkövetés e törvényben még külön szakaszban tárgyalva szerepelt, a szabályozási filozófiáját tekintve mégis megegyezett a hatályos Btk.-t megelőző törvény vonatkozó szabályaival.

A választottbíróági eljárás a tényállás részét képezte, ezzel kapcsolatban hozzátenném, hogy hatályos Btk. ellenben már nem tartalmazza *expressis verbis* a választottbíróági eljárásra való utalást, hanem kizárólag az értelmező rendelkezései között szerepelteti azt. Az alapügyben eljáró hatóság feljelentése e törvény alapján is alapkövetelmény volt, ugyanis kizárólag ez alapján indítható a hamis tanúzás miatt büntetőeljárás. Az így tett feljelentés eseteit leszámítva, az elévülési szabályok szintén megegyeznek. Azoknak a köre, akik nem büntethetők a hamis tanúzásért, szinte teljes mértékben azonos a hatályos Btk. megoldásával, mégis a terminológiát tekintve eltérő.

Az 1961. évi V. törvény 181.§ szakasz (1) bekezdésének b) pontja úgy szól, hogy „nem büntethető hamis tanúzásért, akit egyéb alapon mentesség illet, vagy akinek kihallgatása törvénynél fogva kizárt, de e jogára kihallgatása előtt nem figyelmeztették”. Ezen fenti

³⁵⁷ 1961. évi V. törvény 176.§ (2) A büntető ügyben elkövetett hamis tanúzás büntetése

- a) három évig terjedő szabadságvesztés, ha olyan bűncselekményre vonatkozott, amelynek elkövetőjét a törvény javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel fenyegeti;
- b) egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha olyan bűncselekményre vonatkozott, amelynek elkövetőjét a törvény öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegeti;
- c) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha olyan bűncselekményre vonatkozott, amelynek elkövetőjét a törvény öt évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegeti;
- d) öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztés, ha olyan bűncselekményre vonatkozott, amelynek elkövetőjét a törvény halálbüntetéssel is fenyegeti.

törvényhely a jelenleg hatályos Btk. 275.§ szakasz (1) bekezdés b) és c) pontjának feleltethető meg. A feljelentési jogra vonatkozó szabályokat a hatályos Btk.-val egyezően tartalmazta.³⁵⁸ A büntetés korlátlan enyhítése, és a különös méltánylást érdemlő esetben történő mellőzése a korábbi törvény alapján a nyilatkozat visszavonása estén volt lehetséges és nem a bizonyítási eszközök hamis voltának bejelentéséről szólt. A bejelentés kapcsán továbbra sem követelmény az, hogy az elkövető a valóságot feltárja, a hamis tárgyi bizonyítási eszköz hamis voltának bejelentése ellenben jelenleg ide vonható.

II.1.4. Az 1978. évi IV. törvénytől a 2012. évi C. törvényig

Az 1978. évi IV. törvényhez képest a Btk. a hamis tanúzásnál hasonlóan a hamis vádhoz, főként a büntetési tételek tekintetében hozott változást. Az 1978. évi IV. törvény felváltásával a büntető és polgári ügyekben elkövetett hamis tanúzások esetére, első esetben öt év helyett egy évtől öt évig, míg ez utóbbinál, ha annak tárgya különösen nagy vagyoni érték vagy különösen jelentős egyéb érdek akkor öt év helyett, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztést szerepel. A Btk. hatálybalépése előtt a hamis tanúzást fegyelmi, szabálysértési, választott bírósági vagy egyéb hatósági eljárásban is elkövethető volt. A koherens rendszerben történő tényállásváltozások áttekintésére tekintettel és arra, hogy lényegüket tekintve a legtöbb terminológiai és büntetési tételeket érintő, ezért az 1978. évi IV. és a Btk. megegyező rendelkezéseinek dogmatikai kommentárját, az utóbbi törvény hamis tanúzásról szóló tényállásának teljes elemzése kapcsán fogom megadni.³⁵⁹

Nota bene a Btk.-val kapcsolatban újfent utalnék az újonnan bevezetett büntetési tételkeretekre, és arra is, hogy a hamis tanúzás a választottbírószági eljárásban továbbra is elkövethető, annak ellenére, hogy a felhívott törvényhely explicit módon nem ad erre nézve eligazítást. Praejudiciális kérdés tehát az, hogy megindítható-e hamis tanúzás miatt a büntetőeljárás, ha az alapügy még nem fejeződött be? A vázolt eljárási akadály a hamis tanúzás vonatkozásában megegyezik a hamis vádnál írtakkal, ebben a Btk. sem hozott változást. Ekként a hamis tanúzás mindaddig, amíg az ügy, amelyben a hamis tanúzást elkövették nem fejeződik be, a büntetőeljárás csak az alapügyben eljáró hatóság feljelentése alapján indítható, továbbá ezt leszámítva a hamis tanúzás büntethetőségének elévülése az alapügy befejezésének a napján

³⁵⁸ Vesd össze az 1961. évi V. törvény 180.§-át és a 2012. évi C. törvény 274.§-át.

³⁵⁹ Vesd össze a 2012. év C. törvény 272-275.§-okat, és az 1978. évi IV. törvény 238.-241§-okat, különös tekintettel, a Btk. 272.§ (4) és (5) bekezdéseire, valamint a 273.§ és 274.§-okra.

kezdődik. E garanciális jellegű szabályra a hamis vádnál részletesen is kitértek. Az önálló csoportképzés mellett szól az is, hogy új bűncselekményekkel bővült a Btk. XXVI. Fejezete, mint például a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása elhatárolási kérdéseket vet fel a hamis tanúzásnál, melynek jelentősége a további igazságszolgáltatás elleni deliktumokhoz való viszonylatában de lege ferenda javaslat kidolgozását indokolta.

II.2. NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

II.2.1. A nemzetközi jogfejlődés előzményei

A hamis tanúzás nemzetközi szabályozását vizsgálva egészen a római büntetőjogig visszatekintve látható az, hogy a római jog is tartalmazott szankciókat a hamis eskü elkövetőjével szemben. A görög és egyiptomi büntetőjog pedig kiemelt jelentőséget tulajdonított a tudattartalomnak, Hammurabi Törvénykönyve a hamis tanúzást az ítélezés alkalmával a büntetellel történő tanúskodást enyhébb megítélésű esetként csak bírsággal büntette, míg a súlyosabb megítélésűt halállal sújtotta, Manu törvényeiben fontos momentum volt a hamis tanúzás tekintetében a vallás megsértése is.³⁶⁰ Angyal Pál rámutatott arra, hogy kezdetben a hamis tanúzás (testimonium falsum) a hamis eskütől (iusiurandum falsum) egészen különvált, mely utóbbinak teljesen magánjogi jellege volt, azonban a hamis tanúzás ezzel szemben a legrégebbi idők óta bűncselekménynek számít.³⁶¹

A kánonjog már továbblép és egyházi fenyítéssel sújtotta a hamisan esküvőket, ugyan kezdetben azt a gyakorlatot alkalmazták, hogy csak és kizárólag a hamis esküt szankcionálták, és azt is az egyházi tanokhoz és az egyház által közvetett nézetekhez idomulva, csak ezután fejlődött ki az, hogy a hamis tanúvallomások is büntetést érdemelnek.³⁶² A Constitutio Criminalis Carolina hamis esküről szóló részében a talio büntetése volt a domináns, mert a hamis esküt tévő személyt forrábbüntetéssel sújtotta egyik oldalról, emellett a hamis eskü más formáit a már korábban a hamis vádnál is alkalmazott becstelenséggel vagy a felemelt ujjak levágásával torolta meg.³⁶³ Ugyanezen törvény kifejezetten a hamis ítéletet szankcionálta,³⁶⁴ a későbbi jogfejlődés pedig a hamis eskünek a hamis tanúzásról való leválását eredményezte. Pauler Tivadar rámutatott arra, hogy az ezt követő újabb törvényhozási munkák, a hamis esküt, az esküszegést és az esküvel erősített hamis tanúvallomást külön büntettnek tekintették.³⁶⁵

³⁶⁰ ANGYAL (1940) i.m. 91. old.

³⁶¹ Uo.

³⁶² ANGYAL (1940) i.m. 92-93. old.

³⁶³ Constitutio Criminalis Carolina 68. 111. In: PAULER (1873) i.m. 94-95. old.

³⁶⁴ ZLINSZKY i.m. 124. old. In: KÓHALMI i.m. 1. old.

³⁶⁵ PAULER (1873) i.m. 95. old.

A hamis tanúzás és hamis eskü szétválását követően a germán népjogokban perbeli jogellenességként tekintettek a hamis esküre,³⁶⁶ a Carolinát követő törvényhozási munkák az ugyancsak a hamis vádra jellemző hasonbüntetések alkalmazását tették lehetővé a hamis tanúzásnál, gyakran az életfogytiglani szabadságvesztések vagy súlyosabb esetben halálbüntetések kiszabásával.³⁶⁷ A hamis tanúzás tekintetében továbbra is a vallás elleni, a csalás különleges esetekénti értelmezést tartották fenn, illetve a „publica fides” sérelmével járó deliktumokként értelmezték a hamis tanúzást és eskütételt, majd csak később a Liszt munkássága nyomán tekintették igazságszolgáltatás rendjét sértő deliktumnak.³⁶⁸

A későbbi szabályozási megoldások közül az 1870-ben hatályos osztrák büntető törvénykönyv megoldása érdemel kiemelés, ugyanis az akkor hatályban lévő büntetőjogi kódex, a csalás minősített eseteként tekintett a hamis esküre, melynél az elkövető által okozott jogkövetkezmények alapulvételével hat hónaptól egy évig, egy évtől öt évig, illetve súlyos sérelem, a törvényszöveg által alkalmazott formula szerint tetemes sérelem miatt, akár húsz évig terjedő börtönbüntetés kiszabására is lehetőség volt, mely az életfogytiglani szabadságvesztést is elérhette.³⁶⁹ A doktori dolgozat megírásakor hatályos osztrák StGB. megkülönbözteti a bíróság előtti, valamint a közigazgatási hatóság előtti hamis tanúzást, előbbi esetében azt a tanút, aki az ügyre vonatkozó hamis vallomást tesz vagy mint szakértő, hamis szakvéleményt ad, büntetni rendeli.³⁷⁰ Az utóbbi, mintegy privilegizált esetként jelenik meg a törvényben, hasonló dogmatikai megoldás mentén, melyet a hatályos magyar Btk. tartalmaz a hamis tanúzás privilegizált eseteit illetően. A hatályos StGB. nagy fejlődésen ment keresztül a hamis tanúzás dogmatikai elhelyezése kapcsán, a csalástól egészen az önálló tényállás megalkotásáig. Az eskütétel azonban a törvény szerves részét képezi még ma is, ha a hamis tanúzást eskü alatt teszik, vagy esküvel megerősítik, illetve, ha korábbi esküre hivatkoznak.³⁷¹

E helyen a hamis tanúzás és a csalás elhatárolásával a hamis tárgyi bizonyítási eszközt illetően részletesebben foglalkoznék. Az osztrák megoldás ugyan már nem hatályos, de az alkalmazott megoldás példamutató, mert a büntetéseket illetően arányos szabályozást érvényesít. A csalás továbbá akkor merülhet fel, ha az elkövető jogtalan haszonszerzés célzatával általa is tudottan

³⁶⁶ ANGYAL (1940) i.m. 91. old.

³⁶⁷ HABERLIN i.m. 299-308. old In: PAULER (1873) i.m. 91. old.

³⁶⁸ ANGYAL (1940) i.m. 95. old.

³⁶⁹ PAULER (1873) i.m. 95. old.

³⁷⁰ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 402. old.

³⁷¹ Osztrák Strafgesetzbuch 288.§ (1)-(2) bekezdések.

valótlan hamis okirat felhasználásával kíván bizonyítani egy polgári perben, akkor az igazságszolgáltatás működése is veszélybe kerülhet.³⁷² Ekkor a hamis iratokkal igazolt valótlan tényállítás kevésbé a másik félnek való sérelem okozását, hanem a bíróság eljárását és az annak folyamán esetlegesen meghozandó helytelen döntés meghozatalát irányozza elő, téves bírósági döntést eredményez.

Valójában a magánszemélyek vagyoni érdeke és az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez és az ezen célkitűzés mentén a helyes hatósági döntésekhez fűződő érdek kerül szembe, így ezek szembeállításával dönthető el végleg a csalás és a hamis tanúzás közötti elhatárolási konfliktus, ez utóbbi javára. E körben csak azt a következtetést lehet levonni, hogy a fenti cselekmények csalásként történő minősítésére nem kerülhet sor, a perben csalás során a polgári ügyben a fél szerepe folytán azonban a hamis tanúzás megvalósulását körültekintően kell vizsgálni. A problémára a hamis tanúzás tárgyi bizonyítási eszköz felhasználásával elkövetett elkövetési magatartásának elemzésénél részletesen kitérek.

A következő részben tekintettel a hamis eskü szakrális jellegére, mely sokáig meghatározta a magyar büntetőjogban is a hamis tanúzás bűncselekményét, továbbá, ahogyan azt a továbbiak során bemutatom, a hamis eskü még ma is több európai büntető kódex szabályozásának szerves részét képezi, ezért a vallási elemeket tartalmazó hamis esküről külön fejezetben fejtem ki állásponantomat. Ahhoz, hogy a hamis eskünek, valamint a hamis tanúvallomás esküvel való megerősítésének kiemelt szerepet tulajdonítottam a doktori dolgozat megírása során, a korábbi katolikus egyetemen folytatott tanulmányok is hozzájárultak.

II.2.2. Összehasonlító büntetőjogi szempontok a hamis eskü európai szabályozásához³⁷³

A büntetőjogban a gyakorlattal és az elmélettel foglalkozók számára is nagy kihívást jelent egy-egy jogintézmény esetében az a törekvés, hogy megfelelő nemzetközi jogi kitekintés és összehasonlítás keretében vizsgáljon egy-egy büntetőjogi jogintézményt. A büntetőjog számos szakrális hagyománnyal bír, így különösen a különböző eskük és büntetések rendszerét illetően. A büntetőjogi értelemben vett eskünek a hazai jog keretein túl történő elemzéséhez a történeti fejleményeken túl, a nemzetközi standardokhoz igazodva egyaránt hozzátartozik az egyes

³⁷² BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 433. old.

³⁷³ SIMON (2016) In: DIEP i.m. 1-8. old.

külföldi országok joganyagának ismerete, különösen, ha a büntető anyagi jog területén új büntető törvény van hatályban. Ennek elemzéséhez elengedhetetlenül szükséges az egyes európai országok, jelen tanulmány keretében az osztrák, német és francia Büntető Törvénykönyveinek vizsgálata.

A nemzetközi jog pedig magában rejti azt a sajátos értelmezési lehetőséget, mely a Btk. XXVI. Fejezetéből is következik, azaz, hogy a hamis tanúzás büntette leginkább az egyes európai törvénykönyvek relációjában értelmezhető. Ez utóbbi annak ellenére érvényes, hogy a magyar büntetőjogi szabályozás több helyen egyedülálló, és kifejezetten a magyar közjogi hagyományokra épít, és e körben jelentőséggel bírnak (a hamis tanúzás és a hamis eskü tekintetében) a vallási elemek³⁷⁴ és hagyományok. Az összehasonlító büntetőjogi tanulmány célkitűzése az, hogy a büntető anyagi jog tudományán keresztül, a Büntető Törvénykönyv Különös részének témakörébe tartozó kérdések és alkotó jellegű gondolatok felvetésével segítse a büntetőjogi és az kánonjogi irodalom bővítését.

A dolgozat célja a fentiekén túl az is, hogy a német, osztrák és svájci Btk.-k hamis esküre vonatkozó szabályainak elemzésével a hazai Btk.-ban szereplő hamis tanúzás büntetéhez kapcsolódó dogmatikai elemzéseket bővítse immáron, kifejezetten nemzetközi összehasonlító büntetőjogi szempontokat érvényesítve. Továbbá, hogy a magyar büntetőjogban ismert folyamatokat és ezáltal a hamis tanúzás bűncselekményét, a nemzetközi egyházi eredetű és világi eredetű megoldásokat érvényesítő törekvések fényében alkalmazhassuk és kutassuk a hazai és külföldi jogforrásokban.

A tanulmány kettő típusú országcsoportot különböztet meg a hamis tanúzást illetően, egyrészt a hamis esküt érvényesítő, tehát a tisztán a szakrális vonulatot képviselő, illetőleg a hamis tanúzás és a hamis eskü jegyeit ötvöző hamis esküvel megerősített hamis tanúzás formáját érvényesítő országokat. A hazai jogszabályokon és gyakorlat tapasztalatain túl számos következtetés vonható le a periuriumot érvényesítő országok szabályozásából, melyek a magyar keresztény hagyományokhoz hasonlóan ismerik és alkalmazzák a hamis esküt, mintegy bűncselekményi szintre emelve azt.

³⁷⁴ HEIL Fausztin: A hamis tanúzás és a hamis eskü kérdéséhez. Jogtudományi Közlöny, 1983/30. szám, 243-244. old.

Ennek alapján a következőkben azon ismerv mentén kívánok különbséget tenni a germán nyelvű büntető tárgyú törvények között, hogy tisztán szakrális büntetőjogi, avagy vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást érvényesítenek-e. Az előbbi kategóriába tartozik a német Strafrechtsgesetzbuch-on kívül az Olasz Codice Pénal is, az utóbbi kategóriába pedig, szorítkozva kizárólag a germán nyelvi csoportra, az osztrák, a svájci, és ezen túl az 1961. évi V. törvényig hatályban lévő magyar büntetőjog.

II.2.2.1. A szakrális és vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást követő országok jogforrásainak margójára

Ausztria és részben Svájc kifejezetten hasonlóan a jelenleg hatályos Btk.-hoz, az alapesetek körében már elhagyja a hamis esküre vonatkozó szabályozást, és egy, a hazai jogra is jellemző kizárólag a hamis tanúzás büntetendősége mellett állást foglaló rendszert juttat érvényre. Ennek különös jelentősége van akkor, amikor nem kizárólag a tényállás történeti áttekintését kívánom megadni, hanem egy olyan teljes kép kialakítása a cél a bűncselekmény tényállását illetően, amely kiemeli az egyes szakrális elemek szerepét a büntető anyagi jogban, ezzel hozzájárulva a keresztény vallási örökséghez. Tehát nem két idegen témakör egyes kérdéseinek összevetéséről van szó, hanem immáron egy úgynevezett szakrális büntetőjogról a klasszikus büntetőjogi szabályok mellett.

A következőkben, a büntetőjog tudományában az egyes jogalkotói és jogalkalmazó fejlemények hatására kívánom tovább bővíteni az egyházi tudományos értekezések körét, figyelemmel a hamis eskü bűncselekményére.

II.2.2.2. A nemzetközi összehasonítás alapja a magyar jogrendben

A következőkben „egy európai országok” jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvek megoldásait fogom bemutatni magyar nyelven de lege lata és az egyes országokat attól függően kívánom csoportosítani, hogy azok szakrális vagy vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást követnek-e a hamis tanúzás deliktuma vonatkozásában. A csoportképzés ismérése tehát az, hogy a hamis eskü hol érvényesül Európában, a kutatás célja pedig egyebekben nem más, mint az eddig rendelkezésre álló történeti forrásokon túl egy nemzetközi jogi szempontú összehasonítás a magyar és germán nyelvcsaládba tartozó német, osztrák és svájci Büntető Törvénykönyvek között.

Elsőként a magyar büntető anyagi jogot jellemző történeti fejleményeket mutattam be, melynek súlypontja egészen a Csemegi-kódex módosításáig az egyházi gyökerekig visszanyúló hamis eskün alapult a hamis tanúzás, mint igazságszolgáltatási büntett vonatkozásában. A hazai, ugyanakkor nemzetközi szempontokat érvényesítő alapvetések után, a hatályos Btk. és emellett a Be. az egyes a tanúzási akadályokról szóló rendelkezéseinek magyarázatára is kitérek, emellett alkotó jellegű megállapításokat is kívánok tenni a tárgykörben.

II.2.2.3. A német hamis eskü

A német Büntető Törvénykönyv kilencedik fejezetében hamis tanúvallomás és hamis eskü címmel³⁷⁵ tartalmaz rendelkezéseket a hamis tanúzásról, mint az igazságszolgáltatás rendes működését támadó büntetről, melyet egy helyen tartalmaz a hamis esküvel. A német törvény rendszerének sajátossága eltérően a magyar közjogi hagyományoknál elemzettektől az, hogy először, külön a hamis tanúvallomást szankcionálja, majd ezt követően külön szakaszban szól a hamis esküről. A hamis tanúvallomás vonatkozásában megjegyezném, hogy a német Btk. a magyar büntetőjogban megismert szöveg alapján a hamis tanúzást bünteti, ha azt nem eskü alatt teszik meg.³⁷⁶

A német törvény szövege alapján, ha valaki a bíróság vagy az eskü alatt teendő tanúvallomás vagy szakértői vélemény értékelésére jogosult hatóság előtt hamis tanúvallomást tesz, illetőleg hamis szakvéleményt terjeszt elő, és ebben lényegesen eltérő megoldást érvényesít, mint a magyar jog, mert csak akkor büntetendő három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel és követ el bűncselekményt az elkövető, ha ezt nem hamis eskü alatt teszi.

A korábbi jogfejlődés áttekintése alapján azonban elmondható, hogy a német büntetőjog, különösen a német nemzeti tervezet kizárólag az esküvel megerősített hamis nyilatkozatot büntette.³⁷⁷ A német törvény kapcsán leszögezném továbbá, hogy jelenleg hatályos formája hasonlóan a 1871. évi német Btk.-hoz, a hamis esküt említi első helyen, ugyanakkor a jelenleg hatályos törvény hamis eskü helyesbítésére vonatkozó rendelkezései tágabb körűek, mint a

³⁷⁵ Falsche uneidliche Aussage und Meineid.

³⁷⁶ Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998. (BGB1.I.S. 3322.) 153.§ Falsche uneidliche Aussage. Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur eidlichen Vernehmung von Zeugen oder Sachverständigen zuständigen Stelle als Zeuge oder Sachverständiger uneidlich falsch aussagt, wird mit Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu fünf Jahren bestraft.

³⁷⁷ ANGYAL (1940) i.m. 107. old.

korábban felhívott törvényhely, és e körében figyelemmel kell lenni a hamis vallomás helyesbítésére és a vallomástételi szükséghelyzet egyes eseteire.

A hamis eskü tényállása pedig olyan esetekben alkalmazandó, amikor a tanú, a bíróság előtt vagy eskü alatt, illetve a szakértői vélemény értékelésére jogosult hatóság előtt esküt tesz.³⁷⁸ Mindkét cselekmény bűncselekményt valósít meg, és a magyar büntetőjoggal összehasonlítva különbséget tesz az esküvel megerősített és a meg nem erősített vallomások között. A német Btk. az esküvel meg nem erősített hamis tanúzást, mely egyebekben lényegét tekintve a hatályos magyar Btk. 272.§-ában foglaltaknak felel meg, a „falsche uneidliche aussage” elnevezése alatt szerepelteti. Ezt magyar nyelvre fordítva hamis nyilatkozatként vagy eltérő értelmezés alapján, a magyar jogban használatos bűncselekmény elnevezéssel élve hamis tanúvallomásként lehet fordítani.

Ellentétben az angol nyelven használatos perjuryval, a német Btk. 154.§-ában szereplő „meineid” a hamis eskü magyar megfelelője. Míg a német büntető anyagi jog a hamis eskü fogalmával is operál, addig a hazai büntetőjogban az eskütétel és esküvel való megerősítés a büntető anyagi jogból kiveszett, és ezen vallási gyökereken alapuló eskütétel jelentősége, ha közvetetten is, de áttevődött a Be.-re. Ennek alapján a tanúra vonatkozó figyelmeztetések között hasonló szabályokat találhatunk.

A német büntető anyagi jogban a hamis esküt elkövető személy büntetése maximálisan egy évig terjedő szabadságvesztést jelenthet. A (2) bekezdés alapján a büntetés hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés. A 155.§ szakasz alapján nem kizárólag az eskütétel, hanem az esküt megerősítő hamis nyilatkozat, továbbá az arra való utalás is egy tekintet alá esik a hamis esküvel. A következőkben a hazai jogalkotástól idegen, azonban a szakrális esküvel kapcsolatos tovább büntetendő cselekményekkel kívánok foglalkozni, elsőként az ugyanezen fejezetben található „az eskü helyettesítésére szolgáló hamis bizonyítékadással”. Ennek kapcsán megjegyezném, hogy e körben a német Btk. azon magatartásokat tekinti tényállásszerűnek,

³⁷⁸ StGB.154.§ Meineid (1) Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur Abnahme von Eiden zuständigen Stelle falsch schwört, wird mit Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr bestraft.

melyeknél az elkövető, azaz az esküt tevő személy a hatóság előtt biztosítékot ad, illetve erre hivatkozik.³⁷⁹

A „false versicherung an eides statt”³⁸⁰ jogintézményén túl a vallomástételi szükséghelyzet is összefügg a hamis esküvel, méghozzá akként, hogy a német Btk. lehetőséget ad a büntetés enyhítésére, és a hamis eskü következményeitől való mentesülésre,³⁸¹ ha a hamis esküre azért került sor, mert a tanú magát vagy hozzátartozóját kívánta megóvni a büntetés kiszabásától vagy intézkedés alkalmazásától. Ez az intézmény a magyar Btk.-ban kifejezetten nem kapott helyet és a Be. sem értékelte azt a helyzetet, ha a tanú, mint hozzátartozó a megfelelő figyelmeztetések tudatában, - ha ez a tanúvallomásra készült jegyzőkönyvből is kitűnik - hamisan tanúskodik, annak érdekében, hogy hozzátartozóját a büntetés kiszabásától mentse.³⁸² A német Btk. ezzel szemben kifejezetten értékeli a hozzátartozó efféle cselekvőségét, és a 157.§ szakasz vonatkozásában lehetővé teszi a konkrét enyhítést vagy azt, hogy vele szemben a büntetés kiszabásától eltekintsenek. Ebből következően annak vizsgálata is szükséges lenne, hogy mikor kötelezhető eskütétele a tanú a német szabályok alapján,³⁸³ ennek bővebb elemzése azonban meghaladná e fejezet kereteit.

Összességében a német Btk. egyértelműen a tiszta szakrális büntetőjogi vonulatot képviseli a hamis esküt illetően, melynél tetten érhető az a vallási elem, mely a magyar közjogi hagyományokat is jellemezte az 1961. évi V. törvényig. Összevetve a magyar szabályokat a német Btk.-val elmondható, hogy más rendszerben szabályozza a bűncselekményt, így a hamis esküt és annak megerősítését nyilvánítja bűncselekménnyé, emellett azt a hamis tanúzás elé helyezi.

³⁷⁹ StGB. 156.§ Falsche Versicherung an Eides Statt Wer vor einer zur Abnahme einer Versicherung an Eides Statt zuständigen Behörde eine solche Versicherung falsch abgibt oder unter Berufung auf eine solche Versicherung falsch aussagt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.

³⁸⁰ StGB. 156.§

³⁸¹ DOLEZSÁLEK Antal: A hamis eskü rettenetes következményei. Religio és nevelés, Királyi Magyar Egyetemi Könyvnyomó Intézet, 1870/16. szám. 318. old.

³⁸² Kiegészítésként megjegyzendő, hogy a jelenleg hatályos Btk. egyezően a német szabályozással a Btk. 275. § (1) Nem büntethető hamis tanúzásért a) aki a valóság feltárása esetén önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, b) aki a vallomástételt egyéb okból megtagadhatja, de erre kihallgatása előtt nem figyelmeztették, vagy c) akinek a kihallgatása törvény alapján kizárt.

³⁸³ Vessd össze az 1989. évi XIX. törvény 82.§-ával.

II.2.2.4. A hamis eskü jelentősége az osztrák és svájci Btk.-ban

Az osztrák³⁸⁴ és a svájci Btk.³⁸⁵ releváns szabályait összehasonlítva a hamis tanúzást az osztrák Btk. abban a kontextusban tartalmazza, hogy első helyen szabályozza az alapeseti tényállást, illetve a hamis szakvélemény adását és fordítást, ugyanakkor e körben az osztrák Btk. a német nyelvcsaládba tartozó szabályokat támasztja alá, mert az esküvel való megerősítését a cselekménynek, már a minősített esetek között tartalmazza.³⁸⁶ Így a tényállásszerű magatartás súlyosabban minősül, ha a hamis tanúzást eskü alatt teszik, illetve ha arra hivatkozik a tanú.³⁸⁷

Megjegyezném egyebekben, hogy az osztrák StGB. különbséget tesz a bíróság előtti és a közigazgatási hatóságok előtti³⁸⁸ hamis tanúskodás között,³⁸⁹ utóbbit enyhébben büntetve. E körben, egyebekben az osztrák Btk. alapeseti tényállása megegyezik a hatályos magyar Btk.-val, ellenben a minősített eset kapcsán már a német StGB.-vel egyezően tartalmaz adekvát szabályokat. A „mendacio summi quoque nominiscontemtum adinguat”,³⁹⁰ azaz a magasabb Isteni felség semmibe vételével való tetézése a hamis tanúzással elkövetett cselekményeknek, az osztrák Btk. ide vonatkozó rendelkezései alapján is súlyosabb büntetést von maga után. Megállapítható tehát, hogy a fentiek alapján a magyar Btk.-ban érvényesülő szabályozási koncepció érvényesül.³⁹¹

Az osztrák StGB. rögzíti továbbá, hogy nem kizárólag az eskü alatti hamis vallomás, valamint annak esküvel történő megerősítése, tehát egyfajta vallási felelősség súlya alatt való cselevés, hanem ezen felül, ha a törvény előírja az eskütételt, abban az esetben a bíróság előtti hamis eskü is büntetendő. Ez akár hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztést is jelenthet a hamis vallomást tevő tanú számára. E törvény továbbá a hamis tanúzás különös esetei között a szükséges hamis tanúvallomás esetéről is rendelkezik, és hasonlóan a német Btk.-nál elemzettekhez, a hozzátartozó akkor is mentesíthető a hamis tanúvallomás miatt szükséges büntetés kiszabásától, ha hozzátartozója érdekében követte el a cselekményt. Megállapítható

³⁸⁴ Bundesgesetzblatt-Strafgesetzbuch.

³⁸⁵ Schweizerisches Strafgesetzbuch Bundeskanzlei.

³⁸⁶ Schweizerisches Strafgesetzbuch Bundeskanzlei 307.§

<https://www.droit-bilingue.ch/rs/lex/1937/00/19370083-a307-de-it.html>, letöltés dátuma: 2021.03.31.

³⁸⁷ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 402. old.

³⁸⁸ ANGYAL (1940) i.m. 107. old.

³⁸⁹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 402. old.

³⁹⁰ ANGYAL (1940) i.m. 98. old.

³⁹¹ Btk. 272. §

azonban, hogy ez nem vonatkozik arra az esetre, ha eskü alatt teszik a tanúvallomást, erről ugyanis kifejezetten nem szól a törvényhely.

A svájci Btk. hasonlóan az osztrák StGB.-hez, más szabályozási elveket érvényesít az igazságszolgáltatás elleni bűntettek és vétségek között a hamis tanúzás címszó alatt. A valótlan tartalmú nyilatkozat adása, akár tanúként, szakértőként vagy fordítóként, vagy tolmácsként követik el, az esküvel megerősítése a 306.§ (2) bekezdés alapján minősül tényállásszerű magatartásnak. A tényállás érdekessége, hogy a vallási eredetű eskütétel csak és kizárólag akként jut szerephez és akkor büntetendő, ha a tanúvallomás megerősítésére szolgál.

Döntő különbség azonban az osztrák StGB. vonatkozó rendelkezéseire képest, hogy a hamis tanúvallomás esküvel való megerősítése is elkövethető a közigazgatási eljárásban, melyhez hozzátenném, hogy e körben a svájci Btk. egyedülálló szabályozást tartalmazott a fentiek tekintetében Európában. A minősített esetben, mely egyebekben súlyosabban büntetendő, az általam vegyes szakrális büntetőjogi rendszernek nevezett megoldás jut érvényre.

A hamis tanúzás bűncselekménye túlmutatva és magában foglalva a magyar büntetőjog történetében fontos momentumokat, lehetőséget nyújt az olyan szakrális elemeket érvényesítő szabályozási koncepciók megismerésére, mely elsősorban a német nyelvezetű országok vonatkozásában jellemző. A hamis tanúzás a történeti fejleményeket szemlélve hazánkban rendkívül nagy változáson esett át a hamis esküként való felfogástól, egészen az önálló sui generis deliktumokig történő szabályozásig.

A kutatási eredményeket ismertető tanulmány rámutatott arra, hogy az egyes elemzett országok között mi alapján lehet különbséget tenni a szakrális elemeket illetően, és ezzel kívánta közelíteni a büntetőjog tudományán keresztül a keresztény kultúrát, valamint a büntetőjogot. A fenti, szakrális büntetőjogi szabályozást alkalmazó, hamis esküt tartalmazó törvénykönyvek, olyan, a magyar közjogi hagyományok részét képező szabályozást juttatnak érvényre, mely ugyan ellentétben áll a jelenleg hatályos hazai rendelkezésekkel, ugyanakkor a nemzetközi és egyházjogi kérdések szempontjából különösen fontosak.

Az egyházi jogi alapok nélkülözhetetlenek,³⁹² és egyértelműen a kereszténységgel kapcsolatos kérdéseket is felvetnek, melyek egy, a magyar jogban helyet kapó intézmény teljes körű elemzésekor még inkább kiterjesztik a büntetőjogban meglévő ismereteinket, hangsúlyt fektetve az egyes európai országokban érvényesülő büntetőjogi és vallási jellegű jogforrásokban található rendelkezésekre.

II.2.3. A jelenleg hatályos német büntető törvénykönyv hamis tanúaszt érintő rendelkezéseiről

A tényállás nemzetközi fejlődéstörténetét vizsgálva a koncepcionális elemzés mellett a hatályos német és osztrák büntetőjogi rendelkezések részletesebb vizsgálata is a doktori dolgozat részét képezi. Elsőként a német büntető anyagi jogi rendelkezéseket elemzem. A német StGB. kifejezett rendelkezéseket tartalmaz a hamis tanúzás kapcsán, ez alapján, „aki tanúként vagy szakértőként a bíróság előtt indokolatlanul hamis vallomást tesz a bíróság vagy a tanúk vagy szakértők eskütételéért felelős más szerv előtt, vagy más szakértői vélemény értékelésére hivatott hatóság előtt,³⁹³ három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.³⁹⁴ A német büntetőjogban a hamis eskü külön is szerepel, melyet bűncselekményként értékel, amennyiben azt az arra hivatott hatóság előtt követik el. A német StGB. 154.§ szakasza alapján, „aki a bíróság előtt vagy az eskü alatt megtett tanúvallomás továbbá szakértői vélemény értékelésére feljogosított hatóság előtt esküt tesz, hamis esküt követi el”, mely a hamis tanúzás mellett szintén bűncselekménynek minősül.³⁹⁵

A német StGB. és a hatályos magyar Btk. hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseinek összevetésekor, az elkövetés helyére vonatkozóan a következő megállapításokat lehet tenni. A Btk. 272.§ szakasza nem, ugyanakkor a német StGB. tényállása külön tartalmazza a bíróságok előtti elkövetést. A Btk. a német megoldással egyezően összefoglaló elnevezéssel a hatóságok előtti elkövetést rendeli büntetni, melybe a bíróságok is beletartoznak. Megjegyzem, hogy a

³⁹²ATZÉL Béla: A hamis eskü és a hamis tanúzás a római- és kánonjogban. Büntetőjogtörténeti tanulmány. (Első közlemény), Katolikus Szemle, Budapest, 1907. 811. old.

³⁹³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 423. old.

³⁹⁴ StGB. 153.§ Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur eidlichen Vernehmung von Zeugen oder Sachverständigen zuständigen Stelle als Zeuge oder Sachverständiger uneidlich falsch aussagt, wird mit Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu fünf Jahren bestraft.

³⁹⁵ StGB. 154.§ Meineid Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur Abnahme von Eiden zuständigen Stelle falsch schwört, wird mit Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr bestraft.(2) In minder schweren Fällen ist die Strafe Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren.

német StGB.-ben a hamis eskünél is külön szerepelnek a bíróságok. A Btk. egyszerűsítő megoldást tartalmaz, mivel a Btk. 459.§ (1) bekezdésének 9. pontja alapján a törvény alkalmazásában hatóság a bíróság és az ügyész is. Összehasonlító elemzés alapján az a következtetés vonható le, hogy további közös tényállási elem a hatóság előtti elkövetés. Az elkövetési magatartásoknál a német StGB. a hamis tanúvallomás megtétele mellett a hamis szakvélemény előterjesztését tartalmazza, mindkét esetben akkor minősül bűncselekménynek, ha ezt a tanú vagy szakértő esküvel erősíti meg. Ez részben megegyezik a hatályos Btk. szabályozásával, amennyiben az esküvel való megerősítést a Be. tanúra, valamint a szakértőre vonatkozó figyelmeztetésekkel tekintjük egyenértékűnek.

A német StGB. 156.§ szakasza a hamis tanúzás bűncselekményének egy további elkövetési magatartását szabályozza, azáltal, hogy a „hamis tanúzással egyenértékű nyilatkozat” (falsche uneidliche aussage) megtételét is büntetni rendeli. Ezáltal „aki valótlan nyilatkozatot nyújt be az eskü helyett az eskütételért felelős hatóság előtt, vagy hamis állításokat tesz ezen nyilatkozatra hivatkozva, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő”. E bűncselekmény hasonló elkövetési magatartást rögzít, mint a Btk. 272.§ (1) bekezdésébe ütköző és (2) bekezdés c) pontja szerint minősülő esete, azáltal, hogy a magyar Btk. ezen rendelkezéshez hasonlóan hamis okirat felhasználásáról rendelkezik. Ez azonban nem teljesen feleltethető meg egymásnak. Ellentétben a Btk. felhívott szakaszával az StGB. hamis tárgyi bizonyítási eszközről nem szól, ugyanakkor a német büntető törvénykönyv e tekintetben hasonló szabályozást követve nyilvánítja bűncselekménynek a tényállásba illő elkövetési magatartásokat, melyek valótlan nyilatkozat felhasználásával kapcsolatosak és az elkövető tanúként vesz részt az eljárásban vagy a német StGB. szerint eskütételre kötelezett. Megjegyzem, hogy a hatályos Btk. alapján a hamis tanúzás akkor valósul meg, ha a tanú a rá vonatkozó törvényi figyelmeztetéseket követően valósít meg a bűncselekmény törvényi tényállásába ütköző magatartást.

A német StGB.-ben található tanúzási szükséghelyzet magyar Btk.-ban található büntethetőséget kizáró okok rendszerére figyelemmel értelmezhető. Az StGB. következő szakaszában a tanúzási szükséghelyzet címszó alatt büntethetőséget kizáró okokat létesít, emellett lehetővé teszi a büntetés akár korlátlan enyhítését is. A hatályos Btk. 275.§ (1) és (2) bekezdéseire figyelemmel elmondható, hogy mind a magyar, mind pedig a német Btk. büntethetőséget kizáró okként tekint azon esetekre és méltányolja a tanú azon helyzetét, amikor nem várható el tőle, hogy adatot szolgáltatson az általa, vagy a hozzátartozója által elkövetett

bűncselekménnyel kapcsolatban. Az eltérés a német StGB. által tartalmazott eskütételre vonatkozó szabályok terén érzékelhető.

Az StGB. 157.§ szakaszának (1) bekezdésében „tanúságtétel vészhelyzet” címszó alatt szankcionálja azon esetet, ha a tanú vagy a szakértő hamis tanúzásban vagy egyéb hamis nyilatkozat megtételében bűnös. Ez alapján „ha a tanú vagy a szakértő hamis tanúzást követ el és bűnösnek nyilvánítják, a bíróság saját belátása szerint enyhítheti a büntetést (49. § (2) bekezdés), vagy a büntetéstől teljes mértékben tartózkodhat is, amennyiben az elkövető valótlan vallomást annak érdekében tette, hogy a hozzátartozója vagy a saját magával szembeni büntetőjogi jogkövetkezményeket elhárítsa”.³⁹⁶ Továbbá a (2) bekezdés szerint arra is lehetőség van, hogy a bíróság saját belátása szerint teljes mértékben tartózkodjon a büntetéstől. A bíróság enyhítheti is a büntetést, tekintettel a német StGB. 49.§ (2) bekezdésére. E körben a magyar Btk. alapján álláspontom szerint jelentősége annak van, hogy a mentességre történt-e figyelmeztetés.³⁹⁷

Ezzel ellentétes álláspont jelenik meg a német StGB. 156.§ szakaszának rendelkezéseiben, amikor leszögezi, hogy a korlátlan enyhítésre kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha az eskütétel nem történt meg. Tehát ha az elkövető abból a célból cselekszik, hogy saját magát vagy hozzátartozóját védje, hiszen a valóság felfedése esetében éppen maga, vagy hozzátartozóját vádolná bűncselekmény elkövetésével. Míg az első bekezdés a büntetés korlátlan enyhítését, második bekezdés a büntetlenséget tesz lehetővé parallel módon, mint a Btk. hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezései, figyelemmel a büntethetőséget kizáró okok fennállására.

A német jogalkotó nem értékeli külön azt a motívumot, amely az elkövetőt a helyes útra tereli, azaz a valótlan vallomás hamis voltának felfedezésére ösztönzi. E körben nagyobb érdek fűződik ahhoz, hogy a tanú ne tegyen valótlan vallomást, az igazságszolgáltatás rendes működése, mint védett jogi tárgy az elsődleges. A német StGB. 158.§-a tartalmazza hamis vallomás módosítását, mely alapján „a bíróság saját belátása szerint enyhítheti a hamis tanúzás, az eskü

³⁹⁶ StGB. 156. (1) 1) Hat ein Zeuge oder Sachverständiger sich eines Meineids oder einer falschen uneidlichen Aussage schuldig gemacht, so kann das Gericht die Strafe nach seinem Ermessen mildern (§ 49 Abs. 2) und im Falle uneidlicher Aussage auch ganz von Strafe absehen, wenn der Täter die Unwahrheit gesagt hat, um von einem Angehörigen oder von sich selbst die Gefahr abzuwenden, bestraft oder einer freiheitsentziehenden Maßregel der Besserung und Sicherung unterworfen zu werden.

³⁹⁷ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 429. old.

helyett való hamis megerősítés vagy a hamis tanúvallomás miatt kiszabott büntetést (49. § (2) bekezdés), vagy eltekinthet a büntetéstől, ha a hamis vallomás valótlanságának közlésére időben kerül sor”. A német StGB. 155.§ szakaszát a 153.§ szakaszra tekintettel kell értelmezni, ugyanis az StGB. ezen bűncselekmény vonatkozásában a hamis esküvel egyenértékű cselekményekről rendelkezik, így különösen az eskü helyébe lépő megerősítésről, valamint ez utóbbiakhoz kapcsolódó fellebbezésről.³⁹⁸ Megjegyzem továbbá, hogy a német StGB. felhívott rendelkezése mintegy bővíti a Btk. 275.§ (1) bekezdésében írt eseteket, álláspontom szerint tehát, még a tanú esetleges büntetlensége esetén is fontosabb az, hogy a bíróságok, más hatóságok előtt a tanúk valós nyilatkozatokat tegyenek. A felhívott rendelkezés elemzésénél utalnék a hamis vádnál a büntetés korlátlan enyhítésénél elmondottakra.

A német StGB. a hamis tanúzás kísérletét is büntetni rendeli, „versuch der anstiftung zur falschaussage” címszó alatt. A kísérleti szakban maradt hamis tanúzás is büntetendő, hiszen az StGB. 159.§ szakasza alapján a hamis tanúzás és a hamis esküvel megerősített tanúvallomás kísérletére, továbbá a hamis tanúzásra történő rábírnai törekvésre a befejezett bűncselekményre vonatkozó szabályok az irányadók,³⁹⁹ és e helyen a német törvény utal a 153.§ szakaszban szabályozott hamis tanúzás bűncselekmény alapesetére, valamint a 156.§ szakaszban foglalt hamis bizonyítási eszköz szolgáltatására.

Tekintettel arra, hogy a német büntető törvénykönyv a hamis tanúzásra rábírást sui generis deliktumként rendeli büntetni a hamis tanúzásról szóló fejezetben, külön is a vizsgálódás és nemzetközi kitekintés tárgykörébe kívánom vonni. A bűncselekmény a hamis tanúzás viszonylatában számos minősítési kérdést vet fel a magyar Btk. kapcsán is. E körben a német büntető törvénykönyvben található tényállás további speciális tényállási elemekkel egészül ki, figyelemmel arra, hogy a hamis esküvel történő megerősítés részét képezi a szabályozásnak. A német StGB. 160.§ szakasza alapján, „aki mást hamis eskütételre felbújt, vagy mást hamis vallomás megtételére, valótlan biztosíték adására rábír, szintén szabadságvesztéssel vagy akár pénzbüntetéssel büntethető”.

³⁹⁸ StGB. 155.§ Dem Eid stehen gleich (1) die den Eid ersetzende Bekräftigung, (2) die Berufung auf einen früheren Eid oder auf eine frühere Bekräftigung.

³⁹⁹ StGB. 159.§ Für den Versuch der Anstiftung zu einer falschen uneidlichen Aussage (§ 153) und einer falschen Versicherung an Eides Statt (§ 156) gelten § 30 Abs. 1 und § 31 Abs. 1 Nr. 1 und Abs. 2 entsprechend.

A Btk. a hamis tanúzást mind szándékos, mind pedig gondatlan elkövetés⁴⁰⁰ esetén büntetni rendeli. Gondatlan elkövetés a Btk. alapján kizárólag a büntető vagy polgári ügyben való elkövetéshez kötődhet.⁴⁰¹ A német StGB. magyar szabályozással egyezően bűncselekménnyé nyilvánítja a gondatlan hamis tanúzást,⁴⁰² így a 161.§ szakasza alapján egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az, „aki gondatlanságból hamis tanúvallomást tesz vagy hamis tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltat.”⁴⁰³ Ezáltal a hamis tanúzás tulajdonképpeni és 156.§-ában elemzett formája is elkövethető gondatlanságból. Mindkét esetben egy évig terjedő szabadságvesztés a büntetés. A német StGB. 161. § szakasz (2) bekezdése szerint „az elkövető gondatlan hamis tanúzás miatt nem büntethető, ha a vallomás valótlanosságát felfedi.”⁴⁰⁴

A német StGB. rendelkezéseire tekintettel a Nemzetközi bíróságok és nemzetközi vizsgálóbizottságok előtt elkövetett hamis tanúzás bűncselekménye kapcsán meg kívánom jegyezni, hogy a magyar Btk. nem terjeszti ki az elkövetés helyeként megjelölt hatóságokat a nemzetközi büntetőbíróságokra. A német StGB. ezzel szemben e jogforrás keretén belül rendelkezik a nemzetközi bíróság előtt elkövetett hamis tanúzás bűncselekményről is.

II.2.4. Az osztrák StGB. releváns rendelkezéseinek magyarázata

Az osztrák StGB. hatályos rendelkezései alapján az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények önálló fejezetben kapnak helyet. Az osztrák StGB. kilencedik fejezte hamis vallomás és hamis tanúzás címet viseli, melyben helyen található meg a hamis tanúzás valamennyi esete, önálló bűncselekményként. Az osztrák büntető igazságszolgáltatásban részt vevő hatóságok számára is fő célkitűzésként jelenik meg, hogy büntetőeljárásokban a társadalmi részével meghatározó, ugyanis az anyagi igazság kutatásában a tanúk szerepvállalása vallomástételük útján elengedhetetlen. Továbbá a valós tényeken alapuló ítéletek mintegy alapelvárásaként jelennek meg az igazságos ítélet létrehozásnak folyamatában, és ennek jelentőségét és szerepét mi sem mutatja jobban, mint az osztrák StGB.-ben található

⁴⁰⁰ Btk. 272.§ (6) Aki a hamis tanúzást gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴⁰¹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 428. old.

⁴⁰² Fahrlässiger Falscheid; fahrlässige falsche Versicherung an Eides Statt

⁴⁰³ StGB. 161. § (1) Wenn eine der in den § 154 bis 156 bezeichneten Handlungen aus Fahrlässigkeit begangen worden ist, so tritt Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder Geldstrafe ein.

⁴⁰⁴ StGB. 161.§ (2) Strafflosigkeit tritt ein, wenn der Täter die falsche Angabe rechtzeitig berichtet. Die Vorschriften des § 158 Abs. 2 und 3 gelten entsprechend.

szigorú büntetési tételek, és az osztrák jogalkalmazó szervek által alkalmazott egyes jogkövetkezmények.⁴⁰⁵

Az osztrák Btk. huszonegyedik szakaszában rendelkezik az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekről. Ezen fejezet önálló deliktumként tartalmazza a büntető, valamint polgári bíróságok előtt elkövetett hamis tanúaszt, a közigazgatási hatóságok előtt elkövetett hamis tanúaszt, továbbá rendelkezéseket a büntethetőséget kizáró okoknak a terhelt önmaga vagy hozzátartozója érdekében elkövetett tényállásszerű cselekményére vonatkozóan, végezetül külön szakaszokban tárgyalja a hamis tárgyi bizonyítási eszközök felhasználását. A következőkben a hamis tanúaszt érintően vizsgálom meg az egyes, az osztrák StGB.-ben szabályozott bűncselekményeket, különös tekintettel a magyar Btk. releváns rendelkezéseire.

Az osztrák StGB. ezen fejezetében hamis vallomás és hamis tanúaszt címmel a következő szerkezetben rendelkezik hamis tanúaszt egyes alakzatairól. Eltérően a magyar büntetőjogi megoldástól az osztrák jogalkotó azt a szabályozási megoldást választotta, hogy az egyes elkövetési magatartásokat külön szakaszokban, külön bűncselekményként értékeli. E fejezetben elsőként a hamis tanúvallomás megtételét, valamint a hamis szakvéleményadást, mint elkövetési magatartásokat rendeli büntetni. Az StGB. 288.§-ában a Btk. rendelkezéseivel egyezést mutatva rendeli büntetni a hamis tanúaszt így „az a tanú, aki az ügyre vonatkozó hamis tanúvallomást tesz a bíróságon, vagy mint szakértő, hamis megállapítást vagy hamis szakvéleményt nyújt be a bíróságon, hamis tanúaszt miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.⁴⁰⁶

Az osztrák StGB. 289.§ szakaszának (3) és (4) bekezdései a közigazgatási hatósági meghallgatás során elkövetett hamis tanúaszt egy évig terjedő szabadságvesztéssel és 720 napi tételszámú pénzbüntetéssel is büntethetik. Ellentétben a Btk. 272.§ (1) és (2) bekezdéseivel, az StGB. egy szakaszban rendelkezik a hamis tanúaszt és a hamis szakvéleményadás következményeiről is. Ezen bűncselekmény a „Hamis, sértő vallomások”⁴⁰⁷ elnevezés alatt szerepel az StGB.-ben. A tényállási elemek összehasonlítása alapján elmondható, hogy a német

⁴⁰⁵ Johannes KEPLER: Ausgewahlte aspekte der falsche beweis aussage vor gericht. Universitas Linz, 2020. 5. old.

⁴⁰⁶ Osztrák StGB. 288.§ (1) Wer vor Gericht als Zeuge oder, soweit er nicht zugleich Partei ist, als Auskunftsperson bei seiner förmlichen Vernehmung zur Sache falsch aussagt oder als Sachverständiger einen falschen Befund oder ein falsches Gutachten erstattet, ist mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren zu bestrafen.

⁴⁰⁷ Falsche uneidliche Aussage.

büntető törvénykönyv büntető ügyekben történő elkövetésről rendelkezik. Az osztrák StGB. ellenben nem rendelkezik külön a büntető, valamint polgári ügyekben történő elkövetésről. Továbbá megállapítható, hogy a hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatása nem szerepel külön elkövetési magatartásként.

E körben utalnék a hamis tanúzás bűncselekmény történeti fejlődésének bemutatásánál elmondottakra, és arra, hogy a magyar jog jelenleg már nem rendelkezik a hamis tanúzás a német és osztrák büntetőjogban jelenleg is létező bűncselekményről. Ezen bűncselekmény vonatkozásában azonban rámutatok arra, hogy a hamis tanúzás és hamis eskü témakörében, az eskütétel jelentősége hazánkban, a hatályos Be. 176.§ (1) bekezdésében tartalmazott vallomástétel akadályaira vonatkozó közlési kötelezettségre, és azok elfogadására korlátozódott, vallási jellegét napjainkra teljes egészében elvesztette.

Az osztrák StGB.-ben található bíróság előtti hamis tanúzás nem csak a magyar, hanem a német vonatkozó büntetőjogi szabályokkal is hasonlóságot mutat. Az osztrák StGB. 288.§ szakaszának (2) bekezdése annyiban tartalmaz többlet tényállási elemeket a Btk. 272.§-ához képest, hogy az eskü alatt tétel vagy a hamis tanúvallomás esküvel történő megerősítése esetén,⁴⁰⁸ a hamis tanúzás bűncselekmény is súlyosabban büntetendő lesz, mely a hamis tanúzás minősített esetét képezi. A büntetés ez esetben hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztést jelenthet.

A közigazgatási hatóságok előtt elkövetett hamis tanúzás (falsche beweisaussage vor einer verwaltungsbehörde) is külön szerepel az osztrák StGB. 289.§ szakaszában. Figyelemmel arra, hogy a Btk. 272.§ szabályozott hamis tanúzás valamennyi hatóság előtt megvalósítható, az elkövetés helyének vizsgálata az osztrák Btk. vonatkozásában is elengedhetetlen. Az osztrák StGB. 289.§ (1) bekezdése a közigazgatási szervek előtt történő elkövetés esetén is tényállásszerűvé teszi a cselekményeket.⁴⁰⁹ Hozzáteszem, hogy az osztrák StGB. 289.§ (3) bekezdése a szövetségi kormány, fegyelmi hatóságokat is nevesíti e körben. Alapeset szerint rendeli büntetni és ezáltal külön kiemeli a törvény ugyanazon szakasz (4) bekezdésében azt az

⁴⁰⁸ Alois BIRKLBAUER- Marianne Johanna HILF- Cathrine KONOPATSCH- Florian MESSNER- Klaus SCHWAIGHOFER- Stefan SEILER- Alexander TIPOLD: STGB. Strafgesetzbuch. Praxiscommentar. FACULTAS, Wien, 2018. 1485. old.

⁴⁰⁹ BIRKLBAUER-HILF-KONOPATSCH-MESSNER-SCHWAIGHOFER- SEILER-TIPOLD aaO. 1491. old.

esetet, ha az elkövetés a nyomozó hatóság vagy ügyészség előtt történik, ezáltal megjelölve az egyes hatóságokat.⁴¹⁰

A büntethetőséget kizáró okok érvényesülése az osztrák StGB.-ben aktív bűnbánat, elnevezéssel szerepel a hamis tanúzás bűncselekménynél. Az osztrák StGB. 290.§-a tartalmazza a büntethetőséget kizáró okokat. Az (1) bekezdés alapján, „aki hamis tárgyi bizonyítékot azért terjeszti elő, hogy ezzel önmaga vagy hozzátartozója által elkövetett bűncselekményt leplezze, vagy azért nem fedi fel a hamis bizonyíték vagy vallomás hamisságát, hogy a vele, mint terhelttel vagy hozzátartozójával szemben kilátásba helyezett joghátrányt enyhítse, nem büntethető”. Figyelemmel a Btk. 275.§ (1) bekezdés a) pontjára, mely alapján nem büntethető hamis tanúzásért, aki önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná megállapítható, hogy hasonló módon szabályozza az osztrák Btk.⁴¹¹ és a magyar Btk. a terhelt önmaga, valamint a hozzátartozója érdekében elkövetett hamis tanúzás bűncselekménye esetén irányadó szabályokat.⁴¹² További részletszabályokat tartalmaz e körben az osztrák StGB. 289.§ (1) bekezdés első három pontja. Az első pont szerint „nem büntethető az elkövető a fenti esetben akkor sem, ha nem tudta, hogy vallomása valótlanságának felfedésével önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. A 2-3. pontok alapján továbbá „azért nem hozta a hatóság tudomására a büntethetőséget kizáró okot, hogy a büntető törvénykönyvben meghatározott jogkövetkezmények alól mentesüljön, vagy a nyilatkozta megtételekor tudatosan valótlan nyilatkozatot tett.”

A fentiekből következően tehát a tanú nem kötelezhető olyan vallomás megtételére, mellyel önmaga vagy más fentiekben meghatározott személyi kör ellen bizonyítékot szolgáltatna. Az osztrák büntetőjog is ismeri és alkalmazza a nemo tenetur elvét,⁴¹³ még pedig akként, hogy az önvádra kötelezés tilalma nem sérülhet oly módon, ezzel a tanú önmaga vagy hozzátartozója ellen bizonyítékot bocsátana a hatóság rendelkezésére. Az osztrák szabályozás e körben megengedőbb szabályokat tartalmaz, mint a magyar Btk. releváns szakaszai.

⁴¹⁰ Osztrák StGB. 288.§ (4)

⁴¹¹ BIRKLBAUER-HILF-KONOPATSCH-MESSNER-SCHWAIGHOFER-SEILER-TIPOLD aaO. 1485. old.

⁴¹² Btk. 275. § (1) Nem büntethető hamis tanúzásért

a) aki a valóság feltárása esetén önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, b) aki a vallomástételt egyéb okból megtagadhatja, de erre kihallgatása előtt nem figyelmeztették, vagy c) akinek a kihallgatása törvény alapján kizárt.

⁴¹³ KEPLER aaO. 30-31. old.

Az egyéb büntető eljárási jellegű szabályok körében az osztrák StGB. 290.§ szakaszának (1a) bekezdése arról rendelkezik, hogy „nem büntethető az elkövető az ellene folyamatban lévő büntetőeljárásban, ha hamis bizonyítékot csatol be”.⁴¹⁴ Ez a Btk. 272.§ (3) bekezdésével hasonló rendelkezés, amely szerint a (2) bekezdés c) pontja alapján a büntetőügy terheltje a hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásáért nem büntethető. A (2) bekezdés további értelmező rendelkezéseket tartalmaz arra az esetre, hogy a házasság vagy bejegyzett élettárs hozzátartozói státusza az élettársi kapcsolat megszűnése vagy a házasság felbontása után is fennmarad. Ebből következően a volt élettárs és volt házastárs érdekében elkövetett hamis tanúzásra is kiterjesztésre került az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés. Az osztrák StGB. aktív bünbánat elnevezés alatt szabályozza azon eseteket, amikor „az elkövető nem büntethető olyan a 288.§ vagy a 289.§-ban foglalt cselekményért, ha a valótlan nyilatkozatot a kihallgatása végéig kijavítja.”⁴¹⁵ Ez annyiban mindenképpen magyarázatot igényel, hogy az osztrák StGB. büntelenséget biztosít arra az esetre, ha a tanú még a tanúkihallgatás folyamán a vallomása valótlanágát felfedi, melyre a tanúkihallgatás végéig van lehetősége.

II.2.5. A hamis tanúzás a francia Code Pénalban

A Code Pénal külön fejezetben tartalmazza az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeket, melyek a kódex IV. Nemzet, állam és béke elleni bűncselekményekről szóló könyvének,⁴¹⁶ III. „Állam elleni támadások” címében kaptak helyet.⁴¹⁷ Ezen cím III. fejezete „Az állami tekintély elleni büntettek” című alfejezetében szabályozza a következőkben felsorolt bűncselekményeket. Ezen fejezet három külön csoportot és egy kiegészítő kategóriát különböztet meg: elsőként az igazságszolgáltatás működése elleni büntettek⁴¹⁸ belül a mentő körülmény elhallgatását (CP.434-1-3.) és a bűnpártolást (recel, CP.434-3., CP.434-4-2.) szankcionálja. A második kategóriát az igazságszolgáltatás gyakorlása elleni büntettek képezik,⁴¹⁹ amelyek a tanúvallomás megtagadását (CP.434-7-1.), titoksértést (CP.434-7-2.), vesztegetést (CP.434-7-2.), vesztegetés elfogadását (CP.434-9-1.), hamis tanúzást (CP. 434-13-20.), zártörést (CP.434-21.) tartalmazza. A harmadik kategóriát az igazságszolgáltatás

⁴¹⁴ Osztrák StGB. 290.§ (1a) Der Täter ist nach § 288 Abs. 3 ferner nicht zu bestrafen, wenn sich die Untersuchung des Ausschusses gemäß Art. 53 B-VG gegen ihn gerichtet und er eine falsche Beweisaussage abgelegt hat, um die Gefahr strafrechtlicher Verfolgung von sich abzuwenden.

⁴¹⁵ Osztrák StGB. 291.§

⁴¹⁶ Code Pénal Livre IV: Des crimes et délits contre la nation, l'Etat et la paix publique.

⁴¹⁷ Replier Titre III: Des atteintes à l'autorité de l'Etat.

⁴¹⁸ Code Pénal 434-1-7. Des entraves à la saisine de la justice.

⁴¹⁹ Code Pénal 434-7-23-1. Des entraves à l'exercice de la justice.

tekintélye elleni büntettek jelentik,⁴²⁰ mely az igazságszolgáltatással összefüggő titoksértés (CP.434-24-25.) és a fogolyszökés (CP.434-27-35.) tényállásait tartalmazza. Végezetül a negyedi kategória a kiegészítő büntetésekről és jogi személyekkel szembeni jogkövetkezményekről szól.⁴²¹

Az állami tekintély elleni büntettek egyes alkategóriáinak behatóbb elemzését az indokolta, hogy látható legyen, az, hogy a hamis tanúzás mely bűncselekményekkel együtt került szabályozásra a francia büntető anyagi jogi kódexben.⁴²² Az egyes kategóriák elnevezésének fordítása majd összevetése után látható, hogy a Code Pénal igazságszolgáltatás elleni bűncselekménynek tekinti a hamis tanúzást, melynek elsődleges védett jogi tárgya az igazságszolgáltatás törvény szerinti helyes működése. A hamis tanúzás (subornation de témoins) egy sorban büntetendő a tanúvallomás megtagadásával, egyes ide sorolt korrupciós jegyeket magukon hordozó bűncselekményekkel, valamint a zártöréssel.

A CP.434-13. alapján, „ha a tanú a bíróság vagy más hatóság előtt eskü alatt hamis tanúvallomást tesz, 5 évig terjedő szabadságvesztéssel és 75000 euró pénzbüntetéssel büntetendő. A hamis tanú mentesül a büntetés alól, ha a vallomását még a büntetőeljárás befejezése előtt magától visszavonja”.⁴²³ A CP.434-14. alapján „a hamis tanúzás hét év börtönbüntetéssel és 100 000 euró pénzbírsággal büntetendő, ha az elkövető jutalom reményében tett hamis tanúvallomást vagy akivel szemben a hamis tanúzást elkövették felelősséggel tartozik”.⁴²⁴

A Code Pénal a hamis tanúzást az igazságszolgáltatás működését sértő deliktumok között helyezte el, mely utal a bűncselekmény védendő jogi tárgyára, az objektív, valós tényeken alapuló hatósági határozatok meghozatalán keresztül az igazságszolgáltatás szerveinek megfelelő működésére. A hamis tanúzásról szóló rész a tulajdonképpeni hamis tanúzás

⁴²⁰ Code Pénal 434-24-43-1. Des atteintes à l'autorité de la justice.

⁴²¹ Code Pénal 434-44-48. Peines complémentaires et responsabilité des personnes morales.

⁴²² M. ESCHBACH aaO. 134. old.

⁴²³ Code Pénal Article 434-13. Le témoignage mensonger fait sous serment devant toute juridiction ou devant un officier de police judiciaire agissant en exécution d'une commission rogatoire est puni de cinq ans d'emprisonnement et de 75 000 euros d'amende. Toutefois, le faux témoin est exempt de peine s'il a rétracté spontanément son témoignage avant la décision mettant fin à la procédure rendue par la juridiction d'instruction ou par la juridiction de jugement.

⁴²⁴ Code Pénal Article 434-14. Le témoignage mensonger est puni de sept ans d'emprisonnement et de 100 000 euros d'amende :1° Lorsqu'il est provoqué par la remise d'un don ou d'une récompense quelconque ;2° Lorsque celui contre lequel ou en faveur duquel le témoignage mensonger a été commis est passible d'une peine criminelle.

elkövetési magatartását építi be a tényállásba, a hamis tárgyi bizonyítási eszközök szolgáltatása e helyen nem került feltüntetésre. Az elkövetési magatartásként értékelhető hamis tanúvallomás megtételével a bűncselekmény befejezett.

Az elkövetés helye egyezést mutat a hamis vádnál a Code Pénal kapcsán elmondottakkal, ugyanis a hamis tanúzás is bármely hatóság előtt elkövethető, melyek közül külön nevesíti a bíróságokat. A büntetés mellőzésnek esetét a Code Pénal 434. szakaszának 13. bekezdés 2. mondata tartalmazza, amelyre akkor van lehetőség, ha az elkövető a tanúvallomás valótlanágát a büntetőeljárás befejezése előtt saját elhatározásából felfedi. Ezt nem azonosítom a vallomás visszavonásával. Ennek időbeli korlátjaként a büntetőeljárás jogerős befejezése van megjelölve. E szabály tartalmilag ugyanolyan tartalommal szerepel a Btk. 275. § (2) bekezdésében. Minősített esetet képez és súlyosabb megítélés alá esik a hamis tanúzás abban az esetben, ha azt abból a célból követik el, hogy ezáltal hamis tanúvallomást tevő személy valamilyen előnyben részesüljön. E kérdésben tovább utalnék a doktori tézis ezen fejezetének végén elemezett problémakörre, mely a vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban bűncselekmény és a hamis tanúzására felhívás közötti elhatárolási problémát veti fel.

A CP. 434-17. alapján „a hamis tanúzásra (esküre) polgári ügyben kerül sor, az elkövető három évig terjedő szabadságvesztéssel és 45 000 euró pénzbírsággal büntetendő”.⁴²⁵ A CP. 434.38. alapján „a tolmács, aki hamisan fordít, így különösen egyes szavakat eltérő tartalommal vagy a benyújtott dokumentumokat tartalmi elferdítéssel nyújtja be a hatóság részére, öt évig terjedő börtönbüntetéssel és 75 000 euró pénzbírsággal vagy hét évi börtönbüntetéssel és 100 000 euró bírsággal büntetendő a fenti megkülönböztetés szerint”.⁴²⁶ A CP.434-20. alapján továbbá „az a szakértő, aki szakértő bármilyen kérdésben írásbeli jelentéseiben vagy szóbeli előadásaiban adatokat vagy a szakértői jelentés eredményeit hamisítja meg, öt évig terjedő szabadságvesztéssel és 75 000 euró pénzbírsággal, vagy hét évig terjedő szabadságvesztéssel és 100 000 euró pénzbírsággal büntetendő a fenti megkülönböztetések szerint”.⁴²⁷

⁴²⁵ Code Pénal Article 434-17. Le faux serment en matière civile est puni de trois ans d'emprisonnement et de 45 000 euros d'amende.

⁴²⁶Code Pénal Article 434-18. Le fait, par un interprète, en toute matière, de dénaturer la substance des paroles ou documents traduits est puni, selon les distinctions des articles 434-13 et 434-14, de cinq ans d'emprisonnement et 75 000 euros d'amende ou de sept ans d'emprisonnement et 100 000 euros d'amende.

⁴²⁷ Code Pénal Article 434-20. Le fait, par un expert, en toute matière, de falsifier, dans ses rapports écrits ou ses exposés oraux, les données ou les résultats de l'expertise est puni, selon les distinctions des articles 434-13 et 434-14, de cinq ans d'emprisonnement et 75 000 euros d'amende ou de sept ans d'emprisonnement et 100 000 euros d'amende.

A Code Pénal hasonlóan a Btk. 272.§ (5) bekezdéséhez, külön nevesíti a polgári ügyben elkövetett hamis tanúzást, melyek büntetése egyezést mutat, ezáltal három évig terhelő szabadságvesztéssel büntetendő a hamis tanúzás elkövetője. Ezen felül a Code Pénal a szabadságvesztéshez egy maximálisan 75000 euró összegig kiszabható pénzbírságot is társít. E helyen térek ki a szakértőre illetőleg a tolmácsra, akik a Code Pénal alapján szintén elkövethetik a hamis tanúzást. Összevetve a Code Pénal 434-19. bekezdését a Btk. 272.§ (2) bekezdés b) pontjával megállapítható, hogy hamis tolmácsolás vagy fordítás jogkövetkezményeit mindkét országban azzal a tolmáccsal vagy fordítóval szemben kell alkalmazni, akinek szóbeli tolmácsolása vagy fordítása egyes elemeiben vagy egészét tekintve valótlan. Ugyanakkor, míg a Btk. az elkövetőket jelöli meg (tolmács, fordító), addig a Code Pénal nem említi külön a tolmácsot és a fordítót, hanem az elvégzett tolmácsolásra vagy fordításra, mint elkövetési magatartásokra tekintettel határozza meg a hamis tanúzás tárgyát. A hamis szakvéleményadás következményeit az utóbb elemzettek szerint a szóbeli és írásbeli szakvéleményt nevesítve határozza meg. A Code Pénal a szakértővel, valamint a tolmáccsal szemben a hamis szakvélemény, tolmácsolás, vagy fordítás esetére irányadó jogkövetkezményeket a hamis tanúzás alapesete szerint határozza meg.

II.2.5.1. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása a francia Btk. tükrében⁴²⁸

A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum és a hamis tanúzás között felmerülő elhatárolási kérdések tárgykörében a nemzetközi kitekintést a francia Code Pénal előbbi bűncselekményt érintő rendelkezéseire is kiterjesztettem.

A CP. 434-15-1. szerint „azzal a tanúval szemben, aki a vizsgálóbíró vagy nyomozó hatóság előtt idézésre nem jelenik meg, vagy az eskütételt vagy a vallomástételt megtagadja, anélkül, hogy arra jogosult lenne, 3750 euró pénzbírság szabható ki. A CP. 434-15-1. számú idézett szakasza konkrét rendelkezéseket tartalmaz arra az esetre, ha a tanú, aki a vallomást köteles tenni, a következményekre történt figyelmeztetés után megtagadja azt. A vonatkozó szakasz rendszertanilag az állam ellen bűncselekmények, azon belül is a negyedik cím alá tartozó igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közé tartozik. Az is jelentős, hogy az ebben a szakaszban említett magatartás csak a nyomozási bíró, a törvény szóhasználata alapján

⁴²⁸ SIMON Nikolett: A Büntetőtörvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény jogpolitikai megközelítése az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények tükrében. In: Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban. ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013. 251-254. old.

vizsgálóbíró, és a nyomozó hatóságok előtt tényállásszerű.⁴²⁹ Az utóbbi előírás témakör szempontjából oly kiemelkedő relevanciával bír, hogy kiindulópontként szolgálhat arra is, hogy a magyar jogalkotó milyen mintát vett alapul akkor, amikor a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását az anyagi szabályok közé, méghozzá bűncselekményi szintre emelte. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekről szóló részben a hamis tanúzás és hamis vád mellett található a hatóság félrevezetése elnevezésű bűncselekmény keretében kerül sor a tanúvallomás jogosulatlan módon történő megtagadása szabályainak meghatározására.⁴³⁰ E megállapítások mellett elengedhetetlen a francia igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények rendszerének bemutatása.

A CP. 434.-12. alapján „az a tanú, aki már a nyomozó hatóság előtt az eljárás korábbi szakaszában kijelentette, hogy a vád tárgyává tett bűncselekménnyel kapcsolatban információkkal rendelkezik, és a bíróság által (erre vonatkozóan) feltett kérdésekre megtagadja a válaszadást, egy év szabadságvesztéssel, és 15000 euró pénzbírsággal büntetendő”. A CP. 434-12.§-a azt a tanút, aki az ismételt, az eljárás későbbi szakaszában történő vallomástételt megtagadja, az utóbb idézett szakaszban meghatározott szankciókkal lehet sújtani. A CP. 434-15-1.§-át összehasonlítva a 434.-12 §-al, egyértelműen látszik az, hogy míg az előbbi rendelkezések csak a nyomozati szakban, az utóbbiak ezzel ellentétben csak a bíróság előtt, azaz a bírói szakban jutnak érvényre.

Ebből olyan messzemenő következtetést lehet levonni, hogy a Btk. 277.§-a szinte e két francia büntető törvénykönyvbeli részt ötvözi, ugyanis a magyar szabályozás alapján, az a tanú aki büntetőügyben a bíróság előtti vallomástételt a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, vétség miatt elzárással büntetendő.⁴³¹ Az új Btk. tényállásnak a büntetőügyekre való vonatkozása, valamint a következményekre történt figyelmeztetés és az ezek után történő jogosulatlan vallomásmegtagadás a CP. 434-15-1. §-ának tényállási elemeivel mutat egyezést.

⁴²⁹ A korábbi hazai büntető eljárásjogi szabályok különbséget tettek vizsgáló és nyomozási bíró között. Mára a vizsgáló bíró, a vizsgálati szakasz nyomozásba való beolvasztásával elveszítette jelentőségét, ezért a francia vizsgálóbíró a jelenleg hatályos Be. nyomozási bírójának felel meg.

⁴³⁰ Code pénal LIVRE IV. CHAPITRE IV: Des atteintes à l'action de justice.

⁴³¹ Jelenleg hatályos Btk. 277. § A tanú, aki büntetőügyben a bíróság előtti vallomástételt a tanúzási figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, vétség miatt elzárással büntetendő.

A Code Pénal azon megoldását, következetesnek és az egyes eljárési szakaszok között megfelelő módon differenciált szabályozásnak tekintem, figyelemmel arra, hogy akkor teszi lehetővé szabadságvesztés kiszabását, ha a tanúvallomás megtagadására korábban sor került. Ezekben az esetekben lehetőség nyílik a francia Code de Procedure 392. cikke szerint arra, hogy bíróság indítványra elrendelje a bizonyítékbiztosítási eljárás lefolytatását, különösen akkor, amikor tartani lehet attól, hogy egy tanút erőszakkal, fenyegetéssel vagy megvesztegetéssel rávennék a hallgatásra, illetve arra, hogy hamisan tanúskodjon.⁴³² Ez utóbbit az indokolja, hogy rendelkezésre álljon a tanúvallomás.

Összegezve a nemzetközi kitekintésről szóló rész eredményeit, elmondható, hogy hamis tanúzás dogmatikai elemzéséhez az elemzett országok Büntető Törvénykönyveinek releváns rendelkezéseinek elemzése is hozzátartozik. Megállapítható, hogy a vizsgált országok és a magyar szabályozás között a tényállások alapvető tényállási elemeit illetően egyezés van, a különbségek főként a minősített esetek körében, valamint a büntethetőséget kizáró okokkal kapcsolatos rendelkezéseket illetően jelentkeznek. A hamis tanúzás esetében is a történeti elemzés és nemzetközi kitekintés tekintetében azt tartom fontosnak, hogy a fontosabb dogmatikai problémák esetében a jelenleg hatályos Btk. releváns szakaszai összehasonlításra kerüljenek a korábbi történeti előzményekkel, valamint egy-egy ország törvényi rendelkezéseivel. A cél tudniillik nem más, mint egy olyan részletes elemzés, amely elsődlegesen a dogmatikai módszeren alapszik, melynek szerves részét képezi a legújabb jogalkalmazói gyakorlat eredményeit hasznosító jogirodalmi álláspontokkal és a nemzetközi büntetőjogi szabályokkal való összevetés.

⁴³² HERKE Csongor: A francia és olasz büntetőeljárás alapintézményei. PTE-ÁJK, Pécs, 2012. 68-69. old., <https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/01/26/32/dd/1/herke-csongor-a-francia-es-az-olasz-buntetoeljaras-alapintezmenyei-pte-ajk-pecs-2012.pdf>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

II.3. A HAMIS TANÚZÁS DOGMATIKAI ELEMZÉSE

II.3.1. A bűncselekmény védett jogi tárgya

A korábban a vallás elleni bűntettek, majd a közerkölcsiség elleni bűncselekmények között szabályozott hamis tanúzás, a jelenleg a hatályos magyar Btk.-ban a hamis váddal együtt az igazságszolgáltatás rendjét sértő bűncselekmények között került szabályozásra. A hamis tanúzás és a hamis eskü a sértett jogtárgy szempontjából minden kétséget kizáróan az igazságszolgáltatás érdeke ellen irányuló deliktumok sorába tartoznak, de mert egyik úgy, mint a másik a hazugság gyökeréből fakad, s e minőségben az igazságszolgáltatási szervek félrevezetése, tévedésbe ejtésére irányuló törekvést árul el, és mivel legtöbbször mindkét cselekmény valamilyen előnyt akar a maga, vagy legtöbbször más részére elérni és végül mert a hamis tanúzás következtében valakit kár is ér”.⁴³³A hamis tanú bűnhődik elsősorban az igazságszolgáltatás félrevezetéséért, másodsorban az embertársai ellen elkövetett ellenőrizetlen orvtámadásért, harmadsorban pedig az ünnepélyes esküformával való visszaélésért, az eskü profanalásáért.”⁴³⁴

Ezt a kombinatív elméletet Angyal Pál nem ismerte el, mert a felsorolt sérelmeket nem tekintette egymáshoz csatolhatónak.⁴³⁵ Egyetértve Angyal Pállal a hamis tanúzás esetében komplex jogtárgysértésről nem beszélhetünk. Ellentétben a hamis váddal, ahol a minősített eseteknél a becsületsértési elem közvetlen és reális, a hamis tanúzásnál ilyen jogsértés nem áll fenn. Az uralkodó jogirodalmi álláspont alapján a bűncselekmény védett jogi tárgya az igazságszolgáltatás, a szabálysértési és egyéb hatósági, valamint fegyelmi eljárások zavartalan működéshez fűződő társadalmi érdek, vagyis ezek tisztasága.⁴³⁶ A hamis tanúzás esetében tehát kizárólag az igazságszolgáltatás helyes működésén keresztül az igazságos döntések védelme érvényesül. Elsődleges cél az igazságszolgáltatás, - ezen belül - a bíróságok és más hatóságok zavartalan, befolyástól mentes működéséhez fűződő társadalmi érdek.⁴³⁷

⁴³³ ANGYAL (1940) i.m. 122. old.

⁴³⁴ ANGYAL (1940) i.m. 121. old.

⁴³⁵ Uo.

⁴³⁶ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 423. old.

⁴³⁷ MÉSZÁR i.m. 1074. old.

Ami azonban megkülönbözteti a hamis tanúaszt és hamis vádat többi igazságszolgáltatás elleni bűncselekménytől, a valamennyi tényállás vonatkozásban megkövetelt valótlanság mellett az, hogy a bűncselekmények folytán az igazságtalan ítélet meghozatalának veszélye is fennáll, melyet a bűncselekmények tényállása által tartalmazott büntetési tételek is kifejezésre juttatnak. Az ebben rejlő veszély mellett, a deliktum magában foglalja nem csak a büntető, de polgári, továbbá más eljárások, így a szabálysértési egyéb hatósági, valamint a fegyelmi eljárások során előforduló hamis vallomásokat is.

Egyetértek Kőhalmi Lászlóval abban, hogy hamis vád az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közül a legnagyobb tárgyi súlyú deliktum.⁴³⁸ Kiemelkedő társadalomra veszélyesség alatt azt érti, hogy az igazságszolgáltatásban eljáró hatóságok nem - vagy csak késedelmesen - tudják teljesíteni feladatukat, az igazság kiderítését,⁴³⁹ mely a hamis tanúzásnál megítélés alapján szintén tetten érhető. A védett jogi tárgy tekintetében a különbség a hamis vádnál értékelt jó hírnevet, becsületet sértő jelleg vonatkozásában van.

A hamis tanúzás bűncselekménye az igazságszolgáltatás tisztasága mellett azonban tágabb értelemben kihatással lehet az egyén becsületére is.⁴⁴⁰ E kapcsolat azonban nem minden esetben mutatható ki, soha nem közvetlen, kizárólag közvetett formája lehetséges. Ezen megfontolásból helyesnek tartom a védett jogi tárgynál nem szerepeltetni a becsületsértési elemet. A védett értékek esetlegessége a hamis vád és a hamis tanúzás elkövetési magatartásainak különbözőségéből ered, annak ellenére, hogy a jogalkalmazói gyakorlat elismeri, hogy bizonyos esetekben a hamis vád tanúvallomás keretében is elkövethető.⁴⁴¹ A Btk. igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeket tartalmazó XXVI. Fejezete az abban szabályozott bűncselekményekkel egyfajta értéksorrendet is rögzít az igazságszolgáltatás megfelelő működéséhez fűződő és az egyéni sérelmek védelme között. A hamis tanúzás védett jogi tárgyából levezetett csupán áttételes jog, - vagy érdeksérelem a passzív alanyiség körében releváns. A járulékos kapcsolat abban mutatható ki, hogy a deliktum kizárólag egy másik büntetendő magatartás realizálását követően valósítható meg, mely cselekmények cél- eszköz

⁴³⁸ KŐHALMI i.m. 10. old.

⁴³⁹ Uo.

⁴⁴⁰ TÓTH-NAGY i.m. 269. old.

⁴⁴¹ EBH. 2005.1195.

viszonyban állnak egymással.⁴⁴² A védett jogi tárgy vizsgálata ezen felül egyes ügyekben minősítési kérdéseket is felvető jelentőségű.

A kapcsolódó bírói döntésben a tanú azon vallomását, mely során nem tárta fel azt, hogy az alapügy vádlottja volt az informátora, abból a szempontból kellett értékelni, hogy mely védett jogi tárgyat sértett vagy veszélyeztetett. A cselekmény olyannyira társadalomra veszélyes, hogy büntetendőségéhez kiemelt érdek fűződik, ezért az eljáró bíróságnak azon túl, hogy a vádlott cselekménye tényállásszerű-e, abban a kérdésben is döntött, hogy a cselekmény mely védett érdeket veszélyeztetett. A jogirodalom egységesnek tekinthető abban, hogy a hamis tanúzásnak egyetlen védett jogi tárgya van, ebben az ügyben azonban az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdek mellett, az alapügy terheltjének jog- vagy érdekséremlme is felmerült. Az ügyben a terhelt védője által vitatott társadalomra veszélyességet a magam részéről is tisztázottnak látom utalva a bírói okfejtésre, mivel a cselekményének absztrakt társadalomra veszélyessége is vitathatatlan, ugyanis a tanú az ügy lényeges körülményével kapcsolatosan a valóságot szándékosan elhallgatta.⁴⁴³

A bíróság a konkrét társadalomra veszélyességet is fontosnak tartotta vizsgálni az ügyben. A bírói döntés utal Földvári Józsefre, aki szerint „valamely magatartás azért minősül társadalomra veszélyesnek, mivel az annak következményében beálló helyzet, állapot a közösség érdekei szempontjából hátrányosabb, mint a magatartás előtti helyzet volt.”⁴⁴⁴ A bírói döntés érvelése szerint a vádlott pedig csak akkor tárta fel az alapügy terheltjének informátori szerepét, amikor a bírósági tárgyaláson tanúként történő kihallgatása alkalmával az eljáró bíró szembesítette az alapügy terheltjének vallomásával, a tényállásban írt cselekménynek tehát nem csupán a formális, de materiális jogellenessége is kétséget kizáró módon megállapítható.⁴⁴⁵ Egyetértve a Kúria érvelésével ez esetben nem vitatható, hogy a hatósági eljárás veszélyeztetésén túl az alapügy terheltjének érdekeit is hátrányosan érintette a cselekmény, ebből következően a bűncselekmény passzív alanyának az alapügy terheltje tekinthető.

⁴⁴² BELOVICS In: Magyar Jog i.m. 67. old.

⁴⁴³ Fővárosi Ítéltábla Kbf.9/2019/6.

⁴⁴⁴ FÖLDVÁRI József: Az egység és a halmazat határesetei a büntetőjogban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1962. 62. old. In: Fővárosi Ítéltábla Kbf.9/2019/6.

⁴⁴⁵ Ua.

II.3.2. A bűncselekmény passzív alanya

A hamis tanúzás, ellentétben a hamis váddal nem minden esetben rendelkezik passzív alannal. A védett jogi tárgy sajátosságaiból kiindulva a legújabb jogirodalmi álláspont alapján a bűncselekménynek akkor lehet passzív alanya, a hamis tanúzás valakinek a személye, vagy vagyoni érdekei ellen irányul, így nincs passzív alanya a bűncselekménynek, ha azt a vádlott javára követik el.⁴⁴⁶

A kérdésben történő saját álláspont bemutatásánál a 90. számú BKv., valamint a 2025/2010. számú Büntető Elvi határozatok kapcsán levont következtetéseimet ismertetném. A 90. BKv. rendelkezésnek áttekintése a hamis tanúzásnál abból a szempontból releváns, hogy ezen bűncselekmény esetében az egyéneket érintő jogsérelem megállapítása esetében is a közvetlenség hiánya okán a pótmagánvádról nem lehet szó. A passzív alany és pótmagánvád kérdéskörei között fennálló összefüggésre figyelemmel, ezeket egymásra tekintettel szükséges vizsgálni.

A BK vélemény a pótmagánvád elutasítása vagy elfogadása körében felmerült kérdésekről szóló II. pontjában elvi élel állapítja meg, hogy a sértett - pótmagánvádlóként - büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvadra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyeztet, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be. A hamis tanúzásnál egyrészt meg kell vizsgálni, hogy a bűncselekmény - a konkrét ügyben tanúsított elkövetési magatartásra tekintettel - rendelkezik-e passzív alannal. Ha eleve nem zárjuk ki azt a lehetőséget, hogy a hamis tanúzásnak lehet passzív alanya, ezt követően abban kell állást foglalni, hogy az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sértő vagy veszélyeztető jellege mellett, ez a jogsérelem miként keletkeztet passzív alanyiságot. Az egyént érintő jogsérelem és az elkövetési magatartás közötti ok-okozati kapcsolat megléte alapján dönthető el az, hogy fennáll-e a fenti jogsértés. Arra utalnék e helyen, hogy a hamis tanúzás még annyiban sem, mint a hamis vádnál, ahol az alapeseti tényállásnál utalás történik a másik személyre, a minősített eseteknél pedig az eredményekre utalással határozza meg a védett jogi tárgyat -, nem tartalmaz az egyéni jogsérelem megvalósulására konkrét utalást a tényállásban.

⁴⁴⁶ KŐHALMI-CSÁK i.m. 125. old.

Egységes a jogirodalom abban és e körben Földvári József azon véleményét osztom, hogy a hamis tanúzás jogi tárgya egyedül az igazságszolgáltatás tisztasága.⁴⁴⁷

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a bűncselekménynek ne lehetne passzív alanya. A hamis tanúzás más érdekeket is sérthet.⁴⁴⁸ A 90. BKv. azon megállapításával, hogy jelen esetben a jogsérelem áttételes, feltétlenül egyet tudok érteni. A BK vélemény úgy fogalmaz, hogy általában tartja kizártnak a pótmagánvádat áttételes jogsérelem esetén. A következőkben jogirodalmi példákon keresztül kívánok rávilágítani arra, hogy a hamis tanúzásnak is lehet passzív alanya.

Amikor a tanú a büntetőeljárás során a büntetőügy terheltjének javára tesz valótlan tanúvallomást, - egyetértve a felhívott szerzővel - passzív alanya azért nem lesz a cselekménynek, mert az elkövetőnek nem származott hátránya abból, hogy egy számára előnyös tanúvallomást tettek az ügyben. Tehát ez esetben vallomás terhelt javára szóló jellege miatt nem beszélhetünk passzív alanyiságról. Ezzel ellentétes tartalmú tanúvallomás esetében azonban kétséget kizáróan a terheltre nézve megvalósuló közvetett jog,- vagy érdekbeli sérelem következik be. Ekkor a hamis tanúzás kétségkívül hátrányosan érinti a terheltet, akkor is, ha az elkövetési magatartás és a jogsérelem közötti összefüggés csak közvetett. Áttételes alatt a magam részéről azt értem, hogy a tanú cselekménye folytán a terhelnél jelentkezik a negatív következmény, azonban ez a tanúvallomás jellegéből fakadóan, - ellentétben a vádolással, mely eljárást kezdeményezésére alkalmas nyilatkozat - e körben ez a befolyásolás távoli.

A fenti BKv. utal továbbá Btk. 4.§ (2) bekezdésére, mely alapján a bűncselekmény fogalma önmagában is feltételez valamilyen jogsértést, illetve veszélyeztetést, továbbá minden bűncselekménynek van valamilyen következménye akár a szűkebb, akár a tágabb környezetre, ez azonban e szerint nem jelenti azt, hogy minden bűncselekménynek feltétlenül van eljárásjogi (természetes, illetve jogi személy, ekként pótmagánvádlókénti fellépésre jogosult) sértettje. Ez a hamis tanúzás esetében olyannyira igaz, hogy mint bűncselekmény egyértelműen jogsértést feltételez. Ez a jogsértés azonban nem vonatkozik általában véve egy másik személyre, ezekben az esetekben ugyanis, amikor a hamis tanúvallomás nem személyre vonatkozóan tartalmaz valótlan tényeket, a bűncselekmény nem rendelkezik passzív alannyal.

⁴⁴⁷ FÖLDVÁRI i.m. 187. old.

⁴⁴⁸ FÖLDVÁRI i.m. 188. old.

Azonban minden olyan esetben, amikor a tanúvallomás valakire nézve hátrányos, legyen az akár a büntető vagy egyéb ügy terheltje, vagy más, a passzív alany megállapítása megítélés szerint nem ütközik akadályba. Mindig az adott ügyben az összes körülmény beható vizsgálata alapján kell döntést hozni azzal kapcsolatosan, hogy bűncselekménynek valójában van-e passzív alanya. A hamis szakvéleményadás, vagy szaktanácsadó hamis felvilágosítás adásának eseteiben például ezek folytán akár a büntetőügy terheltjének vagy más személynek jog vagy érdekbeli sérelme keletkezhet.

Utalnék arra is, hogy önmagában véve az, hogy egy tanúvallomás valakire nézve terhelő jellegű, nem keletkeztet passzív alanyi pozíciót, mert véleményem alapján ehhez olyan többletelemek szükségesek, mint a „passzív alany” személyét vagy vagyoni érdekeivel kapcsolatos sérelem. Ekként egy tanúvallomás folytán harmadik személynél tartott házkutatás, motozás, valamely tulajdonában álló dolog (készpénz, gépjármű stb.), továbbá például az, hogy a passzív alany neve felmerült egy ügyben és ez több személy előtt ismertté vált, a passzív alany személyét, illetve vagyoni viszonyaiban beálló hátrányos (személyi, vagyoni) következmények okozására lehetnek alkalmasak.⁴⁴⁹ A tanúvallomás nem kizárt, hogy amellet, hogy hátrányosan érinti a passzív alanyt, valamely sérelmet is előidéz. Ezen jog- vagy érdekbeli sérelmek azonban nem közvetlenek, mint a hamis vád, vagy a kár okozásával járó bűncselekmények esetében. A fentiek alapján automatikusan, hanem az összes körülmény körültekintő vizsgálata alapján állapítanám azt meg, hogy az adott hamis tanúzás miatt indult ügyben van-e passzív alany.

II.3.2.1. A pótmagánvád lehetőségének vizsgálata hamis tanúzás miatt indult büntetőügyekben

A hamis tanúzásnál a passzív alanyiság kérdése az egyes becsületsértési tényállások vonatkozásában is felmerült. Akkor ugyanis, ha a tanú olyan valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, mely egyben a rágalmozás vagy becsületsértés tényállásába is beleillik, szintén felvetheti a pótmagánvádóként történő fellépés lehetőségét. A problematikát vizsgáló eseti döntésében önkormányzati választások eredményét a szavazatszámlláló bizottság egyik tagja által tett nyilatkozat képezte, amely alapján a szavazatszámlláló bizottság másik tagja befolyásolta a választókat. Ez alapján támadta meg az egyik polgármesterjelölt a választás eredményét. A megyei bíróság a választás eredményét végzésével megsemmisítette. Az ügyben a területi választási bizottság elutasító határozata ellen benyújtott felülvizsgálati eljárásban a megyei

⁴⁴⁹ KARSAI i.m. 561. old.

bíróságon a korábban ezen nyilatkozatot tevő személyt tanúként hallgatták ki, amely során e nyilatkozatát fenntartotta. A polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás miatt folytatott nyomozást - mivel a bűncselekmény elkövetése nem volt bizonyítható - megszüntették. A hamis nyilatkozat címzettje, a bűncselekmény passzív alanya a másik polgármesterjelölt volt, aki vádindítványt nyújtott be a városi bíróságon. A vádindítvány mind az első, mind a másodfokú bíróság által elutasításra került, melynek indokát a fentiekben ismertetett 90. BKv., valamint a 2025/2010. számú EBH képezte. A hamis tanúzás védett jogi tárgya ezek alapján ugyanis az igazságszolgáltatás rendje, és - mivel nem sérti közvetlenül más személy jogait, vagy jogos érdekeit -, nincs sértettje.

Amint azonban arra már utaltam, nem lehet eleve kizárni azt, hogy a hamis tanúzás által valamely - passzív alanyiságot eredményező - érdeksérelem okozására is sor került. Ebben az ügyben a vádindítvány elutasítását a Legfőbb Ügyészség azon az alapon tartotta törvénysértőnek, hogy tanú kijelentése rágalmazás vétségének megállapítására - melynek bizonyítottság esetén a másik polgármesterjelölt a sértettje - is alkalmas. A felülvizsgálati kérelemben foglaltak, azt gondolom alkalmasak lehetnek arra, hogy a tárgyban új alkotó jellegű megállapítások alapját képezzék, még abban az esetben is, ha a Legfelsőbb Bíróság ebben az esetben nem osztotta a felülvizsgálati indítványban foglaltakat. Ennek tartalma szerint a hamis tanúzásba beolvadó rágalmazásnak a másik polgármesterjelölt a sértettje, ezáltal jogosult a pótmagánvádlóként történő fellépésre. A problémakör kapcsán leszögezném, hogy a magam részéről a felülvizsgálati indítványban foglaltakkal értek egyet azon megfontolásból, hogy a származékos jog vagy érdeksérelem bizonyos esetekben, különösen akkor, ha a hamis tanúzás és rágalmazás találkozásáról van szó, megalapozhat sértetti fellépést. Ez abból adódik, ahogyan arra a fentiekben rámutattam, hogy a hamis tanúzásnál bizonyos esetekben nem lehet kizárni a passzív alanyiságot. A fenti elkövetési magatartásnak, ha azt rágalmazásként minősítenénk, lenne sértettje. A rágalmazás és a becsületsértés - e körben egyetértve a Legfelsőbb Bíróság döntésében foglalt okfejtéssel - magánvádas bűncselekmények. Akkor azonban, ha a rágalmazást büntető, polgári, szabálysértési vagy egyéb hatósági eljárásban követik el, a hamis tanúzást kell megállapítani. A lényeges körülményre vonatkozás megállapítása ez esetben vitán felül fennállt. A komszumpció elve a rágalmazás és a hamis tanúzás tényállásába egyaránt beleillő elkövetési magatartásoknál akként érvényesül, hogy a rágalmazás a speciális, igazságszolgáltatás elleni deliktumba beleolvad.

Megítélésem alapján ugyan a hamis tanúzásnak nincsen sértette, ezáltal azon az alapon, hogy a hamis tanúzás folytán indult büntetőügyben hozott határozat a passzív alanyra nézve hátrányos határozatot eredményezhet, nem lenne helye a pótmagánvádlóként történő fellépésnek. Ebben az esetben azonban, mivel a valótlan tényállítás egyben rágalalmazást is megvalósít, és mivel ez beleolvad a hamis tanúzásba, ekként a rágalalmazás sértettjeként véleményem szerint a pótmagánvád benyújtásra törvényes lehetőség lenne. A rágalalmazás folytán ugyan ezen lehetőség nem állhat nyitva a bűncselekmény sértettje számára. A két bűncselekmény találkozása esetén abban a kérdésben, hogy milyen bűncselekményt kell megállapítani, a konzumpció elve ad eligazítást, mely nem jelenti azt, hogy a hamis tanúzásba beleolvadó rágalmazásnak ne lenne sértettje. Ugyanez felmerülhet a hamis vád alapeseténél is, ahol szintén vitatott, hogy van-e a pótmagánvád érvényesítésére jogosult sértett, így ha a hamis vád konzumálja rágalalmazást, a sértett által benyújtott vádindítvány elutasítása a fenti esetekben véleményem alapján törvénysértő, hiszen ezáltal elzárjuk őket a sértetti igényérvényesítés ezen eszközétől. Angyal Pál azon véleményének adott hangot, hogy hamis tanúzásnál a becsületsértés értékelésre kerül,⁴⁵⁰ míg az újabb szerzők közül Ambrus István a rágalmazás és hamis tanúzás kapcsán arra mutat rá, hogy ha a hamis tanúzás a terhelt terhére szól, akkor rágalmazás, míg ha a terhelt javára, akkor látszólag bűnpártolás valósul meg.⁴⁵¹

A 90. BKv is ekként fogalmaz, ugyanis a jelenlegi jogalkalmazói gyakorlat az általában kizárt szófordulat alkalmazásával meghagyja a lehetőséget arra, hogy egyes esetekben lehetőség nyíljon a sértettek számára a közvetett jog vagy érdeksérelem esetében is a vádindítvány benyújtására. Azt gondolom, ahogyan ezt a kérdést a hamis vádnál kifejtettem, a vizsgált bűncselekmények esetén a pótmagánvád intézményének kategorikus kizárása ellen maga a joggyakorlat hoz példákat.

A fentiek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a hamis tanúzásnál nem tartom eleve kizártnak a passzív alanyiságot. A BKv. vélemény alapján meg kell különböztetni ezért egymástól egyrészt az egyszerű károsulti, vagyoni jogi érdeket,⁴⁵² melyhez a személyi érdeksérelem is ide sorolnám. Másrészt a bűncselekménnyé nyilvánításban megtestesülő, büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog- vagy jogos érdekbeli sérelmet, illetve veszélyeztetettséget, amely az adott (természetes vagy jogi személy) sértettre

⁴⁵⁰ ANGYAL (1940) i.m. 175. old.

⁴⁵¹ AMBRUS i.m. 254. old.

⁴⁵² BKV 90. II. pont.

konkretizált és közvetlen. Amíg hamis vád esetében az előbb említett sérelmet - az erről szóló fejezetben tett kiegészítésekkel - közvetlennek tartom, addig a hamis tanúzás esetében nem minden esetben állapítanám meg a közvetett érdeksérelmet sem.

A fentieket erősíti meg egy a közelmúltban közzétett polgári ügyben hozott eseti döntés. Az eljáró bíróságnak abban kellett állást foglalnia, hogy a tanúvallomás során tett nyilatkozat mely esetben sérthet személyiségi jogot. A döntésnek abból a szempontból van jelentősége, hogy amennyiben a személyiségi jogsértés megállapításra kerül, ez esetben a polgári ügyben elkövetett hamis tanúzásnak lesz passzív alanya.⁴⁵³ A sérelmezett kijelentés, miszerint a párt szervezőtitkára lopott, vajon a valóság objektív mozzanatára vonatkozó tényállításnak, vagy a felperes tevékenységét, személyét érintő negatív tartalmú véleménynyilvánításnak minősül-e? A döntés alapján, a tanúvallomás során tett nyilatkozat nem sértett személyiségi jogot, nem szándékosan, rosszhiszeműen tett a felperes negatív megítélésére alkalmas valótlan tényállítást, ezért a polgári peres eljárásokban tett nyilatkozatok tartalma személyiségi jogvédelmet kizárólag az esetben alapozhat meg, ha a vallomásra a rendeltetésszerű joggyakorlás körén kívül, visszaélészerűen került sor, illetőleg, ha az nem az eljárás tárgyához tartozik, és személyiségi jogi sérelmet megvalósító többletelemeket tartalmaz.⁴⁵⁴ A személyiségi jogvédelem nem került megállapításra, az eljárás során tett nyilatkozat valóságtartalma, a felperes ellen csalás miatt ügyben kétségtelen módon nem nyert bizonyítást. Ezt az álláspontot erősíti az ügyben hivatkozott döntés is, amely szerint a bíróság előtt tett tanúvallomás akkor valósít meg személyiségi jogsértést, ha a vallomástétel során a tárgyhoz nem tartozó, személyiségi jogot sértő kijelentések is elhangoznak.⁴⁵⁵ Továbbá a tárgyalás keretei között is csak akkor tekinthető hírnévrontásnak, ha valakinek a személyével, személyiségével kapcsolatban valótlan tényállítást, illetve erre utaló közvetlen utalást foglalnak magukban, vagy a való tények hamis színben történő feltüntetésének minősülnek.⁴⁵⁶ Az ismertetett döntéseket a hamis tanúzásnál a passzív alanyiság kérdésében előremutatónak tekintem.

⁴⁵³ BDT. 2020.4221.

⁴⁵⁴ Ua.

⁴⁵⁵ BH 2010.2170.

⁴⁵⁶ TÖRŐ Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970. 380. old. In: BH 2010.2140.

II.3.3. A vallomástétel akadályai és a büntethetőséget kizáró okok viszonya

A hamis tanúzás elkövetője alatt a bíróság vagy a törvényben meghatározott egyéb hatóság előtt vallomástételre kötelezett tanút, a szakértőt, a szaktanácsadót, a tolmácsot vagy fordítót és a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltató személyt is érteni kell. Az a tanú, aki a büntető vagy polgári ügyben vallomást tesz, ezáltal a bűncselekmény önálló tettese lesz. A fentiekben részletezett törvényi kötelezettségek minden tanút személyükben terhelnek,⁴⁵⁷ ezáltal a törvényi figyelmeztetések jellege és azok személyre konkretizáltsága eleve kizárja a társtettességet.

Különös figyelmet kell fordítani a büntetőügy terheltjére, mert a terhelt a Btk. 272.§ (3) bekezdése alapján a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatása miatt nem büntethető. Az idézett törvényhely visszautalást tartalmaz a hamis vád alapesetének hamis gyanúkeltelemmel elkövetett alakzatára. A büntető- vagy polgári ügyben hamis okirat vagy hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás miatt a büntetőügy terheltje nem büntethető, azonban, ha cselekménye a hamis vád fenti alakzatába beleillik, felelősségre vonásától eltekinteni nem lehet.

A bűncselekmény alanya elsődlegesen azonban a tanú. A Be. 168.§ (1) bekezdése alapján tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet. A (2) bekezdés a tanúra törvényi kötelezettséget ró, ha e törvény kivételt nem tesz, a tanú köteles is vallomást tenni. Ezért az eljárásjogi pozíció kiemelt szerepe abban áll, hogy a hatóságok előtt valótlán állítással vagy a való elhallgatásával elkövetett hamis tanúzást a Btk. mind az alapeset, mind pedig a minősített esetek vonatkozásában büntetendővé nyilvánítja, és a bűncselekmény tényállásának egésze a tanú által elkövetett tényállásszerű magatartásokra épít. A tanúvallomás az egy jogilag szabályozott tevékenység, olyan eljárási cselekmény, melynek során az eljárás meghatározott személyek az ügyre vonatkozó nyilatkozatot tesznek.⁴⁵⁸

A tanúzási figyelmeztetéseket minden egyes hamis tanúzás esetében különös gonddal kell vizsgálni, a Be. 176.§ szakasza erre figyelemmel előírja, hogy a tanút a nyomozás, valamint az elsőfokú és a másodfokú bírósági eljárás során az első kihallgatásakor figyelmeztetni kell arra,

⁴⁵⁷ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 427. old.

⁴⁵⁸ FÖLDVÁRI i.m. 189. old.

hogy tanúként hallgatja ki az eljáró hatóság vagy bíróság. A tanúnak az ügy terheltjéhez, sértettjéhez, a büntetőeljárás egyéb résztvevőjéhez fűződő kapcsolatát tisztázni kell.

A tekintetben, hogy a mentségi okokat mikor kell és lehet figyelembe venni, a Be. 169.§ szakaszának (2) bekezdése ad eligazítást. Ez utóbbi alapján a tanú vallomástételének akadályát figyelembe kell venni akkor is, ha az a bűncselekmény elkövetésekor, illetve akkor is, ha a kihallgatásakor állnak fenn. Ez a hamis tanúzás kapcsán is relevanciával bírhat, ugyanis a fenti szabály megsértése ellenére a hamis tanúzás nem lesz büntetendő. Az ilyen vallomás bizonyítékként nem használható fel, ezáltal nem alkalmas a bűncselekmény védett jogi tárgyakként meghatározott büntető- vagy egyéb eljárás befolyásolására sem. A tanút vallomástétele során törvényben meghatározott jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik, ekként a Be. 176.§ (1) bekezdés a) pontja a tanúvallomást megtagadhatja, ha valamely megtagadási okot megalapozó körülmény fennáll. Fontos garanciális szabály, hogy a megtagadási okot megalapozó körülménynél nem feltétel, hogy az a tanúvallomás megtételekor is megvalósuljon, elegendő, ha az az elkövetéskor fennállt. A hamis tanúzás megvalósulása szempontjából elsőként minden esetben a tanú kihallgatásának jogosságáról kell meggyőződni, majd azt kell megvizsgálni, hogy figyelmeztetve lett-e arra, hogy amennyiben vallomást tesz, köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint az igazat vallani, ugyanis a hamis tanúzást és a tanúvallomás bíróság előtti jogosulatlan megtagadását a Btk. büntetni rendeli. Az állandó bírói gyakorlat szerint az eljárást résztvevőit a jogaikra és kötelességeikre eljárási szakaszonként egy alkalommal, az adott eljárási szakban történő kihallgatásuk előtt kell figyelmeztetni.⁴⁵⁹

II.3.3.1. Az önvádolás tilalma

Elsőként a Btk. 275.§ (1) bekezdés a) pontjával foglalkozom, mely alapján nem büntethető hamis tanúzásért, aki a valóság feltárása esetén önmagát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. E körben a Be. 171.-172.§ szakaszaiban foglalt tanúvallomás megtagadásának lehetséges eseteire utalnék, így különösen arra, hogy a tanúvallomást megtagadhatja a terhelt hozzátartozója, valamint, aki magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, az ezzel kapcsolatos kérdésben - a (2) bekezdés esetét kivéve - a tanúvallomást megtagadhatja, akkor is, ha a tanúvallomást a terhelt

⁴⁵⁹ BH 1994.177.

hozzátartozójaként nem tagadta meg, vagy a kérdéses bűncselekmény miatt az eljárást vele szemben megszüntették vagy vele szemben feltételes ügyészi felfüggesztést alkalmaztak. A terhelt hozzátartozója azonban elköveti a hamis tanúzást, ha a mentességi jogra történő kioktatást követően valótlanul a terhelt által megvalósított bűncselekményt magára vállalja.⁴⁶⁰ Miután a tanú a figyelmeztetést követően úgy döntött, hogy tesz vallomást, igazmondási kötelezettség terheli.

Az e körben is irányadó Elvi Bírósági Döntésben foglaltak szerint II. r. terhelt tanúkenti kihallgatásakor - a hamis vád és hamis tanúzás törvényi követelményeire történő figyelmeztetést követően - úgy nyilatkozott, hogy az alapügyben lopáson tettenért személy más harmadik személy, pedig azt a testvérével együtt követték el. Az I. r. terhelt magát egy élő, létező másik személynek adta ki.⁴⁶¹ Az ügyben felmerült tényállás alapján a II. rendű terhelt cselekményét több szempontból is vizsgálnom kell, tekintettel arra, hogy az elsőfokú bíróság büntetőügyben elkövetett hamis tanúzásként, míg a másodfokú bíróság hamis vádként minősítette a cselekményt. Egyrészt, ahogyan azt a hamis vádról szóló fejezetben kifejtettem, egy folyamatban lévő büntetőeljárásban kihallgatott tanú azáltal, hogy más bűncselekmény elkövetésével vádol, figyelemmel arra, hogy a büntetőeljárás már folyamatban van valaki ellen, a hamis vádat nem követheti el.

A döntésben foglaltak szerint hamis vád csak akkor valósulna meg, ha az eljárás alá vont személlyel kapcsolatban valótlanul olyan további más bűncselekményt is állítanának, amely a vallomás megtételekor nem tárgya az eljárásnak, illetőleg az ügyben terheltként nem szereplő személlyel szemben tenne olyan tartalmú vallomást, amellyel hamisan bűncselekmény elkövetésével vádolja.⁴⁶² A II. rendű terhelt azonban olyan személynek tulajdonította a bűncselekmény elkövetését valótlanul, aki ellen a testvére (I. rendű terhelt) valótlan vallomása folytán büntetőeljárás indult. Továbbá a II. rendű terhelt cselekménye - abban az esetben - ha nem a hozzátartozója érdekében tette volna a hamis tanúvallomást, hamis tanúzásnak minősülne. A II. rendű terhelt azonban - ahogyan arra egyebekben a felülvizsgálat során az eljáró bíróság is rámutatott - a Btk. 275.§ (1) bekezdésének a) pontja alapján nem büntethető hamis tanúzásért, mivel a valóság feltárása esetén a hozzátartozóját vádolta volna

⁴⁶⁰ BH 1984.480.

⁴⁶¹ EBH. 2005.1195.

⁴⁶² Ua.

bűncselekmény elkövetésével.⁴⁶³ Szintén a Btk. 275.§ (1) bekezdésnek a) pontja által tartalmazott büntethetőséget kizáró okból nem lesz büntethető az elkövető hamis tanúzás miatt a következő esetekben. Amikor elkövető valótlanul mást bűncselekmény elkövetésével vádol hamisan, majd ezt követően a hamis vádolást megerősítő további tanúvallomásokat tesz, ezzel tényállása kizárólag hamis vád elkövetési magatartásába illeszkedik.

Azon megfontolásból, hogy ezzel az elkövető mintegy fenntartja az elsőként elkövetett bűncselekmény büntetendőségét, és a továbbiakban igazmondásra nem kötelezhető, a hamis vádat követően tett hamis tartalmú tanúvallomás, figyelemmel arra, hogy a valóság feltárásával a tanú önmagát bűncselekmény elkövetésével vádolná, nem lesz bűncselekmény. Ez arra az esetre szól, ha még nem meghatározott személlyel szemben folyik büntető- vagy más eljárás.

Ugyanezen okfejtés helyeségére mutat rá Belovics Ervin amikor a Kúria, korábban Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.939/2005/6. számú eseti döntése kapcsán megjegyzi, hogy a hamis tanúzás követő újabb és újabb valótlan vallomástételek nem minősülnek bűncselekménynek, figyelemmel, hogy a valóság feltárása esetén - azaz, hogy az eljárás korábbi szakaszában hazudott - nyilvánvalóan önmagát vádolná bűncselekmény elkövetésével.⁴⁶⁴ E helyen utalnék arra, hogy a terhelt akkor is megtagadhatja a válaszadást, ha a kérdéses bűncselekmény miatt már jogerősen elítélték, kivéve a Be. 172.§ (1)-(2) bekezdésében foglalt eseteket.⁴⁶⁵

Ezáltal az ugyanabban az ügyben ismét vagy újabb ügyben elkövetett hamis tanúzás, - mivel a Btk. a fenti büntethetőséget kizáró okot kivétel nélkül minden esetre vonatkoztatja, akit tanúként hallgatnak ki -, nem lesz bűncselekmény. Ezen okfejtést csak helyeselni tudom, és az újabb hamis tanúzások kapcsán az önvádra kötelezés tilalma álláspontom szerint sem hagyható figyelmen kívül. A hamis vádnál leírt szempontok, mely alapján a hamis vád és a hamis tanúzás elhatárolása lehetséges, a Btk. 275.§ (1) bekezdés b) pontjával egészülnek ki, mely alapján a hamis tanúzást kizárhatjuk. A hamis tanúzás többszöri elkövetése a folytatóság kapcsán is problémákat vet fel, mellyel az erről szóló részben foglalkozom részletesen.

⁴⁶³ BH 2005.341.

⁴⁶⁴ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 430. old.

⁴⁶⁵ HÁGER Tamás: Egyes elhárítható tanúvallomási akadályok a büntetőperben (A hozzátartozói viszonytal és az önvádra kötelezés tilalmával összefüggő mentességi okok). Magyar Jog, 2014/7-8. szám., 430. old.

A Btk. 275.§ (1) bekezdésének a) pontja alapján, ha a tanú hatóság előtt feltárná a korábban tett vallomásának hamis voltát, ezáltal önmaga ellen szolgáltatna bizonyítékot, ezért cselekményét nem lehet bűncselekményként értékelni. Ugyanez vonatkozik arra, ha a tanúvallomásban foglaltak ellenére a valóság felfedésével nem önmaga, hanem hozzátartozóját vádolná bűncselekmény elkövetésével. Ezen büntethetőséget kizáró ok alapján nem büntethető, aki nem a büntetőügyben terheltként szereplő, hanem más személyt (hozzátartozóját) vádolná hamisan bűncselekmény elkövetésével.⁴⁶⁶ Ez esetben a Be. 172.§-a alapján a terhelt hozzátartozója a tanúvallomás megtagadásra nem lenne jogosult. A Btk. 275.§ (1) bekezdés a) pontjában meghatározott okból azonban a tanú mégsem lesz büntethető hamis tanúzás miatt.

A büntethetőséget kizáró ok a Szabs. tv. tanúvallomás megtagadásának eseteiről szóló 60.§ szakasza tekintetében is vizsgálendő. A felülvizsgálati indítvány tárgyát képező ügyben abban a kérdésben kellett állást foglalnia az eljáró bíróságnak, hogy a hamis tanúzás vétsége kapcsán a tanút a szabálysértési eljárásban is megilleti-e a Szabs tv. 60.§ szakaszának b) pontjában foglalt vallomás megtagadásának joga, ha a figyelmeztetések ellenére hamis vallomást tesz.

A Szabs tv. 60.§ szakaszának a) pontja alapján tanúvallomást megtagadhatja az, aki az eljárás alá vont személy hozzátartozója, vagy a b) pont alapján az, aki magát vagy hozzátartozóját szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetésével vádolná, az ezzel kapcsolatos kérdésben. Amíg az Szabs tv. 60.§ a) pontja esetében a Btk. 275.§ (1) bekezdés b) pontja alapján, a Szabs. tv. 60.§ b) pont esetében a 275.§ (1) bekezdése a) pontja alapján áll fenn büntethetőséget kizáró ok. A büntethetőséget kizáró ok megvalósulása miatt annak ellenére nem beszélhetünk bűncselekményről, hogy a hamis tanúzás valamennyi tényállási eleme megvalósul. A tanú ugyanis nem kötelezhető arra, hogy a valóságot felfedje. A tanú akkor, ha valós állításokon alapuló vallomást tenne, ezzel önmaga vagy hozzátartozója ellen bizonyítékot szolgáltatna a hatóság részére.

A jogirodalom mind a büntető, mind az egyéb eljárások során elkövetett hamis tanúzás cselekmények esetén egyaránt nem állapít meg hamis tanúzást akkor, ha a tanú a valóság feltárása esetén saját magát vagy hozzátartozóját terhelné.⁴⁶⁷ Itt szólnék arról a kérdéstről, hogy a bíróság előtt folyamatában lévő szabálysértési ügyben a bíróság előtt elkövetett hamis tanúzást a jelenleg hatályos Btk. 273.§-ában szabályozott szabálysértési eljárásban elkövetett

⁴⁶⁶ FÖLDVÁRI i.m. 270. old.

⁴⁶⁷ Uo.

hamis tanúzásba illik bele. Megítélésem szerint a kérdés eldöntésnél az ügy tárgyából kell kiindulni. Amennyiben szabálysértési eljárásban követik el a hamis tanúzást, azt attól függetlenül, hogy azt mely fórum, szabálysértési ügyekben eljáró elsőfokú vagy másodfokú hatóság, bíróság előtt követik el,⁴⁶⁸ nem lehet másként, kizárólag a Btk. 273.§ szakaszába ütköző hamis tanúzásként minősíteni.

II.3.3.2. A vallomástétel megtagadása és a törvényi figyelmeztetések viszonya

Azokban az esetekben melyek nem tartoznak a 275.§ (1) bekezdés a) pontja alá, ugyanezen bekezdés b) pontja alapján lehet a büntethetőséget kizáró ok megvalósulását kell vizsgálni. A legújabb büntetőjogi kommentár alapján az a kiindulópont, hogy ha a mentességi jogra nem oktaták ki a tanút, akkor nem lesz büntethető hamis tanúzás miatt.⁴⁶⁹ Mentese a büntetőjogi felelősségre vonás alól Be. 171.§ szakasza alapján a terhelt hozzátartozója, valamint Be. 173.§ bekezdése szerint, aki foglalkozásánál vagy közmegebízásánál fogva titoktartásra köteles, továbbá a 174.§ szerinti a médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy. A kifejtettekre figyelemmel tehát, ha a tanú jogosítva van a tanúvallomás megtagadására, de az erre való figyelmeztetése elmarad, az általa tett hamis vallomás, a tényállási elem hiányára tekintettel nem lesz bűncselekmény.

A vallomástétel megtagadása körében pedig a Pp. szabja meg tágabban az ide tartozó esetek körét. A Pp. 290.§-ában a felek bármelyikének hozzátartozója mellett szintén szól arról, aki a tanúvallomás folytán önmagát vagy a hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. A hivatásánál fogva, valamint az üzleti titok megtartására köteles személyen kívül a közvetítői eljárás során eljáró közvetítő és a szakértő álláspontom szerint a Btk. 275.§ b) pontja alapján nem lesz büntethető hamis tanúzásért. Az Ákr. 67.§-a szintén rendelkezéseket tartalmaz a szabályos tanúkihallgatással kapcsolatban, hogy a tanú személyazonosságának megállapítását követően a hatóság felhívja a tanút az ügyfelekkel való viszonyának tisztázására, elfogulatlanságáról nyilatkoztatja, majd ezt követően a jogai és kötelezettségei mellett a hamis tanúzás következményeire is figyelmeztetni kell. A Btk. 275.§ szakaszán túl a 272.§ (3) bekezdése a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás esetére további büntethetőséget kizáró okot tartalmaz, mely alapján ezen cselekményért

⁴⁶⁸ Kúria Bfv.779/2015/6.

⁴⁶⁹ KÖHALMI-CSÁK i.m. 132. old.

a büntetőügy terheltje nem büntethető. A fenti rendelkezést nem lehet kiterjesztően értelmezni, ugyanis ez a büntethetőséget kizáró ok a terheltre vonatkozhat, a védőjét nem illeti meg. A Kúria Bfv.I.1. 537/2017. szám alatt közzétett döntésében rámutatott arra, hogy a védő esetében nem állapítható meg a fenti büntethetőséget kizáró rendelkezés, annak ellenére, hogy a védő bizonyos terhelti jogokat maga is gyakorol, és e körben a védelem ellátása során csak törvényes eszközöket vehet igénybe. Ezért, ha a védő hamis okiratot készít és azt a nyomozóhatóság rendelkezésére bocsátja, már meghaladva a törvényes védelem korlátait, a Btk. 272.§ (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés c) pontjába ütköző büntető ügyben hamis okirat felhasználásával elkövetett hamis tanúzás valósul meg.

A vallomástétel egyéb okból történő megtagadása, mint büntethetőséget kizáró ok kapcsán azon esetnek a megítélése, miszerint a tanút annak ellenre hallgatják ki, hogy alapos okkal hivatkozik a fentiekben felsorolt, valamely Be.-ben, Szabs tv.-ben, Pp.-ben vagy Ákr.-ben hivatkozott okra, külön magyarázatot igényel. Ez egyenesen következik a Btk. megfogalmazásából, ugyanis, ha a tanú megtagadhatja a vallomástételt és ezt a hatóság figyelembe veszi, akkor vallomástételre nem kerül sor. Abban az esetben azonban - mely e büntethetőséget kizáró ok meglétét indokolja - ha a tanú jogszerűen hivatkozik ezen okok valamelyikére, a hatóság ugyanakkor ennek ellenére vallomástételre kötelezi a tanút, ezt a mentességi jogra való figyelmeztetés elmaradásaként kell értékelni.⁴⁷⁰ Ehhez annyit kívánok hozzáfűzni, hogy méltánytalan lenne azzal a tanúval szemben a hamis tanúzás jogkövetkezményeit alkalmazni, hamis vallomástétel esetében is, aki egyébként a tanúvallomás megtagadásra jogosult lenne. Ekkor elhangzik a figyelmeztetés, ennek azonban a hatóság nem tulajdonít jelentőséget. Ugyanis a törvény szövege alapján ez esetben a tanú büntetőjogi felelősségét hamis tanúzásban meg lehetne állapítani. A tanú azon cselekménye kapcsán, mely során a tanú megtagadási okot megalapozó körülményről hallgat, és emiatt tanúként hallgatják ki, cselekménye a hamis tanúzást megvalósítja.⁴⁷¹ Ennek az esetnek a megoldása álláspontom szerint a 275.§ (1) bekezdésének b) pontja alapján adható meg.

Álláspontom szerint a tanúra vonatkozó törvényi figyelmeztetéseket attól függetlenül közölni kell, hogy valamely megtagadási okra okot adó körülmény felmerült-e vagy sem. Ha ez valamely oknál fogva elmarad, a tanú tudattartamától függően két dolgot tartok célszerűnek

⁴⁷⁰ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 429. old.

⁴⁷¹ Uo.

vizsgálni. Egyrészt, hogy a törvényi figyelmeztetéstől függetlenül a tanú a mentességi okot megalapozó körülményről tud-e. Megítélésem szerint a tanútól az nem várható el, hogy a hatóság erre vonatkozó figyelmeztetése hiányában tudjon arról, hogy egy adott körülmény alapján jogosult lenne arra, hogy megtagadja a vallomástételt. Azonban nem tartom kizártnak azt, hogy a tanú a mentességi okot megalapozó körülményt - melynek lényegével tisztában van, - hallgatja el a hatóság elől. Ennek elhallgatása tekintettel arra, hogy a hamis tanúzás nem kizárólag tényállítással, hanem a való elhallgatásával is megvalósulhat, csak abban az esetben valósít meg bűncselekményt, ha a tanúval legalább a hamis tanúzásra vonatkozó törvényi figyelmeztetések közölve lettek. Az elkövető szándékának vizsgálata a hamis tanúzás tényállásszerűsége kapcsán ebben az esetben is elsődleges.

A vallomástételt egyéb okból megtagadható személyek által elkövetett hamis tanúzás esetében nem önmagában a mentességi okból vezethető le az elkövetők büntetlensége, hanem a törvényi figyelmeztetések megléte vagy hiánya lesz a büntethetőség ismérve. A terhelt hozzátartozója a törvényi figyelmeztetések elhangzását követően dönthet arról, hogy tesz-e vallomást. Ha ezen figyelmeztetés elmarad és ennek ellenére hamis vallomást tesz, a tanú cselekménye nem valósít meg hamis tanúzást. Ebből következően a törvényi figyelmeztetések hiánya a büntethetőséget kizáró ok fő jellegadó ismérve.

Figyelemmel a Be. 177.§ (1) és (2) bekezdéseire akkor, ha a tanúvallomásról készült jegyzőkönyv nem tartalmazza a törvényi figyelmeztetéseket, vagy az arra adott választ, a jegyzőkönyvvezetésének elmaradása esetén a tanú vallomása - a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel - bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.⁴⁷² Az eljárás szabálysértések kapcsán büntetőjogi tárgyú kommentár is rámutat arra, hogy az olyan nyilatkozat, amely során a tanút nem figyelmeztetik a hamis tanúzás következményeire vagy valamely mentességi okra - ezen kívül azt is ide vonja ha nem közlik a tanúval, hogy tanúként hallgatják ki, valamint azt is ha a törvényben foglalt jogaira vagy kötelezettségeire vonatkozó kioktatás elmarad -, nem lehet tanúvallomás.⁴⁷³

A legújabb bírói gyakorlat alapján azonban lehetőség van arra, hogy a tanúzási mentességgel kapcsolatos eljárás szabályszegés esetében pedig a másodfokú eljárásban fogatosított

⁴⁷² Kúria Bfv.264/2020.

⁴⁷³ MÉSZÁR i.m. 1074. old.

bizonyítás révén orvosolják a szabályszegést. Így, amikor a tanú - a szükséges törvényi figyelmeztetés után - úgy nyilatkozik, hogy nem él a mentességi jogával és a korábbi vallomását fenntartja, vallomása figyelembe vehető. Ugyanakkor, ha a tanú él az őt megillető mentességi joggal, és nem tesz vallomást a másodfokú eljárásban ez azt a következményt vonja maga után, hogy vallomása nem használható fel bizonyítékként.⁴⁷⁴

A megtagadási okok vizsgálatán túl a hamis tanúzás szempontjából az erre vonatkozó figyelmeztetések közlése kiemelt relevanciával bír, enélkül ugyanis a tanú valótlan nyilatkozata nem lesz bűncselekmény. A figyelmeztetéseknek arra is ki kell terjednie, hogy ha a tanúvallomást tesz, vallomása az adott vagy más ügyben bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a vallomástételt a későbbiekben megtagadja. A mentességi jogra való figyelmeztetés elmaradásával egyenértékűként értékeli a jogirodalom azt az esetet, amikor a hatóság mentességi ok fennállása ellenére vallomástételre kötelezi a tanút.⁴⁷⁵ Ez alól kivételt jelent a fenti bekezdés (3) bekezdésében foglalt azon szabály miszerint tanú közlése vallomásként a fenti rendelkezés megsértése ellenére figyelembe vehető, ha a tanú a tanúzási figyelmeztetés után a közlését fenntartja, melyet azonban nem vonhat vissza. Ennél azt fontos hangsúlyozni, ha a későbbiekben a vallomás hamisságát az eljáró hatóságánál felfedi, az a Btk. 274.§ szakaszában foglalt büntethetőséget kizáró ok alkalmazására adhat alapot.

A törvényi figyelmeztetések meglétét és az arra adott válaszokat, valamint a mentességi okokra minden egyes ügyben kiemelt figyelmet kell fordítani, mely a hamis tanúzás esetében a tényállásszerűség kérdésében dönthet. E témakört az e tárgyban irányadó Jogegységi Döntéssel zárnam, mely alapján hamis tanúzás valósul meg, ha a tanú - a szabályszerű figyelmeztetést követően - nem él az őt egyébként jogszerűen megillető mentességi joggal, és hamis tanúvallomást tesz.⁴⁷⁶ Ez az eset a hamis tanúzás elkövetése tekintetében egyértelműsíti, hogy a szabályszerűen kihallgatott tanú, ha tesz vallomást, holott arra lenne joga, hogy hallgasson és hamisan nyilatkozik, a hamis tanúzás kétséget kizáróan megvalósul.

⁴⁷⁴ EBH. 2008.1763.

⁴⁷⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 429. old.

⁴⁷⁶ BJD 3951.

II.3.3.3. A vallomástétel abszolút tilalma

A Btk. 275.§ c) pontja a Be. vallomástétel tilalma címszó alatt található 170.§ szakaszában foglalt abszolút tanúzási tilalmon alapszik. A Btk. 275.§ c) pontjában foglaltak szerint nem büntethető hamis tanúzás miatt az, akinek kihallgatása törvény alapján kizárt, mely a Be.-ben található taxatív, eltérést nem engedő törvényi felsorolásra utal, melynek sem bővítésére, sem szűkítésére nincs lehetőség.⁴⁷⁷

A vallomástétel akadályai két fő kategóriát foglal magában, egyrészt a vallomástétel tilalmát, valamint a vallomástétel megtagadását. A Be. a vallomástétel tilalmánál felsorolja azon személyeket, amelyek a sajátos eljárásjogi-, illetőleg egyéb pozíciójukból fakadóan a törvényhely alá esnek, mint a védő, valamint az egyházi személy. Továbbá ide vonja az olyan személyeket is, akiktől a testi vagy szellemi állapotuk miatt nyilvánvalóan nem várható helyes vallomás, továbbá nem hallgatható ki tanúként minősített adatról az sem, aki a titoktartási kötelezettség alól nem kapott felmentést.⁴⁷⁸ Amennyiben ezen fenti rendelkezések megsértésével hallgatják ki a tanút, holott az nem lenne kihallgatható tanúként, - az a törvényben meghatározott kivétellel - tanúvallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe. A hamis tanúzás esetében, ha a mentességi jog megsértésével kihallgatott tanú hamis vallomása ebből fakadóan hamis tanúzásként nem értékelhető, hiszen tanúkihallgatása a Be. 169.§ szakaszában foglalt tilalomba ütközik.

Figyelemmel arra, hogy a hamis tanúzás a büntető és szabálysértési ügyeken kívül polgári ügyekben is elkövethető, a Pp. vonatkozó rendelkezéseit és a Btk. 275.§ (1) bekezdését egymásra figyelemmel kell vizsgálni. Míg a Be. a vallomástétel tilalma körében, a Pp. a tanúzási képtelenségről szóló 289.§ (1) bekezdésében rendelkezik a védőről, valamint a minősített adatra vonatkozó titoktartásra kötelezett személyről. A védőt arról, amiről védőként szerzett tudomást, valamint a titoktartási kötelezettség alól fel nem mentett személy nem hallgatható ki tanúként.

Az Ákr. tanúra vonatkozó rendelkezési között a hamis tanúzás szempontjából az Ákr. 66.§ (2) bekezdése vonható ide. Kérdés, hogy azon személy, akitől nem várható bizonyítékként

⁴⁷⁷ HÁGER (2014) In: Magyar Jog i.m. 427. old.

⁴⁷⁸ Be. 169.§

értékelhető vallomás, elkövetheti-e hamis tanúzást? Álláspontom szerint tekintettel arra, hogy ennek a személynek a Btk. 275.§ (1) bekezdés c) pontja alapján a kihallgatása törvény alapján kizárt, tanúként történő kihallgatására sor nem kerülhet, ezáltal hamis tanúzás elkövetője sem lehet, még akkor sem, ha az Ákr. 66.§ a) pontjában foglaltak megsértésével hallgatják ki, majd hamis tanúvallomást tesz. Egyebekben megjegyzem, hogy ezen ok vizsgálata különös körültekintést igényel a jogalkalmazótól. További eltérés a vallomástétel megtagadása körében, hogy az Ákr. a diplomáciai menetességben részesülő személyek részére lehetővé teszi a vallomástétel jogszerű megtagadását. Összefoglalva a fentieket megállapítható, hogy a Be.-ben található vallomástétel akadályára vonatkozó rendelkezések, és tanút terhelő egyes eljárási törvényekben szabályozott figyelmeztetések, valamint a Btk. 275.§ (1) bekezdésében szakaszában foglalt büntethetőséget kizáró okok koherens rendszert alkotnak.

II.3.4. A hamis tanúzás további lehetséges elkövetőiről

A Btk. határozza meg elkövetők körét, akik közé a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács és a fordító is tartozhat. A fenti személyekre a tanú által elkövetett hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket, a speciális alanyokra vonatkozó büntetőeljárási szabályok figyelembevételével kell alkalmazni. Angyal Pál szerint hamis tanúzásra használt „potiori denominatio” műszó alatt nem csak a tanú hamis vallomástételét, hanem a hamis szakértői véleményt és a hamis fordítást is érteni kell, a polgári bíróság által eskü alatt kihallgatott fél hamis vallomásával egyetemben.⁴⁷⁹

A fenti elkövetői kör hasonló megítélés alá esik, mint a tanú, aki az ügy lényeges körülményére valótlan vallomást tesz vagy a valót elhallgatja. A szakértőt a Be. nem emeli ki a bizonyítás alanyainak sorából.⁴⁸⁰ A szakértő tekintetében megkívánt speciális szakértelem, valamint az általa előterjesztett szakértői vélemény további ismérveket kíván meg a hamis tanúzás esetében. A Be. 188.§ (1) bekezdése alapján a hatóság szakértőt alkalmaz, ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, emellett a büntetőeljárásban szakvéleményt az igazságügyi szakértőkről szóló törvényben meghatározott szakértő vagy eseti szakértő adhat. A Be. a szakértővel szemben fennálló vallomástétel

⁴⁷⁹ ANGYAL (1940) i.m. 125-126. old.

⁴⁸⁰ BAKONYI Mária: A szakvélemény szabályozása az új büntetőeljárási törvényben. Büntetőjogi Szemle., HVG-ORAC Lap,- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018/1. szám, 14. old., https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/04/bjsz_201801_3-15_Bakonyi.pdf, letöltés dátuma: 2021.04.10.

akadályait illetően visszautal a tanúra vonatkozó rendelkezésekre. A Pp. 300.§ szakasza alapján akkor kell szakértőt alkalmazni, ha a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy a perben jelentős ténymegállapításhoz, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. A bírói gyakorlat rámutatott arra, hogy a szakértő kirendeléséről szóló határozatban a szakértőt figyelmeztetni kell a Be. 196.§ (2) bekezdése alapján a hamis szakvéleményadás következményeire is.⁴⁸¹ A Be. 165.§ szakasza a tanúvallomást, a terhelt vallomását, a pártfogó felügyelői véleményt, tárgyi bizonyítási eszközt, okiratot és az elektronikus adat mellett a szakértői véleményt is a bizonyítás eszközének tekinti. A hamis írásbeli szakvéleményt a jogalkotó kiemelte a tárgyi bizonyítási eszközök köréből, és ezáltal a hamis írásbeli szakvélemény benyújtásával nem a Btk. 272.§ (2) bekezdés c) pontja, hanem a Btk. 275.§ (2) bekezdés a) pontja valósul meg.

A szakértők ugyanabban a szakkérdésben közös véleményt is előterjeszhetnek, azonban az egyenként elvégzett vizsgálatokat külön-külön is fel kell tüntetni, melyek valótlanága esetén társtettesség nyerhet megállapítást. A társtettességet azonban kizárólag a közösen előterjesztett szakvélemény benyújtása esetén tartom elképzelhetőnek, egyéni szakvélemény benyújtása esetén ezt az alakzatot természetesen kizárnám, figyelemmel a szakértőket személyükben terhelő törvényi kötelezettségekre. Előfordulhat az is, hogy a több szakterülethez tartozó szakértők egy adott kérdésben szakvéleményeiket egyesítik egymással.

A bűncselekményt a szakvélemény bármely részére vonatkozólag el lehet követni (vizsgálat, lelet, tulajdonképpeni vélemény), ha az objektíve valótlan, azaz tartalmát tekintve hamis. A szakvélemény hamis, ha a szakértő olyan vizsgálatot mutat elvégzettnek, melyet valójában el sem végzett, vagy ennek az ellenkezőjeként, az elvégzettet eltitkolja.⁴⁸² A bűncselekmény a lelet kapcsán úgy is elkövethető, ha a vizsgálati eredményt meghamisítottan vagy nem tünteti fel, a vizsgálat eredményét a lelet valótlanul vagy egyáltalán nem tartalmazza.⁴⁸³ Ezzel ellentétesen, ha a szakértő szándékosan valótlan adatokon alapuló szakvéleményt kíván előterjeszteni, ugyanakkor az elvégzett vizsgálatok valós adatait mutatja be, ez esetben cselekményét hamis tanúzásként nem lehet értékelni, mivel a bűncselekmény mind a

⁴⁸¹ MOLNÁR Ambrus: A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései. 137. old. In: KÚRIA Joggyakorlat Elemző Csoport: Összefoglaló Vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás köréből).

⁴⁸² KÖHALMI-CSÁK i.m. 129. old.

⁴⁸³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 426. old.

szándékos, mind az objektív hamisságot feltételezi. A hamis vádnál leírtak szerint az objektív értelemben vett hamisság hiánya hamis tanúzás miatti büntetőjogi felelősségre vonást nem eredményezhet. Székely Jánossal és Földvári Józseffel egyetértve a szakértői vélemény objektív helytelensége a bűncselekmény tárgyi oldalához, míg a szakvélemény szubjektív hamissága a büntett alanyi oldalához tartozó ismérv.⁴⁸⁴ Az önmagában vett objektív hamisság fennállása esetén álláspontom szerint - egyetértve az objektív elmélettel - a gondatlanság megállapításnak van helye.

Az 1979. évi IV. törvény hamis tanúzáshoz fűzött hivatalos indokolása alapján a Btk. a szakértőnek a hamis szakvéleményre, illetve a szaktanácsadónak a hamis felvilágosításra vonatkozóan terjeszt ki a büntetendőséget, és megjegyzi e körben, hogy a szaktanácsadó a nyomozati szakban járhat el, mely továbbra is irányadó.⁴⁸⁵ A szaktanácsadó közreműködésére a korábbi Be. 182.§-ának (1) bekezdése tartalmazott rendelkezéseket, jelenleg a Be.-ben több helyen is találunk rá utalást. A Be. 58.§ (2) bekezdésének g) pontja alapján egyebekben a szakértő és a szaktanácsadó a büntetőeljárásban egyéb érdekeltnek minősül. Ez utóbbi igénybevételére különösen, a Be. 87.§-ában foglalt különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések esetén, a Be. 212.§-ában foglalt műszeres vallomásellenőrzés során kerül sor, mely nem tartozik igazságügyi szakértői kompetenciába.⁴⁸⁶ Emellett az egyéb adatszerző tevékenység körében a Be. 270. §-a alapján az ügyészség, a nyomozó hatóság, illetve a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve, valamint a rendőrség terrorizmust elhárító szerve szaktanácsadó közreműködését veheti igénybe, ha a bizonyítási eszközök felderítéséhez, felkutatásához, megszerzéséhez, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez különleges szakismeret szükséges. A szaktanácsadó igénybevételére a vádemelés után a jelenleg hatályos Be. alapján a vádemelése után is lehetőség van, ha ügyészség a bizonyítási indítvány megtétele, bizonyítási eszköz felkutatása és biztosítása érdekében szükséges.

Abban az esetben, ha a szaktanácsadó valamely Be. szerinti eljárási cselekményen részt vesz, ezzel kapcsolatban a Be. 270.§ (5) bekezdése alapján tanúként kell kihallgatni. A szakértő a szaktanácsadóval szemben bizonyítási eszközt hoz létre, a szaktanácsadó a hatóság különleges

⁴⁸⁴ SZÉKELY János: A szakértő szerepe és felelőssége a büntetőeljárásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959. 153. old. In: FÖLDVÁRI i.m. 201. old.

⁴⁸⁵ Complex Jogtár: 1978. évi IV. törvény 238.§ (2) bekezdéséhez fűzött indokolás.

⁴⁸⁶GÁRDONYI Gergely: A szaktanácsadó új szerepe a büntetőeljárásban. In: Gondolatok a rendészettudományokról. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2019. 146. old., <http://real.mtak.hu/93732/1/MRTT15.pdf>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

szakértelmét pótolja, azáltal, hogy hatóságként jár el az ügyben.⁴⁸⁷ Erre figyelemmel, amennyiben a szaktanácsadó tanúként hamis tanúvallomást tesz, bűncselekménye a Btk. 272.§ (2) bekezdésébe a) pontjába ütköző és a büntetőügyben történő elkövetés esetén a (4) bekezdés szerint minősülő hamis felvilágosítás adásával elkövetett hamis tanúzás lesz. A szaktanácsadó a közreműködésével végzett eljárási cselekményre vonatkozóan egyébként tanúként hallgatható ki - így összhangban a Btk. 272.§ (2) bekezdés első fordulatával -, a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezések a szaktanácsadóra is irányadóak. A Be. egyértelműsíti ez utóbbiakat, ugyanis a Be. az e szakaszához fűzött indokolása szerint a törvény továbbra sem tekinti a szaktanácsadó közléseit - az igazságügyi szakértőtől eltérően - külön nevesített bizonyítási eszköznek. Ezzel kapcsolatosan hozzátenném, hogy a szaktanácsadó kizárólag tanúvallomás keretében követheti el a hivatkozott bűncselekményt. E körben a szakértő és a szaktanácsadó tevékenysége nem ítéhető meg egységesen, a szakértői tevékenység során az írásban előterjesztett szakvélemény tudniillik tárgyi bizonyítási eszköz. A szaktanácsadó esetében ezért kizárólag a tanúvallomás keretében elhangzott hamis felvilágosítás adás által követhető el a bűncselekmény. A szaktanácsadó hamis tevékenységét a Btk. 272.§ (2) bekezdés a) pontja alapján kell vizsgálni, ezért a szaktanácsadó által objektíve hamis tájékoztatás nyújtása esetén,⁴⁸⁸ a cselekmény tényállásszerű.

A nyelvhasználat biztosítása körében a hamis fordítás és a hamis tolmácsolás esetén is a hamis tanúzás valósul meg, erre figyelemmel a bűncselekmény alanya lehet továbbá a tolmács és a fordító is. A Be. 78.§ (1) bekezdése alapján, ha a büntetőeljárásban részt vevő személy a nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét kívánja használni, tolmácsot kell igénybe venni. További esetekben, ha az anyanyelv használata aránytalan nehézségbe ütközne, a kihallgatandó személy hallássérült, siketvak szintén sor kerül a tolmács alkalmazására. A tolmácsolás abban az esetben valótlán, ha a tartalma alapján az nem felel meg a más (idegen) nyelven elhangzottaknak.

A tolmács, mint közvetítő élőszóban, a fordító pedig írásban dolgozik, ezért az általa elkészített írásbeli fordítás akkor is hamis, ha annak tartalma nem felel meg annak a dokumentumnak vagy más szóbeli szövegnek, melyről a fordítás készült. Az 1978. évi IV. törvény hamis tanúzásról

⁴⁸⁷ GÁRDONYI i.m. 145. old.

⁴⁸⁸ KŐHALMI-CSÁK i.m. 129. old.

szóló részéhez fűzött hivatalos indokolás alapján a tolmács, vagy fordító hamisan történő fordítása azt jelenti, hogy a magyar és idegen nyelv közötti koherenciát tudatosan félrefordítja, ilyen módon a hatóság számára a büntetőeljárás hivatalos nyelvén (a magyar nyelven) történő interpretációt meghamisítja.⁴⁸⁹ Ez alapján a joggyakorlat által a tolmácsolás és fordítás kapcsán a hamis tanúzás bűncselekményét érintően vizsgált kérdéseire térek ki. Egyrészt a szóbeli tolmácsolás esetében a szándék vizsgálata körében különös alaposággal kell eljárni a tekintetben, hogy a szóbeli fordítás és az eredeti előadás közötti eltérések mire vezethetők vissza. A hamis tanúzás szándékos elkövetéshez az kell, hogy a tolmács előadásában az ügy lényeges körülményére vonatkozó tanúvallomásban ne a valóban elhangzottakat adja vissza. Az uralkodó jogirodalmi álláspont alapján a félrefordítás szándéka esetén a hamis tanúzás megvalósul. Ekként a tolmácsot és a fordítót a speciális nyelvismeret és az adott eljárásokban betöltött eljárásjogi szerep folytán különböztetjük meg a tanútól és a szakérőktől, azonban ahogyan arra a Btk. szövege is utal, ezen elkövetői körre a tanúra vonatkozó rendelkezések alkalmazásának van helye. Valamennyi elkövető esetében az ügy lényeges körülményére vonatkozásnak tulajdonítok jelentőséget.

II.3.5. Az elkövetés helye és hamis tanúzás tárgya

A Btk. a hamis tanúzás esetén lényegében három ismerv fennállását kívánja meg a tényállásszerűség kapcsán, a büntető, polgári, szabálysértési vagy egyéb hatósági eljárásban, illetve fegyelmi eljárásban való elkövetés és a lényeges körülményre vonatkozás mellett, a hatóság, mint elkövetési hely is kulcsfontosságú. A hamis tanúzás alapeseti tényállás körében tartalmazza a hatóság előtti elkövetést, mely a hamis tanúzás valamennyi esetére vonatkozik. A hamis tanúzás esetében az ügy tárgya tekintetében is megkülönböztetést tesz a jogszabály, a hamis tanúzás mind büntető, mind polgári ügyekben elkövethető. Ahogyan arra a tanúra vonatkozó törvényi figyelmeztetések körében rámutattam, a hamis tanúzás privilegizált eseteit az egyéb eljárások, mint a szabálysértési, egyéb hatósági (mint például közigazgatási hatósági ügy) vagy fegyelmi eljárás során elkövetett hamis tanúzás képezi.

Büntetőügy alatt egy olyan ügycsoport értendő, melynek tárgya a Btk.-ban szankcionált bűntett vagy vétség, és amely miatt büntetőeljárás van folyamatban, tekintet nélkül arra, hogy mely bíróság rendelkezik hatáskörrel vagy illetékességgel az ügy elbírálására. A hamis tanúzás

⁴⁸⁹ Complex Jogtár: 1978. évi IV. törvény 238.§-ához fűzött indokolás.

esetében nem kizárólag a büntető bíróságok, hanem egyezően a hamis vád tényállásával, bármely hatóság szerepel, aki előtt a tényállás lényegi sajátosságából eredően tanúvallomás tehető. A tanúkihallgatásra vonatkozó büntetőeljárás, polgári eljárásjogi, szabálysértési szabályok azonban egzakt szabályokat tartalmaznak arra, hogy ki, mely esetben, milyen törvényi figyelmeztetések elhangzását követően tehet vagy köteles tanúvallomást tenni. Hozzáteszem, hogy a Bv. tv szerinti eljárás során elkövetett hamis tanúzás is büntetőügyben elkövetett cselekménynek minősül.⁴⁹⁰

Felhívnam a figyelmet arra, hogy Földvári József is büntetőügy mibenlétét az ügy tárgyra tekintettel határozza meg.⁴⁹¹ Magyary Zoltán és Nizsalovszky Endre definíciója szerint polgári ügy az, melynek tárgya egy magánjogi aspektussal bíró tény, melyet a bíróság kiderít, jogszabály alá foglal, s e tevékenységnek eredményeként a jogi érdek érvényesítésének keretében majd megállapítóan, majd elutasítólag, majd új jogi helyzetet teremtve konstitutíve íté.⁴⁹² Az elkövetés helye a törvény megoldásában szorosán összefügg a büntetési tételekkel. A büntetőügynek a Be. szabályai alapján folyamatban lévő ügyet tekintjük, míg polgári ügynek a Pp. alapján folyamatban lévő ügyek minősülnek. Egyéb ügynek a privilegizált esetben foglalt eljárások miatt indult ügyek értendők. A Btk. az értelmező rendelkezései körében szól arról, hogy a polgári ügynek kell tekinteni a választottbíróság előtt folyamatban lévő ügyet is. Egyebekben a választottbírósági eljárás részletes szabályait külön törvény tartalmazza (2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról), melynek 31.§ (2) bekezdése, valamint a 36.§ (5) bekezdése alapján a választottbírósági eljárásban is helye van tanúkihallgatásnak.

A hamis tanúzás büntetése attól függ, hogy azt milyen eljárásban, valamint milyen tárgyi súlyú ügyben követik el. Az ügy jellege és súlya elsőként büntető ügyekben az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető cselekményekre vonatkozó hamis tanúzásnál jelenik meg. Ebben az esetben az alapesetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés helyett a büntetés akár kettő évtől nyolc évig is terjedhet. Míg ugyanezen megoldás alapján a polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás is súlyosabban büntetendő, ha az ügy tárgya különösen nagy vagyoni érték vagy különösen jelentős egyéb érdek. A tényállás álláspontom szerint megfelelően szabályozza a hamis tanúzás elkövetési magatartásait, különös tekintettel az ügy tárgyára. A büntető, polgári, valamint egyéb ügyekre vonatkozó büntetési tételek megfelelnek annak a

⁴⁹⁰ MÉSZÁR i.m. 1078. old.

⁴⁹¹ FÖLDVÁRI i.m. 203. old.

⁴⁹² ANGYAL (1940) i.m. 151. old.

követelménynek, hogy az egyes hamis tanúzással elkövetett cselekmények esetén a jogkövetkezmény megfelelő módon legyen szankcionálva. A hamis tanúzásnál az eljárás tárgyára, az alapügyre tekintettel a közvetlen érdeksérelem hiánya okán, az alapügy tárgyát annak jellegén túl más szempontokat is érvényesítő, a hamis vádnál ismertetethez hasonló tényállásmódosítást nem tartok szükségesnek. Ennek oka tehát az, hogy amíg a hamis vádnál az elkövetési magatartás sajátosságából következik az, hogy a cselekmény folytán egy ártatlan személy kerülhet gyanúba, meghatározott személlyel szemben folyhat nyomozás, elítélésre kerülhet sor, addig a hamis tanúzásnál a tanúvallomás vagy tárgyi bizonyítási eszköz önmagában vádolási cselekmény nélkül nem alapoz meg ilyen komplex jogsérelmet. Ugyanakkor ahogyan arra a védett jogi tárgy és a passzív alanyisággal összefüggésben utaltam, nem tartom teljességgel kizártnak, hogy a hamis tanúzás miatt egy ártatlan személyt jogsérelem érjen, ez azonban soha nem közvetlen.

Az indirekt jogtárgysértés pedig a jogalkotó által alkalmazott megoldással, mely az ügy tárgya és súlyossága alapján tesz különbséget, megfelelően érvényre juttatja azt a célkitűzést, hogy az igazságszolgáltatás megfelelő működése biztosított. A tanúvallomás esetében nem követelmény az, hogy valakire terhelő jellegű legyen, egyedül az, hogy az ügy lényeges körülményére nézve hamis állításokat tartalmazzon. Önmagában véve a hatóság előtt elkövetett valótlan tényekkel kapcsolatos tényállítás vagy a való elhallgatása esetében, - mivel a passzív alany hiányzik - az alapügy tárgya nem kerül értékelésre. Az egyes súlyos, így különösen az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények, valamint a különösen nagy vagyoni értékkel vagy különösen jelentős egyéb érdekekkel kapcsolatos ügyekben azonban nem lehet eltekinteni az alapügy tárgyának figyelembevételétől. Ez büntető ügyekben annak ellenére biztosított, hogy a hamis tanúzásnak a jelenleg irányadó jogalkalmazói gyakorlat alapján nincs passzív alanya.

A bírói gyakorlat alapján a hamis tanúzás büntettének minősítését az alapügyben meghozott jogerős határozatban alkalmazott minősítés folytán kell meghatározni.⁴⁹³ Ez azt jelenti, hogy a büntető ügyekben meghozott eljárást befejező határozatban szereplő jogi minősítés alapján lehet a bűncselekmény valamely minősített esetének megvalósulását vizsgálni. Az egyes eljárások tekintetében tehát az elkövetés helyére vonatkozó rendelkezések az alapvető kérdésekben megegyeznek. Ebből adódóan a hamis tanúzásnál az elkövetési helyként megjelölt

⁴⁹³ BH 2005.45.

hatóságok között, a szabálysértési hatóság, nyomozó hatóság, ügyészség, egyéb hatóság, valamint a fegyelmi jogkör gyakorlója is szerepelhet a bíróság mellett.

A tanúkihallgatásra, különös figyelemmel az idézés szabályaira, a tanú a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtt tesz vallomást. Ez utóbbi követelmény törvénybe iktatása azonban nem lehetséges, ugyanis az esetek többségében a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtt tesznek vallomást, mely eljárásban a tanúvallomást tevő személy tanúként kihallgatható, azonban ez alól is vannak kivételek. Egy tanúkihallgatás foganatosítása érdekében megkeresett hatóság által kihallgatott tanú esetében e követelmény például nem állhat fenn.

A Btk. 272.§ (2) bekezdésének c) pontjában foglalt, büntető-vagy polgári ügyben hamis okirat vagy hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás esetében a hamis vádnál elmondottakat tartom irányadóan. Ezáltal nem feltétlenül teljesül az, hogy a tanú a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező büntető vagy polgári ügyekben eljáró hatóságnak címzi a tárgyi bizonyítási eszközt. A bűncselekmény a hamis tanúzás elkövetési magatartásával akkor befejezett, ha a hamis tárgyi bizonyítási eszközt a hatóság rendelkezésre bocsátja, e körben az, hogy ez a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtt történjen meg, nem elvárás. A hamis tanúzásnál a hamis vallomás megtételével, illetve azzal, hogy a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszköz a hatóság tudomásra jut, befejezetté válik.⁴⁹⁴ Álláspontom szerint, ha az elkövető egy büntetőügy miatt a nyomozó hatóság előtt folyamatban lévő büntetőügyben a felügyeleti jogkörben eljáró ügyészség előtt egy általa készített hamis okiratot csatol be, az elkövetési magatartás tanúsításával a büntető ügyben hamis okirat szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás mellett a Btk. 342.§ (1) bekezdésének a) pontjába ütköző közokirat-hamisítás büntette is megvalósul.

Egyértelműen le lehet szögezni, hogy immateriális bűncselekményről lévén szó, az elkövetési magatartás tanúsításával a bűncselekmény befejezett, a hatóság általi hitelt érdemlőség ezen túl irreleváns. A befolyásolás lehetősége önmagában elegendő ahhoz, hogy a hamis tanúzás megállapítást nyerjen. Ebből a szempontból az is indifferens, hogy a bíróság a tanúvallomás során elhangzottakra figyelemmel döntött a valamely lényeges kérdésben (történeti tényállás, bűnösség kérdése, jogkövetkezmények), avagy a tanúvallomást nem is vonta a bírói mérlegelés

⁴⁹⁴ BH 1980.9. In: MÉSZÁR i.m. 1080. old.

körébe. Az írásos vallomástétel is lehetséges, feltéve, ha a hatóság a tanú számára azt engedélyezi, ezért ennek postára adásával hamis tanúzás kísérlete szintén megvalósul. Egy feltétel azonban elengedhetetlen, méghozzá az, hogy az irat a hatósághoz ne érkezen meg. A szóbeli vallomásnál lehetséges az, ami az írásbelinél nem, hogy az elkövető még a vallomástétel befejezése előtt helyesbíti vagy visszavonja vallomását, esetleg helyettesíti azokat a tényeket, melyeket korábban közölt. E cselekménye a kísérlettől való önkéntes elállásként értékelendő. A vallomástétel véglegesítésével ellenben a hamis tanúzást befejezettnek kell tekinteni. Foglalkozni kell azzal is, hogy a befejezettségtől megkülönböztessük a bevezetett büntetést, amely akkor jön létre, amikor a tanú még a tanúkihallgatás befejezéséig sem vonja vissza vagy változtatja meg a vallomását.

II.3.6. A hamis tanúzás elkövetési magatartásai

II.3.6.1. A vallomás hamissága és büntetéstani jellemzői, a lényeges körülmény fogalma

A Btk. mind a valótlan tanúvallomás megtételét, mind a való elhallgatását büntetni rendeli. Mindkét elkövetési magatartás vonatkozásban további követelmény a lényeges körülményre vonatkozás. Abban egyetértés van a jogirodalomban is, hogy a hamis tanúzás esetében az objektív valótlanág hiánya esetén a hamis tanúzás nem valósul meg.⁴⁹⁵A valótlan vallomás megtétele aktív tevékenység, az kizárólag tevéssel követhető el. Az általános a szóbeli vallomás, ugyanakkor a Be. 181.§ szakasza lehetővé teszi a tanú számára, hogy a szóbeli kihallgatását követően, vagy akár helyette is írásban tegyen vallomást. A Be. 181.§ (3) bekezdése alapján azonban az írásbeli vallomásból ki kell tűnnie annak, hogy a tanú a vallomástétel akadályainak, valamint a tanúra vonatkozó figyelmeztetések ismeretében tette meg vallomást. A fentiek megsértésével tett írásbeli tanúvallomás, annak valótlanága esetén sem valósíthat meg hamis tanúzást. A tanú vallomása a bizonyítandó tényekre vonatkozó olyan beszámoló, amelyben a tanúként kihallgatott személy tájékoztatást ad az általa észleltekről, mely körébe tartoznak pozitív állítások és negatív jellegű nyilatkozatok is.⁴⁹⁶

A hamis tanúzás elkövethető tanúkihallgatás keretében, továbbá a tanú részvételével tartott eljárás cselekményeken is, ahol a tanúnak nyilatkoznia kell. A Be. 208.§-a alapján a nem kizárt

⁴⁹⁵ KÖHALMI-CSÁK i.m. 128. old., BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 425. old., MÉSZÁR i.m. 1074. old.

⁴⁹⁶ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 425. old.

a hamis tanúzás elkövetése, ha a bíróság, ügyészség vagy a nyomozó hatóság a tanút a helyszínen hallgatja ki, mert valamely helyszín megmutatása, valamely bizonyítási eszköz megjelölése, illetve cselekmény lefolyásának helyszínen történő bemutatása válik szükségessé. A Be. 209.§ és 210.§ szakasza szerinti felismerésre bemutatás során sem tartom kizártnak a hamis tanúvallomás megtételét, ahogyan egyebekben a való elhallgatását se. Felismerésre bemutatás során, ha a tanú annak ellenre, hogy felismerni véli az elkövetőt a számára bemutatott fénykép alapján, úgy nyilatkozik, hogy azok egyikén sem szerepel a bűncselekmény elkövetője, a hamis tanúzás ezáltal megvalósul. Ugyanez vonatkozik a szembesítésre is, mellyel kapcsolatban a tanúra a tanúkihallgatásnál elmondottak az irányadóak. A tanú azon adatokat körülményeket köteles a hatóság tudomására hozni, melyekről tudomással bír, nem feltétel, hogy a vallomás egésze valótlan legyen, elég, ha annak valamely részlete valótlan, ez esetben is kizárólag akkor lesz bűncselekmény, ha az az alapügy lényeges körülményére vonatkozik.

A lényeges körülmény vizsgálata a hamis tanúzás esetében kiemelt szerepet kap. A büntetőügyekben vitathatatlanul lényegesnek tekinti Földvári József azokat, amelyek a büntetőjogi főkérdésre - megvalósul-e bűncselekmény -, kihatással vannak.⁴⁹⁷ E definíciója még is ma is alkalmazható, azzal a kiegészítéssel, hogy a lényeges körülmények a bűncselekmény sajátosságárból fakadóan olyan tág kört ölelnek fel, hogy azok taxatívén történő felsorolása nem lehetséges. Azzal is egyetérthetünk, hogy a vallomás lényeges körülményre való vonatkozása jogkérdés.⁴⁹⁸ A lényeges körülmény fogalmát a bírói gyakorlat alakítja, a hamis tanúzásnál ezért e körülmény fennállása kapcsán a legújabb jogalkalmazói gyakorlatot kell áttekinteni.

A lényeges körülményt a bűncselekmény alapeseti tényállása tartalmazza, ezáltal valamennyi elkövetői magatartás előfeltétele a lényeges körülményre való vonatkozás. Elsőként meg kell vizsgálni, hogy mi minősülhet lényeges körülménynek. A Kúria (korábbi nevén Curia) Bjt. 36. k. 8. számú ítélete szerint a büntetendőség szempontjából az közömbös, hogy a bíróság a hamis tanú vallomását nem vette figyelembe és az sem, hogy a vallomás senkinek sem okozott joghátrányt.⁴⁹⁹ Ez szorosan összefügg azzal, hogy a hamis tanúzásnak nincs passzív alanya. „Amit a per anyagához kívülről első kézből kell méríteni, és amihez közvetlen észlelés szükséges az, de csakis az ténykérdés, és minden egyéb, amely a peranyagokból következik az

⁴⁹⁷ FÖLDVÁRI. i.m. 215. old.

⁴⁹⁸ ANGYAL (1940) i.m. 162. old.

⁴⁹⁹ ANGYAL (1940) i.m. 157. old.

jogkérdés, de nem azért, mert ez tartalma szerint jog, hanem azért, mert az nem kívülről, hanem magunkból merítő logika”.⁵⁰⁰ A Kúria (korábban Legfelsőbb Bíróságként) meghozott ítélete alapján a hamis vallomás akkor vonatkozik lényeges körülményre, ha az érdemi kérdés eldöntésére vagy az érdemleges döntést támogató körülmények értékelésére vagy az ügy kimenetelére hatással lehet.⁵⁰¹

Lényegesnek azon körülménynek minősülhetnek, melyek a bűnösség megállapításával, a bűncselekmény jogi minősítésével kapcsolatosak, vagy a büntetés kiszabása szempontjából jelentőségük van.⁵⁰² A cselekmény tényállásszerűsége szempontjából a lényeges körülmény az, melyre a bizonyításnak ki kell terjednie, tehát a bűncselekmény törvényi tényállási elemeit alkotó (releváns) történéseken túl, az a körülmény is, ami a büntető anyagi és eljárásjogi jogszabályok alkalmazása szempontjából az ügy eldöntésére befolyással lehet.⁵⁰³ Az eseti döntés alapján lényeges körülménynek minősül különösen, hogy - ahogyan arra Földvári József rámutatott -, hogy a bűncselekmény megvalósult-e.⁵⁰⁴ Lényegesek továbbá a bizonyítékok bizonyító erejét, hitelt érdemlőségét, valamint a tudomásszerzés módját érintő körülmények is, - mely egyetértve az eseti döntésben foglaltakkal - nem kizárólag a bűncselekmény törvényi tényállási elemei lehetnek.⁵⁰⁵

A hamis tanúzás büntette olyan tény állításával is megvalósulhat, mely nem érdemi, de valamely bizonyíték cáfolásával befolyással lehet arra.⁵⁰⁶ Kúria jelenlegi joggyakorlata egyrészt a Királyi Kúria 4623/1897. számú, és 4448/1928. számú döntésein alapszik. Előbbi alapján a hamis tanúzásnál a potenciális jogtárgysértés szükséges a tényállásszerűséghez, míg mindkettő leszögezi, hogy a hamis nyilatkozatnak az ügy kimenetelére gyakorolt befolyása a döntő.⁵⁰⁷ Földvári József minden olyan körülményt ide vont, amelyek akár a cselekmény megtörténte, illetőleg, annak vagy az alanyak a minősítése, akár az alkalmazandó joghátrány, vagy intézkedés kiválasztása és mértéke szempontjából a bírói meggyőződés kialakításra befolyással lehetnek.⁵⁰⁸ Már most utalnék arra, hogy a jelenlegi bírói gyakorlat a

⁵⁰⁰ ANGYAL (1940) i.m. 162. old.

⁵⁰¹ Legf. Bír. B. törv. II. 977/1964.

⁵⁰² BJD. 731.

⁵⁰³ BH 2014. 328.

⁵⁰⁴ FÖLDVÁRI i.m. 215. old.

⁵⁰⁵ Ua.

⁵⁰⁶ BJD. 739.

⁵⁰⁷ Kúria 4623/1897., Királyi Kúria 4448/1928. In: BH 2014.328.

⁵⁰⁸ FÖLDVÁRI i.m. 217. old.

Földvári József által alkalmazott definíció által meghatározottnál szűkebben értelmezi a lényeges körülmény fogalmát.⁵⁰⁹ Az előbbi a büntetőeljárás szabály alkalmazása szempontjából jelentős körülményt tágabban határozza meg, ide vonva a bírói meggyőződés körében figyelembe vehető egyes vallomásrészleteket is. Azok a körülmények is lényegesnek tekinthetők, melyek történeti tényállásban a törvényi tényállási elemeket hordozzák.⁵¹⁰ Továbbá ide vonhatóak összefoglalóan a büntető anyagi és eljárásjogi jogszabályokra vonatkozó, különösen a hatáskörre és illetékességre vonatkozó adatok.⁵¹¹ Kijelenthető azonban, hogy minden olyan körülményt lényegesnek lehet tekinteni, amely az ügy kimenetelére érdemi hatással van. A hamis tanúzás során megjelölt körülménynek az alapügy szempontjából meghatározó jelentőségűnek kell lennie, amennyiben ez a feltétel hiányzik, a hamis tanúzás nem jön létre. A joggyakorlat által lényegesnek tartott egyes körülmények vizsgálata e kutatás szempontjából determináló jelentőséggel bír.

Az ügy tárgyát tekintetbe véve az eljáró bíróság nem alapított meg a büntetőügyben elkövetett hamis tanúzást annak ellenére, hogy tanú hamis tényeket állított egy emberölés miatt folyamatban lévő ügyben.⁵¹² Önmagában véve az ügy tárgyi súlya, a bűncselekmény kiemelt tárgyi súlya, törvényi fenyegetettsége - lényeges körülmény hiányában - nem alapozhatja meg az elkövető felelősségre vonását a hamis tanúzás miatt.

A károkozással járó bűncselekmények esetében a kár megtérítésére vonatkozó valótlan állítás a büntetés kiszabása szempontjából szintén lényeges körülménynek minősül. Erre figyelemmel a bírói gyakorlatban található példa arra, amikor hamis tanúzásra felbujtás miatt vonták felelősségre azt alapügyben szereplő sértettet, aki arra hívta fel a tanút, hogy állítsa valótlanul azt, hogy a terhelt megtérítette a kárt, holott erre nem került sor.⁵¹³

A tanúvallomás valótlan tartalmának vizsgálatakor más bűncselekmény megállapításnak is helye lehet. Akit polgári ügyben tanúként kihallgatnak és valótlan tényállításai olyan szoros kapcsolatban vannak az ügy tárgyával, hogy a polgári ügy és a tanúvallomás között szoros tartalmi összefüggés van, a rágalmozás miatti felelősségre vonás merülhetne fel.⁵¹⁴ A tanú

⁵⁰⁹ Fővárosi Ítéletábrla Kbf.9/2019/6, FÖLDVÁRI i.m. 217. old.

⁵¹⁰ BH 2001.157. In: KARSAI i.m. 561. old.

⁵¹¹ TÓTH-NAGY i.m. 275. old.

⁵¹² BH 2005.45.

⁵¹³ BJD. 731.

⁵¹⁴ BH 2002. 349.

cselekménye polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás büntetteként minősül függetlenül attól, hogy a cselekmény a rágalmazás törvényi tényállásába is beleillik. Az elhatárolás ismérve az elkövetés helye mellett, a fejezet ezen részében vizsgált lényeges körülményre való vonatkozás is, mely a tanú valótlan állításait kiemeli a rágalmazás tényállásából. Arra az ítélkezési gyakorlatban is találunk példát, hogy nem szükséges, hogy a lényeges körülményre vonatkozó vallomásnak a hatóság hitelt is adjon, a sérelem előidézésére való alkalmasság esetén is tényállásszerű a bűncselekmény,⁵¹⁵ melyre a lényegesség vizsgálatakor figyelemmel kell lenni. Álláspontom a lényeges körülményre vonatkozás mellett elegendő, ha a befolyásolás lehetősége fennforog, ugyanis a védett jogi tárgy veszélyeztetése már ekkor megvalósul. A kijelentések büntetőeljárás megindításra való alkalmassága alapelvárásként jelenik meg a tanúval szemben.⁵¹⁶

A hamis váddal ellentétben a hamis tanúzásnál a törvényszöveg nem tartalmaz olyan fordulatot, hogy büntetőeljárás indult, vádlottat elítélik. A fentieket támasztja alá egy korábbi eseti döntés is, amely szerint a polgári ügyben elkövetett hamis tanúzás arra tekintet nélkül fennáll, hogy a polgári ügyben eljáró bíróság a tanúvallomást mérlegelési körébe vonta-e és arra tényállást alapított-e vagy sem. A polgári ügyekben lényeges körülménynek minősül, különösen amire a felek a kereseti vagy ellenkérelmet alapítják, valamint a hatásköri és illetékességi szabályok is.⁵¹⁷ A polgári ügyekben irányadó bírói gyakorlatból kiindulva, a büntető ügyekben az elkövetési értéket a magam részéről az eset összes körülményének figyelembevételével mellett lényeges körülménynek tekintem, ha ez alapján az elkövető szabálysértési felelőssége vonása is felmerülhet. A tanúvallomás, mint bizonyíték tényleges bizonyító erejének hiánya tehát nincs befolyással a büntetőjogi felelősség megállapítására.⁵¹⁸ A hamis tanúzás nem eredmény bűncselekmény, továbbá mivel a tényállás eredményt nem tartalmaz, a veszélyeztetés által a bűncselekmény már a valótlan körülményre vonatkozó tényközléssel vagy elhallgatással befejezetté válik.

Lényeges továbbá a körülmény abban az esetben is, ha az elkövető úgy kíván valótlan tény igazolni, hogy maga arról nem, csak más egyébként rábíró személy közléséből értesült.⁵¹⁹ A hamis tanúzásra rábíró személyt a hamis tanúzás felbujtójaként kell fellelőségre vonni. A hamis

⁵¹⁵ BJD. 4961., BJD. 9076.

⁵¹⁶ VARGA Zoltán: A Büntetőjog Nagy Kézikönyve. Complex Kiadó Jogi és üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007. 1053. old.

⁵¹⁷ KÖHALMI-CSÁK i.m. 129. old.

⁵¹⁸ BH 1980.9.

⁵¹⁹ MÉSZÁR i.m. 1075. old.

tanúzás megállapításához attól függetlenül, hogy az elkövető milyen elhatározásból cselekedett, olyan lényeges körülményeket igazolására van szükség, melyek a bizonyítással kapcsolatban merülnek fel. Annak eldöntésénél, hogy egy körülmény az ügyben lényegesnek minősül, mindig az eset konkrét jellemzőit, az eljárás tárgyát, célját érdemes vizsgálni.⁵²⁰ Ehhez hozzátenném, hogy ha a tanúvallomás az alapügy tárgyát képező valamely törvényi tényállási elemmel kapcsolatos, a lényegesség megállapítható.

II.3.6.2. A való elhallgatása. Elhatárolási problémák és megoldások

A második lehetséges elkövetési magatartás a való elhallgatása egy tudatosan hiányosan megtett vallomás,⁵²¹ mivel ekkor a tanú ugyan tesz vallomást, de lényeges körülmény vonatkozásában hallgat. A tévedés a tanúvallomás megtétele során sem zárható ki.⁵²² Ha valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult a tanúvallomás és a tévedés azonban nem mutatható ki, nem lehet az elkövetőt mentesíteni a kötelesség alól, hogy a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és a teljes valóságot adja elő.⁵²³

Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a törvény nem csak a valótlan vallomástételt rendeli bünteti hamis tanúzásként, hanem azt is, ha az elkövető a való felől hallgat.⁵²⁴ A tanúvallomás keretében történő elhallgatás során a tanú a törvényben előírt kötelességet nem teljesíti. Ezen elkövetési magatartás ugyanolyan mértékben társadalomra veszélyes, mint az elkövetési magatartás első fordulata, mert azt a meggyőződést kelti a hatóságban, hogy a tanúvallomás valós tényekre alapozott és teljes képet ad a tanú által észlelt cselekményről.

Az első elkövetési magatartás kizárólag aktív tevékenységgel, míg a való elhallgatása passzív magatartással, mulasztással valósulhat meg. A hamis tanúzás ezen elkövetési magatartása tiszta mulasztásos deliktum, figyelemmel arra, hogy a bűncselekmény eredményt nem tartalmaz, azonban sajátosan kapcsolódik a tanúvallomáshoz, mint aktív magatartáshoz.⁵²⁵ Földvári József a való elhallgatására, mint a hamis tanúzás második elkövetési magatartására úgy tekintett, mint

⁵²⁰ KÖHALMI-CSÁK i.m. 128. old.

⁵²¹ MÉSZÁR i.m. 1074. old.

⁵²² ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és kiadó Kft., Debrecen, 2007. 58. old.

⁵²³ ANGYAL (1940) i.m. 131. old.

⁵²⁴ Btk. 272.§ (1) bekezdés második fordulat.

⁵²⁵ FÖLDVÁRI i.m. 192. old.

az aktív tevékenységgel elkövethető hamis tanúzás egy sajátos mozzanatára, mely kiemelésre került az előbbi elkövetési magatartásból. A passzív magatartása azonban minden esetben egy aktív magatartáshoz kapcsolódik, ez a tanúvallomás, ugyanis csak ennek keretében követhető el a bűncselekmény. A való elhallgatásával elkövetett hamis tanúzásnak főként a szóban tett tanúvallomás keretében van relevanciája, ugyanakkor nem tartom kizártnak az írásban tett tanúvallomás során történő elkövetést sem, ha az elhallgatott körülmények a büntetőügy szempontjából lényegesnek minősülnek. A való elhallgatása, mint elkövetési magatartás elemzése számos elhatárolási kérdést vet fel. A Btk. ezen fejezete ugyanis immáron a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását és a mentő körülmény elhallgatását is büntetni rendeli.

Elsőként a hamis tanúzás ezen elkövetési magatartásnak és a mentő körülmény elhallgatása büntetnének elhatárolása szükséges. Ezen bűncselekmények mindegyike tiszta mulasztásos bűncselekmény. A vonatkozó jogirodalom szerint a való elhallgatásával elkövetett hamis tanúzás körébe tartozik a tanú azon magatartása, hogy egyes lényeges körülményekről nem tesz említést, lényeges körülményre vonatkozó kérdésre nem ad választ, de azt az esetet is ide vonja, hogy a tanú állítása szerint nem emlékszik a történetekre, holott tisztában van azokkal.⁵²⁶ Ha tanú tesz vallomást, ugyanakkor egyes lényeges körülményekről nem tesz említést, vagy az erre irányuló kérdésre a válaszákat megtagadja, a cselekménye egyéb törvényi tényállási ismérv fennállása esetében mentő körülmény elhallgatása büntetnének is minősülhet.

Azt fontos rögzíteni, hogy a hamis tanúzást a tanúvallomás jogosulatlan megtagadásától úgy lehet elhatárolni, hogy előbbi esetében minden esetben rendelkezésre áll egy tanúvallomás. Az utóbbi bűncselekménynél a passzív magatartás nem kötődik egy aktív cselekményhez. A mentő körülmény elhallgatása és a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktumok esetében azonban a tanúvallomás nem szükségszerű feltétele a tényállásszerűségnek. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum bevezetése előtt az erre irányuló cselekmények mentő körülmény elhallgatásaként is minősülhettek,⁵²⁷ a két bűncselekmény elhatárolása azonban továbbra is indokolt. A fenti bűncselekmények elhatárolása a fentiek miatt, tekintettel arra, hogy valamennyi bűncselekmény egymással konkurál, a doktori dolgozat ezen fejezetének egyik fő vizsgálendő kérdése.

⁵²⁶ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 424. old.

⁵²⁷ HÁGER Tamás: Új tényállás a büntető törvényben: a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása. Büntetőjogi Szemle. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013/3. szám. 36. old., <https://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-uj-tenyallas-a-buntetotorvenyben-a-tanuvallomas-jogosulatlan-megtagadasa/>, letöltés dátuma: 2021.04.10.

A Btk. 281.§ (1) bekezdése alapján a mentő körülmény elhallgatása büntetnének elkövetési magatartása a hallgatás, olyan tény vonatkozásában, melytől a büntetőeljárás alá vont személy elleni eljárás megszüntetése vagy felmentése függhet. Ahogyan arra a fentiekben rámutattam, a hamis tanúzás és a mentő körülmény elhallgatása esetében is lényeges körülményről van szó, azonban az utóbbi bűncselekmény tényállásában értékelt tények további ismerve, az, hogy kiemelt hatással lehetnek az ügy kimenetelére. A mentő körülmény elhallgatása kizárólag a terhelt javára értékelendő lényeges tények elhallgatása esetében lehet tényállásszerű, ugyanis, ha terhelő jellegű tények felől hallgat az elkövető, akkor a hamis tanúzás kerülhet szóba, ebben az esetben is csak akkor, ha erre tanúvallomás megtétele során kerül sor.

A mentő körülmény elhallgatása elkövetőjének a célja éppen az, hogy az alapügy elkövetője ellen folyamatban lévő ügyben olyan tényekről, körülményekről ne értesüljenek az érintettek (terhelt, védő, hatóság), amelyek az ügy kedvező kimenetelére befolyással bírhatnak. Megjegyezném ugyanakkor, hogy a cselekmény személyi bűnpártolásnak nem minősülhet, még akkor sem, ha az alapügy elkövetőjének érdekében cselekszik az elkövető, tekintettel arra, hogy a Btk. 282.§ (1) bekezdésének a) és b) pontjában foglalt bűnpártolás is csak aktív tevékenységgel követhető el. A terhelő jellegű, lényeges körülményre vonatkozó, az alapügy elkövetőjére vagy másra (ha ellene még nem indult büntetőeljárás) vonatkozó körülmény elhallgatása, álláspontom szerint hamis tanúzás való elhallgatásával elkövetett változata megállapítására alkalmas, melyet több eseti döntés is alátámaszt.⁵²⁸ Ez utóbbi is rámutat arra, hogy a mentő körülmény elhallgatására vonatkozó törvényi figyelmeztetés közlése a tanúval nem szükséges. A 2010. évi CLXXXIII. törvénnyel módosított 1998. évi XIX. törvény mellőzte a mentő körülmény elhallgatásának büntetnére vonatkozó kötelező kioktatást, hiszen a való elhallgatása fogalmilag azonos a mentő körülmény elhallgatásának elkövetési magatartásával.⁵²⁹ Amennyiben a lényeges körülmény elhallgatása bűncselekmény, akkor az olyan körülmények elhallgatása is az, melytől alapügy elkövetőjével szemben folytatott eljárás eredménye függhet.⁵³⁰

⁵²⁸ Szegedi Ítéletábrla Bf.II.334/2020/31., BH 2020.51.

⁵²⁹ BARTKÓ Róbert: Anomáliák a tanú kihallgatására vonatkozó büntető eljárásjogi rendelkezések rendszerében. 49. old., <https://dfk-online.sze.hu/images/J%20c3%81P/2015/3/bartk%20c3%b3.pdf>, letöltés dátuma: 2021.04.01.

⁵³⁰ A 2006. évi LI. törvény 41.§-a ugyan beiktatta az 1998. évi XIX. törvény 85.§ (3) bekezdésbe a mentő körülmény elhallgatására vonatkozó figyelmeztetést, azonban ezt a jelenleg hatályos Be. nem tartalmazza.

A mentő körülmény elhallgatását, figyelemmel arra, hogy a tényállásban az szerepel, hogy az elkövető a lényeges tény az alapügy terheltjével, védőjével vagy a hatósággal nem közli az következik, hogy a mentő körülmény elhallgatása tanúvallomáson kívül is elkövethető. Amikor a tanú olyan kérdésben tagadja meg a válaszadást, amely annak a kiderítésére irányult, hogy ki volt az a személy, akitől visszavásárolta az egyszer már tőle eltulajdonított tárgyakat, a hamis tanúzás nem tényállásszerű.⁵³¹ Látható, hogy valamennyi fenti cselekmény elkövetési magatartásai esetében sem egyértelmű ugyanis, hogy a való elhallgatása esetében melyik igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény állapítható meg. A bírói gyakorlat szerint, ha a tanú a válaszadást jogosulatlanul megtagadja abban a kérdésben, hogy ki volt az a személy, akitől a tőle eltulajdonított tárgyakat visszavásárolta, nem hamis tanúzás, hanem bűnpártolás valósul meg.⁵³² A tanú jelen esetben nem nevezte meg az értékesítő személyt, azt azonban elmondta, hogy az eltulajdonított tárgyakat visszavásárolta. A városi bíróság a vádlottat a való elhallgatásával elkövetett az 1978. évi IV. törvény 238.§ (1) és (4) bekezdés I. fordulatába ütköző hamis tanúzás büntetében mondta ki bűnösnek. A terhelt javára bejelentett ügyészi felülvizsgálati indítvánnyal egyetértve a terhelt cselekménye nem minősülhet hamis tanúzásként, ugyanis cselekménye nem sértette az igazságszolgáltatás működését, nem volt a megtévesztő hatású.

Megállapítható, hogy a tanú az eljárás során vallomást tett, és ennek keretében nem fedte fel a lopott tárgyakat értékesítő személy kilétét, holott a vagyontárgyak hozzá visszakerültek. Ebből továbbá az következik, hogy a tanú az alaphűncselekmény elkövetője érdekében cselekedett, ezáltal a lopás miatt indult büntetőügy megghiúsítására törekedett. A bírói döntés kapcsán az a kiegészítés tehető, hogy jelen esetben a tanú aktív tevékenységéhez kapcsolódott a passzív magatartás (elhallgatás). Az is kiemelendő, hogy a tanú objektíve valós adatokat közölt a hatósággal, továbbá a fentiek esetében nem feltelenül állapítható meg a lényeges körülményre vonatkozás törvényi tényállási ismerve.

A Kúria okfejtése alapján az ügyben bűnpártolás ellenben azáltal megvalósult, hogy a tanú anélkül, hogy az elkövetővel megegyezett volna a büntetőeljárás sikerének megghiúsítására törekedett. Ezáltal a tanúvallomás keretében nem kizárt az, hogy egy a hamis tanúzás tényállási elemeit is megvalósító cselekmény, ha azt az alaphűncselekmény elkövetőjének érdekében

⁵³¹ BH 236.2012.

⁵³² Uo.

követik el, bűnpártolásként minősüljön. A jogirodalom a hamis tárgyi bizonyítási eszköz esetében azon az állásponton van, hogy a hamis tanúzás a bűnpártoláshoz képest speciális bűncselekmény.⁵³³ Ebből adódóan, a hamis nyilatkozat vagy a való elhallgatása esetében nem a bűnpártolás személyi vagy tárgyi formáiban foglalt elkövetési magatartások valósulnak meg, mivel az alapügy elkövetőjének nyújtott egyes segítségnyújtási formák a bűnpártolás tényállásában külön nevesítve vannak, és ezek egyike sem állt fenn.

A Kúriai döntésben foglaltakkal ellenétesen - egyetértve a felülvizsgálati indítvánnyal - a magam részéről a bűnpártolást sem tartom megállapíthatónak. A bíróság arra hivatkozik, hogy az elhallgatás ígérete nem változtat a bűnpártolás által megkívánt célzaton, melyet helyeslek. A magam részéről a cselekmény bűnpártolásként történő minősítésével azonban nem értek egyet, mert a bűnpártolás célzatos cselekmény és kizárólag aktív magatartással valósítható meg. Ezáltal a tanú azon cselekménye, mely folytán az általa eltulajdonított tárgyakat visszaszerző személy nevét nem fedi fel, mulasztásnak minősül, ezért a bűnpártolás kizárt. Felhívnam a figyelmet azonban arra, hogy a bűnpártolást azon az alapon azonban nem zárnam ki, hogy azt tanúvallomás keretében tanúsítják, amennyiben az egy aktív tevőleges magatartás tanúsításával történik.

A Btk. hatálybalépésével beiktatott új bűncselekményt, a tanúvallomás jogosulatlan megtagadását, mind a hamis tanúzástól, mind pedig a mentő körülmény elhallgatásától el kell határolni. A hamis tanúzás és a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása közötti fő különbség az, hogy a hamis tanúzásnál az egyes kérdésekre történő válaszadást tagadja meg az elkövető, míg az utóbbi esetben egyáltalán nem tesz vallomást, mely a tanút személyében terhelő kötelezettség, ezért a társtetteség kizárt.⁵³⁴ A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása esetében jogos ok nélküli vallomásmegtagadásról van szó,⁵³⁵ csak akkor minősül bűncselekménynek, ha arra a bíróság előtt kerül sor.

Továbbá a tanú azon cselekménye, hogy a tanúvallomást jogosulatlan módon megtagadja, ezáltal olyan lényeges körülményről nem tesz említést, mely az eljárás megszüntetését vagy felmentést eredményezhet, mentő körülmény elhallgatásának büntetteként is minősülhet. A két bűncselekmény csak abban az esetben konkurál egymással, ha a jogosulatlan megtagadására a

⁵³³ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 432. old.

⁵³⁴ KARSAI i.m. 568. old.

⁵³⁵ KŐHALMI-CSÁK i.m. 128. old.

büntetőeljárás bírósági szakaszában kerül sor. A tanúra vonatkozó figyelmeztetések körében a hatóságok előtt tett tanúvallomással összefüggő igazmondási kötelezettség a hamis tanúzással, míg a tanúvallomásnak a Be. 171.-174.§ szakaszaival ellentétesen történő jogosulatlan megtagadására vonatkozó figyelmeztetés a Btk. 277.§-ában található deliktummal kapcsolatos.⁵³⁶ A Be. 176.§ (1) bekezdés c) pontjának második fordulatában található figyelmeztetés a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása bűncselekmény, valamint a Be. 182.§-ával összhangban értelmezhető. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadásának bűncselekménye kapcsán a hamis tanúzás mellett az ezen új bűncselekményről szóló kioktatásnak külön jelentőséget kell tulajdonítani. A vonatkozó joggyakorlat a bűncselekmény jogi szabályozását érdemben nem érintette, azonban az vizsgált büntetőügyek alapján megállapítható, hogy a figyelmeztetések elmaradásával, vagy azok nem szabályszerű közlésével (például elzárás helyett szabadságvesztéssel büntetendő formula közlése) számos bírói döntés foglalkozott.⁵³⁷

II.3.6.3. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása a nyomozó hatóság és az ügyész eljárásában. Megoldási javaslat

A lehetséges elkövetői körre visszatérve, az eddigiekben felsoroltakon kívül azokat is meg kell említeni, akik vallomást tehetnek, de mégis úgy is dönthetnek, hogy a tanúvallomást megtagadják. Az efféle hamis tanúzás tágran vett témakörébe tartozó esetek megítélése a Btk. megalkotásáig véleményem alapján nem volt megfelelően tisztázott, és még jelenleg is jogértelmezési problémákat vet fel. E körben a francia Code Pénal vonatkozó rendelkezéseit tekintem megfelelő példának, mely egységes elbírálást tesz lehetővé.

A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum azokra az estekre is irányadó, melyek korábban csak eljárásjogi szankciót vontak maguk után. A következőkben, ha a tanú a büntetőügyben a bíróság előtti vallomástételt a tanúzási figyelmeztetést követően jogosulatlanul megtagadja, holott erre Be. 171-175.§ alapján nem lenne jogosult, vétség miatt elzárással sújtható. A Be. 171.§ szakaszának rendelkezései között tartalmazza a vallomástétel

⁵³⁶ BH 1994.177.

⁵³⁷ EBD.2014.B.22., Debreceni Ítéltábla Bf.258/2015/51., Szegedi Törvényszék Bf.1494/2013/13., Debreceni Ítéltábla Bf.929/2014/3., Fővárosi Ítéltábla Bf.123/2017/10., Debreceni Ítéltábla Bf.838/2014/10., Miskolci Törvényszék Bf.418/2017/15., Debreceni Ítéltábla Bf.215/2018/16., Fővárosi Törvényszék Bf.7576/2014/4., Székesfehérvári Törvényszék Bf.109/2016/11., Budapest Környéki Törvényszék Bf.485/2017/11., Szegedi Ítéltábla Bf.315/2015/8., Fővárosi Ítéltábla Bf.121/2013/10., Kúria Bt.287/2019/4., Budai Központi Kerületi Bíróság Bny.4614/2018/2., Fővárosi Ítéltábla Bf.122/2016/12., Pécsi Ítéltábla Bf.19/2014/6., Fővárosi Ítéltábla Bf.92/2019/14., Kúria Bfv.1496/2016/8., Fővárosi Törvényszék B.638/2006/46.

jogszerű megtagadásának eseteit. A vallomástétel akadályainak szabályozása átalakult,⁵³⁸ azonban tekintettel arra, hogy ez a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása a hamis tanúzással kapcsolatos figyelmeztetések mellett elhatárolási kérdéseket is felvet, ezzel külön helyen foglalkozom.

Az új deliktum hatálybalépése egyértelművé teszi azoknak az eseteknek az elhatárolását is, amikor a tanú makacsul megtagadta a vallomástételt, vagy a való felől hallgatott, vagy olyan körülményekről nem adott számot, amelytől a büntetőeljárás alá vont személy elleni eljárás megszüntetése vagy az eljárás alá vont személy felmentése függhet. A jogalkalmazói gyakorlat élesen elválasztja egymástól a vallomástétel makacs megtagadását - mely esetében a vallomás létre sem jön, - és a „tudatosan hiányos vallomást”.⁵³⁹

A Btk. 277.§-a jelenleg úgy szól, hogy a tanú, aki büntetőügyben a bíróság előtti vallomástételt a tanúzási figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, vétség miatt elzárással büntetendő. A Be. 182.§ szakasza egyrészt a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása bűncselekményt is érintette. A Be. 182.§ szakasza rendelkezik a bíróságon kívül elkövetett tanúvallomás jogosulatlan módon történő megtagadásnak eseteiről. A rendelkezések áttekintése után megállapítható, hogy abban változás nem történt, hogy ha a tanú a nyomozó hatóság és az ügyész előtt tagadja meg jogosulatlan módon a tanúvallomás megtételét, az továbbra sem bűncselekmény. Ekkor a tanúval szemben az eljárásjogi törvény nyújtotta szankciók alkalmazására nyílik lehetőség. A Be. 182.§-a azonban a vallomástételnek a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadása körében már nem tartalmaz utalást büntetőeljárás egyes szakaszaira (nyomozás, ügyészségi szak), sem az egyes hatóságokra (nyomozó hatóság ügyész), ahogyan ez a korábbi hatályos 1998. évi XIX. törvény 93.§-ában

⁵³⁸ Be. 170.§ (1) Nem hallgatható ki tanúként a) a védő arról, amiről védőként szerzett tudomást, vagy amit a terhelttel védői minőségében közölt, b) az egyházi személy és a vallási egyesület vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagja arról, amire a hivatásánál fogva titoktartási kötelezettsége áll fenn, c) akitől a testi vagy szellemi állapota miatt nyilvánvalóan nem várható helyes vallomás, d) a minősített adatról az, aki a titoktartási kötelezettség alól nem kapott felmentést. (2) A tanú kihallgatásának az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott tilalma az annak alapjául szolgáló viszony megszűnése után is fennmarad. Ebben az esetben a tanú a titoktartási kötelezettségének körébe tartozó bizonyítandó tényre nem hallgatható ki.

(3) Az (1) bekezdés d) pontjában meghatározott esetben a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott minősítő a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság megkeresésére dönt a felmentés megadásáról vagy a titoktartási kötelezettség fenntartásáról. A felmentésre irányuló megkeresésben azonosításra alkalmas módon meg kell jelölni azokat a kérdéseket, amelyekre a felmentést kéri.

⁵³⁹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2013) i.m. 403. old.

szerepelt.⁵⁴⁰ Itt utalnék arra, hogy a való elhallgatásával elkövetett hamis tanúzás valamennyi hatóság előtt elkövethető, amennyiben a tanú az egyes kérdésekre történő válaszadást tagadja meg. A vallomástétel megatagadásának esetei és annak következményeire vonatkozó figyelmeztetések elhangzása - melyre Tóth Mihály is felhívta a figyelmet a gyanúsítottat megillető hallgatás joga tárgyában -,⁵⁴¹ közötti különbség e bűncselekmény büntetendővé nyilvánításakor különös hangsúlyt kap. E körben egyetértek azzal az állásponttal, hogy a tényállásszerűséghez mind a tanút (szakértő, tolmács fordító e bűncselekmény alanya ugyanis nem lehet) a tanúvallomás megtételére, mind pedig annak elmulasztásának következményeire figyelmeztetni szükséges.⁵⁴²

A Btk. 277.§-a a Be. hatálybalépést megelőzően azzal a különbséggel tartalmazta a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum tényállását, hogy a tanú, a büntetőügyben a bíróság előtti vallomástételt a következményekre történt figyelmeztetés után tagadhatja meg. Megállapítható, hogy a más hatóságok előtti elkövetés kívül esik a tényálláson. Ezzel kapcsolatban egyetértek Háger Tamás jogirodalmi álláspontjával, mely alapján a bírósági fórumrendszert tekintve, figyelemmel arra, hogy a bizonyítás lefolytatása elsősorban az elsőfokú bíróságra hárul, a bűncselekmény elkövetésének is az elsőfokú bírósági eljárásban lesz relevanciája.⁵⁴³

Áttekintve a Be.-nek az 1998. évi XIX. törvényhez képest szerkezetileg, struktúrájában megváltozott, ugyanakkor tartalmát tekintve szinte változatlanul maradt rendelkezéseit, álláspontom szerint a doktori dolgozat ezen fejezetében felvetett problematika továbbra is fennáll. A témakör szempontjából fontosnak tartom kiemelni, hogy a bűncselekmény elemzésénél kiindulópontnak és részben irányadó büntetőeljárásjogi szabályozásnak a korábbi Be. rendelkezéseit tekintem. Azonban tekintettel arra, hogy a bűncselekmény koncepcióját tekintve Be. hatálybalépését követően is változatlan tartalommal a Btk. 277.§-ának részét képezi, és emellett a kapcsolódó büntető eljárásjogi szabályokat továbbra sem tartom megfelelően differenciálnak a Be. kapcsán, további javaslatot terjesztek elő megfontolásra. A tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktum kiterjesztett büntetendőségére az érveim a következők.

⁵⁴⁰ SCHUBAUER i.m. 343. old.

⁵⁴¹ TÓTH Mihály: A hallgatás joga, a beismerés értéke. Belügyi Szemle, 1987/6. szám, 9. old.

⁵⁴² SCHUBAUER i.m. 343. old.

⁵⁴³ HÁGER (2014) In: Büntetőjogi Szemle i.m. 38. old.

A szabályozást csak azért részben tartom megfelelőnek, a bíróság előtt történő elkövetés büntető anyagi jogi törvény rendelkezései közé iktatása egyértelműen indokolt és időszerű volt. Az ehhez kapcsolódó büntető eljárásjogi szabályok harmonizációja azonban továbbra is szükséges, melyet a következőképpen tartanék indokoltnak. A Be. hatálybalépését követő közel három évvel azt gondolom, hogy a büntető anyagi és eljárásjogi szabályok összhangja továbbra sem biztosított. Az általam felvetett problémakörre⁵⁴⁴ azóta már több szerző is, közöttük Bartkó Róbert is felhívta a figyelmet, aki még a Be. hatálybalépése előtt egyebek mellett azon megoldást tartotta volna helyesnek, hogy a Btk. 277.§-át úgy kellene módosítani, hogy büntető ügyben annak minden eljárási szakaszában elkövethető lenne a bűncselekmény függetlenül attól, hogy az adott személyt melyik hatóság hallgatja ki.⁵⁴⁵A fenti szerző megoldási javaslatával részben egyet tudok érteni, mely alapján a Btk. szövegének módosításával a büntető ügyekben annak minden eljárási szakaszában elkövethető lenne a bűncselekmény.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azonban a jogalkotás érveit sem, ugyanis azt, hogy a bírósági szakaszban kihallgatott tanúk nagy része a nyomozás során már vallomást tett, ezáltal egy már kontaktusba kerültek a nyomozó hatósággal vagy az ügyészséggel, ebből következően rendelkezésre áll egy tanúvallomás. Eben az esetben a tanú bűncselekményt követ el, és cselekményét a Btk. vonatkozó szakasza alapján kell megítélni. Az ezzel kapcsolatban felvethető aggályokat valószínűleg a jogalkotó is megvizsgálta, akkor amikor a Btk 277.§- át és a Be. vonatkozó rendelkezéseit összevetette. Az egységes szabályozással szembeni ellenérv továbbá, hogy a tanúk kihallgatása főszabály szerit már a nyomozás során megtörténik. Méltánytalan lenne az a helyzet, hogy ha a tanú a nyomozás során vagy az ügyész előtt tagadja meg a tanúvallomást, - holott arra nem lenne jogosult - azonnal bűncselekménynek minősülne.

Az 1998. évi XIX. törvény releváns rendelkezései változásának áttanulmányozása és elemzése alapján megítélésem szerint a jogalkotó célja nem az, hogy ezen magatartások már a nyomozás során is büntetendőek legyenek, hanem az, hogy a tanúkkal szemben alkalmazott joghátrány alkalmazásának lehetősége fennálljon. Arra is utalnék, hogy a tanú a későbbi nyomozás során is dönthet úgy, akár a kiszabott rendbírság hatására is, hogy tesz tanúvallomást. Az e tárgyban lefolytatott kutatás eredményeit értékelve a megoldást tartanám megfelelőnek, ha egyrészt a Be. 182.§-ába beiktatásra kerülne az 1998. § évi XIX. törvény 93.§-a által tartalmazott nyomozó

⁵⁴⁴ SIMON (2013) In: Bibó i.m. 229-262. old.

⁵⁴⁵ BARTKÓ i.m. 49-50. old.

hatóság és ügyészségre vonatkozó kitétel, emellett ezekben az esetekben a rendbíróság kötelezően alkalmazandó szankció lenne. A javaslat szövege a következő:

Be. 182.§ (2) Ha a tanú a vallomástételt a nyomozó hatóság vagy az ügyész előtt a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, rendbírósággal sújtandó és az okozott bűnügyi költség megtérítésére kötelezhető.

Nem tartom ugyanis helyesnek a mérlegelési jogkör biztosítását olyan esetben, ahol a Be. kifejezetten tartalmazza, hogy mely esetekben lehet jogszerűen megtagadni a vallomástételt és a tanú ennek ellenére, nem tesz vallomást. A bírósági eljárásban ezzel szemben a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása azonnal bűncselekménynek minősül. A tanú méltányolható oka megítélésem szerint e körben nem foghat helyt, ahogyan azt bíróság előtt történő elkövetés esetén sem értékelte a jogalkotó.⁵⁴⁶

II.3.6.4. A hamis tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás

A hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszköz szolgáltatására büntető vagy polgári ügyekben kerülhet sor. A Btk. 272.§ (2) bekezdésének c) pontja úgy szól, hogy a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni arra, aki a Btk. 268.§ (1) bekezdés b) pontja esetén kívül hamis tárgyi bizonyítási eszközt szolgáltat. A tárgyi bizonyítási eszköz fogalmát egyrészt a Be. 204.§ (1) bekezdése tartalmazza, mely alapján minden olyan tárgy, ideértve az iratot és az okiratot is, mely bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas. Ezt követően példálózó felsorolást tartalmaz az egyes tárgyi bizonyítási eszközökre vonatkozóan. Ugyanezen szakasz tartalmazza az irat és az okirat fogalmát. Az okirat hamis, ha nem a kiállítóként feltüntetett állította ki, ha a kiállítótól származó irat nem fedti a valóságot, illetve ha a tartalmát a kiállítást követően megváltoztatták.

Sajátos esetet képez az a következő bírói döntésben foglalt eset, melyben azzal kapcsolatban kellett állást foglalni, hogy ha a polgári ügyben a fél a saját pernyertessége érdekében hivatkozik egy általa meghamisított iratra, és azt a bíróság felhívásra csatolja be, megvalósítja-e a hamis tanúzást. Az ügy tárgyát egy hamis munkavállalói nyilvántartás képezte, melyre a terhelt a

⁵⁴⁶ FELEKY István - HOLÉ Katalin- KADLÓT Erzsébet- KARDOS Sándor: A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata. II. kötet, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 1998. 332. old.

polgári ügyben hivatkozott, ezt követően hívta fel a terhelt képviselőjét az irat csatolására, mely nem hamis tartalmú magánokirat felhasználására vonatkozott. A bírói döntés kihangsúlyozta, hogy a terhelt magatartása alkalmas volt arra, hogy az igazságszolgáltatás rendjét sértse, ekként terhelt cselekménye polgári ügyben hamis magánokirat felhasználásával elkövetett hamis tanúzás büntetvények megállapítására alkalmas.⁵⁴⁷

A hamis tanúzás ezen alakzatának és az egyes közbizalom elleni bűncselekmények egyidejű megvalósulásával a joggyakorlat több esetben foglalkozott, e körben jelenleg szinte majdnem egységesnek mondható a joggyakorlat.

Kiindulópontnak kell tekinteni hamis magánokirat felhasználása és a hamis tanúzás egyidejű megvalósulása esetén azt a tételt, miszerint a két bűncselekmény alaki halmazata látszólagos, ha a tanúként kihallgatott személy polgári ügyben hamis magánokiratot szolgáltat, és cselekménye kizárólag hamis tanúzásnak minősül. Ezen EBH tartalmazza továbbá azt is, ahogyan arra a Btk. 272.§ (2) bekezdés c) pontja utal, a büntethetőséget kizáró ok fennállása miatt a büntetőügy terheltje nem büntethető. Attól függetlenül nem vonható felelősségre a terhelt, ha a hamis okirat szolgáltatásakor még tanúnak minősül, és csak a későbbiek során válik terheltté. A vonatkozó ítélkezési gyakorlat alapján ez esetben a terhelt a maradék bűncselekményért, a hamis magánokirat felhasználása vétsége miatt sem tartozik felelősséggel, ugyanis a szabad védekezés joga a büntetőügy terheltjét attól kezdve megilleti, hogy tanúként hallgatja ki a nyomozó hatóság.⁵⁴⁸

A két bűncselekmény egymáshoz való viszonyát érintő újabb eseti döntés alapján is kizárólag a speciális, okirat felhasználásával elkövetett hamis tanúzás büntette valósul meg akkor, ha a terhelt a tartás elmulasztása miatt folyamatban lévő büntetőeljárás során olyan valótlan tartalmú, a számlatulajdonos aláírásával hamisított tartalmú átutalási megbízást szolgáltatott, mely azt igazolta, hogy a tartásdíjat a sértett részére megfizette, holott erre nem került sor.⁵⁴⁹ Az eseti döntésben szereplő cselekmény megítélése az EBH-ban foglaltak ellenére továbbra is elhatárolási nehézségeket okoz a joggyakorlatban. A terheltet az elsőfokú bíróság kizárólag hamis magánokirat-hamisítás vétségben mondta ki bűnösnek (1978. évi IV. törvény 276.§). A döntés indokolása utal a 2016.B.10. számú EBH-ra, mely kifejezetten a tartásdíj elmulasztása

⁵⁴⁷ BH 2014.135.

⁵⁴⁸ EBH. 2014.B.14.

⁵⁴⁹ BH 2018.157., Kúria BFv.808/2017/6.

miatt indult ügyekben irányadó rendelkezéseket tartalmaz arra vonatkozóan, hogy ha a terhelt szolgált hamis magánokiratot az ellene folyamatban lévő büntetőügyekben, büntetőjogi felelőssége sem a közbizalom, sem az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény miatt nem állapítható meg.⁵⁵⁰ Az elkövetési magatartás attól függetlenül, hogy lényeges körülményre vonatkozik-e, a hamis tanúzás megállapítására lenne alkalmas,⁵⁵¹ ugyanis a két bűncselekmény elhatárolásának alapját továbbá a specialitás elve képezi. A hamis tanúzásnál szereplő 272.§ szakasz (3) bekezdése alapján, azonban a büntetőügy terheltje emiatt nem vonható felelősségre. A közokirat-hamisítás büntette vonatkozásában a közokirat készítője és felhasználója el is válhat egymástól. Amennyiben a közokirat készítője és felhasználója ugyanaz a személy, és a hamis tanúzás törvényi feltételei is fennállnak, a Btk. 342.§ (1) bekezdésnek a) pontjába ütköző közokirat hamisítás és a Btk. 272.§ (2) bekezdés c) pontjában foglalt hamis tanúzás büntette is megvalósul. Ellentétben ugyanis a hamis magánokirat felhasználásának vétségével, melynek készítése önmagában nem bűncselekmény, a közokirat-hamisítás ezen elkövetési magatartásának lényege a hamis közokirat készítése vagy a valódi közokirat tartalmának meghamisítása. A hamis okirat készítését a hamis tanúzás tényállása nem tartalmazza.

Ugyanakkor, ha a hamis közokiratot felhasználó személy nem maga készítette az okiratot, akkor az ő cselekménye kizárólag hamis tanúzásként minősülhet, mivel a hamis okirat felhasználásával elkövethető hamis tanúzás ezen fordulata a felhasználást, mint elkövetési magatartást rendeli büntetni. Amennyiben a két bűncselekményt halmazatban történő megállapítását lehetővé tennénk, ez esetben a felhasználás elkövetési magatartását kétszer értékelnénk. Ezért, ha az elkövető nem maga készítette a hamis, vagy hamisította a valódi közokiratot, a két bűncselekmény alaki halmazata csak látszólagos lehet. Ezen megfontolásból a Btk. 342.§ (1) bekezdés b) pontja szerinti hamis, hamisított vagy más nevére szóló valódi közokirat felhasználása sem állhat halmazatban a hamis tanúzással.

A perbencsalás esetében a polgári peres eljárásban valamelyik fél hamis okiratot szolgált, az elkövető jogtalan haszonszerzésre törekedve az általa tudva lévő hamis okirat felhasználásával olyan határozat irányába kívánja terelni az ítélező bíróságot, melynek során a másik fél kárt szenved.⁵⁵² A perbencsalás esetében a hamis magánokirat felhasználása és a hamis tanúzás mellett, az intellektuális közokirat-hamisítás büntette megvalósulását is körültekintően kell

⁵⁵⁰ EBH. 2016.B.10.

⁵⁵¹ BfvI.773/2015/5.

⁵⁵² BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 433. old.

vizsgálni. Amint arra az eljáró bíróság és a felülvizsgálati ügyben írásbeli észrevételt tett Legfőbb Ügyészség is rámutatott, a hamis magánokirat felhasználása vétség megállapításának a fentiek okán a hamis tanúzás mellett nem lehet helye, ugyanakkor kétségtelen, hogy jelen ügyben a terhelt azáltal, hogy hamis magánokiratot nyújtott be a hagyatéki eljárásban, abban - külön cselekmény hiányában is - közreműködött, hogy hamis adatok kerüljenek bejegyzésre az ingatlan-nyilvántartásba.⁵⁵³

A hamis magánokirat felhasználásának vétsége és a hamis tanúzás büntette egyidejűleg akkor sem valósulhat meg, ha a polgári ügyben hagyatéki eljárás során a terhelt azért nyújt be a közjegyzőhöz hamis végrendeletet, hogy azzal végrendeleti öröklés címén az elhunyt ingatlanvagyonát megszerezze.⁵⁵⁴ A tanú azon túl, hogy hamis okiratot szolgáltat a hatóság, jelen esetben közjegyzőnek, közreműködik abban is, hogy közhitelű nyilvántartásba valótlán adat kerüljön rögzítésre. Az intellektuális közokirat-hamisítás büntettének megvalósulása elvi alapját jelen ügyben az képezte, hogy a hagyatéki ügyekben a hagyatékátadó végzés végleges hatályúvá válását követően a közjegyző hivatalból intézkedik a tulajdonosváltásnak az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése érdekében.

Továbbá szintén kizárólag hamis tanúzásnak minősülhet a polgári perben hamis magánokirat csatolása, amennyiben az ennek alapján meghozott ítélet valótlánul tartalmazza azt, hogy a terhelt eleget tett a fizetési kötelezettségének. E körben annak ellenére, hogy a tanú cselekménye a Btk. 342.§ (1) bekezdés c) pontjába ütköző intellektuális közokirat-hamisítás büntettének tényállásába is beleillik, kizárólag a speciális hamis tanúzás büntette állapítható meg. Tekintettel továbbá arra, hogy amíg a hamis magánokirat felhasználásának vétsége látszólagos alaki halmazatban áll a hamis tanúzással, addig a Btk. 342.§ (1) bekezdésének c) pontjába ütköző intellektuális közokirat-hamisítás büntette és a Btk. 275.§ (2) bekezdés c) pontjába ütköző hamis tanúzás büntette valódi anyagi halmazatot alkot. A hamis magánokirat felhasználásának vétsége estében a hamis okirat felhasználása a hamis tanúzás tényállásában szerepel. Az intellektuális közokirat-hamisítás büntette által tartalmazott elkövetési magatartás, mely alapján a jog- vagy kötelezettség létezésre, megváltozására vagy megszűnésére vonatkozó valótlán tény adatot vagy nyilatkozatot foglalnak közokiratba, a hamis tanúzás tényállásán kívül reked, ezáltal a két bűncselekmény egyidejűleg valósul meg.

⁵⁵³ BH 2018.158.

⁵⁵⁴ Legf.Bír.B.törv.I.82/1983. In: SCHUBAUER i.m. 340. old.

Továbbá az sem képezheti vita tárgyát, hogy a büntetőügy terheltje nem lehet a hamis tanúzás ezen alakzatának tettese, valamint ha az okirat elkészítője és szolgáltatója személyileg elválik egymástól, a készítő személy bűnsegédként lesz felelősségre vonható.⁵⁵⁵ Ha az közokirat készítője vagy meghamisítója és felhasználója ugyanaz a személy, a közokirat hamisításnak a Btk. 342.§ (1) bekezdés a) pontja, valamint a Btk. 272.§ (2) bekezdés c) pont szerint minősülő hamis tanúzásnak a valóságos bűnhalmazata állapítható meg, így mindkét bűncselekmény megalapozza az elkövető felelősségre vonását és megbüntetését. Ellentétes minősítésről beszélhetünk, ha közokirat helyett magánokirat valótlan tartamú készítése vagy meghamisítása és felhasználása történik meg és ezen elkövetési magatartások egyazon személyhez köthetők. Mindezekon felül a magánokirat készítője vagy meghamisítója el is válhat a felhasználótól, amely sok esetben jellemző, és a büntetőjogi felelősségét illetően, hamis tanúzás bűnsegédeként lehet felelősségre vonni. A célzat vizsgálata itt különösen jelentős, mert valótlan tartamú magánokirat készítése és a hamis tanúzás elkövetőjének a hamis irat céljának tudatában történő átadása büntetőjogi szankciót vonhat maga után.

II.3.6.5. Vesztegetés elfogadása vagy hamis tanúzás?⁵⁵⁶

A büntető anyagi jog területén az egyes korrupciós és igazságszolgáltatás elleni bűncselekményeket számos, a közelmúltban hatályba lépett jogszabályváltozás, módosítás érintette. A Btk. hatálybalépése előtt és után is problémát okozott és okoz az egyes, a közélet, a hivatali tekintély és az igazságszolgáltatás védelméhez fűződő érdekek és értékek mentén a fenti jogi tárgyakat védő deliktumok elhatárolása. A témakörben lefolytatott kutatás alapján megállapítható, hogy e bűncselekmények számos elhatárolási nehézséget rejtenek magukban, továbbá több, a büntető eljárásjog területére tartozó, különösen a tanúra vonatkozó rendelkezés újonnan történő magyarázatát is felvetik. Elengedhetetlen a büntetőeljárás törvény⁵⁵⁷ a tanú törvénynek megfelelő figyelmeztetésére és kihallgatására vonatkozó rendelkezéseinek, ezen túlmenően a tanú kihallgatásának alkalmával elhangzó eljárási garanciáknak a megfelelő jegyzőkönyvezése.

⁵⁵⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 333. old.

⁵⁵⁶ SIMON NIKOLETT: Vesztegetés elfogadása vagy hamis tanúzás? Magyar Rendészet, 2016/1. szám, 147-160. old.

⁵⁵⁷ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, jelenleg hatályos 2017. évi XC. törvény.

A korrupciós és igazságszolgáltatási bűncselekmények országonként változó képet mutatnak, éppen ezért a nemzetközi jogi fejleményeket is figyelembe véve nagy kihívást jelent egy nem kifejezetten nívumként értékelhető, ugyanakkor új törvényi bekezdésben tárgyalt, külön elnevezéssel szereplő, a bírósági vagy hatósági eljárásban elkövetett vesztegetés és vesztegetés elfogadása büntettek törvényi helyének és viszonyának meghatározása a hamis tanúzás büntetétéhez képest. Emellett a hatályos büntető anyagi és eljárásjogi jogszabályok korrelációjában a bűncselekmény mindennapi alkalmazása sem problémamentes.

A korrupciós bűncselekmények tekintetében bekövetkezett változásokra a jogalkalmazói gyakorlat is reagált. Az állami, társadalmi szervek, hivatalos és közfeladatot ellátó személyek törvények betartásával történő, elfogulatlan és részrehajlástól mentes eljárásához fűződő társadalmi érdek hívta életre azokat a változásokat, amelyek a Btk. XXVII. fejezetét jellemzik. A jogalkotó által bevezetett új jogi megoldások, így különösen a közélet tisztaságát sértő bűncselekmények rendszere új szerkezeti és elnevezésbeli megoldásokat hozott,⁵⁵⁸ ezért a Btk. hatálybalépése óta eltelt idő alatt kialakult releváns jogalkalmazói gyakorlatot - a gyakran felmerülő minősítési kérdések tisztázása végett - vizsgálat alá kell vonni. Ekkor olyan, a joggyakorlatot és az elméleti kérdéseket is érintő akadályokkal találja szembe magát a jogalkalmazó, kifejezetten e bűncselekményi kör kapcsán is, amelyek szükségszerűen más, a Btk. különös részében szabályozott deliktumok alkalmazását is felvetik, továbbá amelyekkel a tényállás megalkotásakor nem számolhattunk.

A joggyakorlatban az ilyen és hasonló jellegű, az igazságszolgáltatás rendjét sértő deliktumoknál megjelenő elhatárolási kérdések mindennaposak, ebből adódóan olyan jogszabályelemzést, valamint történeti és nemzetközi összehasonlítást kell végezni, amely választ adhat az e körben előforduló elméleti és gyakorlati problémákra is. Ezenfelül jogi indokolással és büntető anyagi jogi érvrendszerrel alátámasztott magyarázatát kívánom adni az egyes büntetőügyekben előforduló eseteknek.

⁵⁵⁸ HOLLÁN Miklós: A korrupciós bűncselekmények szabályozási újdonságai- egy törvényjavaslat margójára. In: MTA Law Working Papers, 2015. 3-4. old., http://real.mtak.hu/32678/1/2015_16_hollan.pdf, letöltés dátuma: 2021.04.10.

II.3.6.5.1. Alapprobléma – egy régi dogmatikai és minősítési vita újraértelmezése

A központi probléma és a lehetséges megoldási alternatívák elemzése előtt kifejezetten szükségesnek tartom azokat a jogforrásokat megvizsgálni, amelyek az irányadó jogesetnél felhívhatóak. E körben korántsem indifferens az 1978. évi IV. törvény és a 2012. évi C. törvény idevonatkozó rendelkezéseinek jellemzése, annál is inkább, hogy a vesztegetés tényállását a 2001. évi CXXI. törvény⁵⁵⁹ 42.§-a részben kibővítette, ezzel beiktatta az 1978. évi IV. törvény rendelkezései közé a 255.§ (1) bekezdését.⁵⁶⁰ A Btk. 295. és 296.§-ának (1) bekezdésében már önálló bűncselekményként szabályozza a jogalkotó a vesztegetést és annak elfogadását bírósági vagy hatósági eljárásban. Ezenfelül az ígérés vagy az ígéret elfogadása elkövetési magatartással is kibővítette a korábbi tényállást.

A korábbi Btk. kizárólag a jogtalan előny adásával hatósági vagy bírósági eljárásban elkövetett aktív vesztegetést, azon belül is elkövetési magatartásként kizárólag a jogtalan előny adását rendelte büntetni, mint elkövetési magatartást. A passzív vesztegető cselekményére ugyanezen szakasz (2) bekezdése volt irányadó azzal, aki azért, hogy másvalaki a törvényes jogait ne gyakorolja a bírósági vagy hatósági eljárásban, vagy kötelezettségeit ne teljesítse, jogtalan előnyt fogadott el. A Btk. a korábbiakhoz hasonlóan bűncselekményként értékeli az elkövető azon magatartását, ha a bírósági vagy hatósági eljárásban azért, hogy más a törvényes jogait ne gyakorolja vagy kötelezettségeit ne teljesítse, jogtalan előnyt ad, illetve ígér. Az ígérés, mint elkövetési magatartás törvénybe iktatása egyebekben a hamis tanúzásra felhívás büntette miatt is jelentős változásokat hozhat a jogalkalmazásban, mert már nem kizárólag az adás, hanem ezenfelül az ígéret, mint elkövetési magatartás esetében is tényállásszerű lehet a cselekmény.

Konkrét esetben azzal a problematikával állunk szemben, hogy a Btk. 272.§ (2) bekezdésének c) pontjában meghatározott okirattal vagy hamis tárgyi bizonyítási eszköz hatóság rendelkezésére bocsátásával elkövetett hamis tanúzás büntetétéhez olyan többlettényállási elemek is kapcsolódhatnak, mint a jogtalan előny adása, ígérete. A vesztegetés ténye kapcsán immár beszélhetünk egy aktív és egy passzív vesztegetői oldalról e bűncselekménynél is, amelyeket a jogszabály szövege is külön tényállásokban szabályoz.

⁵⁵⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény.

⁵⁶⁰ Aki azért, hogy másvalaki a bírósági vagy más hatósági eljárásban a törvényes jogait ne gyakorolja vagy kötelezettségeit ne teljesítse, neki vagy reá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A tanulmány időszerűségét ezáltal az adja, hogy a korábban a vesztegetés komplex rendszerében szabályozott hatósági eljárásban elkövetett vesztegetés kikerült a vesztegetés általános tényállása alól, és külön deliktumként szerepel a Btk.-ban. Kérdés, hogy a bevezetőben vázolt helyzet megítélése hogyan változott meg a Btk. hatálybalépésével.

Ezért figyelemmel arra, hogy a Btk.-nál már jogalkalmazói gyakorlatról is beszélhetünk, a jogalkotás terén végbemenő változásokon túl a jogalkalmazói gyakorlat tapasztalataira is építve kívánom azt kérdést megválaszolni, hogy miként kell minősíteni azt, ha egy büntetőügy sértettje felkér egy személyt arra, hogy pénzért tegyen valótlan írásbeli tanúvallomást a büntetőügyben, majd a büntetőügy későbbi tanúja a pénz átvételét követően a hamis okirati bizonyítékot benyújtja a hatóság részére. A problémakört arra az esetre is kiterjesztettem, amennyiben más személy ígér vagy ad jogtalan előnyt a tanú számára.

II.3.6.5.2. Eljárásjogi garanciák és a bizonyíték felhasználhatóságának kérdése

A korábban hatályos Be. 85.§-ának (5) bekezdése alapján az írásbeli tanúvallomás tételét a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság engedélyezheti.⁵⁶¹ A tanú a szóbeli kihallgatását követően vagy helyette írásban tehet vallomást, azonban az erről való döntés joga az eljáró hatóságokat illeti. A tanú részéről történő vallomástételt a felvázolt esetben nem a hatóság engedélyezte a tanú számára. Ha az engedélyezés a hatóság részéről történt volna, azon túl, hogy a tanúnak saját kezűleg kellett volna leírnia az írásbeli tanúvallomását, az elektronikus okirat formájában elkészített vallomását minősített elektronikus aláírással kellett volna ellátnia, vagy a más módon leírt vallomását bíró vagy közjegyző előtt kellett volna hitelesíttetnie. Erre figyelemmel a következők hiánya vagy megléte további jelentőséggel bír. A tanú írásban tett vallomásából ki kell tűnnie annak, hogy a tanú a vallomást a vallomástétel akadályainak (1978. évi IV. 81. és 82.§), valamint a hamis tanúzás következményeinek ismeretében tette meg.⁵⁶² A probléma ott kezdődik, hogy - mivel ennek engedélyezéséről a hatóság dönt - az erre való figyelmeztetés is az írásbeli vallomás megtételének engedélyezésével egyidejűleg történik. Tehát ha a tanú egy tanúvallomás elnevezésű okiratot nyújt be a hatóság részére, és abból nem derülne ki az, hogy ezt a tanú a vallomástétel akadályainak és a hamis tanúzás következményeinek ismeretében tette meg, a felhasználhatósága megkérdőjeleződik.

⁵⁶¹ Jelenleg hatályos Be. 181.§

⁵⁶² Be. 169.§-175.§

A figyelmeztetések ismeretében tett írásbeli vallomás esetében, ha annak készítőjét tanúként kihallgatják, és a vallomásában foglaltakat fenntartja, tehát abból, hogy a tanú hamis tanúvallomást tett a hatóság előtt, egyértelműen következik az, hogy a büntetlen utócselkményként történő minősítést el kell vetni. Azt a kérdést azonban, hogy mikor minősül egy tanúvallomás jogszabályszerűnek, a Be. határozza meg. A vallomás egy eljárásjogilag szabályozott cselekmény, s ekként tanú az, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet,⁵⁶³ és megfelel a tanúkihallgatás szabályaiban támasztott kritériumoknak.⁵⁶⁴ Ha ezek bármelyike sérül, a vallomás tanúvallomásként nem értékelhető. A tanúvallomásnak olyan tényekre, történésekre kell vonatkoznia, amelyekről a tanú közvetve vagy közvetlenül tudomást szerzett.⁵⁶⁵ A tanú elsősorban arra köteles, hogy a ténykörülmenyekre vonatkozó közvetlen észlelésen, érzéki benyomáson alapuló tudomását az eljárás céljaira a hatósággal közölje.⁵⁶⁶ Valótlan vallomásról akkor beszélünk, ha a tanú valamely tényekre vonatkozó állítása vagy azok összessége nem azt adja vissza, amit a tanú ténylegesen észlelt a múltban. A vallomásnál leírtakra utalva, kötelezettségként jelentkezik az, hogy amit a tanú egy lezajlott cselekmény kapcsán észlel, arról a tanúvallomás keretében számot is adjon, ha erre kerül sor. A tanúra vonatkozó figyelmeztetések jelentősége tovább fokozódik, ha valakit a nyomozó hatóság tanúként hallgat ki, és a fenti a figyelmeztetések elmaradnak. Ez azt a következményt vonja maga után, hogy tanúvallomása bizonyítékként nem vehető figyelembe. A törvényi figyelmeztetések kapcsán problémaként jelentkezhethet az is, hogy ezek a gyakorlatban formális jellegűek, ha más bizonyíték is rendelkezésre áll, vagy a tanúvallomás megtagadása nem veszélyezteti a bűncselekmény felderítését, nem fordítanak kellő figyelmet,⁵⁶⁷ például a figyelmeztetések megmagyarázására, arra, hogy a tanú valóban érti-e e figyelmeztetések tartalmát.

A kifejtettekre figyelemmel tehát, ha a tanú jogosult a tanúvallomás megtagadására, de az erre való figyelmeztetése elmarad, az általa tett hamis vallomás - a tényállási elem hiányára

⁵⁶³ 1998. évi XIX. törvény 79.§

⁵⁶⁴ A tanúval, mielőtt kihallgatnák, közölni kell, hogy milyen minőségben hallgatják ki, ez esetben egyértelműen a tanúkenti kihallgatásról van szó. Egyebekben tisztázni kell az ügy tárgyához és szereplőihöz fűződő viszonyát, ha van ilyen, s érdekeltségét, valamint azt, hogy megilleti-e a mentesség joga.

⁵⁶⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) 330. old.

⁵⁶⁶ ANGYAL (1940) 126. old.

⁵⁶⁷ ELEK Balázs: False Confessions. hamis tanúzás. Debreceni Jogi műhely 2008/2. szám, https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110305/file_up_ElekB-HamisTanuzas.pdf?sequence=1
letöltés dátuma: 2021.03.31.

tekintettel - nem lehet bűncselekmény. Az előzőek alapján vajon kiterjeszhető-e a büntetethez kizáró okok rendszere erre az esetre is? A kizáró ok ugyan fennforog, de a cselekmény büntetendősége nem e tárgykörben dől el, hanem az bír relevanciával, hogy a tanú vallomása semmis, bizonyítékként figyelembe nem vehető. Ezen garanciális szabály jelentősége a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszköz hatóságnak való átadásánál különösen alakul.

Akkor, ha a jogok és kötelezettségek oldaláról közelítjük meg a kérdést, a hamis tanúzás alanya a tanú. A vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban alanya megítélés szerint - utalva arra, hogy passzív vesztegető csak az lehet, akinek bírósági, választottbírósági, illetve hatósági eljárásban törvényes jogai vagy kötelezettségei vannak (vagy lehetnek)⁵⁶⁸ - tehát az a személy is lehet, aki ugyan az elkövetés időpontjában nem tanú, akinek jogai és kötelezettségei vannak, hanem törvényes jogok és kötelezettségek potenciális alanyává válhat. Ezzel szemben a hamis tanúzás alanya potenciális tanú nem lehet. Továbbá, hivatkozva a fent leírtakra, egyebek mellett a hatóság által a tanúnak engedélyezett hamis írásbeli tanúvallomás megtétele esetében, amely a törvényi előírásoknak azonban megfelel, a pénzátadás folytán megfelelő minősítése ebben az esetben is a Btk. 296.§-ába ütköző passzív vesztegetés. A figyelmeztetések elmaradása és az írásbeli tanúvallomás megítélése a jogtalan előny elfogadása esetében nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a nemzetközi jogi dokumentumot, amelyre egyebekben az „új korrupciós bűncselekmény” bevezetését is alapozták, a Nemzetközi Büntetőbíróság római statútumát,⁵⁶⁹ amely a tanulmány tárgya szempontjából is lényeges és alkalmazandó szabályokat tartalmaz.

II.3.6.5.3. A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma és a Btk. viszonya

A Nemzetközi Büntetőbíróság római statútumának⁵⁷⁰ 70. szakasza rendelkezik a tanú megvesztegetéséről,⁵⁷¹ amelyre egyebekben szintén utalást találhatunk a büntető törvénykönyvről szóló törvényjavaslathoz fűzött hivatalos indokolásban.⁵⁷² A statútum 70.§-a

⁵⁶⁸ HOLLÁN Miklós: A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés az új Büntető Törvénykönyvben. Miskolci Jogi Szemle, 2014/1. szám, 37. old.

⁵⁶⁹ Rome Statute of the International Criminal Court. (2011), www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf letöltve: 2016.01.12.

⁵⁷⁰ Uo.

⁵⁷¹ Rome Statute of the International Criminal Court. 70.§ 1. c).

⁵⁷² Magyarország Kormányának T/6958. számú törvényjavaslata a Büntető Törvénykönyvről. (2012), www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf letöltés dátuma: 2016.01.12.

tanú korrump megvesztegetését tartalmazza, amelyet az követ el, aki a tanút befolyásolja, megvesztegeti, akadályozva ezzel a bizonyítékok összegyűjtését.⁵⁷³ A Btk. a nemzetközi státútum mintáját követve helyezte el a korrupciós bűncselekmények között az „új tényállást”, ugyanakkor megváltozott tartalommal. Ezt a státútum az offences against the administration of justice⁵⁷⁴ címet viselő cikke alatt szabályozza, immáron hatékony választ adva azokra az igazságszolgáltatás elleni támadásokra, amelyek között a tanú befolyásolása is szerepel. Visszatérve a javaslat indoklására, amely a hatályos jogszabályok alkalmazásához is segítséget nyújt, azt tartalmazza, hogy a vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban tényállása egy új (2) bekezdéssel egészül ki. Ez alapján az (1) bekezdés szerint büntetendő, „aki az ott meghatározott cselekményt törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződéssel, továbbá az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa kötelező határozatával létrehozott nemzetközi büntetőbíróság vagy az Európai Közösségek Bírósága előtt folyamatban lévő eljárás során vagy azzal kapcsolatban követi el.”⁵⁷⁵ A háttérnorma jelentősége ezen bekezdés hatálybalépésével még inkább előtérbe helyeződött, ugyanis nem kizárólag az egyes, a Nemzetközi Büntetőbíróság vagy az Európai Közösségek Bírósága előtt folyamatban lévő ügyekben elkövetett vesztegetési bűncselekmények, hanem a magyar hatóságok előtt folyamatban lévő hatósági eljárásokban felmerülő deliktumok is idetartoznak. Véleményem szerint a státútum rendelkezéseinek beható vizsgálata az egyes büntetőügyekben felmerülő elhatárolási kérdések megítélésénél a közelmúltban bekövetkezett jogszabályi változásokra tekintettel nélkülözhetetlen.

A későbbiekben is kifejtett dogmatikai, halmazati kérdésekhez tartozó elvekre is hangsúlyt kell helyezni, mégis a fentiekben leírtak miatt e nemzetközi jogforrás a hamis tanúzás és a bírósági vagy hatósági eljárásokban elkövetett vesztegetési cselekmények konkurálásánál kiemelt szerephez jut. Továbbá a javaslat is rögzíti, hogy ez a megoldás az, amely követi a hatályos Btk. 249/B.§-ában (nemzetközi bíróság előtt elkövetett igazságszolgáltatás elleni bűncselekmény) foglalt megoldást.⁵⁷⁶ Az indoklás alapján a státútum 70. cikke szerint a Criminal Court nem kizárólag a hamis tanúzás, a hamis vád és a hatósági eljárás akadályozásának büntetendősége mellett foglal állást a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt folyó eljárásokban, hanem a tanú megvesztegetését, illetve a bizonyítás felvételébe való beavatkozást

⁵⁷³ A Státútum a „corruptly influencing a witness” kifejezést használja a bűncselekménye.

⁵⁷⁴ Rome Statute of the International Criminal Court (2002).

⁵⁷⁵ T/6958. számú törvényjavaslat i.m. 396. old.

⁵⁷⁶ Uo.

is idevonja.⁵⁷⁷ Ez utóbbi explicite a tanú vesztegetésével és a vesztegetés elfogadásával kapcsolatos magatartások büntetendőségét erősíti, emellett annak rendszertani helyét illetően is megfelelő iránymutatást ad.⁵⁷⁸ Ezzel kapcsolatban figyelmet kell fordítani arra, hogy a tényállásokat nem az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között szabályozták a hatályos Btk.-ban sem.

II.3.6.5.4. A hamis okirat szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás büntette – elméleti megalapozás

Abból kell kiindulni, hogy ha a közokirat készítője vagy meghamisítója és felhasználója ugyanaz a személy, a közokirat-hamisítás büntettét és a hamis tanúzás büntettét is meg kell állapítani. Így mindkét bűncselekmény megalapozza az elkövető felelősségre vonását és megbüntetését. Ellentétes minősítésről beszélhetünk viszont, ha közokirat helyett magánokirat valótlan tartamú készítése vagy meghamisítása és felhasználása történik meg, és ezen elkövetési magatartások egyazon személyhez köthetők. Mindezek felül a magánokirat készítője vagy meghamisítója el is válhat a felhasználótól (ez sok esetben jellemző), így a büntetőjogi felelősségét illetően hamis tanúzás bűnsegédeként lehet felelősségre vonni. Az sem képezheti továbbá vita tárgyát, hogy a büntetőügy terheltje nem lehet a hamis tanúzás ezen alakzatának tettese, valamint, ha az okirat elkészítője és szolgáltatója személyileg elválik egymástól, a készítő személy bűnsegédként lesz felelősségre vonható.⁵⁷⁹

Ugyanakkor, ahogyan arra következőkben is rámutatok, itt a valótlan okirat készítésében közreműködő sértettet – éppen a többlétegyállási elem, a pénzátadás ténye folytán – nem e tényállás keretei között kell felelősségre vonni. A sértettnek a tanulmány további részében érintett azon magatartása, miszerint egy, a nyomozó hatóság előtt folyamatban lévő ügyben még eljárási pozícióban nem szereplő tanút vesz rá a hamis írásbeli tanúvallomás megtételére, amelyet ő diktál le a potenciális tanúnak, továbbá ennek ellentételezéseként pénzt ad át részére, csak és kizárólag - figyelemmel a nemzetközi tendenciákra - a Btk. 295.§ szakasza alapján ítélt meg. A gyakorlati problémánál felmerülő alternatívák száma azonban véges, és két bűncselekményre szűkíthető: egyrészt a Btk. 272.§ (1) bekezdésébe ütköző és - figyelemmel

⁵⁷⁷ Uo.

⁵⁷⁸ SZABÓ Krisztián: Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban. ME-ÁJK, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2010. 77. old.

⁵⁷⁹ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2011) i.m. 333. old.

a (2) bekezdés c) pontjára - a (4) bekezdés szerint minősülő büntetőügyben elkövetett hamis tanúzás büntetése. Azt azonban már most le kell szögezni, hogy itt annak a személynek a cselekvősege sem maradhat büntetlenül, aki a tanút a folyamatban lévő büntetőeljárásban jogtalan előnyben részesítés ellenében hamis tanúvallomás megtételére vette rá, annál is inkább, mert e körben az aktív vesztegetői pozíció is szabadságvesztés büntetéssel fenyegetett. A fentiek okán e második bűncselekmény is felmerült.

II.3.6.5.5. A kapcsolódó bírói gyakorlatról

A fenti elhatárolási kérdéssel a jogalkalmazói gyakorlat is foglalkozott. A Fővárosi Ítéltábla BF.465/2013/10. számú ítéletében azon cselekmény, mely során a terhelt által a tanúnak pénzüsszeget ígért a valótlan tartalmú tanúvallomásért cserébe, a bírósági vagy hatósági eljárásban elkövetett vesztegetés büntetést valósította meg. Az ítélet indokolása utal arra, hogy jelen ügyben az igazságszolgáltatás érdekeit sértő bűncselekményről van szó, ennek ellenére a fenti okfejtéssel egyezően a korrupciós bűncselekmény megállapítása mellett döntött, a vádlott bűnösségét a felbujtóként elkövetett hamis tanúzás büntetésében mellőzte.⁵⁸⁰ A döntés okfejtése alapján jogtalan előnynek minősül a pénz és az egyéb vagyoni értékkel bíró ajándék is, melynek átadása az ügyben megtörtént. A jogtalan előny adásának a célja az volt, hogy a tanú ne tegyen olyan nyilatkozatot, mely a terheltre kedvezőtlen hatással lehet, ekként terhelt a jogtalan előnyt a hamis tartalmú vallomás ellentételezéseként adta át a tanú részére. A Fővárosi Törvényszék Fk.846/2011/97. számú döntésének indokolása alapján a cselekmény azáltal befejezetté vált, hogy a tanú a jogtalan előnyt megkapta, és annak nincs jelentősége, hogy ez mikor történt, a hamis vallomás megtétele előtt vagy után.

Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy amennyiben a tanú azért tesz hamis tanúvallomást a nyomozó hatóság vagy a bíróság előtt, mert a terhelt ezért számára jogtalan előnyt ad vagy ígér, ez esetben is - figyelemmel arra, hogy a korrupciós bűncselekmény a hamis tanúzáshoz képest speciális tényállás -, e bűncselekmény megállapításnak van helye. A tanú a passzív vesztegetői magatartásért, a felbujtó, az aktív cselekményért büntetendő. Megállapítható tehát, hogy mind a potenciális, mind pedig a hamis vallomás tevő személyek cselekménye is e tényállás keretében értékelendő, amennyiben mástól a jogtalan előnyt vagy annak ígérését elfogadják, e tényállás keretében a tanúvallomás megtételét megelőzően

⁵⁸⁰ Fővárosi Törvényszék Fk.846/2011/97.

tanúsított hamis tanúzásra felhívásként, különösen a jogtalan előny elfogadása vagy kérése körében értékelendő magatartások büntetendővé nyilvánítására is lehetőség nyílik.⁵⁸¹ Előbbi passzív vesztegetői kör esetében nincs tanúvallomás, utóbbi esetében hamis tanúvallomás megtételére is sor kerül. Az aktív vesztegetőt, amennyiben a jogtalan előny ígérete vagy átadása nem tényállásszerű, hamis tanúzás felbujtójaként vagy hamis tanúzásra felhívás tetteseként kell felelősségre vonni.

II.3.6.5.6. Összegzés

A tanúra vonatkozó figyelmeztetésekkel kapcsolatban fent hivatkozott garanciális szabály alkalmazhatósága a hamis okirat vagy tárgyi bizonyítási eszköz hatóságnak való átadásánál különösen alakul. A figyelmeztetések megléte vagy hiánya olyan ismérv, amely alapján egy cselekmény minősülhet akár igazságszolgáltatás elleni, akár korrupciós bűncselekményként is. Ha a tanú a nyomozó hatóság rendelkezésére bocsátott vallomást a hamis tanúzásra vonatkozó törvényi figyelmeztetések tudatában teszi meg - s ehhez egy meghatározott pénzüsszeg elfogadása is társul -, a cselekmény a speciálisabb, bírósági vagy hatósági eljárásban elkövetett vesztegetés elfogadása büntettét is felveti. A releváns bírósági döntések elemzése alapján elmondható, hogy egyrészt a hamis tanúzásra felhíváshoz kapcsolódó joggyakorlat, továbbá ugyan a korábbi Btk.-hoz kapcsolódóan, de a hamis tanúzás és a vesztegetés egymáshoz való viszonyáról rendelkező bírósági döntések megfelelő alapul szolgálnak az újra és újonnan felmerülő dogmatikai viták megoldásához.

A két bűncselekmény összevetése után, amellyel már részben bizonyítottam a cselekmények különböző élethelyzetekre vonatkozathatóságát, a jogesetek bemutatásával arra törekedtem, hogy teljes mértékben alátámasszam a bűnüldözésben betöltött kiemelten fontos szerepüket. E minősítési probléma a gyakorlatban is nehézségekhez vezet az eltérő jogi tárgyat védő egyes igazságszolgáltatási és korrupciós bűncselekmények viszonylatában. Az idézett tanulmányomban ezen dogmatikai ellentmondást kívántam feloldani, különös tekintettel a hamis okirat szolgáltatásával elkövetett hamis tanúzás elkövetési magatartására, valamint a Nemzetközi Büntetőbíróság státútumában foglaltakra.

II.3.6.6. A szándékos és gondatlan hamis tanúzás elhatárolásának ismérvei

⁵⁸¹ SCHUBAUER i.m. 393. old.

Az is előfordul, hogy a tanú szubjektíve hamis, ugyanakkor objektív igaz vallomást tesz, mellyel kapcsolatban jelenleg már egyetértés van abban, hogy ez esetben - egyezően a hamis vádnál leírtakkal -, hamis tanúzás nem valósulhat meg. Kitérnék arra is, hogy a hamis tanúzás nem minden esetben, hanem csak bizonyos feltételek meglétekor tölti be a bűncselekmény törvényes fogalmát.⁵⁸² A vallomás, vagy ha nyilatkozatról van szó, „az akkor hamis, ha a valóságnak nem felel meg, amikor a tettes annak tudatában vall hamisan, hogy vallomása a valóságot nem fedi”.⁵⁸³ Nem követhet el hamis tanúzást viszont az, aki hamis vallomást akar tenni, ugyanakkor mégis megtörtént cselekményről számol be, ezzel „delictum putativumot” valósítva meg.⁵⁸⁴ Angyal Pál véleményével kapcsolatban a hamis vád vonatkozásban is egyet tudok érteni.

Amikor a tanú szándékosan ugyan valótlan tényekről akar beszámolni, mégis a valós tényeket adja elő, az igazság kiderítéséhez fűződő hatósági érdek nem sérül, ezért a büntetőjogi felelősségre vonás sem indokolt. A szubjektíve hamis, ugyanakkor objektíve igaz vallomás, arra tekintettel, hogy valóban megtörtént eseményekről számol be az elkövető, nem alapoz meg büntetőjogi felelősséget. Az objektív és szubjektív elméletek közötti eltérés pedig a tanú tudattartalmára vezethető vissza,⁵⁸⁵ azonban egyetértve az uralkodó objektív teória képviselőivel a hamis tanúzást kizártnak tekintem. Az objektív teória alapján az objektíve igaz vallomás esetében a védett jogi tárgy sérelme nem következik be, nem kerül veszélybe a hatóságoknak az igazság kiderítésére irányuló törekvése. Tehát a szubjektíve hamis, ám objektíve igaz vallomás nem esik a hamis tanúzás tényállása alá, ám a szubjektíve és objektíve hamis tanúvallomás megítélése már egyértelmű, hogy nem ütközhet akadályba, a hamis tanúzás szándékos alakzata megállapítható. A szubjektíve igaz, ám objektíve hamis tanúvallomások alatt pedig olyan esetek értendők, amikor a tanú pontatlansága vagy könnyelműsége miatt szubjektíve igaz, ám objektíve hamis tanúvallomást tesz, amely a Btk. 272.§ (6) bekezdése alapján gondatlan alakzat megállapítására ad módot.

Elképzelhető, hogy a szándékos elkövetésnél az elkövető tisztában van a tanúkihallgatás szabályai cím alatt összefoglalt összes körülménnyel, az általa szolgáltatott tárgyi vagy személyi bizonyítékok mégsem a valóságot tükrözik. Megjegyzést igényel az is, hogy dolus

⁵⁸² ANGYAL (1912) i.m. 173. old.

⁵⁸³ IRK i.m. 419. old.

⁵⁸⁴ ANGYAL (1940) i.m. 133. old.

⁵⁸⁵ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 426. old.

directusnál a sérelem bekövetkezését vagy ennek lehetséges bekövetkezését kívánja a tettes, illetve az is elképzelhető, hogy célja, a terhelt helyzetének pozitív irányba mozdítása egy olyan hamis vallomással, amely a terheltre nézve kedvezően hat. Ekkor a tanúvallomás irányultsága nem bír relevanciával, mind a terhelt, mind a mentő jellegű hamis tanúvallomás megtétele esetén tényállásszerű a cselekmény. Bármelyik ismérv hiánya esetén gondatlan bűncselekmény valósul meg, negligencia formájában.

A hamis vád szándékos alakzata esetében az elkövető a hamis tanúzás tényállásában foglalt valamennyi tényállási elemmel tisztában van, tud arról, hogy tanúként hallgatják ki, és arról, hogy a vallomása vagy az általa szolgáltatott bizonyíték hamis, ha ezek hiányoznak, gondatlan elkövetésről beszélhetünk.⁵⁸⁶ A szándékosság a hamis tanúzás valamennyi formáját jellemezheti, a gondatlan alakzat, azonban kizárólag a büntető-, valamint polgári ügyekben követhető el. A Btk.-hoz fűzött indokolás a gondatlanságból elkövetett hamis tanúzás büntetendőségének okaként azt jelöli meg, hogy az igazságszolgáltatás számára közömbös az, hogy milyen formájú elkövetői tudattartalom fűződik a bűncselekményhez, mert bizonyos mértékig a társadalomra veszélyesség ekkor is fokozott.⁵⁸⁷ A hamis tanúzás gondatlan alakzata tipikusan negligencia, ez abból adódik, hogy a tanú a tanúvallomás megtétele során azért nem látja előre a tanúvallomása alapügy elkövetőjére gyakorolt hatását, lehetséges következményeit, mert nem a tőle elvárható figyelem vagy körültekintés hiányában cselekedett.

A vonatkozó hazai és külföldi joganyag és jogirodalom áttekintése alapján elmondható a gondatlan hamis tanúzás büntetendőségével kapcsolatban is felmerültek ellenérvek. Irk Albert azon az alapon, hogy a gondatlanul tett valótlan nyilatkozat nem lehet hamis, „*contradictio in adjecto-nak*” minősíti,⁵⁸⁸ majd Thomsen egészen addig megy el, hogy egyenesen „*homunculusként*” tekint a hamis tanúzás e formájára,⁵⁸⁹ mert a gondatlanul tett valótlan nyilatkozat nem hamis.⁵⁹⁰ Külön kiemelendő, hogy míg a gondatlan alakzatot az 1843-as Büntetőtörvény javaslata is mellőzhetőnek vélte, addig a hatályos és az új Btk. is fenntartja a bűncselekmény gondatlan alakzatát. Tisztázni szükséges, hogy a gondatlan alakzat megvalósulásának alapját nem a gondossági kötelezettség képezi. A gondatlanság jelen van

⁵⁸⁶ BELOVICS-MOLNÁR-SINKU (2016) i.m. 428. old.

⁵⁸⁷ Complex Jogtár: Btk. 272.§ (6) bekezdéséhez hoz fűzött indokolás.

⁵⁸⁸ A jelző olyat állít a jelzetről, mely mivoltával ellentétes. In: ANGYAL (1940) i.m. 169. old.

⁵⁸⁹ FÖLDVÁRI i.m. 254. old.

⁵⁹⁰ ANGYAL (1940) i.m. 168. old.

abban, hogy a tanú a hatóság előtti tanúkihallgatás során az emlékképek reprodukálásában már felületesen viselkedett (ezalatt értsük itt azt például, hogy felcseréli a terheltet a sértettel), vagy a reprodukálás folyamatában kötelességellenesen egyes fontos információkat lényegtelennek ítélte.⁵⁹¹ Ezért a való tényekből levont következtetések miatt, a szándékos nem, csak a gondatlan elkövetés áll meg.⁵⁹²

A legkézenfekvőbb az lenne, ha a szándékosság valamely elemzett elemének a hiánya eredményezné a gondatlan elkövetést,⁵⁹³ az objektív hamisság nélkül azonban gondatlan alakzat sem valósulhat meg. A negligenciának a negatív feltétele a szándékosság feltételei közül valamelyik hiánya, a pozitív feltétel, pedig az elkövetőtől elvárt körültekintés,⁵⁹⁴ mely egyebekben megegyezik a hamis vádnál írtakkal. A széles körben elfogadott dogmatikai álláspont jelenleg az, hogy a cselekmény luxuriózusan nem követhető el, mellyel magam részéről is egyet értek. Ha az elkövetőnél hiányzik az előre látás, és az ahhoz való érzelmi viszonyulás az csak és kizárólag negligens magatartás lehet. Az eredmény elmaradásában való bizakodás és könnyelműség e cselekmény vonatkozásában érvényesülhet. A tétlen passzív „bizalom” viszont önmagában sohasem eredményezheti a tudatos gondatlanság megállapítását, ezért a luxuria ez esetben kizárt.⁵⁹⁵ A tanú tudattartamának vizsgálata körében meg kell győződni a tanú jóhiszeműségéről és arról, hogy vallomását a kellő körültekintéssel tette-e meg, a megalapozatlan következtetések adott esetben a gondatlan alakzat megállapítására lehetnek alkalmasak.⁵⁹⁶

Utalnék még ezen felül arra, hogy a bűncselekmények észlelésénél való figyelmetlenség, pontatlanság okán a hamis tanúzás nem feltétlenül valósul meg. Itt nem az észlelés kori tudattartalmat, hanem a vallomás megtételekor tanúsított elkövetési magatartást kell vizsgálni. További gondatlan alakzatként értékelendő az, amikor az elkövető tévesen azt gondolja, hogy amit elhallgat, az nem tartozik a tárgyhoz. Ezért egyet kell, hogy értek Földvári Józseffel is a téren, hogy a hamis tanúzás gondatlan alakzata sem kíván meg eltérő értelmezést és nem is kezelhető másképpen, mint a Btk.-ban található egyéb deliktumok gondatlan alakzatai.⁵⁹⁷

⁵⁹¹ ANGYAL (1940) i.m. 171. old.

⁵⁹² Fkf.497/2010/8. számú ügy.

⁵⁹³ PELYÁK János: Gondolatok a gondatlanságból elkövetett hamis tanúzás vétségével kapcsolatban. *Ügyészek Lapja*, 2018/2. szám, 13. old.

⁵⁹⁴ FÖLDVÁRI i.m. 253. old.

⁵⁹⁵ Uo.

⁵⁹⁶ TÓTH-NAGY i.m. 271. old.

⁵⁹⁷ FÖLDVÁRI i.m. 255. old.

A gondatlan hamis tanúzás esetén a bírói jogalkalmazás által kialakított elvek mentén elemzem a gondatlanság előforduló eseteit. A tanú azáltal, hogy a nyomozás során a hamis tanúzásra vonatkozó törvényi figyelmeztetések elhangzását követően olyan valótlan tartalmú nyilatkozatot tett, miszerint a garázdaság miatt indult nyomozás során az ügy terheltjének másolatban kiadott tanúvallomásról készült jegyzőkönyv nem az ő aláírását tartalmazza, valamint a vallomása érdemi részénél nem az ő aláírása szerepel, mely igazolást nyert, hogy valódi, elköveti a hamis tanúzás gondatlan alakzatát. A gondatlanság megállapításra az adhatott alapot, hogy az 14. életévét éppen, hogy betöltött elkövető és a törvényes képviselő a tanúvallomás megtétele során többször javította a jegyzőkönyvben foglaltakat, továbbá a késő esti órákban foganatosított tanúkihallgatás során a tanú megállapíthatóan aláírta ugyan a jegyzőkönyvet, azonban arra az igazságügyi szakértő is utalt szakvéleményében, hogy a tanú írásképe az adott helyzetben megváltozhatott.⁵⁹⁸ A döntés indokolása szerint az elkövető szándéka egy tudatállapot, melyre olyan körülményekből lehet következtetni, az elkövető nem tanúsította a tőle elvárható körültekintést és figyelmet, mert ez esetben nem állíthatta volna azt, hogy a tanúvallomásról készült jegyzőkönyv hamis.

Jelen ügyben egyebek mellett a bíróság a tanú életkorából, tapasztalatlanságából, valamint a tanúkihallgatás körülményeire tekintettel annak tulajdonított jelentőséget, hogy a tanútól nem várható el, hogy azzal kapcsolatban, hogy az írásképe megváltozhat, ismeretekkel rendelkezzen, melyet utóbb a tanú is felismert. Az ügyben ezáltal a külvilágból érkező információk hiányos felismerése, az észlelteket nem megfelelő megértése, valamint az észlelésben megnyilvánuló ítéletalkotás szubjektivitása,⁵⁹⁹ mint hibaforrások vezettek az elkövető bűnösségének megállapításához. A tanú gondatlanságára tehát arra is visszavezethető, hogy tudomását nem hűen közli, holott közlésének hamisságát fel lehetett volna ismernie vagy az ügy lényeges körülményét azért hallgatja el, mert nem tartotta lényegesnek.⁶⁰⁰ Ebben az ügyben nem klasszikus dogmatikai kérdések vetődtek fel, ugyanakkor fontosnak tartottam a gondatlan hamis tanúzás jogalkalmazói gyakorlatát is vizsgálni, ezen ügy elemzése által rámutattam arra, hogy az e tárgykörben felemerülő problémák elsősorban az elkövető tudattartalmával kapcsolatosak.

⁵⁹⁸ Debreceni Ítéltábla Bhar.I.I.267/2011/9.

⁵⁹⁹ FÖLDVÁRI i.m. 250. old.

⁶⁰⁰ MÉSZÁR i.m. 1079. old.

II.3.6.7. A befejezettség, hamis tanúzásra felbujtás és felhívás elhatárolása

Álláspontom szerint a complicit alakzatok nem zárhatóak ki a hamis tanúzásnál, a közvetett tettesi alakzat már általa megvalósult, ha például valaki a tanút hipnózis alatt postsuggestioval a sugalmazott hamis vallomás megtételére indította.⁶⁰¹ A felbujtás vonatkozásában is igenlő választ kell adnunk, ugyanis „excessus mandati” esetében a felbujtó azon tevékenységért fog felelni, melyet az ő tudata átfogott, míg az „omnimodo facturusról” már e tevékenység legfeljebb bűnsegédként lesz értékelhető, de még mindig a complicit alakzatként.⁶⁰² A felbujtás is kizárólag akkor állapítható meg, ha a hamis tanúzás elkövetése megtörtént. A felbujtás és a hamis tanúzás elkövetése közötti kapcsolat fennálltának szükségességét a felbujtás fogalmából kiindulva, „aki más bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír” törvényi fordulattal igazolnám. Az elkövetési magatartás tehát szükségszerű eleme a felhívott complicit alakzatoknak, olyannyira, hogy e tényállási elem híján nem a Btk. 272.§ (1) bekezdés szerinti hamis tanúzás, hanem a 276.§-ába ütköző hamis tanúzásra felhívás valósul meg.

E körben térnék ki a hamis tanúzás és a hamis tanúzásra felhívás viszonyára. A hamis tanúzásra felhívást a Btk. külön bűncselekményként tartalmazza. A Btk. 276.§ (1) bekezdése alapján, aki más hamis tanúzásra rábírni törekszik, büntetőügyben történő elkövetés esetén, három, míg polgári ügyben történő elkövetés esetén két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A hamis tanúzáshoz kapcsolódó felbujtás differencia specifikáját az adja, hogy a hamis tanúzás esetén a hamis tanúzást a felbujtás, mint eredményes rábírás hatására követi el a tanú. Az eredményes rábírás következtében a tényállás szerű cselekmény megvalósul. Amennyiben a rábírás nem vezet eredményre, ugyanakkor hamis tanúvallomás megtételére irányul, akkor a Btk. 272.§ szakaszában foglalt deliktum nem, ugyanakkor mivel a rábírni törekvés is büntetendő, a hamis tanúzásra felhívás megvalósul. A hamis tanúzásra felhívás vagy rábírni törekvés, mint elkövetési magatartás úgy is megvalósulhat, ha a felhívás nem kijelentő vagy felszólító módon történő rábeszéléssel vagy felszólítással, hanem kérdéssel történik.⁶⁰³ Ez a hamis tanúzásra felbujtás esetében is irányadónak tartom, így ha a tanú a felbujtás hatására hamis vallomást tesz, a hamis tanúzás megvalósul és a felbujtót ezen cselekmény részeseként kell felelősségre vonni.

⁶⁰¹ ANGYAL (1940) i.m. 165. old.

⁶⁰² Uo.

⁶⁰³ BH 2006.176.

Akkor, ha a hamis tanúzásra felhívott személy nem teszi meg a valótlan tartalmú vallomást, kizárólag a hamis tanúzásra felhívás valósulhat meg, ellenben amennyiben az elkövető leveleiben arra bírja rá a potenciálisan tanúként kihallgatandó személyeket, hogy hamis tanúvallomást tegyenek az ügyben és a felbujtás eredményes, akkor a hamis tanúzásra felhívás címén történő felelősségre vonásnak nincs helye, a hamis tanúzásra felbujtás valósul meg.⁶⁰⁴ Így amikor a hamis tanúvallomás megtételére felhívott tanú a bírósági tárgyaláson lényeges tények tekintetében a vádlott kérésének megfelelő, ugyanakkor a valóságtól eltérő hamis tanúvallomást tett, az eredményes rábírásra figyelemmel a hamis tanúzás tényállásszerű és a rábíró személyt felbujtóként elkövetett hamis tanúzásért kellett felelősségre vonni. A hamis tanúzásra felhívás és a hamis tanúzás felbujtóként való elkövetése egyidejűleg nem állapítható meg, a két bűncselekmény tehát csak látszólagos halmazatban áll egymással. A két bűncselekmény elhatárolásánál a vonatkozó bírói gyakorlatot tekintetem át, melyből az alábbi következtetésekre jutottam.

Eredményes a rábírás miatt is a hamis tanúzás felbujtóként kell felelősségre vonni az elkövetőt, ha a terhelt, miután a bűncselekmény helyszínéről elmenekült, arra bírta rá az általa a bűncselekmény elkövetéséhez használt gépjármű vezetőjét, hogy tegyen olyan valótlan bejelentést a nyomozó hatóságnál, hogy a gépjárművet eltulajdonították. A terhelt felbujtása folytán a gépjármű tulajdonosának hatóság félrevezetésének minősülő magatartása miatt indult ügyben, a terhelt a saját élettársát továbbá arra is rávette, hogy valótlanul azt állítsa, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában nála tartózkodott a terhelt. A terhelt a hatóság félrevezetése vétségét közvetett tettesként követte el, mivel ez esetben hiába valósította meg rábírással a cselekményt, ezen felül a közvetett tettség azon törvényi követelménye valósult meg, hogy a feljelentés megtételekor a gépjármű tulajdonos ténybeli tévedésben volt. A terhelt azon cselekménye pedig, hogy további potenciálisan kihallgatandó tanút bűncselekmény elkövetésre, hamis tanúzásra rábírt, hamis tanúzásra volt alkalmas, melyet, mint felbujtó követett el.⁶⁰⁵

A hamis tanúzásra felhívás, mint eredménytelen felbujtás esetében azonban az elkövetési időpontjának is jelentősége van, ugyanis ezen bűncselekményt akkor is elkövetik, ha a felhívás olyan időpontban történik meg, amikor büntetőeljárás még nem indult.⁶⁰⁶ Ez a hamis tanúzás esetében álláspontom szerint is irányadó, mivel nem elvárás, hogy az esetlegesen kihallgatandó

⁶⁰⁴ BH 1984.4., Legf. Bír. Bf. I. 428/1983., BJD. 9815., BJD. 10172., BJD. 10175.

⁶⁰⁵ BH 1996.180., Fővárosi Bíróság 26. Bf. II. 8233/1994. szám.

⁶⁰⁶ BH 2013.263.

személyt már tanúként idézzék, amikor a felbujtói magatartás megvalósul. A bírói döntés alapján a rábírti törekvés rábeszélés, komoly kérelem vagy felszólítás is lehet. A Btk. 14.§ szakaszának (1) bekezdése alapján felbujtó az, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír. Ennek megfelelően a fenti cselekmények a hamis tanúzás törvényi tényállásba is beleillenek, amennyiben a tanú valótlan vallomást is tesz.

A hamis tanúzásra felhívás esetén a Btk. 276.§ (2) bekezdése alapján a szabálysértési, egyéb hatósági vagy fegyelmi ügyekben történő eredménytelen rábírás azonban kizárólag egy már folyamatban lévő ügyben követhető el. Amennyiben az elkövető egy tanút több ügyben történő hamis tanúvallomás megtételére bír rá, az elkövető cselekménye annyi rendbeli hamis tanúzásra felbujtás lesz, ahány ügygel kapcsolatban követi el,⁶⁰⁷ hiszen a tanú különböző ügyekben tesz hamis tanúvallomást. Az nem okoz problémát a gyakorlatban, ha az elkövető különböző személyeket bír rá a hamis tanúvallomás megtételére, ez esetben annyi rendbeli a hamis tanúzásra felbujtás, ahány tanúval kapcsolatban a hamis tanúzást elkövetik.⁶⁰⁸ Amennyiben a hamis tanúzásra felhívást az elkövető egy személlyel kapcsolatban követi el, azonban ezt a személy többször hívja fel a hamis tanúvallomás megtételére, cselekménye természetes egység.⁶⁰⁹ A hamis tanúzásra történő eredményes felbujtás és a bűnsegédi magatartás megvalósulását kellett vizsgálni abban az esetben is, amikor a védő átlépte a védencének nyújtható a védekezés előterjesztése körébe tartozó támogatás kereteit, és bűncselekményt valósított meg, amikor a védence a védekezése valótlan tartalmú tanúvallomásokkal történő alátámasztására igyekezett más személyeket rajta keresztül hamis tanúvallomás megtételére rábírti. A védő részt vett és segítséget nyújtott annak megszervezésében, hogy a védence erre irányuló egyes leveleit a büntetés-végrehajtási intézetből kijuttassa.⁶¹⁰

Egyetértve a bíróság döntésében foglaltakkal, mivel jelen ügyben mivel a tanúk hamis tanúzást elkövették, a védő hamis tanúzás részeseként, jelen esetben a hamis tanúzáshoz nyújtott bűnsegély miatti felelősségre vonása volt indokolt. Ebben az esetben a hamisan tanúskodó személy hamis tanúzást, rábíró személy hamis tanúzásra felbujtást, míg a védő bűnsegédként elkövetett hamis tanúzás büntetettét követte el. A hamis tanúzásra felbujtás mind szóban, mind

⁶⁰⁷ A BH 1994.524. számú ügy tárgya a hamis tanúzásra felhívás, azonban az abban foglaltak a hamis tanúzás felbujtójának cselekményére is irányadóak.

⁶⁰⁸ PKKB Fk. 24.099/2010/60.

⁶⁰⁹ Kúria Bfv.III.198/2011/5.

⁶¹⁰ BH 2014.128.

írásban megtörténhet, az eseti döntésben a bűnsegédi magatartás megállapításnak elvi alapját pedig az képezte, hogy a védőt az általa védői tevékenység keretében kifejtett magatartása sem mentesítheti a bűncselekmény elkövetése alól.

II.3.7. Egység- többség, halmazati problémák

A jogirodalom és a joggyakorlat nem egységes abban a kérdésben, hogy amennyiben a tanút a büntetőeljárás vagy a polgári eljárás különböző szakaszaiban hallgatják ki tanúként, és hamis vallomást tesz, ezen cselekmények természetes vagy folytatólagos egységet alkotnak-e. A kapcsolódó jogirodalmi álláspontok többsége a folytatólagosság mellett érvel. Angyal Pál a témakörben akként foglalt állást, hogy az ugyanabban az ügyben bár az eljárás különböző szakaszaiban elkövetett hamis vallomás esetében, egyetlen folytatólagosan elkövetett hamis tanúzás állapítható meg, melynél a német anyagi büntetőjogra is hivatkozik.⁶¹¹ Továbbá szintén folytatólagos egységet tart megállapíthatónak abban az esetben, ha a hamis tanúzást több személy sérelmére követik el, ez a bűncselekmény védett jogi tárgyára vezethető vissza, amely egyedül a jogszolgáltatás.⁶¹² Ez utóbbi figyelemmel arra, hogy a hamis tanúzásnak nincsen sértettje és a lényeges körülmények számának sem tulajdonítunk jelentőséget, véleményem szerint nem minősülhet folytatólagosként. Földvári József egyetértve Angyal Pállal akként foglal állást a kérdésben, hogy abban az esetben is csak egyetlen bűncselekmény valósul meg, amikor a tanú egyes kijelentései egy személy, másik hamis kijelentései egy másik személy érdekeivel sérelmesek, és közömbös az, hogy a hamis tanúvallomás egy vagy több személy érdekeit sérti-e.⁶¹³ Ezzel kapcsolatban már most leszögezném, hogy mivel egy ügyben valósulnak meg a hamis vallomások, - arra tekintet nélkül, hogy azok mely személyre vagy mely körülményre vonatkoznak -, természetes egységet alkotnak.

Földvári József többek között azonban kifejti, hogy ha a tanú a nyomozás és a bíróság előtt is hamis tanúvallomást tesz, az folytatólagos elkövetésként kell értékelni, melyet a megismételt és eljárás során elkövetett hamis tanúzásra is kiterjeszti, abból a megfontolásból, hogy nem a magatartások száma határozza meg a bűncselekmények számát.⁶¹⁴ A Köhalmi László és Csák Zsolt által képviselt álláspont megegyezik a fentiekben kifejtettekkel, eszerint ha valaki

⁶¹¹ ANGYAL (1940) i.m. 174-175. old.

⁶¹² Uo.

⁶¹³ FÖLDVÁRI i.m. 263. old.

⁶¹⁴ Uo.

ugyanabban az ügyben több alkalommal tesz vallomást, folytatólagosan elkövetett bűncselekmény valósul meg.⁶¹⁵ A folytatólagosságot egyebekben azon körülmény folytán zárnám ki, hogy az egyik cselekményt fegyelmi ügyben vagy szabálysértési, a másik cselekményt büntetőügyben követik el, és az egyetlen feltétel a tényállásszerűség kapcsán az, hogy a magatartások azonos törvényi tényállás keretében legyenek szabályozva.

A joggyakorlat akként és megítélésem szerint is helyesen - ellentétben az ismertett álláspontokkal - a folyamatban lévő büntetőeljárás különböző szakaszaiban tett egyszeri vagy ismétlődő hamis tanúvallomást természetes egységként értékeli. E körben annak sincsen jelentősége, hogy az egyes hamis tanúvallomások egymással tartalmukban megegyeznek vagy ugyanazon tényekre vonatkoznak-e.⁶¹⁶ A kutatás során megvizsgált 4960. számú BJD két lényeges kérdésben is állást foglal, egyrészt a különböző eljárási szakaszban megvalósított hamis tanúvallomások természetes egységet képeznek, valamint amennyiben a tanúvallomás több lényeges körülményre vonatkozik, a folytatólagos egységet ebben az esetben sem tartja megállapíthatónak. A védett jogi tárgyánál leírtakból kiindulva a bírói döntés elvi alapját az képezi, hogy a tanú azáltal, hogy a hamis vallomását a hatósággal közli, akár több alkalommal is, az igazságszolgáltatás sérelme, csak egyszer, az ügy befejezésekor valósul meg. Ez alapján a büntetőeljárás során a nyomozati szakaszban a vizsgálat során, a bíróság előtt elkövetett hamis tanúvallomásokat egységesen kell értékelni, és nem kerülhet sor önállóan történő értékelésükre, márpedig a folytatólagosság egységébe csak önmagukban is annak minősülő bűncselekmények tartozhatnak, a legelső vádolást követő vallomástételek nem minősülnek bűncselekménynek.⁶¹⁷ A Btk. 6.§ (2) bekezdése ugyanis úgy fogalmaz, hogy nem bűnhalmazat, hanem folytatólagosan elkövetett bűncselekmény az, ha az elkövető ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközönként többször követ el.

Bócz Endre szerint a polgári ügy különböző eljárási szakaszában, első és másodfokú eljárásban is elkövetett hamis tanúvallomás egy bűncselekményt alkot.⁶¹⁸ E tétel helyességét nem vitatom, melyet a büntetőügyekben történő elkövetés esetében is alkalmazandónak tartok. A magam részéről jelen esetben a természetes egység megvalósulását nem vitatom, azonban azt más okból is megvalósultnak látom. Ahogyan arra Belovics Ervin is rámutat tanulmányában, hogy az első

⁶¹⁵ KÖHALMI-CSÁK i.m. 132. old.

⁶¹⁶ BJD. 4960.

⁶¹⁷ BELOVICS Ervin: Halmazati problémák az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében. In.: DOMOKOS i.m. 19. old.

⁶¹⁸ BÓCZ (1986) i.m. 711. old.

hamis tanúzási cselekményt követően elkövetett ismételt hamis tanúzási cselekmények miatt - a hamis tanúzásnál meghatározott büntethetőséget kizáró ok folytán - az elkövető nem büntethető. Továbbá kifejti, hogy ezen „egyéb” büntethetőséget kizáró oknak is az a differencia specifikája, hogy létezésekor már a tényállásszerű kifejtésekor sem jön létre bűncselekmény, vagyis az ilyen cselekmények a folytatólagosság egységébe sem tartozhatnak.⁶¹⁹

A doktori dolgozatban a Btk. 275.§ (1) bekezdés a) pontjában foglalt büntethetőséget kizáró ok kapcsán már utaltam arra, hogy amennyiben az elkövető az újabb vallomástétel során a korábbi vallomásának hamisságát felfedné, ezzel önmagát bűncselekmény, jelen esetben hamis tanúzás elkövetésével vádolná.⁶²⁰ A természetes egységet tehát az egyéb büntethetőséget kizáró ok fennállása miatt állapítanám meg. Ennek okaként azt jelölöm meg, hogy nem várható el az elkövetőtől az, hogy a további vallomástételek során a korábbi hazugságát felfedje. A természetes egység sajátossága abban rejlik, hogy hiába tanúskodik az elkövető hamisan az eljárás egyes szakaszaiban akár több alkalommal is, ezek közül kizárólag az első cselekmény lesz bűncselekmény, tehát az elkövető több cselekménye egy bűncselekményt valósít meg. Ezért a bírói döntés helyes a vonatkozásában is, hogy egy vagy többcselekmény összhatásban egyetlen egyszer sérti vagy veszélyezteti a jogi tárgyat.⁶²¹

A döntés kapcsán Ambrus István azon a véleményének ad hangot, hogy a folytatólagosság kizárása azért nem helyes, mert ebből következően például testi sertést sem lehetne folytatólagosan elkövetni, mert annak tényállása a más testi épségét vagy egészségét veszélyezteti.⁶²² A hamis tanúzás esetében véleményem alapján azért nem beszélhetünk folytatólagosságról, mert egyrészt a hamis tanúzásnak nincsen sértettje, az egyedül védendő érdek az igazságos ítélet meghozatala, még abban az esetben is, ha a hamis vallomások más lényeges körülményekre vonatkoznak. Másrészt a folytatólagosság egységébe csak bűncselekmények tartozhatnak, ekként mivel az egyéb büntethetőséget kizáró ok fennállása miatt az első tanúvallomás megtételét követően nem valósul meg bűncselekmény, a folytatólagosság kizárt. Abban azonban egyetértek a fenti szerzővel, hogy a hamis tanúvallomás nem feltétlenül az ügy befejezésekor jelentkezik. A tanúvallomás az ügy bármely szakaszában sértheti az igazságszolgáltatás rendes működését, az azonban nem követelmény, hogy az eljáró

⁶¹⁹ BELOVICS (2012) In: Ügyészek Lapja i.m. 12-13. old.

⁶²⁰ BELOVICS Ervin: A hamis tanúzás elhatárolási problémái. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. ELTE-ÁJK, Budapest, 2013. 48. old.

⁶²¹ BELOVICS Ervin- NAGY Ferenc-TÓTH Mihály: Büntetőjog I. Általános rész. Második, hatályosított kiadás, HVG-Orac Lap,- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 337. old.

⁶²² AMBRUS i.m. 80. old.

hatóság munkáját ez befolyásolja, elég a befolyásolás lehetősége.⁶²³ A folytatólagosság megállapítását akkor is kizárnám, amikor az elkövető a hamis tanúzást először fegyelmi vagy szabálysértési, vagy egyéb ügyben követi el, majd ugyanezen cselekmény miatt büntetőeljárás indul és a tanú ismét hamis vallomást tesz.

Földvári József szintén folytatólagos elkövetésnek tekinti azt az esetet, amikor a fegyelmi vagy szabálysértési ügy büntető üggyé alakul át, tekintet nélkül arra, hogy csak bűncselekményi azonosság áll fenn, a törvényi tényállás különbözik. E kérdésben azon állásponttal értek egyet, mely a fenti cselekményeket a természetes egységként értékeli,⁶²⁴ mely kérdéskör kapcsán elsőként a bűncselekmény védett jogi tárgyából kell kiindulni. Ezért nem tartom elfogadhatónak a homogén anyagi bűnhalmazat megállapítását sem abban az esetben, amikor a tanú fegyelmi ügyben, majd ugyanezen cselekmény folytán indult büntetőügyben tesz az ügy lényeges körülményére vonatkozóan valótlan vallomást, azonban az ügyek sajátosságára tekintettel az egyik ügyben lényeges körülmény a másikban nem az.⁶²⁵ Az ugyanazon védett jogi tárgy sérelmének kétszeres értékelését a Btk. 275.§ (1) bekezdés a) pontjában foglalt kizáró ok teszi kizártnak. A lényeges körülmények száma, tartalma, iránya is indifferens.⁶²⁶ A hamis tanúzás védett jogi tárgya az igazságszolgáltatás rendes működése, mely ebben az esetben mind az egyéb, mint a büntetőügyekben eljárni hivatott szervek működésnek sérelmét is lefedí. A folytatólagosságot Bócz Endre ebben az esetben azon az alapon tartja megállapítandónak, hogy azok a körülmények melyekre a hamis tanúzás vonatkozik mindkét ügyben lényegesek - és legalább - részben azonosak. Ez ellen azt az érvet hozza fel, hogy az államjogi fogalomrendszer a munkafegyelmi eljárást nem tekinti igazságszolgáltatásnak, melyet meg is dönt azzal, hogy a sértett azonosságára figyelemmel a folytatólagosság megvalósul, amennyiben az igazságszolgáltatás(nak) a jogvitás ügyek eldöntésére hivatott szervek jogalkalmazói tevékenységét értjük.⁶²⁷ A fenti okfejtésből kiindulva, a védett jogi tárgy tekintetében nem lehet különbséget tenni a tekintetben, hogy azt mely ügyben követik el. A korábban kifejtettek figyelemmel - egyetértve Belovics Ervinnel⁶²⁸ - a folytatólagosságnak egy másik ismérve hiányzik.

⁶²³ BJD. 9076.

⁶²⁴ BELOVICS (2012) In: *Ügyészek Lapja* i.m. 13. old.

⁶²⁵ BÓCZ i.m. 712. old.

⁶²⁶ BÓCZ i.m. 711. old.

⁶²⁷ Uo.

⁶²⁸ BELOVICS (2012) In: *Ügyészek Lapja* i.m. 13. old.

Jelen esetben ugyanarra a cselekményre vonatkozó hamis tanúvallomások képezik az egyes eljárások tárgyát, mely azonos megítélés alá esik azzal, mintha a tanú a büntetőügy egy meghatározott szakaszában többször, vagy különböző eljárási szakaszokban tenne hamis vallomást. Ennek oka a Btk. 275.§. (1) bekezdés a) pontjában foglalt egyéb büntethetőséget kizáró ok, ⁶²⁹ mely alapján az első tényállás szerű magatartást követő hamis vallomások nem minősülnek bűncselekménynek, ezáltal a folytatóságosság másik ismérve, - mivel további cselekmények nem büntetendőek -, a bűncselekményre vonatkozás hiányzik. Tehát a fegyelmi majd, büntető, vagy szabálysértési és később büntető ügyben tett tanúvallomás tárgya fogja határozni meg az egyes tanúvallomások minősítését. A fegyelmi ügy, vagy szabálysértési ügy alapját képező tényállás a büntető ügyben is irányadó. Ekként az egyazon cselekményre vonatkozó hamis tanúvallomások természetes egységet képeznek.

II.4. A hamis tanúzás tárgykörében lefolytatott kutatás eredményeinek összefoglalása

A hamis tanúzás bűncselekménynél nem a tényállás szerkezetét érintően fogalmaztam meg a téziseket, hanem a dogmatikai elemzés valamennyi szempontjánál a kapcsolódó jogforrások, ehhez kötődő jogirodalom és a joggyakorlat áttekintése, elemzése és valamennyi vizsgált kérdés esetében saját álláspont kifejtetésre került sor. A kutatás részeredményeit a doktori dolgozat második fejezetének történeti áttekintés, nemzetközi kitekintés és dogmatikai elemzés című részei tartalmazzák kellő részletességgel. E fejezet alkotó jellegű megállapításai, mint, a kutatás eredményei ezen felül elsőként összehasonlító büntetőjogi szempontokat érvényesítő egyes európai államok tényállási rendszerét illetően találhatóak meg. Figyelemmel arra, hogy a hazai közjogi hagyományok szerves részét képezi a hamis eskü intézménye, ezen felül a német és osztrák Büntető Törvénykönyvek is kiemelt hangsúlyt fektetnek a szakrális jellegű jogintézményre, e szempontok értékelésére önálló csoportképzési elveket alakítottam ki.

Ezáltal meg lehet egymástól különböztetni a hamis esküt érvényesítő, szakrális, valamint a hamis tanúzás és eskü tényállási elemeinek ötvözésével létrejött hamis esküvel megerősített hamis tanúzás bűncselekményét, melyet a vegyes szakrális büntetőjogi szabályozást érvényesítő országcsoportok törvényi tényállását jellemzik. Ezek részletes, nem összehasonlító jogi szempontú, ugyanakkor a magyar és egyes kontinentális jogrendszerek csoportjába tartozó országok büntető törvénykönyveinek releváns rendelkezéseinek áttekintése, magába foglal egy

⁶²⁹ Uo.

részletes Btk.-ra figyelemmel lefolytatott elemző, értékelő kutatást is. Ennek eredményeit a dogmatikai részben megjelenített de lege ferenda álláspontok kialakításánál figyelembe vettem. A nemzetközi kitekintés című részben a francia Code Pénal hamis tanúzást érintő részét is részletes elemzés alá vontam.

Ez arra figyelemmel történt meg, hogy a dogmatikai részben felvetett, a hamis tanúzás való elhallgatásával elkövetett elkövetési magatartásától a mentő körülmény elhallgatása, bűnpártolás és kiváltképpen a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása deliktumok elhatárolására megalapozott, és a francia jogi megoldást is szem előtt tartó saját, alkotó jellegű megoldási javaslattal éljek megfontolás céljából a jogalkotónak, ugyanis a hazai büntető anyagi és eljárásjogi szabályozás között feloldható ellentmondásra mutattam rá. A Code Pénal a tanúvallomás jogosulatlan megtagadásánál olyan lépcsőzetes egymásra épülő jogkövetkezményeket alkalmaz, mely tanúvallomás megtagadását követő alternatív szankció kiszabása után, ismételt tényállásszerű magatartás tanúsítását követően szabadságvesztéssel bünteti a cselekményt. A francia büntetőjogi rendelkezéseket részben adaptálhatónak tartanám a hazai Btk. és Be. rendelkezései közé, mely alapján a Btk.-ban szereplő bűncselekmény fennálló törvény szövegének megtartása mellett a Be. azon rendelkezését módosítanám, hogy amikor a tanú a vallomástételt a nyomozó hatóság vagy az ügyész előtt a következményekre történt figyelmeztetés után jogosulatlanul megtagadja, a rendbírságot kötelező eljárásjogi jogkövetkezményként alkalmaznám.

E megoldás figyelemmel van a bíróság előtt elkövetett cselekmények súlyosságára és jelentőségére, ugyanakkor a korábbi eljárási szakaszokban tanúsított magatartások megítélésem alapján nem térhetnek el oly módon, hogy ezáltal a nyomozó hatóság és az ügyész előtt megvalósított (bíróság előtti elkövetés esetén bűncselekményt megvalósító) ugyanazon magatartás között a jogkövetkezmények vonatkozásban ilyen eltérés legyen.

A passzív alanyiség és pótmagánvád létjogosultságának vizsgálatát hamis tanúzás esetén a védett jogi tárgyára tekintettel fontosnak tartottam kiemelni. Az igazságszolgáltatás rendes működése mellett a becsületsértési elem esetleges és koránt sem olyan kettős védett jogi tárgy koncepciójának megalapozására alkalmas, mint a hamis vád esetében. A hamis tanúzásnál a védett jogi tárgy, a passzív alanyiség, a más személye, becsülete és egyéb érdekei ellen irányuló tényállásszerű magatartások tárgykörében a jogirodalmi álláspontok ütköztetését a bírói gyakorlatra figyelemmel végeztem el. A hamis tanúzás elsődlegesen az igazságszolgáltatást,

az esetlegesen fennálló érdeksérelem azonban a védett jogi tárgy ezen szegmense e bűncselekménynél nem áll fenn.

A passzív alanyiség ezzel szemben az összes körülmény vizsgálatát követően kimutatható. A hamis tanúzás és rágalmazás bűncselekmények tényállási elemeinek összehasonlítása eredményeképpen az a következtetés vonható le, hogy a rágalmazásba is beleillő, ugyanakkor hamis tanúzásnak minősülő magatartásoknál a sértett, mint pótmagánvádló fellépése kategorikusan nem zárható ki, a koszumpció leve tehát – a rendelkezésre álló bírói döntések ismeretében – nem ad végleges választ a pótmagánvádóként történő fellépés lehetőségére hamis tanúzás miatt indult büntetőügyekben.

Ugyanígy minősítési kérdéseket vet fel a hamis tanúzásnál a jogtalan előny átadásának ígérete vagy adása, illetve a hamis tanú tekintetében jogtalan előny kérése vagy elfogadása, mely esetén az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményt a speciális korrupciós bűncselekmény, a vesztegetés bírósági eljárásban bűncselekmény szempontjából vizsgáltam. E kérdéskört a jogirodalom ezidáig nem érintette, a joggyakorlat pedig kevés számban több lehetséges minősítési megoldást is felvetett. Az esti döntések és a vonatkozó magyar és nemzetközi jogforrás áttekintését követően arra mutattam rá, hogy a fenti magatartások a vesztegetés tényállásába illeszkednek. E tényállásszerű magatartások vonatkozásában felmerülő problémás kérdéseket a hamis tanúzásra felhívás és hamis tanúzásra felbujtásra tekintettel válaszoltam meg, melyhez részletes bírói gyakorlat elemzése kapcsolódott. A hamis tanúzásnál az eljárások különböző szakaszaiban tett hamis tanúvallomások megítélése koránt sem egyértelmű a jogirodalomban, véleményem szerint a folyamatban lévő büntetőeljárás különböző szakaszaiban tett egy alkalommal vagy ismétlődően tanúsított magatartások természetes egységet képeznek, ennek elvi alapját az a tétel képezi, hogy az igazságszolgáltatás több magatartás esetén is egyszer sérül, továbbá a büntethetőséget kizáró ok fennállása okán a folytatólágosságot el kell vetni.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A doktori dolgozat során elsődleges célkitűzésnek tekintetem a hatályos joganyaghoz kötődő jogalkalmazói gyakorlat feldolgozását és dogmatikai szempontú értékelését. A témakörben folytatott kutatás során számos, a jogalkalmazásban problémaként jelentkező, valamint a jogalkotást is érintő koncepcionális, elhatárolási, valamint a büntető anyagi és eljárásjogi rendelkezések összhangját biztosító javaslattal éltem.

Ezek megalapozásához szervesen hozzátartozott egyrészt a bűncselekmények történeti fejlődésének bemutatása, melynek során a hamis vád és a hamis tanúzás tényállásait illetően teljes képet kaphatunk arról, hogy a jelenlegi tényállások megalkotásához milyen előzmények vezettek. A releváns jogforrásokat minden esetben a hatályos Btk. összefüggésében vizsgáltam.

A külföldi jogforrások elemzése által az egyes európai országok által alkalmazott megoldások és a Btk. egyes rendelkezéseinek összehasonlítására is sor került. Az osztrák és a német szabályozás a hamis vád tényállásánál, a francia Code Pénal a hamis tanúzással összefüggésben tartalmaz olyan rendelkezéseket, melyek az egyéni javaslatok megfogalmazásánál támpontul szolgáltak. A francia Code Pénal elemzése alapján rámutattam továbbá arra, hogy az igazságszolgáltatás működése, mint védett jogi tárgy a magyar jogban nem ismert módon több szempont alapján tovább differenciálható. A francia szabályozás továbbá figyelemre méltó módon biztosítja a büntető anyagi és eljárási jogszabályok összhangját az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények, valamint a kapcsolódó büntető eljárásjogi szankciók között.

A dogmatikai rész megírását továbbá mindkét bűncselekmény esetében a Btk. hatálybalépését követő jogalkotási, valamint a joggyakorlat közelmúltban bekövetkezett változásai indukáltak. A de lege ferenda javaslat hamis vád esetében a törvényi tényállás módosítására irányul, véleményem alapján ugyanis az alapügy nem minden esetben kerül értékelésre a törvényi tényállásban. A hamis vádra vonatkozóan megfontolás céljából konkrét javaslatot fogalmaztam meg a jogalkotó számára, melynek középpontjában a hamis vádhoz járulékosan kapcsolódó bűncselekmény törvényi fenyegetettsége áll, melynek alapmodellje az osztrák StGB. A hamis tanúzás tényállása ellenben megítélésem alapján megfelelő módon szabályozott, a deliktum más bűncselekményekkel való kapcsolatát illetően azonban már magyarázatra szorul. E körben több alkotó jellegű javaslat került bemutatásra, különös tekintettel a tanúvallomás jogosulatlan

megtagadása és a vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban bűncselekményekre. Ezen alapokra építve a doktori dolgozatban a legújabb jogalkalmazói gyakorlat és az ahhoz kapcsolódó jogirodalmi művek ismeretében az újonnan felmerülő dogmatikai kérdésekben foglaltam állást. A doktori dolgozat során a vonatkozó jogalkalmazói gyakorlat feldolgozásra került, a bírósági határozatokon kívül a kutatást továbbá valamennyi döntvénytípusra kiterjesztettem.

A kutatási módszertan figyelembe veszi a releváns tényállások gyakorlati alkalmazhatóságát, és mindenekelőtt annak társadalmi hatásait is. A két fejezetben az egyes hatályos törvények rendelkezésein keresztül elemeztem a hamis vád és a hamis tanúzás deliktumait, a tényállási elemek változását, különös tekintettel a Btk. dogmatikai megoldásaira és az abban visszaköszönő korábbi büntetőjogi tárgyú törvényekre. A hatályos és az azt megelőző törvények hamis vádról és hamis tanúzásról szóló rendelkezéseinek összevetése, egy igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekhez kötődő történeti és nemzetközi joganyagot is átfogó elemzés. A doktori dolgozat megírásához vezető motiváció abból is fakadt, hogy a témakör hatályos jogirodalma rendkívül szűk. Ennek ellenére az alapműnek tekintett monográfia és a jelenkor kiváló büntetőjogászainak írásai mellett, Angyal Pál, Finkey Ferenc, Pauler Tivadar, Fayer László és Edvi Illés Károly munkái iránymutatásul szolgáltak a hatályos joganyaghoz kapcsolódó jogirodalmi álláspontok megfogalmazásánál.

A doktori dolgozat konkrét célja összefoglalva, különös tekintettel a Btk. és a Be. releváns rendelkezéseire, valamint a német, osztrák, és francia büntetőjog által alkalmazott megoldásokra az, hogy a tárgykörben egy összefoglaló és egyben hiánypótló művet alkossak meg, mely összegzi, értékeli és saját megoldásokkal kívánja gyarapítani a hamis vád és a hamis tanúzáshoz kapcsolódó dogmatika szerteágazó jogirodalmát. A vizsgált bűncselekmények, azon belül is különösen a hamis vád komplex jogi tárggyal rendelkezik. Egyrészt sérül a büntető igazságszolgáltatás helyes működése, emellett pedig a hamis vádnál hangsúlyosabbá válik az, hogy egy ártatlan személyre terelődhet a bűncselekmény elkövetésének gyanúja. Ezen bűncselekmények esetében a járulékoság folytán, minden esetben két bűncselekményt kell vizsgálni. A második az az alapügy lesz, mely a hamis vád folytán indult, vagy amelyben a hamis tanúzást elkövették, ezáltal a vizsgálandó kérdések száma többszörös.

A doktori dolgozat a hamis vád és a hamis tanúzás bűncselekményeit kiemelve az egyes igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények köréből, az elmúlt évszázad jogirodalmi

munkáinak eredményeit számba véve a jogalkalmazói gyakorlat változásaira figyelemmel valamennyi problematikusnak tartott kérdést illetően részletes dogmatikai elemzést tartalmaz. A doktori dolgozat a hatályos joganyaghoz kapcsolódóan adekvát választ kíván adni a hamis vád és a hamis tanúzás témakörében felmerülő egyéb, nem kizárólag más igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekkel kapcsolatban felmerülő minősítési kérdésekre is, ezért összefoglalóan megállapítható, hogy a problematika koránt sem alapvetés.

IRODALOMJEGYZÉK

Jogszabályok

Szent István I. törvénye

Szent István II. törvénye

1458. évi IX. törvény

1462. évi III. törvény

1471. évi XXVIII. törvény

1486. évi LIV. törvény

1492. évi LXX. törvény

1567. évi IX. törvény

1550. évi LXIV. törvény

1588. évi XLII. törvény

1715. évi VII. törvény

1792. évi javaslat

1795-ös büntetőjogi tervezet

1843. évi magyar büntetőjogi javaslat

1861. évi CXXXVI. törvény

1864. évi L. törvény

1868. évi LIV. törvény

1878. évi V. törvény a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (Csemegi-kódex)

1879. évi XL. törvény a kihágásokról

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

2006. évi LI. törvény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Magyarország Kormányának T/6958. számú törvényjavaslata a Büntető Törvénykönyvről

Manu törvénye

Hammurabi Törvénykönyve

Tripartitum opus iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae

Constitutio Crimalis Carolina

Schweizerisches Strafgesetzbuch Bundeskanzlei.

Code Pénal

Codice Pénal

Rome Statute of the International Criminal Court

Strafgesetzbuch (Österreich)

Strafgesetzbuch der Bunde Schweizerisches

Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998. (BGB1.I.S.

3322.)

Bírósági határozatok

BH 1981.389.

BH 2001.97.

BH 2008.208.

BH 2000.190.

BH 2014.135.

BH 1981.181.

BH 1993.716.

BH 1997.377.

BH 2006.104.

BH 1983.388.

BH 2005.91.

BH 204.494.

BH 2004.220.

BH 1997.377.

BH 1994.236.

BH 1989.214.

BH 1988.219.

BH 1984.92.

BH 2009.135.

BH 2006.104.

BH 1983.388.

BH 2016. 231.

BH 1978.316.

BH 2005.34.

BH 2018.4.

BH 2009.135.

BH 1998.211.

BH 1993.716.

BH 1998.8.

BH. 1981.52.

BH 1983.268

BH 1974.294.

BH 1978.66.

BH 1984.439.

BH 1989.383.

BH 1989.393.

BH 1990.328.

BH 1997.429.

BH 1980.8.

BH 1983.268.

BH 1988.388.

BH 2008.208.

BH 1981.389.

BH 2001.97.

BH 2008.208.

BH 1981.181.

BH 2000.190.

BH 2006.104.

BH 1983.388.

BH 2016.231.

BH 1978.316.

BH 1982.499.

BH 2005.34.

BH 2018.4.

BH 2017.145.

BH. 2010.2170.

BH. 1994.177.

BH. 1984.480.

BH. 2005.341.

BH. 2005.45.

BH 2013.263.

BH 1980.9.

BH 2014.328.

BH 2005.45.

BH 2002.349.

BH 1980.9.

BH 2020.51.

BH 2001.157.

BH 236.2012.

BH 1994.177.

BH 2018.157.

BH 2018.158.

BH 2006.176.

BH 1984.4.

BH 1996.180.

BH 2013.263.

BH 1994.524.

BH 2014.128.

További bírói gyakorlat

ABH. 3384.2018.

BDT. 2020.4221.

BED. 2301.2011.

Bírósági határozatok 3362.

BJD. 10172.

BJD. 10175.

BJD. 3951.

BJD. 9815.

BJD. 2815.

BJD. 4954.

BJD. 4957.

BJD. 4960.

BJD. 4967.

BJD. 731.

BJD. 7327.

BJD. 7330.

BJD. 739.

BJD. 8030.

BJD. 9076.

BJH. 6.2009.

BKV. 90.

EBD. 2014.B.22.

EBH. 2125.

EBH. 1924.

EBH. 1941.

EBH. 2005.1195.

EBH. 2008. 1763.

EBH. 2010.2025.

EBH. 2014.B.14.

Curia. 268.1983.

Bjt. 89. k.122.

PKKB 1.B.21030/1964.

BF.271/1995.

Bf.8752/2003/13.

BfvI.773/2015/5.

Budai Központi Kerületi Bíróság Bny.4614/2018/2.

Budapest Környéki Törvényszék Bf.485/2017/11.

Curia Bjt. 36. k. 8.

Debreceni Ítéltábla Bf.215/2018/16.

Debreceni Ítéltábla Bf.258/2015/51.

Debreceni Ítéltábla Bf.838/2014/10.

Debreceni Ítéltábla Bf.929/2014/3.

Debreceni Ítéltábla Bhar.I.I.267/2011/9.

Fkf.497/2010/8.

Fővárosi Bíróság 26.Bf.II.8233/1994.

Fővárosi Ítéltábla Bf.121/2013/10.

Fővárosi Ítéltábla Bf.122/2016/12.

Fővárosi Ítéltábla Bf.123/2017/10.

Fővárosi Ítéltábla Bf.92/2019/14.

Fővárosi Ítéltábla Kbf.9/2019/6.

Fővárosi Ítéltábla Bf.465/2013/10.

Fővárosi Törvényszék Fk.846/2011/97.

Fővárosi Törvényszék B.638/2006/46.

Fővárosi Törvényszék Bf.7576/2014/4.

Királyi Kúria 4448/1928.

Kúria Bfv.76/201810.

Királyi Kúria 4623/1897.

Kúria Bfv.1496/2016/8.

Kúria Bfv.264/2020.

Kúria Bfv.779/2015/6.

Kúria BFv.808/2017/6.

Kúria Bfv.I.1. 537/2017.

Kúria Bfv.III.198/2011/5.

Kúria Bt.287/2019/4.

Legf. Bír. B. törv. II. 977/1964.

Legf. Bír. Bf. I. 428/1983.

Legf. Bír. B. Törv. I. 497/1968.

LegfB. Bfv. I.770/2006.

Legf.Bír.B.törv.I.82/1983.

Legf.Bír.Kat.f.II.219/1982.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.939/2005/6.

Miskolci Törvényszék Bf.418/2017/15.

Legfelsőbb bíróság BF.III.822/1957.

Pécsi Ítéltábla Bf.19/2014/6.

PKKB Fk. 24.099/2010/60.

Szegedi Ítéltábla Bf.315/2015/8.

Szegedi Ítéltábla Bf.II.334/2020/31.

Szegedi Törvényszék Bf.1494/2013/13.

Székesfehérvári Törvényszék Bf.109/2016/11.

C-163/10. sz. ügy. Aldo Patriciello elleni büntetőeljárásban a Tribunale di Isernia [Olaszország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem.

EvBI 1976/206.

LSK 1978/6318.

Felhasznált irodalom

A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémia Kiadó, VII. kötet, Budapest, 1962.

Az Európai Unió Bíróság 81/11. sz. SAJTÓKÖZLEMÉNYE, Luxembourg, 2011. szeptember 6.

Alois BIRKLBAUER- Marianne Johanna HILF- Cathrine KONOPATSCH- Florian MESSNER- Klaus SCHWAIGHOFER- Stefan SEILER - Alexander TIPOLD: STGB. Strafgesetzbuch. Praxiscommentar. Facultas, Wien, 2018.

AMBRUS István: Egység és halmazat- régi dogmatikai kérdés új megközelítésben. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék., Generál Nyomda Kft., 2014.

ANGYAL Pál- DEGRÉ Miklós- ZEHERY Lajos: Anyagi és alaki büntetőjog I. Danubia kiadó, Pécs, 1927.

ANGYAL Pál: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Második kötet. Athenaeum, Budapest, 1912.

ANGYAL Pál: Pénzhamisítás. A hamis eskü és hamis tanúzás. Hamis vád. Grill Károly Könyvkereskedés, Budapest, 1940.

ATZÉL Béla: A hamis eskü és a hamis tanúzás a római- és kánonjogban. Büntetőjogtörténeti tanulmány. (Első közlemény), Katolikus Szemle, Budapest, 1907.

BAKONYI Mária: A szakvélemény szabályozása az új büntetőeljárás törvényben. Büntetőjogi Szemle, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018/1. szám.

https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/04/bjsz_201801_3-15_Bakonyi.pdf

BAKONYI Mária: Régi és új dilemmák a hamis vád és hatóság félrevezetése kapcsán. Ügyészségi Szemle, 2018/4. szám.

BEJCZI Alexa: Gondolatok a tulajdonképpen hamis vádról. *Ügyészek Lapja*, 2014/6. szám.

BEJCZINÉ GULYÁS Cecília: AZ EBH. 2011.2031. számú legfelsőbb bírósági döntés margójára - Sértett-e a hamis vád passzív alanya? *Magyar Jog*, 2012/5. szám.

BELOVICS Ervin- MOLNÁR Gábor- SINKU Pál: *Büntetőjog. Különös rész. Kilencedik átdolgozott kiadás. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011.*

BELOVICS Ervin- MOLNÁR Gábor Miklós- SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész. Második hatályosított kiadás, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013.*

BELOVICS Ervin-MOLNÁR Gábor-SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész. Ötödik, hatályosított kiadás. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.*

BELOVICS Ervin: A bűnpártolás járulékoságának dogmatikai problémái. *Magyar Jog*, 2012/2. szám.

BELOVICS Ervin: A hamis vád elkövetési magaratásainak sajátosságai. *Iustum Aequum Salutare*, Budapest, 2011/4. szám.

<http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20114sz/03.pdf>.

BELOVICS Ervin: A hamis tanúzás elhatárolási problémái. *Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. ELTE-ÁJK*, Budapest, 2013.

BELOVICS Ervin: Dogmatikai problémák az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmények körében - I. rész. *Ügyészek Lapja*, 2012/1. szám.

BELOVICS Ervin: Halmazati problémák az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében. In.: *Az igazságszolgáltatása büntetőjogi oltalmazása. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum 14. KRE-ÁJK*, 2016.

BELOVICS Ervin-NAGY Ferenc-TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános rész. Második, hatályosított kiadás, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.*

BENCZE Mátyás: A jogi alapelvek szerepe a magyar bírói gyakorlatban - a bizonyítást vezérlő elvek példája. Jog, állam, politika, 2011/különszám.

BERKES GYÖRGY: Magyar Büntetőjog I-III. - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2020.

BLASKÓ Béla- MIKLÓS Irén- PALLAGI Anikó- POLT Péter- SCHUBAUER László: Büntetőjog. Különös rész. Rejtjel Kiadó, 2013.

BÓCZ ENDRE: A Büntető törvénykönyv magyarázata. Különös rész. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986.

BÓCZ Endre: A pótmagánvádról- más nézőpontból. Ügyvédek Lapja, 2015/2. szám.

BÓCZ Endre: De lege ferenda megjegyzések a hamis vád és tanúzás szabályozásához. Jogtudományi Közlöny, 1961/3. szám.

BÓCZ Endre: Védekezési hazugság és vádolás. Jogtudományi Közlöny, 1971/3-4. szám.

BARTKÓ Róbert: Anomáliák a tanú kihallgatására vonatkozó büntető eljárásjogi rendelkezések rendszerében.

<https://dfk-online.sze.hu/images/J%c3%81P/2015/3/bartk%c3%b3.pdf>

CONSEIL D'ÉTAT: Le droit d'alerte: signaler, trahir, protéger Étude adoptée le 25 février 2016 par l'assemblée générale plénière du Conseil d'Etat La Documentation française. 2016.

DOLEZSÁLEK Antal: A hamis eskü rettenetes következményei. Religio és nevelés, Királyi Magyar Egyetemi Könyvnyomó Intézet, 1870/16. szám.

DOMOKOS Andrea: Az álnok gyanúsítástól a hamis vádig. In: Az igazságszolgáltatás büntetőjogi oltalmazása. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum 14. KRE-ÁJK, 2016.

Edmont FOREGGER- Ernst Eugen FABRIZY: Srafgesetzbuch sam austgewählten Nebengesetzen Kurzkomentar. Manz, Wien, 2013.

EDVI Illés Károly: A magyar Büntető Törvénykönyv Magyarázata. Révai Testvérek Irodalmi Intézet R.-T., Budapest, 1909.

ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és kiadó Kft., Debrecen, 2007.

ELEK Balázs: False Confessions. hamis tanúzás. Debreceni Jogi műhely, 2008/2. szám.

[https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110305/file_up_ElekB-](https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110305/file_up_ElekB-HamisTanuzas.pdf?sequence=1)

[HamisTanuzas.pdf?sequence=1](https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110305/file_up_ElekB-HamisTanuzas.pdf?sequence=1)

FÁZSI László: A pótmagánvád a magyar büntető eljárásjogban és a gyakorlatban. Debreceni Egyetem, Állam és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2011.

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/127201/tezisFazsi_titkosított.pdf?sequence=2&isAllowed=y

FÁZSI László: A pótmagánvád kérdése a büntetőeljárást eredményező hamis vád esetén. Ügyvédek Lapja, 2014/4. szám.

FÁZSI László: Hamis vád és pótmagánvád. Ügyvédek Lapja, 2019/2. szám.

FELEKY István - HOLÉ Katalin- KADLÓT Erzsébet- KARDOS Sándor: A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata. II. kötet, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest 1998.

FINKEY Ferenc: A Magyar Büntetőjog tankönyve. Negyedik átdolgozott kiadás, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1914.

FINKEY Ferenc: Anyagi igazság és téves jelszavak a büntetőjogban. Magyar Jogi Szemle. Budapest, 1927.

FÖLDVÁRI József: Az egység és a halmazat határesetei a büntetőjogban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1962.

FÖLDVÁRI József: Az igazságszolgáltatás elleni bűntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965.

Frank HÖPFEL- Eckart RATZ: Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch, 2. Auflage, Manzsche Verlags und- Universittbuchhandlung, Wien, 2010.

GÁRDONYI Gergely A szaktanácsadó új szerepe a büntetőeljárásban. In: Gondolatok a rendészettudományokról. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2019.
<http://real.mtak.hu/93732/1/MRTT15.pdf>

GELLÉR Balázs József: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. Általános tanok. Magyar Közlöny Lapkiadó, Budapest, 2008.

GELLÉR Balázs József: Védői titok, védői kötelesség: Mentő körülmény elhallgatása és bűnpártolás, mint Szküllá és Kharübdisz. In: DOMOKOS Andrea: Az álnok gyanúsítástól a hamis vádig. Az igazságszolgáltatás büntetőjogi oltalmazása. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum 14. KRE-ÁJK, 2016.

HÁGER Tamás: A magyar büntető igazságszolgáltatás az államalapítást követő első századokban a római és az európai jogfejlődés tükrében, Debreceni Jogi Műhely, 2014/1-2. szám.

http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_magyar_bunteto_igazsagszolgalta_tas_az_allamalapitast_koveto_első_szazadokban_a_romai_es_az_europai_jogfejlodes_tukreb_en/

HÁGER Tamás: Egyes elhárítható tanúvallomási akadályok a büntetőperben (A hozzátartozói viszonytal és az önvádra kötelezés tilalmával összefüggő mentességi okok). Magyar Jog, 2014. 7-8. szám.

HÁGER Tamás: Új tényállás a büntető törvényben: a tanúvallomás jogosulatlan megtagadása. Büntetőjogi Szemle, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013/3. szám.

<https://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-uj-tenyallas-a-buntetotorvenyben-a-tanuvallomas-jogosulatlan-megtagadasa/>

HAJDU Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.

Hammurapi törvényei. Erdélyi Múzeum Egyesület Jog-és Társadalom- Tudományi Szakosztálya. Kolozsvár, Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, 2011.

HEIL Fausztin: A hamis tanúzás és a hamis eskü kérdéséhez. Jogtudományi Közlöny, 1983/30. szám.

Helmut FUSCH- Susanne REINDL- KRAUSKOPF- Martin STRICKER: Kodex des Österreichischen Rechts, Strafgesetzbuch, Lexis Nexis, Wien, 2016.

Herbert TRÖNDLE- Thomas FICHER: Strafgesetzbuch und Nebengesetze, Verlag C. H., München, 2006.

HERKE Csongor: A francia és olasz büntetőeljárás alapintézményei. PTE-ÁJK, Pécs, 2012.
<https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/01/26/32/dd/1/herke-csongor-a-francia-es-az-olasz-buntetoeljaras-alapintezmenyei-pte-ajk-pecs-2012.pdf>

HOLLÁN Miklós: A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés az új Büntető Törvénykönyvben. Miskolci Jogi Szemle, 2014/1. szám.

HOLLÁN Miklós: A korrupciós bűncselekmények szabályozási újdonságai- egy törvényjavaslat margójára. In: MTA Law Working Papers.
http://real.mtak.hu/32678/1/2015_16_hollan.pdf

IRK Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Második kiadás, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és nyomda, Pécs, 1933.

KARSAI Krisztina: Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó Jogi és üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013.

Johannes KEPLER: Ausgewahlte aspekte der falsche beweis aussage vor gericht. Universitas Linz, 2020.

KÓHALMI László: A hamis vád tényállása a szabályozási változások sodrásában. <http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi54.pdf>

Kristian KÜHL: Strafgesetzbuch Kommentar, 27., Neu Bearbeitete Auflage des von, Verlag C.H. Beck, München, 2011.

LOCHAK Danièle: La dénonciation, stade suprême ou perversion de la démocratie? In: L'Etat de droit, Mélanges en l'honneur de Guy Braibant, Dalloz 1996. <https://hal.parisnanterre.fr/hal-01691118/document>

MANU törvényei MĀNAVA DHARMAŚĀSTRA. VIII. fejezet 18. Becsületsértés, rágalmazás. Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-és Társadalom-Tudományi Szakosztálya. Benkő Gyula Cs. és Kir.Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1915.

MENDELÉNYI László: A rágalmazás miatt emelt hamis vád föltételei. Jogtudományi Közlöny, 1914/11. szám.

M. ESCHBACH: Cour d'introduction gégerale. Manuel d'encyclopédie juridique. Deuxième edition, Joubert, Paris, 1846.

MOLNÁR Ambrus: A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései. In: KÚRIA Joggyakorlat Elemző Csoport: Összefoglaló Vélemény. A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás köréből).

NAGY Ferenc: A Magyar Büntetőjog Különös Rész. Korona Kiadó, Budapest, 1999.

OTT István: Örökzöld kérések a hamis vád kapcsán. In: A bonis bona discere. Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából., Xenia kiadó, Budapest, 2017. https://jak.ppke.hu/uploads/collection/207/file/BelovicsErvin_60_unnepi_kotet.pdf

PAULER Tivadar: Büntetőjogtan. Anyagi jog különös része. Alaki jog. Pfeifer Ferdinánd kiadó, Budapest, 1873.

PAULER Tivadar: Büntetőjogtan. Anyagi büntetőjog különös része. Alaki jog. Második javított és bővített kiadás, Pfeifer Ferdinánd kiadó, Pest, 1870.

PELYÁK János: Gondolatok a gondatlanságból elkövetett hamis tanúzás vétségével kapcsolatban. *Ügyészek Lapja*, 2018/2. szám.

POLT Péter: Az új Btk. kommentárja. 5. könyv, XXVI. Fejezet, Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013.

PUSZTAI Ferenc: Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémia Kiadó, Budapest, 2003.

Stéphane CECCALDI: Sur la nature conjecturale de l'élément moral: L'exemple de la dénonciation calomnieuse. *Revue de science criminelle et droit pénal comparé*. 2010/3.

[Revue de science criminelle et de droit pénal comparé 2010/3 | Cairn.info](#)

SZABÓ Krisztián Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban. ME-ÁJK, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2010.

SZÉKELY János A szakértő szerepe és felelőssége a büntetőeljárásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.

TÓTH J. Zoltán: A rágalmozás és becsületsértés szabályozása Európában. *In medias Res*. 2015/1. szám.

<http://real.mtak.hu/108428/1/media-tudomany-a-ragalmozas-es-becsuletsertes-szabalyozasa-europaban-cikk-88.pdf>

TÓTH Mihály: A hallgatás joga, a beismerés értéke. *Belügyi Szemle*, 1987/6. szám.

TÓTH Mihály: Magyar Büntetőjog. Különös Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

TÓTH Mihály-NAGY Zoltán: Magyar Büntetőjog. Különös Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2014.

TÓTH Mihály: Megjegyzések a fegyelmi vétségre vonatkozó hamis vád szabályozásához. Magyar Jog, 1977/12. szám.

TÖRŐ Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970.

TRAYTLER Endre: Néhány igazságszolgáltatás elleni bűntettről. Magyar Jog, 1962.

VARGA Zoltán: A Büntetőjog Nagy Kézikönyve. Complex Kiadó Jogi és üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

ZLINSZKY János: Római büntetőjog. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.

Internetes forráshivatkozások

[Complex Jogtár 1978. évi IV. törvényhez fűzött indokolása.](#)

[Complex Jogtár 2012. évi C. törvényhez fűzött indokolása.](#)

<https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf>

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006149831/#LEGISCTA000006149831

<https://hal.parisnanterre.fr/hal-01691118/document>

[Revue Revue de science criminelle et de droit pénal comparé 2010/3 | Cairn.info](#)

<https://www.droit-bilingue.ch/rs/lex/1937/00/19370083-a307-de-it.html>

www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf

www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf

https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2018/04/bjsz_201801_3-15_Bakonyi.pdf

<http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20114sz/03.pdf>

<https://dfk-online.sze.hu/images/J%c3%81P/2015/3/bartk%c3%b3.pdf>

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/110305/file_up_ElekB-HamisTanuzas.pdf?sequence=1

https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/127201/tezisFazsi_titkositott.pdf?sequence=2&isAllowed=y

<http://real.mtak.hu/93732/1/MRTT15.pdf>

<https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/01/26/32/dd/1/herke-csongor-a-francia-es-az-olasz-buntetoeljaras-alapintezmenyei-pte-ajk-pecs-2012.pdf>

http://www.debrecebijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_magyar_bunteto_igazsagszolgalta_tas_az_allamalapitast_koveto_első_szazadokban_a_romai_es_az_europai_jogfejlodes_tukreb_en/,http://real.mtak.hu/32678/1/2015_16_hollan.pdf

<http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi54.pdf>

<https://hal.parisnanterre.fr/hal-01691118/document>

https://jak.ppke.hu/uploads/collection/207/file/BelovicsErvin_60_unnepi_kotet.pdf

[Revue Revue de science criminelle et de droit pénal comparé 2010/3 | Cairn.info](#)

<http://real.mtak.hu/108428/1/media-tudomany-a-ragalmazas-es-becsuletsertes-szabalyozasa-europaban-cikk-88.pdf>